

גליון 329 | פרשת בא תשפ"ה

אזכרה

אוסף גליונות מבית צוף הוצאה לאור

רב נאצל מדורות קדומים

אוצר זכרונות עובדות והנהגות
ממסכת חייו של אחד
מפארי הרבנים בארץ-הקודש
למעלה משש עשורים
צדיק בדרכיו וחסידי במעשיו
הגאון הגדול

רבי יצחק יחיאל יעקובוביץ

זצלה"ה

רבה של הרצליה

עזרת
ומגירת

עמוד 87

מה היא תכלית הכריאה
תורה או אמונה?

מן רה" הגרמ"ה הירש | משנת רמ"ה

לרהבין

פרקי התבוננות וחזקון

מתוך שיעורי הגאון רבי אהרן שוואב

אחריות בעלי הבחירה למעשיהם
הרה"ג מרדכי נויגרשל

תשובות אישיות בהירות
ממון רבינו גאון ישראלי
רבי רב לנדר

על דבר חובת ההשתדלות
בנישואי הילדים בימינו | עינינו גל

בהירות בענין
הגיוס לצבא

מן הגאון רבי יהושע אייכנשטיין
עומק דעת

שיחה
מיוחדת

מענה יחזקאל
הרב יחזקאל הרשון

נחל
אליהו

לקראת
שנת
מלכתא

בנות
הפרשה

יעל'ה הן

פרפרת

בנותיה העיוניות

לדעת

חושבה קצרה על דרך
רבי חיים ירמיה

שיעור חומש

מים זכים

פניני הלכה

תוספת
שבת

עטרת השבת

עומק הפשט

חנור
לנער

מהשבות טובות

{ אז נדברו }

שיעורי בינה

ועד ליל שבת

מאמרי חסד לאברהם

חברת הספרים של הרב

עינינו
גל

ממגד

משנת רמ"ה

השכתי דרכי

עומק
דעות

תוכן הענינים

אוסף הדעת

- 5 מומגד גרש ירחים
משלחנו של רבינו הגדול
מרון רשכבה"ג הגרי"ג אדלשטיין זצוק"ל
- 7 משנת דמ"ה
מרון ראש הישיבה
הגאון רבי משה הלל הירש שליט"א
- 9 חשבתי דרבי
נקודות אור במשנתו של
הגאון הגדול רבי משה שפירא זצ"ל
- 11 עומק דעת
הגאון הגדול
רבי יהושע אייכנשטיין שליט"א
- 13 ועד ליל שבת
מאת הגאון הגדול
רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א
- 15 מאמרי חסד לאברהם
הגאון רבי אורי יצחקי שליט"א
- 17 עינינו גל
מאמרי עין לא ראתה
- 21 חנוך לנער
הרה"ג חנוך דרורי שליט"א
- 23 להבין
פרקי התבוננות וחזקת מתוך שיעורי
הגאון רבי אהרן שוואב שליט"א
- 27 אמונה בין בתרי הפרשה
הרה"ג מרדכי דוד נויגרשל שליט"א
- 28 מחשבות טובות
מענה לבני הישיבות בנתיבי העליה
- 29 אז נדברו
מחשבות לבני הישיבות

אוסף ההלכה

- 35 שיעורי בינה
הגאון הגדול
רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א
- 37 עומק הפשט
דיוני הלכה אקטואליים
- 45 פניני הלכה
מראשי ורבני החברות בישיבת מיר
- 52 חיזוק בענין קידוש לבנה
במעלת אמירת קידוש לבנה
כוונה ובשמחה
- 53 שיעורי ליל שבת
הגאון רבי מרדכי בונם זילברברג שליט"א
- 55 תוספת שבת
מעלת השבת וקדושתה
- 57 מחשבה קצרה על הדף
תפיסות עומק על סדר הדף היומי
- 61 מבחני לדעת
מבחן בדף היומי, במשנה ברורה
ובחפץ חיים ואהבת חסד

אוסף הפרשה

- 69 שיעור חומש
מאת הגאון הגדול
רבי חיים פיינשטיין שליט"א
- 71 נחל אליהו
משיעורי הגאון רבי אליהו דיסקין שליט"א
- 73 מגיד דבריו ליעקב
הגאון רבי יעקב חיים סופר שליט"א
ראש ישיבת כף החיים
- 75 בנתיבות הפרשה
הגאון רבי נחום קסטנר שליט"א
- 77 יעלת חז
הגה"צ יצחק שמואל גמזו שליט"א
- 79 מים זכים
משא ומתן ופילפול בנידונים
עורבים ונחמדים
- 81 בנתיבות העיון
מהרה"ג ר' אהרן שורצר שליט"א
- 83 מענה יחזקאל
הרה"ג ר' יחזקאל הרטמן שליט"א
- 86 פרפרת לפרשת שמות
מאת הגאון רבי מיכאל סורוצקין שליט"א
- 87 לקראת שבת
לקט נבחר מתוך העלון
הנפלא של "דרשו"
- 91 רב נאצל מדורות קדומים
אוצר זכרונות, עובדות והנהגות ממסכת
חיינו של אחד מפארי הרבנים בארץ-
קודש למעלה משש עשורים,
צדיק בדרכיו וחסידי במעשיו,
הגאון הגדול
רבי יצחק יחיאל יעקובוביץ זצ"ל
רבה של הרצליה

לרגל התרחבות האוסף

דרושים נציגים המעוניינים להיות
שותפים בהפצת האוסף גליונות
בבתי הכנסיות והמדרשות.

ללא אחריות וללא קופה
התשלום מתבצע בנדירים פלוס.

גליון חנים לנציגים בהתאם
לכמויות המכירה.

לפרטים 0527623172

בכל נושאי האוסף ניתן לפנות בשלפון
02-5028765

ניתן להעביר תרומות וכן לשלם עבור קניית גליונות
בעמדות "נדירים פלוס" או "קהילות" בחיפוש קופת "אוסף גליונות"

וכן בהעברה בנקאית לחשבון "הילכתא"
בנק פאג"י (52) | סניף 180 | מספר חשבון 930903

ניתן לקבל קבלה מוכרת במס לפי סעיף 46
על כל תרומה לאוסף גליונות
(למעט תשלום על פרסום או קניית גליונות)

תרומה טלפונית בנדירים פלוס: 03-7630543 מס' 1335
תרומה טלפונית בקהילות: 073-2757000 מס' 9641

ניתן להצטרף לרשימת תפוצה לקבלת 'אוסף גליונות' ושאר גליונות במייל
יש לשלוח בקשת הצטרפות לכתובת המייל של ה'אוסף' ולפעול לפי ההנחיות

מערכת 'אוסף גליונות'
9518479@gmail.com

ראש המערכת:

הרב נתן פלדמן שליט"א

חברי המערכת:

הרב צבי קנול שליט"א

הרב חיים וכסלר שליט"א

הרב משה הכהן שליט"א

הרב יוסף בן יהודה שליט"א

הרב עקיבא יוסף לוי שליט"א

הרב יוסף שלמה בייפוס שליט"א

הרב בנימין גינזבורג שליט"א

הרב אליעזר וייס שליט"א

מבית 'צוף'
הוצאה לאור

נתן פלדמן

אוסף גליונות מופיע בסיוע
הילכתא- לדעת לחיות כהלכה

ממגד

גרש ירחים

פניני הלכה אגדה ומוסר משלחנו של רבינו הגדול
מרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין זצוקללה"ה

'פיקודי ה' ישרים משמחי לב'
אימיתי הן ישרים כשיצאין מפי ישר
(מדברי מרן זצוק"ל ע"פ חז"ל בלוקוט תהלים)

פרשת בא (שנה ו') תשפ"ה לפ"ק * גליון 204 * עיה"ק ירושת"ו * כתבי תלמידים

דבריהם הם זכרונם

תכלית י' המכות - חיזוק האמונה בכלל ישראל ובמצרים

תכלית כל האותות והמופתים שהיו ביציאת מצרים, היה בשביל חיזוק האמונה, וכפי שמוזכר כמה פעמים בפסוקים "וידעתם כי אני ה'", היינו שכלל ישראל יראו את ההשגחה ויתחזקו באמונה שהכל בידי שמים, וגם "וידעו מצרים כי אני ה'", שגם המצרים יקבלו אמונה מכל הניסים והמוצאות.

ואכן זה השפיע, כמו שכתוב "ויאמרו עבדי פרעה אליו עד מתי יהיה זה לנו למוקש וגו' הטרם תדע כי אבדה מצרים", וגם פרעה עצמו שבתחילה אמר "מי האשר אשמע בקולך", לא ידעתי את ה'", ולא האמין כלל שיש מציאות השם, אלא היה סבור שכוחות הטבע הם השולטים בעולם, גם הוא לאחר המכות האמין ואמר "ה' הצדיק", "העתירו אל ה'", וזו היתה המטרה של כל המכות, שכלל ישראל וגם המצרים יקבלו אמונה - "וידעתם כי אני ה'!"

ויש להתבונן מה הצורך והתועלת, ולשם מה היה חשוב כל כך להקב"ה שהמצרים יקבלו אמונה.

וביאור הענין בזה, שהרי כתוב 'כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו, ואמרו שמים, בהכבדי בפרעה! על ידי מה שהמצרים נענשו וכל מה שהם סבלו - ברכבו ובפרשיו, וזה היא כבוד שמים, ומי רואה את הכבוד הזה? הברואים! כל אדם שנמצא בעולם רואה כבוד שמים, וזהו מטרת כל הבריאה.

וכתוב שהמטרה בזה היא לעשות חסד עם הברואים, שיהיה להם טוב, בעולם הזה ובעולם הבא, והעיקר הוא העולם הבא, שיוכלו לעולם הבא, ועל ידי שעושים כבוד שמים זוכים לעולם הבא.

ואם כן יתכן שזהו גם ענין "וידעו מצרים כי אני ה'", שאם הם ידעו כי אני ה' תהיה להם אמונה, וכשיש אמונה זה מדרגה, וזוכים בזה לעולם הבא.

ובאמת כתוב "וידעו מצרים כי אני ה' בהכבדי בפרעה ברכבו ובפרשיו", היינו שבזה יהיה כבוד שמים, בהכבדי בפרעה! על ידי מה שהמצרים נענשו וכל מה שהם סבלו - ברכבו ובפרשיו, וזה לטובתם, שידעו כי אני ה', ועל ידי זה יהיה להם משהו עולם הבא, ואמנם בודאי הם גם יענשו בגיהנום, אבל משהו עולם הבא יהיה להם.

ולא עיינתי קצת במפרשים, אך מסתבר כי זהו הענין בזה, שמי שמכיר את האמונה ורואה כי אני ה', בהכבדי בפרעה ברכבו ובפרשיו, שרואים שזה מעשי השם, זו כבר זכות בשבילו, וזוכה בה לעולם הבא.

ובהלל אנו אומרים הללו את השם כל גויים שבחוהו כל האומים כי גבר עלינו חסדו וגו', ולאחר מכן כתוב הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו. וידוע ממרן הגרי"ג זצ"ל שביאר בזה כי לגבי הגויים נזכר לשון הלל ושבח, הללוהו כל גויים, שבחוהו כל האומים, כי גבר עלינו חסדו, והיינו מפני שהגויים רואים את גבורות השם, במה שהוא עושה איתנו חסד, ועל זה הם מהללים ומשבחים, שרואים גבורות השם, ורואים כבוד שמים.

ואילו אנחנו, שקיבלנו את החסד, אנו גם מודים ואומרים תודה, הודו לה'! כי טוב, כי לעולם חסדו, הודאה על הטוב והחסד שאנחנו מקבלים מהקב"ה, אבל הגויים אין להם הודאה, ומכל מקום הם רואים את גבורות השם ועל זה הם מהללים ומשבחים, וזוהי זכות בשבילם. וכאמור זהו ענין וידעו מצרים כי אני ה', שהמצרים יזכו בידעית ה'.

ואמנם בפרשת יציאת מצרים כתוב גם הרבה פעמים "וידעתם כי אני השם", שאנחנו נקבל אמונה, וזה לזכותנו, שנזכה באמונה, וידעתם כי אני ה'!

*

במק"א ביאר רבינו באופן נוסף: צריך לומר כי בהכבדת לב פרעה היו שני עניינים, כמו שכתוב בתחילת פרשת בא "ויאמרו ה' אל משה בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו למען אתותי אתו ה' בקרבו; ולמען תספר באזני בנך וכן בנך את אשר התעללתי וגו'". וביאר הספורנו "הנה אנכי כבר הכבדתי את לבו בשחין, וזה להרבות האותות בקרב מצרים כדי שישבו איהו מהם בתשובה, ולמען יספרו ישראל לדורות ויכירו גדלי טובו".

וכן כתב הספורנו בפרשת וארא (עה"פ ואני אקשה את לב פרעה) "בהיות האל-חפץ בתשובת רשעים ולא במיתתם וכו' אמר שירבה את אותותיו ואת מופתיו, וזה להשיב את המצרים בתשובה בהודיע להם גדלו וחסדו באותות ובמופתים וכו', ועם זה היתה הכוונה שישאל יראו ויראו כאמור למען שתי אותותי אלה בקרבו ולמען תספר", עכ"ל.

נמצא ששני עניינים היו. הא' "למען שתי אותותי אלה בקרבו", היינו שהמצרים יראו את גבורות השם ועל ידי כך "ישוב איהו מהם בתשובה", וזהו מה שכתוב וידעו מצרים כי אני ה'. והב' היה תכלית בזה שכלל ישראל עצמם יראו את גבורות השם ויספרו לדורות, כמו שכתוב "למען תספר באזני בנך וכן בנך את אשר התעללתי במצרים", והוא ענין ריבוי כבוד שמים על ידי שישמעו ישראל ויראו, וזהו מה שמוזכר כמה פעמים בפסוקים "וידעתם כי אני ה'".

'והיה לאות על ידכה ולטוטפות בין עיניך כי בחזק יד כו'

כי שם ה' נקרא עליך - אלו תפילין שבראש

רבנו אליהו זצ"ל, שפעם אחת לן לינת לילה בבית מלון, ויהי בבוקר עמד בעל המלון להתפלל שחרית והניח תפילין כדת, וגם הגאון עמד להתפלל בחדר שלו והניח תפילין. והנה פתאום בא איש איכר בליעל והתחיל להכות את בעל המלון מכות רצח, ויזעק זעקה גדולה ומרה. והיה כאשר שמע הגאון ז"ל את צעקת בעל המלון, ויפתח הגאון את דלת החדר, והיה כאשר ראה הבליעל הזה את הגאון ז"ל, נפחד מאד ויפול מלוא קומתו ארצה ויתעלף.

אחר כך שאל בעל המלון להגאון, מדוע נרעד הבליעל מפניו, ויאמר לו הגאון, משום שראה את התפילין שעל ראשי. תמה בעל המלון, הן גם אני התפללתי בתפילין על ראשי, ומדוע בכל זאת היכני. השיב לו הגאון, אתה נושא את התפילין על ראשך ואני בתוך ראשי. כלומר, אתה נושא התפילין ללא כוונה, וללא מחשבה לשעבד עצמך לעבודת הבורא, כאשר מצות תפילין נועדה לעורר האדם להיות עבד נאמן. והכתוב אומר וראו כל עמי הארץ כי שם השם נקרא עליך ויראו ממך ודרשו חז"ל אלו תפילין שבראש [דקדקו לומר 'שבראש' ולא 'על הראש']. היינו שאם על ידי התפילין יהיה נקרא שם השם עליך, אז יראו ממך. עכ"ל.

זהו שאנו מזכירים בהנני מכוון, שקדושת התפילין תשפיע עלינו "שפע קודש ומחשבות קדושות", זהו כח קדושת התפילין המשפיע על האדם, וקרקפתא דמנח תפילין הוא קרקפתא אחר, שיש בו מחשבות קדושות.

ושמעתי ממר"ר הגר"א דסלר זצ"ל בשם הסבא מסלבודקא זצ"ל, לגבי מה שאמרו (ה"א זי"א) פושעי ישראל בגופם קרקפתא דלא מנח תפילין, היינו שאם אדם אינו מניח תפילין זה חטא חמור מאד, ואמר הסבא מסלבודקא כי הדברים שייכים לא רק במי שאינו מניח תפילין כלל, אלא גם אם אדם מניח תפילין בכל יום, אבל אין זה בשלמות המצוה כמו שצריך להיות, הרי זה מעין קרקפתא דלא מנח תפילין, מפני שחסר לו בשלמות המצוה.

והיינו מפני שתפילין מקדשים את האדם, כי פרשיות התפילין יש בהם את כל האמונה ויציאת מצרים כנ"ל, "וציוונו להניח על היד שהיא נגד הלב לשעבד בזה תאוות ומחשבות לבנו לעבודות יתברך שמו, ועל הראש נגד המוח שהנשמה שבמוח עם שאר חושי וכוחותיו כולם יהיו משועבדים לעבודתו יתברך שמו", ואם האדם אינו משעבד תאוותיו, ומחשבותיו, וחושי, וכוחותיו, לעבודת השם, זהו גם כן מעין קרקפתא דלא מנח תפילין.

מצות תפילין מעוררת לחיזוק האמונה, כפי שמזכירים בהנני מכוון "שציוונו להניח תפילין וכו' והם ארבע פרשיות אלו שיש בהם ייחוד ואחדותו יתברך שמו בעולם, ושנוכח ניסים ונפלאות שעשה עמנו בהוציאנו ממצרים, ואשר לו הכוח והממשלה בעליונים ובתחתונים לעשות בהם כרצונו. וציוונו להניח על היד לזכרון זרוע הנטויה ושהיא נגד הלב לשעבד בזה תאוות ומחשבות לבנו לעבודות יתברך שמו, ועל הראש נגד המוח שהנשמה שבמוח עם שאר חושי וכוחותיו כולם יהיו משועבדים לעבודתו יתברך שמו".

ואומרים שם עוד "ומשפע מצות תפילין יתמשך עלי להיות לי חיים ארוכים ושפע קודש ומחשבות קדושות בלי הרהור חטא ועיון כלל".

והיינו שמצות תפילין מעוררת לחיזוק האמונה, לזכירת ניסי יציאת מצרים, ולשעבד כל הכוחות והחושים לעבודת השם, וגם עצם המצוה מקדשת את האדם ומשפיעה עליו מחשבות קדושות, שזה כולל כל ענייני האמונה, תורה, תפילה, וכל מה ששייך לתרי"ג מצוות.

ושמעתי בזה עובדא מהגר"ר מרדכי צ'קינסקי זצ"ל, שהלך פעם לבקר את מרן הגרי"ג זצ"ל, ומרן קיבל אותו בסבר פנים יפות, ודיבר איתו, והרגיש הרגשה נעימה מאד. מרן הגרי"ג זצ"ל היה ידוע באהבת האמת ולא היה יכול לשמוע שום דבר שאינו אמיתי - ועם כל זה הוזהר הרגשה נעימה מאד להיות במחיצתו. וכשהגיע זמן תפילת המנחה, היה מרן הגרי"ג מתפלל מנחה עם תפילין, וכשראה הרב צ'קינסקי עם התפילין, נפל עליו פחד פתאום ואחזתו רעדה, ולא הבין מה ארע עכשיו שהתחיל לפחד ממנו.

ואחר כך התבונן והסביר, שהרי כתוב בפסוק (דברים כח), וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך, ודרשו חז"ל (ברכות ו"א), אלו תפילין שבראש, היינו כשעמי הארץ, הגויים, רואים אדם מישראל שמניח תפילין, זה מפיל עליהם פחד ומורא. אמנם זה תלוי מה הכוונה והמחשבה, ומי שמניח תפילין בלי כוונה ובלי חיזוק האמונה זה לא משפיע, ונשאר אותו האדם עם התפילין, ומה שכתוב שהתפילין משפיעות 'שפע קודש ומחשבות קדושות' וזהו תפילה ובקשה, וצריכים זכויות לזה.

ומרן הגרי"ג כשהניח תפילין, זה היה עם שלמות הכוונה הגדולה ביותר, ואצלו זה היה בבחינת "תפילין שבראש" - שבתוך הראש, היינו שהשפעת התפילין קיימת בתוך הראש והמוח, וכשראה אותו אדם אחר שאינו במדרגה הזאת, הוא כמו "עמי הארץ" ביחס לדרגתו של מרן הגרי"ג, וממילא "ויראו ממך" זה מפיל עליו פחד ומורא. וזהו השפעת התפילין שבראש.

וכעין עובדא זו מובא בספר כתר תפילין (וילנא תרע"ג): שמעתי מספרים על הגאון

בעקבי הצאן - מדור השקפה וחינוך לאורו של מרן זצוקללה"ה לא פסקה ישיבה - הגישה הנכונה ללימוד המוסר (מאמר יא)

אחר שנבקע אצלנו, במאמר הקודם, כי סדר המוסר הנו הכרחי לעלייה בתורה ובכל דרכי השלמות, נבוא לבאר את סדרו והנהגתו על נכון, ונחלק את מאמרינו הבאים לכמה עניינים, ובהם הדרכות חשובות שהדריך והבהיר רבינו זצ"ל למי ש'בא ליתרה' ע"י לימוד המוסר. ותחילה נעסוק כיצד היא הדרך הנכונה לגשת ללימוד המוסר.

הסבלנות, הרי המסילות ישרים צועק עלי גוער בי עוד ועוד, ולי יש סבלנות...]

"...אלא שיש כאלה שמפחדים מלימוד המוסר, מפני שחושבים כי אם יידעו מה היא זהירות ומה היא זריזות, יראו שאינם זריזים ולא זריזים, ויהיה להם גיהנום...

ומעשה שהיה באדם אחד שפחד לפתוח ספרי מוסר בילדותו, עד שפעם אחת שלא בכוונה פתח ספר חיי אדם בהלכות ראש השנה ויום כיפור, שיש שם דברי חיזוק והתעוררות על מה צריך לחזור בתשובה, וכשראה את הדברים הבין שהוא רחוק מלהיות צדיק, כי הוא לא היה מקיים את כל הדברים הכתובים שם, אבל לא הצטער אלא שמח בזה, שעכשיו הוא יודע מה שצריך לתקן, והוא יודע את הבעיה שיש לו, וכמו אדם שיש לו בעיה רפואית שיכול לטפל בה, שהוא שמח שיוודע את הבעיה ויכול לרפא אותה..."

עוד האריך רבינו לשלול את הפחד מספרי המוסר, בהסתמכו גם על הנסיון המורה להפך: "יש כאלה שיכולים לחשוב כי ספרי המוסר הם מפחידים שמדברים על הגיהנום ועל שכר ועונש, ובאמת יש מסכת גיהנום העוסקת בעניינים אלו, וכן בראשית חכמה כתב כמה פרקים על הגיהנום, אבל בדרך כלל ספרי המוסר כמעט שאינם מדברים בזה, ומזכירים קצת שכן ועונש, אבל אינם מפחידים, ומי שלומד בספרי המוסר, כגון מסילת ישרים, שערי תשובה, חובות הלבבות, ואורחות צדיקים, אינו נעשה מתוך אלא להיפך, זה משמח ומרגיע אותו.

וכבר סיפרו לי רבים שלא היו לומדים מוסר, ומעת שהתחילו ללמוד מוסר קיבלו חיים יותר מאושרים ורגועים, אנשים בעלי משפחה סיפרו כי מאז שהתחילו ללמוד מוסר כל הבית השתנה ונתמלא שמחה, וכן בחורים צעירים על ידי לימוד המוסר נעשו מאושרים.

וכל זה מפני שספרי המוסר נותנים לאדם הבנה, להרגיש את חסרונותיו, ולדעת מה שצריך לתקן, וכיצד הדרך לתקן, לכן אין ספרי המוסר גורמים לעצבות, אלא להיפך, זה גורם שמחה ומצב רוח טוב, וכפי שידוע שיש כאלה שלומדים מוסר בריכוז מלא, אפילו עם מנגינה של לימוד המוסר, ולאחר הלימוד נשארים עם הרגשה נעימה מאד, ומרגישים שנעשה להם טוב בלב על ידי המוסר"

"צריכים לימוד והדרכה מבעלי ניסיון שיודעים להדריך... גם לימוד המוסר הוא דבר שמשמח, כידיעו שלימוד המוסר אינו עצבות, ומי שלומד מוסר שמתאים לפי טבעו זה נותן הרגשה טובה מאד, והרבה טועים בזה וחושבים שמוסר גורם עצבות, אבל זה לא כך, ובעלי מוסר אמיתיים - שמחים!"

טבע השפעת הלימוד המוסרי

כלל מקדים נוסף לימדנו רבינו, כי השפעת לימוד המוסר אינה בהכרח מיידית, ובודאי שאין השינוי ניכר מיד.

"הנה יש כאלה שבדקים עצמם אחר הלימוד לראות אם הדברים השפיעו עליהם, למשל, אדם לומד פרק ראשון במסילת ישרים, ואם רואה שעדיין אינו נעשה זהיר, הוא כבר מתייאש מעצמו, וכסבור שלימוד המוסר אינו משפיע עליו, אבל באמת זה לא נכון, כי אמנם ההשפעה אינה באה בבת אחת, ולא שייך שישתנה הטבע ברגע אחד, שכל שינוי לוקח זמן, ומתקדמים אט אט עד שמגיעים למדרגה, אבל במשך הזמן ודאי שיש התקדמות ושינוי בפנימיות הלב.

וגם אם אין מרגישים את השינוי על ידי המוסר, בתוך הלב ודאי שיש השפעה, כי הידיעות משפיעות, וככל שחוזרים יותר על הידיעות הרי זה משפיע יותר, וכמו שכתב המסילת ישרים בהקדמתו כי עיקר התועלת היא מהחזרה וההתמדה על הדברים הידועים.

ומה שאינו מרגיש את ההשפעה, זהו כמו אדם בריא שאינו מרגיש שהוא בריא, אבל הוא בריא, וזה על ידי שאוכל מאכלים בריאים לחיזוק הגוף, וכן ילד קטן שאוכל וגדל ומתחזק בכוחו, אינו מרגיש שנוסף לו כוחות, רק אם יבדוק את עצמו במשך הזמן יוכל לראות שכבר יש בכוחו להרים דברים יותר כבדים וכיוצא בזה.

וכך גם השפעת המוסר על הנפש, היא השפעה שאין מרגישים אותה, ובראות הנפש מתחזקת על ידי המוסר בלי שמרגישים בזה, רק במשך הזמן אם יתבונן על עצמו ישים לב שהנהגתו השתנתה וכל המעשים השתנו, שהוא כבר מדבר אחרת וחושב אחרת, וגם אכילתו אינה כפי שהיה בעבר, וכל הנהגתו היא הנהגה שונה ממה שהיה בתחילה, אבל בשעת לימוד המוסר עצמו לא שייך להרגיש בזה, רק אחר כך במשך הזמן רואים את ההשפעה והשינוי בכל הנהגה"

כמוכן שלהקדמות אלו יש השלכות גם על צורת לימוד המוסר, וכפי שנראה להלן מדברי הדרכות של רבינו בנוגע לכך.

הגישה הראויה ללימוד המוסר

ראשית יש לידע, כי בשונה משאר הלימודים, תוקף השפעת לימוד המוסר לא די לו בקביעות זמן מצומצמת של 'סדר מוסר', אלא חצי שעה זו של לימוד, צריך שתהיה לו רושם הנמשך בשאר היום, "...ולא די במה שלומדים בסדר המוסר עצמו, אלא גם אחר כך צריכים לחשוב על החיובים, וכמו שכתב באגרת הגר"א כי הסיבה שלומדים ספרי מוסר ואין מתפעלים היא מפני שאחר הלימוד שוכחים ומסיחים דעת מזה, וצריך גם לאחר הלימוד להתבונן ולחשוב בכל רגע מה חובתו בעולמו..."

עוד צריך להקדים את אשר הבהיר רבינו תמיד, כי "לימוד המוסר צריך שיהיה מתוך התעניינות, לא מתוך שעמום והרגשה של כפייה, שאז אין שום תועלת, ועיקר התועלת היא כאשר לומדים מתוך התעניינות..."

ואם הדבר נכון בכל לימוד, שבעתיים נכון הדבר לגבי לימוד המוסר, שכל עניינו הוא התבוננות והשפעה על נפש הלומד, וביותר, שבלא התעניינות ורצון ללמוד, ישנה לאדם דחיה מלימוד המוסר שהוא לימוד המחייב אותו, "...גם אם אדם לומד מוסר מפני שהכריחוהו לזה, אינו יכול להמשיך ללמוד מוסר, מפני שאינו מרגיש כלל שהוא צריך את זה, ואינו מבין לשם מה הוא צריך ללמוד מוסר, בפרט אם כתוב שם דברים שהם נגד הטבע שלו, זה לא מדבר אליו, ואינו רוצה שיאמרו לו מה לעשות..."

ואמנם, מהי ההתעניינות הנצרכת לתועלת לימוד המוסר? ביאר רבינו כי אין הכונה להתעניינות 'למודית', כלומר שיימצא איזה ענין לימודי בספרי המוסר, שיוכל להעמיק בו בהבנה וחדוש כאילו היתה זו עוד סוגיא, אלא הכונה להתעניינות 'מוסרית', שיימצא ענין "לדעת מה כתוב בספרי המוסר, מה הם הדברים הצריכים תיקון, וכיצד לתקן את עצמו..." זאת משום, שתכליתו של סדר המוסר, כאמור, אינו הלימוד גרידא, אלא לימוד המביא לידי מעשה, ומוליך את האדם לבקר את דרכיו ולעשות חשבו נפשו כראוי, וכפי שרבינו עצמו הגדיר לעתים את סדר המוסר 'זמן של חשבון הנפש', או 'זמן של ביקורת עצמית'. [ולהלן נרחיב עוד מדברי רבינו מה המשמעות של כל זאת למעשה, בצורת לימוד המוסר].

אכן, בכדי להתחבר למוסר אין הכרח שתהיה לו מיד לבחור התעניינות מעשית דווקא במוסר, כוז שכוללת ביקורת על דרכיו ומעשיו, דבר המרחיק הרבה מלעסוק במוסר כפשי"ת בהמשך, אלא אפילו התעניינות בידיעות מוסריות, היינו שירצה להשתלם בידיעת דרכי המוסר באופן כללי, בלא להתמקד בעבודה מעשית מסוימת, גם זו תיקרא התעניינות במוסר, וכדלהלן:

"...אבל באמת צריכים לדעת כי ספרי המוסר אינם רק דברי תוכחה, אלא יש בהם הרבה ידיעות מעניינות מאד, ואפשר ללמוד אותם כמו לימוד בקיאות, שזה מושך לדעת עוד ידיעה ועוד ידיעה, ויש סקרנות לדעת ידיעות גם במוסר, מה היא זהירות ומה היא זריזות..."

הטעויות המביאות לריחוק מלימוד המוסר

ומדריך רבינו שעל כל אחד למצוא את הדרך הנכונה לפי טבעו, דרכה יוכל להתחבר למוסר, "יש ששואלים שקשה להם ללמוד מוסר, ואינם מרגישים טעם בזה, אבל באמת כל אחד לפי טבעו יכול למצוא צורה שלימוד המוסר יהיה לו תענוג, וסדר המוסר יהיה סדר שנותן הרגשה נעימה וחיזוק על כל היום, ולזה צריך להתתייעץ ולהכיר את טבעו של כל אחד ואחד מה מתאים לו"

והרבה מהריחוק הקיים בישיבות מלימוד המוסר, וחוסר ההבנה בתועלת עניינו, באים מפני חוסר בגישה הראויה לסדר המוסר "והנה מי שלומד מוסר רק מתוך שהוא מוכרח ואין ברירה, ולא נעים לו שלא ללכת לסדר המוסר [אינו יודע אם יש דבר כזה היום...], אזי התוצאה היא שנעשה יותר גרוע, ועלול לשנוא את המוסר, כיון שעוסק בזה רק מתוך כפייה עצמית וחוסר התעניינות, אבל מי שלומד מוסר מפני שרוצה באמת לקבל את התועלת מלימוד המוסר, וקובע לימודו בספר מוסר המשפיע עליו ומושך את לבו, אז באמת הדברים משפיעים עליו, ויש בכך תועלת גדולה לשינוי כל הנהגתו..."

סיבה נוספת לריחוק זה, היא חוסר הנעימות לשמוע דברי ביקורת ותוכחה, ואף שכבר הבאנו מדברי רבינו כי אפשר להתחיל בלימוד מוסר גם כ'ידיעות במוסר', בלא תוכחה וביקורת מעשית, עדיין יש שמציקה להם עצם הידיעה הזו... [כידוע מה שאמר פעם הגה"צ ר"ש שברדון זצ"ל, 'אני למדתי מהמסילת ישרים מדת

משנת רמ"ה

ממשנת רבינו מרן ראש הישיבה הגאון רבי משה הלל הירש שליט"א

פרשת בא תשפ"ה

הוראת שעה

עם חכם ונבון - אינו מתפעל מהחיצוניות

מתוך משא מרן שליט"א באופקים, טבת תשפ"ה

מצינו שבשעה ששלח הקב"ה את משה רבינו לגאול את ישראל, חשש משה ואמר 'והן לא יאמינו לי', וזאת על אף שהיה בידו את הסימן של 'פקוד פקדתי'. וכוונתו היתה, שאף שודאי יאמינו לו בדרגה מסויימת של אמונה, מכל מקום לא יאמינו לו באמונה שלימה, מאחר והם נמצאים בצער ועינוי, ורואים בעיניהם להיפך ממה שאומר להם. ואמר לו הקב"ה שאינו צריך לחשוש לכך, שכן המהות של עם ישראל - שקיבלו בירושה מאברהם אבינו - זה להאמין באמונה שלימה, בלי להתפעל כלל מהחיצוניות הסותרת לזה.

וכן כתוב בפרשת ואתחנן 'ושמרתם ועשיתם, כי היא חכמתכם וביתכם לעיני העמים, אשר ישמעון את כל החוקים האלה, ואמרו רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה'. כלומר, אפילו אומות העולם מבינים, שמאחר ועם ישראל הם נבונים, לפיכך אינם מתפעלים מכך שמולגלים עליהם על החוקים שהם שומרים.

זה דבר שכל אחד צריך להפנים לעצמו, אנחנו נבונים! אנחנו לא מושפעים! אנחנו משתמשים עם השכל שלנו עד הסוף! אדם צריך לחשוב כל חייו דבר אחד, האם הוא עושה את תכלית חייו לידבק בקב"ה, 'להתענג על ה' ולהינות מזיו שכינתו', ולא לימשך אחר כל מיני דברים צדדיים, לא להתפעל ממה שרואים!

היום, בפרט לצעירים, יש כאלו שיש להם נסיון מיוחד, שיש להם כל מיני פיתויים לצבא וכדומה, וזה באמת קשה, אבל אדם נבון יודע שהתכלית שלו זה ללמוד תורה, וזה מה שהקב"ה רוצה, וזה מה שיעזור לכל עם ישראל, ואינו מתפעל ממה שנראה מבחוץ. צריך לסמוך על חז"ל, שלימדונו שמה שמביא עליה לכלל ישראל זה לימוד התורה, שעל ידה מתקרבים לקב"ה, וזה מה שמציל מן האויבים. הקדושה שיש בארץ ישראל זה מה שמציל אותנו! בלי קדושה אין לנו קיום! כל אחד צריך להיות נבון, ולחשוב כל הזמן מה התכלית שלו, מה הוא רוצה להשיג בחייו, ולהתנהג על פי זה, ולא להתייחס כלל לדברים החיצוניים שמושכים אותו. על ידי זה יתרבה כבוד שמים בעולם, ונזכה לגאולה שלימה במהרה בימינו, אמן.

מה היא תכלית הבריא - תורה או אמונה?

שמי שמתחזק בלימוד התורה הרי הוא מכבד את ה', ועי"ז הוא מתחזק ממילא באמונה ובטחון בקב"ה, ולכן כתוב שתכלית הבריא היא התורה, דהכוונה היא שעי"ז זוכים לאמונה. וכן משמע מנוסח ברכת התורה, 'והערב נא ה' אלוקינו את דברי תורתך בפינו וכו', ונהיה אנחנו וצאצאינו יודעי שמך, ולומדי תורתך לשמה', ומבואר מכך שעל ידי לימוד התורה זוכים 'ליודעי שמך', דהיינו אמונה, המביאה גם לבטחון, כמו שנאמר (תהלים ט יא) 'ויבטחו בך יודעי שמך'. וכן אומרים ב'ובא לציון', 'הוא יפתח ליבנו בתורתו, וישם בליבנו אהבתו ויראתו'.

ועל פי זה יש לבאר מחלוקת אמוראים במסכת שבת (לא:), דזה לשון הגמרא שם: רבי סימון ורבי אלעזר הוו יתבי, חליף ואיל רבי יעקב בר אחא, אמר ליה חד לחבריה ניקו מקמיה, דגבר דחיל חטאין הוא. אמר לו אידך, ניקו מקמיה דגבר בר אוריין הוא. אמר ליה, אמינא לך אנא דגבר דחיל חטאין הוא, ואמרת לי את בר אוריין הוא? תסתיים דרבי אלעזר הוא דאמר דגבר דחיל חטאין הוא, דאמר רבי יוחנן משום רבי אלעזר, אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא יראת שמים בלבד, שנאמר 'ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה', וכתוב 'ויאמר לאדם הן יראת ה' היא חכמה', שכן בלשון יוני קורין לאחת הן, תסתיים, עכ"ל. ולפי מה שנתבאר יש לומר שנחלקו רבי סימון ורבי אלעזר מה היא תכלית היצירה, האם התורה, או אמונה ויראת השם, ור' אלעזר סובר שיראת שמים היא תכלית היצירה, וכמבואר ברמב"ן.

אלא שלכאורה מצינו סתירה בדברי הרמב"ן, שכן נאמר עוד בפרשה (שמות יג ט) 'והיה לך לאות על ירך ולזכרון בין עיניך למען תהיה תורת ה' בפיך', ופירש הרמב"ן שם, 'שתכתוב על ירך ועל בין עיניך יציאת מצרים, ותזכור אותה תמיד, למען שתהיה תורת ה' בפיך, לשמור מצותיו ותורותיו, כי הוא אדוניך הפודך מבית עבדים', ובפשוטו משמע מדבריו אלו שהתכלית של יציאת מצרים והאמונה היא ידיעת התורה, וזה כפי שביאר מו"ר מרן רבי אהרן קוטלר זצ"ל, שהעיקר זה התורה, אלא שלימוד התורה צריך להיות מתוך אמונה ובטחון גמורים בה', ורק על ידי זה זוכה לידבק בתורה ובקב"ה, והרי זה סותר למה שהובא לעיל מדברי הרמב"ן שהתכלית היא האמונה.

ונראה לבאר כוונתו, שעל ידי התורה מגיעים לדרגה גבוהה של אמונה, שהיא תכלית הבריא, ועי"ז האמונה מגיעים לדרגה גבוהה יותר של תורה, ועי"ז שוב זוכים לדרגה גבוהה יותר של אמונה, וכן הלאה. אבל לעולם יש לומר שעיקר התכלית היינו האמונה ויראת שמים.

מתבאר מכל זה, שהרצוה להתחזק בלימוד התורה, אין די בזה שיתאמץ להתחזק בלימוד ובהתמדה, אלא צריך להתחזק גם ביראת שמים, בלימוד המוסר, ובתפילה, שבזה אדם מתחזק באמונה בה'. יזכנו הקב"ה שנהיה כולנו 'יודעי שמך' ולומדי תורתך לשמה', אמן.

כתוב בפרשה (שמות יג טז), 'והיה לאות על ידכה ולטוטפות בין עיניך כי בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים'. וכתב הרמב"ן, 'וכוונת כל המצות שנאמין באלוקינו, ונודה אליו שהוא בראנו, והיא כוונת היצירה, שאין לנו טעם אחר ביצירה הראשונה, ואין אל עליון חפץ בתחתונים, מלבד שידע האדם ויודה לאלוקיו שבראו'. מבואר מדבריו שתכלית היצירה היא האמונה בקב"ה. וכעין זה כתב הגר"א במשלי (כב יט) לענין הבטחון, 'ועיקר נתינת התורה לישראל היא כדי שישיו בטחונם בה' וכו', לפי שעיקר מהכל הוא הבטחון השלם, והוא כלל כל המצוות'.

ועל דברי הגר"א הקשה מו"ר מרן רבי אהרן קוטלר זצ"ל (משנת ר' אהרן אמונה בטחון מאמר ו), כיצד 'תכן לומר שעיקר נתינת התורה היתה כדי שישיו על ידה לבטחון, הרי מצינו בכמה מקומות שעיקר מטרת בריאת העולם זה לימוד התורה הקדושה, וכפי שנאמר (ירמיה לג כה) 'אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמת'. וכן אמרו חז"ל (ב"ר א א) 'בראשית - בשביל התורה שנקראת ראשית'.

ותירץ, שאמנם התורה היא עיקר הבריא, אבל כדי שיוכל האדם לידבק בתורה, ולא תהיה אצלו כחכמה חיצונית בעלמא, אלא תהא דבוקה בו וחקוקה בעצמותיו, ועל ידי זה ידבק בה', שהרי 'קודשא בריך הוא ואורייתא חד הוא', לזה צריך שיגיע מקודם לכן לדרגה גבוהה של בטחון בה', שכן רק על ידי הבטחון הגמור אפשר לידבק לגמרי בה' ובתורתו, מבלי לפנות אחר צרכי עוה"ז. ומה שכתב הגר"א 'שעיקר נתינת התורה כדי שישיו בטחונם בהשם', כוונתו, שהדרגה הגבוהה ביותר של דביקות בתורה היא כשיש לאדם בטחון גמור בה'.

אמנם בדברי הרמב"ן בפרשתנו מבואר לכאורה שהעיקר הוא האמונה, ולא לימוד התורה, שהרי כתב ש'כוונת כל המצות שנאמין באלוקינו, ונודה אליו שהוא בראנו, והיא כוונת היצירה'. ומבואר שכל תכלית בריאת העולם היא האמונה בהקב"ה ולא התורה, אלא דא"כ שוב קשה מהפסוק אם לא בריתי יומם ולילה וכו', ומשאר המקומות שמבואר שהתורה היא תכלית הבריא.

ונראה ליישב, שאכן עיקר תכלית הבריא הם האמונה והבטחון, אבל הדרך היחידה להגיע לדרגה הראויה של אמונה ובטחון היא רק על ידי לימוד התורה, שעל ידי שדבקים בתורה דבקים גם בקב"ה, שכן 'קודשא בריך הוא ואורייתא חד'. ומה שאמרו חז"ל שתכלית העולם היא התורה, כוונתם שעל ידי התורה אפשר להגיע לתכלית.

ויש להוסיף ביאור בזה על פי דברי רבינו יונה בשערי תשובה (ש"ג אות קמג), 'היצורים כולם נבראו לכבוד השם יתברך, שנאמר כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו. אכן נודע מן השכל, כי המחלל את ה' ובזה דברו אבדה תקותו'. ובהמשך דבריו שם מבאר, שעל כן המבזה את החכמים אין לו חלק לעוה"ב, כיון שעיקר כבוד הבורא יתברך תלוי בעסק התורה ובחכמי התורה. ונמצא לדבריו,

בגדר איסור חמץ לאחר הפסח

שני ביאורים בראשונים. דעת רש"י (ביצה ג: ד"ה אפי'), שמאחר ויכול להמתין ולאכול בהיתר, אמרין 'עד שיאכלנה באיסור יאכלנה בהיתר'. אבל הר"ן (נדרים נב. ד"ה וקשיא) מבאר באופן אחר, עפ"י מה שמצינו שלדעת ר' יהודה 'מין במינו אינו בטל', וטעמו, שמהות 'ביטול' היא שכאשר מתערבים שני דברים השונים זה מזה אזי האחד מבטל את השני, אבל כשיש תערובת של 'מין במינו', ששניהם אותו דבר, אינם מבטלים זה את זה. ורבנן החולקים עליו וסוברים 'שמן במינו בטל' מודים אף הם לסברתו, אלא שהם סוברים שאין דנים אותם לפי מינם, אלא לפי מצב האיסור וההיתר שלהם, ומאחר ואחד מהם איסור והשני מותר חכמים שאינם גידונים כמין אחד אלא כשנים, ולפיכך הם בטלים זה בזה. וכל זה שייך בדבר שהוא איסור לעולם, אבל 'דבר שיש לו מתירין' חסר בשם האיסור שלו, שהרי הוא עתיד להיות מותר לאחר זמן, וממילא הוא נידון כלפי ההיתר כמין אחד, ולפיכך אינו בטל.

הוכחה מהרמב"ן שסובר כהר"ן

ונהגה הדין שכתב הרמב"ן, שחמץ נחשב לדבר שיש לו מתירין מאחר והוא מותר מן התורה, אף שאסרוהו חכמים לעולם, יתיישב רק לפי שיטת הר"ן, הסובר שדבר שיש לו מתירין לא בטל. הוא דין במהות החמץ, אבל לפי סברת רש"י ש'עד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר', פשוט הדבר שאין אומרים דין זה אלא כשיכול לאכול הדבר לאחר זמן, ולא בחמץ שאסרוהו חכמים באכילה לעולם. ומוכח מכך, שהרמב"ן סובר כהר"ן.

אם איסורי חכמים הוי איסור ב'חפצא' או על ה'גברא'

ונהגה יש לחקור בכל איסורי דרבנן, האם יש בכח חכמים להחיל איסור על ה'חפצא', או שאין בכוחם אלא לאסור את ה'גברא', דהיינו שכל אדם מחוייב לשמוע לדבריהם, אבל אין חל איסור בגוף החפץ.

ונראה להוכיח שיש כח ביד חכמים להחיל איסור על ה'חפצא': א. ממה שכתב רבינו יונה ש'לא תסור' הוא 'לאו שבכללות', מאחר וכולל הרבה איסורים. ולכאורה, זה מבואר

שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם, כי כל אוכל מחמצת ונכרתה הנפש ההוא מעדת ישראל, בגר ובאזרח הארץ (שמות יב יט).

חמץ אוסר בכל שהוא

איתא בפסחים (ל). 'אמר רבא, הלכתא חמץ בזמנו בין במינו בין שלא במינו אסור במשהו'. דהיינו, שאף על פי שכל איסורי התורה אם נתערבו בהיתר הם בטלים ברוב, מכל מקום איסור חמץ אינו בטל ברוב, אלא בכל ענין שנתערב חמץ בהיתר הכל אסור. וכן פסקו הרמב"ם (חמץ ומצה פ"א ה"ה), והשו"ע (או"ח סי' תמו ס"א).

חמץ נחשב 'דבר שיש לו מתירין' אף שאסור מדרבנן

ובטעם הדבר שאין ביטול לחמץ, כתב הרמב"ן (מלחמת ה' שם ד"ה ומה), מפני שהחמץ הוא 'דבר שיש לו מתירין' לאחר הפסח, וקיימא לן ד'כל דבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטל'. וכן כתב הרמב"ם (מאכלות אסורות פט"ו ה"ט).

והוסיף הרמב"ן, שאף על פי ש'ר' סובר שחמץ שעבר עליו הפסח אסור מדרבנן, משום קנס [וכן נפסק להלכה]. ונמצא אם כן שאין לו מתירין' אחר הפסח, מכל מקום כיון שמדאורייתא הוא מותר מיקרי 'דבר שיש לו מתירין' ואינו בטל, שכן חכמים לא באו להקל בגזירתם [שיועיל ביטול]. אלא להחמיר [לאסור החמץ אף אחר הפסח].

והקשה עליו הר"ן (על הר"ף, שם ד"ה ואני), שמאחר ועצם הדין של 'דבר שיש לו מתירין' אינו בטל הוא דין דרבנן, א"כ מסתבר שכלל זה נוהג לפי הדינים שקבעו חכמים, ולא שייך לומר בזה שחכמים באו להחמיר ולא להקל.

ויש להוסיף ולהקשות בזה, אם אכן סובר הרמב"ן שגדרי 'דבר שיש לו מתירין' נקבעים לפי דיני התורה ולא לפי דיני חכמים, דהיינו שדבר שיש לו היתר מן התורה ואסור מדרבנן מיקרי 'דבר שיש לו מתירין', מדוע הוצרך להוסיף בזה סברא שחכמים באו להחמיר ולא להקל.

הטעם ש'דבר שיש לו מתירין' אינו בטל

ונהגה בטעם הדין ש'דבר שיש לו מתירין' לא בטל מצינו

היטב אם נאמר שכל איסורי דרבנן הם 'איסורי חפצא', שנמצא שיכולים הם להחיל חפצא של איסור על הרבה דברים, וכולם נכללים בלאו של 'לא תסור'. אבל אם נאמר שהאיסור הוא רק שלא לעבור על מצוות חכמים וגזירתם, ואין בזה 'איסור חפצא', אם כן אין שייך לומר שהוא 'לאו שבכללות', שהרי שם האיסור אחד הוא, אלא שיש בו פרטים רבים. ב. עוד יש להוכיח, ממה שמצינו שבמקום שהכשירו חכמים עד אחד בתורת נאמנות, ולא בתורת אומדנא, יש חיוב קרבן שבועה גם בעד אחד. ואם נאמר שעד שכשר מדרבנן אין לו נאמנות מדאורייתא, אלא שאנו צריכים לנהוג על פי דבריו כדי לא לעבור על דברי חכמים, אם כן מה שייך בזה קרבן שבועה, ומה החילוק אם העד כשר בתורת אומדנא או בתורת נאמנות.

ומראיות אלו מוכח שאכן יש כח ביד חכמים להחיל איסור על גוף החפץ. ומכל מקום נראה לומר שלא בכל ענין אוסרים חכמים את ה'חפצא', אלא פעמים שהם אוסרים רק את ה'גברא', ונמצא שיש בידם כח לעשות שני סוגי איסורים, או להחיל איסור על עצם המעשה והחפץ, או שמחייבים את האדם לשמוע בקולם, ואינם מחילים איסור בגוף הדבר.

חמץ לאחר הפסח אינו איסור 'חפצא'

ועל פי זה יש ליישב כוונת הרמב"ן, שבאמת איסור דרבנן נחשב איסור גם כלפי הדאורייתא, ולפיכך דבר שאסור לעולם מדרבנן מיקרי 'דבר שאין לו מתירין'. אמנם זה שייך רק כשחכמים מחילים איסור על ה'חפצא', אבל כשלא הטילו איסור אלא על ה'גברא', נמצא שאין על החפץ איסור כלל, אפי' מדרבנן, והוא נידון כ'דבר שיש לו מתירין'. ולפיכך הוצרך הרמב"ן להוסיף שחכמים לא באו להקל אלא להחמיר, דהיינו שמעיקר הדין היה ראוי שחכמים יקבעו שבחמץ שעבר עליו הפסח יימשך האיסור 'חפצא' שהיה עליו בפסח, ובאופן זה היה נידון כ'דבר שאין לו מתירין', וממילא היה מועיל בו ביטול, ומאחר ולא רצו חכמים להקל שיהיה נחשב כ'דבר שאין לו מתירין' ויתבטל, לפיכך קבעו שאין כאן איסור 'חפצא', אלא רק איסור חיובי על ה'גברא', וממילא חשיב 'דבר שיש לו מתירין' ואינו בטל.

משנת הישיבה

מתוך סדרת ועדי הדרכה לאברכים

'משונה אסור מן התורה'

משונה! לדוגמא, אברך שגר בירושלים וצריך לנסוע לב"ב לקנות משהו, אם יסע באוטובוס זה יקח זמן, ואם יסע במונית יחסוך זמן, אבל זה יעלה לו 052 ש"ח, וזה סכום גדול בשביל אברך, ואין לו כרגע תקציב להוצאות כאלו, אבל הוא חושב לעצמו שאם זה החיוב שלו ה' יעזור וישלים לו את זה, האם זה נכון? התשובה ברורה, מאחר ולא שמענו שעושים כזה דבר, נמצא שהחשבון שלו אינו נכון, וממילא זה דבר משונה. אם כדי לשמור על התמדתו הוא צריך לעשות דברים משונים, ודאי שאין לו לעשות כן. יש כלל כזה מהחזו"א, 'משונה אסור מן התורה', זה כלל שנוגע להרבה תחומים ושאלות בחיים.

למעשה בעניין 'השתדלות' זה תלוי מאוד בדרגה של כל אחד, שכן לפי הדרגה הרוחנית שלו משתנה חיוב ההשתדלות שלו, וכפי שידוע המעשה עם החזו"א, שהזכרנו כמה פעמים, שבא אברך להתייעץ עימו אם לעשות ניתוח שהרופאים ממליצים עליו, וסבר החזו"א מתחילה שיעשה כהמלצתם, אך לאחר שדיבר עימו בלימוד ונוכח שהוא עומד בדרגה גבוהה חזר בו מעצתו, ואמר שאין חובה לנתח, כי אדם בדרגתו רשאי לבטוח שתהיה לו סייעתא דשמיא. וכמובן שזה לא תלוי רק בדרגה בלימוד, אלא שהחזו"א הכיר בו כנראה שהוא בדרגה גבוהה של יראת שמיים, וכלפי אברך כזה הכללים הם אחרים.

כל אדם יכול להרגיש בעצמו מה היא דרגתו, מתי מותר לו לסמוך על הביטחון שלו ומתי יש לו חובת השתדלות, כך שגם בעניין זה של להוציא הוצאות עבור התמדה, כשאנו צריך לעשות דברים משונים בשביל זה, עליו להכיר את רמת הביטחון שהוא נמצא בה, ולפי זה לכלכל את צעדיו.

דיברנו לעיל [הובא בשבועות הקודמים], שהצורה שבה אפשר לקנות מדרגות היא ע"י לימוד המוסר וקבלת קבלות בעניין. וכדי לקבל את הקבלה בצורה נכונה צריך להבחין מה שורש הבעיה, וכן לדעת מה ההשלכות של הקבלה, ורק אז להחליט באופן ברור אם מוכנים לקבל זאת למרות ההקדבה הנדרשת. וגם אחרי ההחלטה צריך לשמר את ההתעוררות ע"י לימוד המוסר ופעולות חיזוניות.

אמנם באמת נראה, שהעצה הגדולה ביותר להשיג מדרגות היא פשוטה - לחשוב. אדם צריך לחשוב לעצמו, בלילה כשהוא שוכב במיטתו, או סתם כשהוא לבד, מה המטרה שלו בעוה"ז, והיכן דרגתו עתה בזה. דהיינו שיחשוב לעצמו, 'הרי היתה לי התעוררות כזו וכזו, ואיפה אני אחוז בזה, כמה רחוק ממני דבר זה שהתעורר אצלי, והרי הוא כ"כ חשוב אצלי, כמה הייתי מוכן לתת בשביל להשיג אותו באמת'. מחשבות כאלו יכולות להוליד אצלו התעוררות לעשייה אמיתית, וכך, בסייעתא דשמיא, יוכל לקנות את היעדים שהציב לעצמו.

דבר נוסף שצריך לדעת, שבכל מעלה שאברך רוצה לקנות תמיד מתעוררות שאלות בדרך, יש ספיקות, וצריך לדעת איך להתנהג. לדוגמא, אדם מנסה להגיע לדרגה גבוהה של התמדה, ללמוד בזמנים קבועים בלי הפסקות שלא לצורך, להיות מתמיד. ואז מגיע זמן שהוא צריך לקנות משהו לצרכי הבית, ויש לפניו שתי אפשרויות היכן לקנות, או במקום קרוב במחיר יקר, או במקום קצת רחוק במחיר זול יותר, כיצד צריך לנהוג בזה?

שורש השאלה הוא, האם החיוב להתמיד מחייב אותו גם להפסיד כסף. זו שאלה מצויה מאוד, וצריך לדעת איך להתנהג. אמנם יש בזה כלל אחד ברור - לא להיות

חשבת דרכי

נקודות אור על פי משנת הגאון רבי משה שפירא זצ"ל

פרשת בא

התחלת התורה ב"מאמר" בראשית – לתת להם נחלת גוים [א']

באדרת אליהו על פסוק זה וכן משמע בספורנו ובעוד מרבתינו (הראשונים) שבמאמר בראשית נבראה בריאת הזמן. פירוש הדבר, עצם המושג בראשית אומר זמן, והדבר מונח במילה בראשית עצמה, כי ראשית היינו התחלה שיש לה המשך, ומגיע ההמשך עד לאחרית, נמצא, שפירוש המילה ראשית הוא התחלה של מהלך, ועצם הזמן הוא ההמשך של הראשית הזאת עד התכלית. כל התהליך של הבריאה הוא הזמן, ובמאמר בראשית נברא עניין זה, נקודת ההתחלה של זמן.

כפירתם של היוונים בעניין הקדמות

במקום זה נמצאת הכפירה הגדולה, שעיקרה היה אצל היוונים ואחריהם החזיקו כל העולם, והיא הקדמות, רחמנא ליצלן מהאי דעתא, ה' ישמרנו מאותה הדעה שהיא הפסולה ביותר ועוקרת את כל התורה. באותה הדעה של הקדמות הרי שהדברים היו מעולם ואף פעם הם לא התחילו, ואף שתמיד הם פושטים צורה ולובשים צורה אבל המציאות תמיד היתה. אותה המציאות שאנחנו רואים בצורה העכשווית כפי שהיא נראית היום תמיד היתה ורק פשט ולבשה צורה. כך היא הכפירה לדעתם המשובשת, אולם אנחנו יודעים נאמנה, וזה יסוד התורה כולה, שבורא העולם ברא את הכל יש מאין. מקור טעותם של היוונים נובע מהעובדה שהזמן מופיע בתפיסתנו כהמשך, וכך הם תפסו שהזמן בעצם עניינו זאת מהות שהיא בעצם המשך, ואז לא שייך לראות נקודת התחלה של זמן משום שזמן זה בעצם המשך, ומתחייב מכך שמעולם הוא לא התחיל.

התשובה שמשיב להם הרמב"ם על כך (במו"נ ח"ב פ"ז) כי באמת תמיד הדברים כפי שהם מופיעים לפנינו בהוייתם, הם שונים לגמרי ואף הפוכים ממציאותם בעת הבהוותם. וכפי שאם יחזירו אדם לאחר שנולד למקום שממנו יצא לא יוכל להתקיים שם אפילו לרגע אחד, כך אי אפשר להקיש על עניינו של דבר ולומר שכפי שהוא נראה בהוייתו כך הוא אופן ההתהוות שלו.

מעתה, שבריאת הזמן היא הבראשית, ולזה כוונת הגמרא "בראשית נמי מאמר הוא", מובן גם ההמשך "דכתיב בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם". העניין בזה, כי בצבא השמים ומהלכם נמצא שורש ההתגלות של הזמן. נקודת ההתחלה של הזמן נמצאת במילה בראשית והוא המאמר של "בדבר ה' שמים נעשו", מאמר המדבר על השמים עצמם, אבל בהם שורש עניין הזמן, כי החיבור של השמים והארץ יוצר את התהליך שבו נמצאת הבריאה מהראשית אל האחרית. התהליך של החיבור וההשפעה של השמים על הארץ, חיבור שמכוחו ממשיכה והולכת הבריאה.

כוונת הגמרא "בראשית נמי מאמר הוא דכתיב בדבר ה' שמים נעשו" היא על עצם המילה "בראשית" שהיא בריאה בפני עצמה. הבריאה הזאת זה התהליך התמידי, ואת התהליך הזה אנחנו רואים בשמים, אחר שבצבא השמים נמצא שורש כל התהליכים של העולם וכל

מה עניין התחלת התורה בבראשית

לשון רש"י בתחילת התורה "אמר רבי יצחק לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מהחודש הזה לכם, שהיא מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל, ומה טעם פתח בבראשית, משום כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים שאם יאמרו אומות העולם לישראל ליסטים אתם, שכבשתם ארצות שבעה גוים, הם אומרים להם כל הארץ של הקדוש ברוך הוא היא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו, ברצונו נתנה להם וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו".

הרמב"ן מקשה, והלא לא היו צריכים לתת לנו את כל חומש בראשית כדי ללמדנו שכל הארץ של הקב"ה, כי דבר זה כתוב במפורש בלוחות בדיברה של זכור את יום השבת, "כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ את הים ואת כל אשר בהם", ואחר שלצורך אותה הידיעה שכל הארץ של הקב"ה די בפסוק הזה כדי ללמדנו אותה, קשה לשם מה ניתן לנו כל חומש בראשית וחלק משמות.

בעצם משמעות הדברים הרי שלכאורה כל המאמר תמוה. מה טמון ביסוד ההנחה שצריך להתחיל את התורה רק מהמצוה הראשונה שנצטוו ישראל. והרי פרשיות רבות בתורה אין בהם אף מצוה, וכגון בספר דברים, בפרשת דברים וכן בהאינו ובזאת הברכה אין בהם מצוות, ומדוע ההנחה הפשוטה היא שהתורה צריכה להתחיל דווקא במצוה ראשונה שנצטוו ישראל אחר שיש הרבה חלקי תורה שאין בהם מצוות. ואם נאמר שאין מילה בתורה שאינה מחייבת ואין ללמוד ממנה משהו אם כן הרי גם ספר בראשית הוא כולו מצוה.

במאמר בראשית נברא עצם הזמן

שנינו באבות (פ"ה מ"א) "בעשרה מאמרות נברא העולם". הגמרא במסכת ראש השנה (ל"ב ע"א) מקשה "דבראשית תשעה הוו", הלא במעשה בראשית נאמר רק תשע פעמים ויאמר אלקים, ומתרת "בראשית נמי מאמר הוא דכתיב בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאיו". למדנו שהמילה "בראשית" גם היא מאמר. הדבר מובן שאין כאן לשון "ויאמר" משום שמאמר צריך להאמר למישהו קיים ובבריאה הראשונה עדיין אין למי לומר, אך על כל פנים "בראשית" הוא גם כן בכלל "כי הוא אמר ויהי". בראשית נמי מאמר הוא.

בלשון הגמרא "בראשית נמי מאמר הוא דכתיב בדבר ה' שמים נעשו וגו'" מפורש שהמילה בראשית היא עצמה מאמר, ועל זה מביאים את הפסוק בדבר ה' וגו'. ולכאורה, בשלמא "ברא אלקים את השמים ואת הארץ", ניתן להבין שהוא כמאמר שאומר את הבריאה, ובכלל האמור בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם, אבל המילה בראשית בפשטות היה נראה שהיא מחוץ למאמר. כאן למדנו שיש בה מאמר, ועלינו לדעת מה נברא במאמר זה.

רבותינו מלמדים אותנו בדבר זה [כך מפורש בדברי הגר"א

מתגלה במילה בראשית ואיזה סדר זמן מתגלה בהחודש הזה לכם. המכוון בזה בדברים שבהם פתחנו. תחילה נבאר, כי אחר שהמערכת שבתוכה אנו פועלים זאת המערכת שנתגלתה בקידוש החודש ובעיבור השנה, זה סדר הזמן שבתוכו התורה יכולה להתקיים, לכן זאת המצוה הראשונה שנצטוו ישראל. כשם שבראשית, בריאת הזמן, היא ראשונה לכל מה שנברא בעולם, כל מה שנברא בעולם צריך להיות בתוך החלל הזה של מערכת וסדר הזמן, כך כל התורה כולה צריכה להיות בתוך הסדר הזה של הזמן שנתחדש. סדר הזמן שנתחדש על ידי התורה, זה סדר זמן אחר מסדר הזמן העולמי, ואנחנו חיים בתוך הסדר הזה, ורק במהלכו אנחנו יכולים לקיים את התורה.

בביאור עצם ההבדל בין שתי מערכות זמן אלו. הנה, קידוש החודש ועיבור השנה כל עניינם הוא, כדברי הגמרא, תיקון המועדות. יציאת מצרים היא השורש לכל המועדות כולם, כפי שאנו רואים שכל המועדות כולם, ואף שבת, כולם זכר ליציאת מצרים. בתוך הסדר הזה התורה מתקיימת. נמצא שסדר הזמן של החודש הזה לכם, הוא סדר הזמן של המועדות.

ההבדל בין בראשית לבין מועד הוא, שבראשית היא נקודת התחלה ואילו מועד הוא נקודת יעד, נקודת סוף. כאן נמצאים שני הסדרים של הזמן. יש זמן שנקודת הכובד שלו היא המשך מנקודת התחלה, ויש סדר זמן שנקודת הכובד שלו היא ההיותו מוביל לתכלית וכל סדר הזמן מכון אל אותו יעד. יש זמן שצורת הדיבור שלו היא מאין באת, ויש זמן שצורת הדיבור שלו היא לאן אתה הולך. מועד נקרא הדבר שאילו אנחנו הולכים. המועדים בתורה נקראים רגלים, לשם פנינו, לשם אנחנו הולכים, זה היעד שאילו אנחנו צריכים להגיע, והוא נקרא מועד כלשון בית מועד לכל חי. כל המועדות כולם אלו מועדות שאנחנו צריכים להגיע אליהם, וכאן נמצאת נקודת הכובד שממנה יוצא סדר הזמן. כלומר, נקודת הכובד היא בעתיד. הזמן כולו פונה אל העתיד, הזמן הולך אל, ואינו כהמשך של משהו, של איזו שהיא ראשית. זמן יעד הוא זמן שנקבע מכח התכלית. המועד שהוא היעד זה סדר זמן אחד ואילו זמן של המשך זה סוג וסדר זמן אחר.

אלו שני סדרי זמן השונים זה מזה, ומוכן מאילו שהם שונים גם במהותם. יש זמן שכל עצמו זה להתרחק מהראשית וכל פסיעה בו הולכת ומתרחקת עוד צעד מהראשית, אולם כשהדברים כולם יוצאים מהתכלית וכל המהלך יסודו באחרית, אז סדר הזמן הוא סדר של התקרבות. הדברים הולכים אל, וכל פסיעה מקרבת. גם אם הדבר נראה רחוק ואף אם הוא באמת רחוק אבל כל פסיעה היא להתקרב אל, כל פסיעה מביאה אל היעד.

אלו שני סדרי הזמן, ובזה נמצא ההבדל בין סדר הזמן שנתחדש על ידי התורה לסדר של העולם כולו. התורה העמידה סדר זמן אחר, סדר זמן שנקודת העיקר שלו היא תכלית, ממילא הזמן מתהפך, במקום לברוח ולהתרחק הוא מתקרב. כל התהליך כולו התהפך מהקצה אל הקצה.

סדר הזמן של העולם תלוי בחמה, זהו סדר של עולם תמידי ללא התחדשות, סדר הנראה כממשיך והולך. אולם לעם ישראל נתחדש סדר הזמן של הלבנה, זה הסדר שהולך ומתחדש תמיד ובו תלויים כל המועדים, כי הוא ההולך אל התכלית. ונתחדש לנו כאן עניין הזמן שאנו מונים ללבנה, ונתחדש לנו עוד שאף את סדר העולם של החמה אנו מצרפים לסדר שלנו בעיבור השנה, אף סדר העולם הקבוע של מעשה בראשית גם הוא שייך אלינו. כאן מתקיים "לתת להם נחלת גויים" כשעצם הסדר של בראשית אף הוא משתייך ל"החודש הזה לכם".

בעז"ה בשבוע הבא נמשיך בשיעור זה, בעניין "לתת להם נחלת גויים".

הנהגת הזמן מתנהגת על פיהם. זאת הבריאה הראשונה, וכל המשך הבריאה כפוף למציאות הזאת. כל הבריאה כפופה לתהליך של הזמן, ואין שום אפשרות לצייר את הבריאה באופן שהיא מנותקת מעניין הזמן. הדעת שלנו אינה מסוגלת לתפוס בריאה בלי שליטת עניין הזמן, הכל כפוף לתהליך של הזמן והדברים מתרחשים בזה אחר זה כסדר. דבר מביא דבר סיבה מביאה מסובב והמסובב הא סיבה למה שמסובב ממנו וכן הלאה והלאה. זה התהליך של כל המציאות כולה וזה עניינו של הזמן, וכך בצורה כזו הבריאה נמצאת ופועלת.

בריאת הזמן שלנו מתחילה בהחודש הזה לכם

עתה עלינו להבין, הקושיא "לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מהחודש הזה" היא משום שכאן נמצאת נקודת הזמן השייכת במסוים רק אלינו, דהיינו הראשית שלנו, הזמן המיוחד לנו. הזמן שבו, במערכת הזמן הזו, אנחנו מקיימים את התורה. זה סדר הזמן שבתוכו אנחנו חיים ובו התורה מתקיימת, והבריאה הזו כתובה בהחודש הזה לכם. והקושיא היא, מאחר שכאן התחיל המהלך של כלל ישראל בעולם, ובמילים אחרות, כאן התחילה מסגרת הזמן שבתוכה התורה יכולה להתקיים, הרי שזה הזמן שנוגע לנו.

"לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מהחודש הזה לכם" שהיא מצוה ראשונה שנצטוו ישראל. הכונה בזה כי אופן המהלך והמשך הקיום של כלל ישראל הוא בתוך סדר הזמן של החודש הזה לכם. כלל ישראל נמצאים בעולם כדי לקיים מצוות, ותחילת התהליך שלהם הוא בתוך המסגרת שבתוכה התורה מתקיימת והיא מסגרת הזמן שנתחדש בהחודש הזה לכם.

כך אנו מוצאים במסכת ברכות (מ"ט ע"א), הגמרא מקשה על חתימת הברכה "מקדש ישראל והזמנים", והרי אין חותמין בשתים, ומתנצת "ישראל דקדשינהו לזמנים". היינו הסלקא דעתך היתה שבורא העולם מקדש את ישראל ומקדש את הזמנים והתירוץ הוא שהקב"ה מקדש את ישראל וישראל הם מקדשים את הזמנים. אנחנו מקדשים את הזמנים האלה, אחר שניתנו הזמנים לבית דין לקדשם על פי ראייתם. זה סדר הזמנים שלנו המיוחד לנו. אף אחד מכל באי עולם אינו שייך לסדר הזמן הזה שהוא שלנו בלבד.

זאת קושיית רבי יצחק. לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מהחודש הזה, לשם מה צריכים ללמד אותנו בתורה את סדר הזמן שהוא הסדר העולמי הרגיל. אותנו מלמדים את המיוחד לנו, את החידוש שהתורה חידשה. והתורה צריכה לדבר אלינו רק אל הקיום המסויים שלנו שנוגע רק לנו, וממנו התורה היתה צריכה להתחיל. אמנם העולם כולו קיים אבל לא זה מה שצריך להתגלות בתורה. התשובה לכך היא "לתת להם נחלת גויים". הפירוש בזה, התורה רצתה שהתהליך הרגיל של העולם, סדר העולם השייך לכל באי עולם הנקרא "נחלת גויים" גם הוא יתחבר לתורה. זה עניינו של ספר בראשית, וספר שמות מהירידה למצרים ועד החודש הזה לכם, וכפי שנבאר בהמשך.

ישנם שתי צורות הפוכות של מערכות הזמן

ב"החודש הזה לכם" נאמרה המצוה הראשונה שנצטוו ישראל, מצות קידוש החודש. לדעת הרמב"ם אף עיבור השנה נאמר כאן ב"לחדשי השנה". עיבור השנה עניינו לחבר את התהליך של חדשים לתהליך של שנה, ובכך אנו משלימים את החודשים, שיהא סדר החודשים שווה לסדר השנים כדי לצרפם לתהליך של השנה. זו המצוה הראשונה שנצטוו ישראל בסדר הזמן שלהם. ובאמת, דבר זה עצמו צריך ביאור, מה טעם פתח במצוה זו. הרי אנו מוצאים שכאשר בורא העולם נתגלה לתת לנו תורה הוא פתח ב"אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים", מצות האמונה, ומדוע כאן דווקא זו היא הפרשה הראשונה. עוד עלינו להבין, איזה סדר זמן

עומק דעה

— ממדון הגאון רבי יהושע אייכנשטיין שליט"א —
ראש ישיבת יד אהרן

פרשת בא

בהירות בענין הגיוס לצבא - שיחה מיוחדת

גלות יון בצל המתיוונים

ראשית עלינו להכיר במציאות, כי נמצאים אנו במצב של גלות, ואופי הגלות הוא גלות יון, כמו שמסביר המהר"ל שבסוף ימי גלות אדום יהיו הנסיונות של גלות יון. בגלות יון התחדשה תופעה של מתיוונים, חלק מעם ישראל, רצו להתדמות ליוונים ולעשות כמעשיהם וניסו להכניס את תרבות יון אל תוך ארץ ישראל. תופעה זו חוזרת ומתגברת בסוף גלות אדום. אנחנו חיים בתוך מציאות שבתוך כלל ישראל יש מתיוונים שרוצים להתדמות לגויים, ולחיות כמו גויים, ומנסים לעקור כל דבר ששייך ליהדות. זאת המציאות כיום.

הגזירות של היוונים היו בשני מישורים כמו שמזכירים בתפילת על הניסים - "להשכיחם תורתך - ולהעבירם מחוקי רצונך". מצד אחד רצו להשכיח את התורה, ומצד שני רצו להעביר מחוקי רצונו של הקב"ה. גזירת 'להשכיחם תורתך' מכוונת לעקור את לימוד התורה, ולבטל את המציאות של גדולי תורה בישראל, ואילו גזירת 'להעבירם מחוקי רצונך' באה לבטל ולמנוע את כלל ישראל מקיום מצוות התורה. התכלית העיקרית של הקמת הישיבות להעמיד גדולי תורה שמהווים את הקיום של כלל ישראל, כמבואר בדברי רבינו יונה^א. מצד שני, בימינו יש תפקיד נוסף לישיבות שמכוחם שומרים ומקיימים את מצוות התורה. בעבר נוסדו הישיבות והתנהלו רק על התכלית של העמדת תלמידי חכמים גדולי תורה, מאחר והציבור בכללותו היו שומרי תורה ומצוות, ולא היו צריכים לחשוש על שמירת היהדות. כיום נשתנה המצב. השפעת הסביבה החיצונית חזקה מאד, ויש לישיבות תפקיד נוסף לשמור ולחנך שומרי תורה ומצוות. המציאות היום היא שמי שאינו לומד בישיבה, ואינו סופג את האווירה של ישיבה, נמצא בסכנה רוחנית גדולה מאוד. כמעט אין אפשרות שמי שאינו לומד בישיבה בשנותיו הצעירות, וממשיך את ההווי של הישיבה לתוך חייו גם בגיל מבוגר יותר, יוכל להישאר שומר מצוות כראוי.

דת הציונות והליברליזציה

וכאן צריך להבין, שהרצון של המתיוונים של זמנינו לגייס

את בני הישיבות אינו מגיע מהסיבות המוצהרות של ביטחון המדינה, הדיבורים אודות הצורך בחיילים לביטחון המדינה הם שקר וכזב. המגמה האמיתית של הקריאות לגיוס בני הישיבות היא לחלן את שומרי התורה והמצוות! זאת המטרה האמיתית של כל הקולות והחוקים העומדים עלינו! ידוע להם היטב כי הישיבות הן האפשרות היחידה ובסיס הקיום של שומרי תורה ומצוות בכלל ישראל, ולכן נלחמים בכל דרך כדי לבטל ולמעט את בני הישיבות.

ויש להבהיר היטב, כי על אף שקיבלנו את המציאות והכרנו במדינה כפי שהכריע מרן החזו"א זצ"ל, אך מעולם לא קיבלנו את הדת של המדינה. במדינה יש שתי 'דתות' שהם הערכים החשובים ביותר שעליהם מושתתת המדינה: דת ה'ציונות' שהביאה להקים עם חדש בארץ ישראל. ויש 'דת' נוספת, שהיא המגמה המתגברת בשנים האחרונות - ה'ליברליזציה', וה'פרוגרסיביות'. אלו הערכים של השמאל במדינה המשקפים את המתירנות והחופש, עם כל כישלונותיהם. שיטות אלו הפכו להיות 'דת' ממש, וככל שהערכים הללו חשובים כ'דת', הם עומדים מעל כל דבר אחר. המטרה הראשונה של המדינה ושל הצבא היתה להקים עם חדש, וגם אם ישנה הכרה מצידנו במדינה - אנו חיים במדינה ומשתתפים עימה, בוחרים לכנסת ואפילו משתתפים בממשלה, אך אף פעם לא קיבלנו את דת הציונות. בוודאי ובוודאי לא קיבלנו מעולם את הדת החדשה של השמאל ה'ליברליזציה', אלא אנו ממשיכים את הדרך המסורה לנו מאבותינו, וחיים לפי הערכים האמיתיים ולפי המצפון הרוחני שלנו.

אחר שכן, יש לדעת כי הזכות הדמוקרטית היסודית של כל אחד ואחד באשר הוא, שיוכל להישאר באמונתו ולחיות את חייו לפי מצפונו הבנתו ודעתו, ואסור לפגוע בזכות הדמוקרטית הזאת. כאשר המדינה מנסה להכניס את כולם אל 'כור ההיתוך' של הצבא, היא פועלת כנגד המושג הבסיסי ביותר של הדמוקרטיה. הנהגה כזאת אינה קיימת בשום מדינה דמוקרטית בעולם ואין רשות למדינות לשנות את הדעות של העם, אלא זהו רעיון סוציאליסטי של הקומוניזם, וכבר אמר מרקס (מהוגי הדעות של

א. ז"ל רבינו יונה (שע"ת ש"ג) "הלא הדבר ידוע, כי אין העבודה מתקיימת בלתי על ידי לומדי התורה אשר יגו בה יומם ולילה, כי הם יורו דעה ויודעי בינה לעיתים לדעת מה יעשה ישראל, והם יעמידוהו בישראל לבלתי תשכח מפי זרעם, ובמקום שאין עוסקי תורה ירבו המכשולים וישר באדם אין, על כן יכבדו עבדי השם יתברך את חכמי התורה לכבוד השם יתברך, ולהודיע כי עבודתו לבדה עיקר הנמצא".

הסוציאליזם) שהקומוניזם היא גם דת... רעיון הציונות הינו דת חדשה שמתכוונת לבנות עם חדש ואומה שתהא ככל האומות, והצבא הוא אחד מהדרכים לבניית העם החדש. הצבא משמש ל"כור היתוך" שבו מתחנכים ומקבלים את ערכי הדת החדשה, ע"י הווי מסוים וקצין חינוך ועוד, שמעצבים את הדמות של העם החדש, תופעה שאינה קיימת בשום צבא דמוקרטי בעולם. **אין רשות למדינה לעצב את העם לפי הדת שלה.**

≡ בדיית ה'שוויון בנטל' ≡

אחד המושגים שמשמשים בהם בשנים האחרונות כדי לחייב את בני הישיבות בגיוס לצבא, הוא 'שוויון בנטל'. זהו מושג חדש שלא היה קיים קודם לכן, והוא נוגד את ערכי הדמוקרטיה. הזכות הבסיסית של כל אדם שהוא רשאי לבחור את דרכו ואת אמונתו, ולכל אחד יש תפקיד משלו, ולכן באמת לא כולם שווים בתוך החברה. עיקרון זה היה קיים בכל הדורות, והניסיון להעמיד את המושג של שוויון כערך עליון ואפילו מעל הערך של ביטחון המדינה הוא שקר וכזב, וטעות בתפיסה היסודית של זכויות האדם.

המדינה הוקמה על יסוד חופש הפרט שמאפשר לו לחיות כפי רצונו², והרצון לגייס בני ישיבות נוגד את היסוד הזה ואת המושגים הבסיסיים של הדמוקרטיה. אולי לא כולם יודעים, אך בזמן מלחמת העולם השנייה היתה חובת גיוס כללית בארצות הברית, אבל בני ישיבות היו פטורים מגיוס לצבא עם כל אנשי הדת הנוצרית ושאר הדתות. העם היה מחולק בין הכומרים, האצילים והאנשים הרגילים, וכל אנשי הדת נפטרו מחובת הגיוס לצבא, על אף שהמצב היה מאד קשה בזמן מלחמת העולם השנייה. לא היה מי שדיבר על העיקרון של שוויון בנטל, אלא ההבנה העקרונית היתה שיש לאנשי דת את הזכות לחיות כפי אמונתם ולעסוק בלימודים וכיו"ב גם אם לא יהיו שותפים לצבא כיון שזה חלקם וזה גורלם, ואסור לאיש לגעת בזכויותיהם.

≡ לא תישכח מפי זרעו! ≡

ולא זו בלבד אלא מאשימים אותנו שאנו משתמטים מחובתינו. אולם אנחנו חיים כפי הצורה האמיתית של יהודים מדורי דורות! אנחנו יודעים איך לחיות לפי המצפון שלנו, לפי התורה שלנו, וכפי שחיו כל הדורות, ואין שום זכות לשנות אותנו! אלו שרוצים לעקור את התורה מאיתנו ולשנות אותנו לא יצליחו! היו לא תהיה! אם הם חושבים שינצחו אותנו, הם טועים! כי אנחנו חיים חיי נצח, עברנו בכל הדורות את כל הגלויות ועמדנו בכל

הניסיונות, והקדוש ברוך הוא הבטיח לנו נצח נצחים. קיום התורה מובטח ואין כוח שיכול לעמוד מולו ולנצח אותו, כמו שכתוב "כי לא תישכח מפי זרעו". אנחנו ננצח! הציבור בכללותו חזקים באמונתם ובדעתם ואל לחשוב לרגע שאנחנו ניפול בעקבות הניסיונות לשנות אותנו. החזון אי"ש אמר לבן גוריון כי אנחנו העגלה המלאה והם העגלה הריקה. אנחנו מלאים אלפי שנה של תורה מסיני וממשיכים אותה לדורות. אנחנו חיים וקיימים לנצח נצחים וכמו שעברנו עד עתה ושרדנו את כל הגלויות, כך נתגבר על כל הניסיונות כמש"כ הרמב"ן (סוף פרשת האזינו). עינינו הרואות שהקיום של כלל ישראל ושל עולם התורה מופלא ומעבר כל היגיון וטבע. בשנות השואה הנוראה נהרגו כמעט כל גדולי התורה, ועל ידי כמה יחידים שנשארו הוקם עולם התורה מחדש. אין זה אלא מתוך ההבטחה של הקב"ה על קיום התורה. גם חוק הגיוס הוא ניסיון נוסף שעומד בפנינו, ובסייעתא דשמיא נתגבר ונחיה ונקיים את התורה.

סכנות הצבא-

≡ 'להשכיחם תורתך' וגם 'להעבירם מחוקי רצונך' ≡

הסכנות הרוחניות של הצבא הן עצומות. החשש אינו רק שמא לא יהיו גדולי תורה, אלא מלבד שאין אפשרות שיצמחו גדולי תורה משם, גם שומרי תורה ומצוות לא יהיו. הצבא גורם 'להשכיחם תורתך' וגם 'להעבירם מחוקי רצונך'! ויש לדעת שלא להאמין ולא לקבל את השקרים שהרשויות מספרות. נציגי הצבא אינם עומדים בהתחייבויות שהבטיחו, אלא הצבא עדיין עומד להיות כור היתוך לשנות ולעצב את החיילים כפי הדת של המדינה. אם באמת היו מעוניינים בביטחון המדינה, או במסגרות עבור אלו שאינם לומדים בישיבות ונמצאים בסכנה רוחנית, היו צריכים להקים פלוגות אמיתיות נפרדות לגמרי ללא קצין חינוך וללא כור היתוך על כל המשמעות שבזה. נוכחנו שוב ושוב שהם לא מעוניינים בכך ואינם עומדים בהבטחות אלא משקרים שוב ושוב, היות והמטרה שלהם לעקור את התורה מישראל, ולבנות דור חדש. וכיון שכך אסור לנו להשתתף ולתת יד לכל היוזמות שלהם, וכל גדוד שיקימו נועד אך ורק לפתות ולהסיט אותנו אל הדת שלהם. צריכים לדעת ולזכור עד כמה גדולה הסכנה לכל אחד ואחד להיכנס למסגרות של הצבא. מי שנמצא שם מסכן את חייו הרוחניים, שזהו העיקר הגדול ביותר.

הקדוש ברוך הוא יעזור ויתן את הכוח להתגבר גם על הניסיון הזה, ובעזרת השם נזכה לראות שיצמחו גדולי תורה בישראל ולא תישכח התורה מפי זרעו, וגם לא יצליחו להעבירם מחוקי רצונך.

ב. כפי שהתחייבו על כך בהחלטת האו"ם בכ"ט בנובמבר 7491 על יסוד המדינה היהודית - "לתת ערובה לזכויות שוות לכל איש, ללא הפליה בעניינים אזרחיים, מדיניים, כלכליים ודתיים, להנאה מזכויות אנוש וחירויות יסוד, כגון חופש הדת, השפה, הדיבור והפרסום, חינוך, אספה והתאגדות".

ועד ליל שבת

דברי מוסר והשקפה על מ"ח קניני תורה
מראש הישיבה הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א
שנאמרו ב'שיח'ק

"בישוב"

'נחלה מבוהלת בראשונה ואחריתה לא תבורך':

על גבי המובן הפשוט ב'ישוב הדעת', נראה להוסיף עוד בחינה אחרת המתבארת בחז"ל על לשון הפסוק במשלי (כ', כ"א): "נחלה מבוהלת בראשונה ואחריתה לא תבורך". יעויין במדרשים בפרשת מטות (במד"ר כ"ב, ט', ותנחומא סי' ז') שאמרו רבותינו: "ולב כסיל לשמאלו - אלו בני ראובן ובני גד שעשו את העיקר טפל ואת הטפל עיקר, שחיבבו את ממונם יותר מן הנפשות, שהן אומרים למשה גדרות צאן נבנה למקננו פה וערים לטפנו, אמר להם משה אינה כלום, אלא עשו את העיקר עיקר תחילה, בנו לכם ערים לטפכם ואחר כך וגדרות לצאנכם... אמר להם הקב"ה אתם חיבתם את מקניכם יותר מן הנפשות חייכם אין בו ברכה, עליהם נאמר נחלה מבוהלת בראשונה ואחריתה לא תבורך וכו', ואיזה הוא עשיר השמח בחלקו, שנאמר (תהלים קכ"ח, ב') יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך".

אם היינו מתבוננים במושכל ראשון מדוע נחלתם של בני גד ובני ראובן נחשבה ל'נחלה מבוהלת', לכאורה היה זה משום שחפצו להקדים את נחלתם קודם נחלת בני ישראל. ה'בהלה' הזו, שמא אם ימתינו לא יהיה למקנם מקום מרעה, היא ההופכת את הנחלה ל'נחלה מבוהלת'... אולם בחז"ל מבואר דבר אחר: 'שעשו את העיקר טפל ואת הטפל עיקר'. הם חיבבו את ממונם יותר מן הנפשות, והקדימו את הצאן לפני שדיברו על עצמם. גם תשובת משה לא התייחסה בדוקא לעצם רצונם, ליטול את חלקם מעבר הירדן מזרחה, אלא רק לצורת הדיבור: 'בנו לכם ערים לטפכם, ואחר כך וגדרות לצאנכם'... מה הקשר בין העיקר והטפל לבין ה'בהלה' של 'נחלה מבוהלת'...?

אפילו בסיום דברי המדרש עצמו משתמע שהחסרון היה מצד 'שמח בחלקו', ואין דגש דוקא על ה'בהלה'. וזה עצמו צריך ביאור: האם בהקדמת הצאן היה ניכר עליהם שהם לא שמחים בחלקם? הלא אם היו מדברים כמו שדיבר משה לא היתה עליהם את אותה תביעה, שהם מבקשים נחלה בעבר הירדן.

ובאמת גם במקומות אחרים אנו מוצאים כעין המושג 'בהלה' בהקשרים אחרים, לאו דוקא בקשר לחפזון ומהירות. על ראובן אמר יעקב 'פחז כמים אל תותר' (בראשית מ"ט, ד'), ולפי פירוש הרמב"ן (שם ל"ה, כ"ב) ועוד ראשונים, חטאו של ראובן היה במה שרצה ליטול לבדו את נחלת אביו, מבלי שיהיו עוד בנים בירושה. מה בין זה לבין 'פחז'?

ועל ראובן אמרו חז"ל, שכנגד החטא של 'פחז כמים' ניטלו ממנו שלושה כתרם שהיו אומרים להיות לו, כהונה מלכות ובכורה. נמצא שאותה בכורה שרצה ליטול לעצמו - היא עצמה נלקחה ממנו... אלו הם אותם דברים שאומרים חז"ל על 'נחלה מבוהלת', ש'אחריתה לא תבורך', כשם שמצינו בבני גד ובני ראובן - "אתם חיבתם את מקניכם יותר מן הנפשות, חייכם אין בו ברכה". ושוב חוזרת אותה שאלה: מה בין כל זה לבין ה'בהלה'.

עוד אריכות יש במדרש בפרשת משפטים (שמו"ר ל"א, י"ז) על הפסוק "נבהל להון איש רע עין, ולא ידע כי חסר יבואנו" (משלי כ"ח, כ"ב), שם דימו זאת חז"ל לבריות רבות במהלך הבריאה שהיתה עינם צרה בשל אחרים, וסופם שהפסידו אפילו את חלקם. קין ביקש ליטול את חלקו של הבל, ובסוף התקלל על ידי הקב"ה. עפרון נתן עין רעה בממונו של אברהם, ולבסוף ניטלה ממנו המערה ולא נקראה על שמו. עשו העדיף לקחת את הממון מאשר לקבל את מערת המכפלה, ובסוף לא קיבל אפילו את חלקו בקבורה. וכך ממשיך המדרש בעוד דוגמאות אחרות, שכולן באות לבאר את הכתוב 'נבהל להון'.

לקראת סיום הדברים מביאים חז"ל (וכן הובא בילקוט פר' ראה תתצ"ב ועוד מדרשים), "מעשה באדם אחד, שהיה מוציא מעשרותיו כראוי והיה לו שדה אחת והיתה עושה אלף מידות ומוציא ממנה מאה מידות למעשר, ומן המותר היה מתפרנס הוא ובני ביתו. בשעת פטירתו קרא לבנו ואמר לו, בני תן דעתך על שדה זו, כך וכך מידות היא עושה, כך וכך מידות למעשר, וממנה הייתי מתפרנס כל ימי. כשנפטר מן העולם שנה ראשונה זרע אותה הון, עשתה אלף מידות והוציא ממנה מאה למעשר, שנה שניה נכנס בו עין רעה פיהת עשרה ופיהתה היא מאה, וכן שלישיית וכן רביעית וכן חמישית עד שעמדה על מעשרותיה. כיון שראו קרוביו כי עמדו ולבשו לבנים ונתעטפו לבנים ונכנסו אצלו, אמר להן לא באתם אלא לשמוח עלי, אמרו לו חס ושלום, לא באנו אלא לשמוח עמך, לשעבר היית בעל הבית והקב"ה כהן, ועכשיו נעשית כהן והקב"ה בעל הבית. הוי ולא ידע כי חסר יבואנו".

'ישוב הדעת' - חלק מצורת האדם:

הקנין של 'ישוב' פירושו 'ישוב הדעת', כמו שפירש רש"י, ושבו מתעורר הצורך להבין מדוע 'ישוב' שייך דוקא לקניני התורה. אין שום חכמה שבעולם שניתן להשיגה בלי ישוב הדעת. כל אחד שילמד, ולא משנה מה ילמד, זקוק קודם כל ליישב את דעתו עליו, בסדר ובנחת, ואם מוחו יפסח בדרך דילוג וקפיצה - מה יוכל להכנס אליו פנימה... אין יכולת לקלוט אפילו דבר פשוט כביעתא בכותחא אם אין לאדם דעה מיושבת. מה יש ב'ישוב' דוקא ביחס אל ה'תורה', ומה חידוש יש בו, שכדי לקנות את החכמה מוכרחים לבוא עם הדעת, ולא עם חוסר מנוחה...

אך בכל זאת נראה שיש 'ישוב' ויש 'ישוב'. ה'ישוב' הכללי הוא ביחס אל החכמה - שבשעה שניגשים אל החכמה יש להתכונן עם ישוב הדעת. זה אכן דבר פשוט שלא שייך אל התורה בדוקא. אולם החידוש שחידש התנא הוא שיש 'ישוב' אף ביחס אל האדם - שהאדם יהיה אדם מיושב בדעתו, גם בלי קשר אל החכמה עצמה. שכל ארחות חייו יתנהלו ב'ישוב', במנוחת הנפש, בשכל נכון ובשלטון הדעת.

במסכת שבת (קנ"ג, א') מחדש רבינו חננאל, שהגם שבדרך כלל 'חרש שוטה וקטן' דינם שווה, מכל מקום ה'שוטה' גרוע יותר מה'חרש' ומהקטן. כי 'השוטה גרוע בבני אדם, שאין הפרש בין אדם לבהמה אלא הדעת והתבונה, וזה כיון שאין לו דעת - כבהמה חשוב'.

מכאן נמצינו למדים שה'דעת' היא חלק מהותי מעיקר ה'אדם'. ה'אדם' הוא שם נרדף ל'דעת', ואם אין בו 'דעת' - אין עליו שם 'אדם'. אמנם יש הבדל נוסף בינו לבהמה, והוא כח הדיבור, אבל גם כח המדבר נגזר מכח ה'דעת'. השוטה יכול לדבר, יכול לשמוע ויכול להראות כאדם רגיל, אך לדברי רבינו חננאל אין הבדל בינו לבהמה. אין בו דעת, אין בו תבונה, וממילא אין עליו שם 'אדם'.

על פי זה נראה שהוא הדין ביחס ל'ישוב'. ככל שהאדם יותר מיושב בדעתו, והיינו שהוא יותר מכניס את ה'דעת' לחלק מצורת האדם שבו - יש עליו יותר שם בן אנוש. וכאמור, אין הדברים אמורים ביחס לחכמה בעצמה. יכול להיות אדם פזיז ונמהר ונע ונד, שלא מורגל כלכל שום מעשה בתבונה, אולם יוכל לעצור ולשמוע דבר חכמה... מצד אחד הדעת אינה שולטת בו, אך מצד שני הוא מסוגל לשבת וללמוד ב'ישוב הדעת'. זה ביחס לחכמות העולם. מה שאין כן כלפי חכמת התורה מתחדש לנו שה'ישוב' מוכרח להיות כרוך יחד עם ה'אדם'. רק מי שהפך את עצמו ל'בן דעת' ראוי לקנות את התורה.

והטעם פשוט, כמו שנתבאר כבר במקומות אחרים, שהתנאי הראשון אל התורה הוא להיות 'אדם'. התורה נמסרה לבני אדם דוקא, לא לבהמות ולא לחיות... ואם דרך ארץ קדמה לתורה, על אחת כמה וכמה שאין דרך לקבל את התורה בלי להיות בן אדם... מי שמתנהל בבלי דעת, כאשר 'יצרו גובר עליו ולא השכל מנהל אותו' - חסר לו ב'אדם' שבו, וכל כמה שחסר ב'אדם' - יהיה חסר גם בתורה...

אנחנו בצעירותנו עוד זכינו לראות את אחרוני חניכי בית קלם, שביטאו בכל מהותם את שלטון הדעת. הדעת שלטה בהם, וממילא ה'אדם' שבהם התנשא על הכל. מי לנו גדול מראש הישיבה הגד"ץ פורבסקי זצ"ל, שלא היתה אצלו תנועה שלא נעשתה במחשבה תחילה, ועליו היה ניתן לראות בסוף ימיו עד היכן מגיע ה'אדם'. הגוף כבר עזב אותו, אולם ה'אדם' נותר במלוא יפעתו...

בשנותיו האחרונות של רבי דוד, כשתקפו אותו מכאובים רבים ומרים, שאל אותו מאן דהו האם כבוד הרב 'מרגיש טוב'. רבי דוד התחיל לפרט את מצבו, מכף רגל ועד ראש אין בו מתום... כאן כואב, כאן שבור, וכך הלאה והלאה, כל המחלה... אולם בסופו של פירוט הצביע רבי דוד על עצמו ואמר: 'אבל אני - אני מרגיש טוב'...

בספר 'לב אליהו' מוספר על הגה"צ רבי אליהו לאפיאן זצ"ל, שלעת זקנתו המתין בתחנת האוטובוס. הדקות התארכו והתארכו, והאוטובוס בושש מלבוש. לפתע נשמע קול רחש, ורבי אליהו סובב קלות את ראשו - האם סוף סוף האוטובוס מתקרב... מיד תפס רבי אליהו את עצמו באנחה גדולה: אוי, מה הייתי מקבל בקלם על תנועה שכזו... לסובב את הראש לחינם...?

אנחנו איננו מתקרבים למדרגות כגון אלו, אולם היסוד ברור לכולנו, שהתורה נמסרה לבני דעת. הדעת היא האדם והאדם הוא הדעת. ככל שהאדם יגביר את הדעת, וינהל את כל חייו בהליכות של דעת - התורה תוכל יותר להמסר אליו ולהקנות בתוכו. דאדא קני מה חסר, ודאדא לא קני מה קני.

ודואג ואחיותופל וגחזי ואבשלוש ואדוניהו ועוזיהו והמן, שנתנו עיניהם במה שאינו ראוי להם, מה שביקשו לא ניתן להם, ומה שבידם נטלוהו מהם" (שם עמוד ב'). גם חטאם של בני גד ובני ראובן היה חטא ה'בהלה'. לא היה טוב להם במה שהקב"ה רוצה ליתן להם. הם התמקדו רק במה שאין להם, וה'בהלה' הזו העזיבה את ראשם מכל היש, והניחה אותם בתוככי האין. עד כדי כך, שכל ראשם היה תפוס בתוך הצאן, מהיכן יהיה לו מרעה... הם לא חשבו על ארץ ישראל, ואפילו לא חשבו על עצמם. הם היו מונחים רק בתוך הבהלה: 'והנה המקום מקום מקנה'... היה כאן 'בהול על ממונו' גדול כל כך, עם נרדפות גדולה כל כך, שגרמה להם להקדים את המקנה עוד לפני נפשותם... כלום לא נשאר להם עוד, רק בהלה אחת גדולה שלפתה את הנפש והעבירה אותה למקום אחר, מקום של 'גדרות צאן'...

על כגון זה דרשו חז"ל: 'נחלה מבוהלת בראשונה ואחריתה לא תבורך'. כשיש לאדם 'בהלה' שלא נותנת לו להתמקד במה שיש לו, 'חייכם אין בו ברכה' - אפילו מה שהיה לא ישאר עוד. ראובן לא הסתפק בבכורה שהיתה לו, אלא חשב רק על מה שאין לו, ואף את הבכורה העבירו ממנו. כך היה אצל קין, כך היה אצל עפרון וכך היה אצל עשו. הם היו בגדר 'נבהל להון' - בהלה שהוציאה אותם מהמקום הקודם וראתה בו מקום צר - ועליהם הכתוב אומר 'איש צר עין, ולא יידע כי חסר יבואנו', מה שנשאר להם הוא רק ה'חסר', שהותיר אותם קרחים מכאן ומכאן.

משלך יתנו לך:

הדברים האמורים נוגעים לכל אדם ואדם באשר הוא שם, אבל יפה כוחם בפרט לגיל הנעורים: 'אל תבהל ברוחך'... יש כמובן את 'ישוב הדעת' הפשוט, להיות מתון ומסיק, אבל יש גם את ה'נחלה המבוהלת' - שהורע כוחה לאבד מהאדם את כל מה שיש לו. אפילו ברוחניות, האדם עלול להסתכל על ההרים הגבוהים ולחשוב לעצמו כאילו הכל שייך אליו. אבל האמת היא שלא. לא הכל שייך אליך... בעזרת ה' תתקדם, תטפס, ותעלה עוד ועוד, אך אל תנסה לתפוס את הכל בבת אחת. יש לך את המקום שלך, עם הכוחות שלך והכלים שלך, ואיזהו חכם המכיר את מקומו.

בעבר כבר הבאנו את מה ששמעתי מהג"ר ישראל קליינר זצ"ל, ראש ישיבת בית הכרם, על מה שנהוג להזכיר בסיום התפילה את הפסוק המתחיל ומסיים באותיות שמו של האדם. מפני מה חוששים שהאדם ישכח את שמו בבואו לפני בית דין של מעלה?... אלא 'שם' פירושו הוא 'מהות'. לעתיד לבוא ישאלו את האדם 'מה שמך' (מסכת שמחות א', ו') - עם איזה מהות אתה מגיע לכאן? מי זה 'אתה', ומי זה ה'אדם' שבך?... והאדם עלול לומר 'גלוי וידוע שמי לפני מי שאמר והיה העולם שאני יודע מה שמי'... את הסגנון לקחתי מפלוני, את ההנהגה מאלמוני, ואת החשיבה סיפחתי מפלמוני... האדם עלול למצוא את עצמו כגברא ערסילאי, שאין לו כלום משלו. הכל זו רק עטיפה חיצונית שמחקה את כל מה שסביבו.

האדם אפילו לא מודע בעצמו עד כמה הוא תלוי בסביבה שליידו. נקל לשער שאם הוא יהיה חודש אחד לבד, בלי אף אחד, הוא ימצא פתאום אדם חדש שלא היה מוכר לו... כל הזמן הוא נמצא בתוך כולם ויחד עם כולם, עד שהמקום שלו מיטשטש ומאבד את עצמו. עליו לזכור את ה'שם' שלו, מה הוא באמת, הוא ורק הוא, ולא למצוא את עצמו חלילה עם 'נחלה מבוהלת' - ולא יידע כי חסר יבואנו... כשאדם יודע באמת מי הוא ומה הם כוחותיו, הוא לא נבהל להשיג את מה שאין לו. הוא יודע מה יש לו, וטוב לו במה שיש לו, כמובן בלי לסתור את גודל השאיפות שמותאמות למה שמתאים לו. לכל אחד יש טבעים אחרים עם השגות אחרות, ואם כי אמרו חז"ל (תנוד"א רבה פכ"ה) 'חייב כל אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי', כבר כתב בתחילת ספר שערי העבודה המיוחס לרבינו יונה: "כי האל-י' אינו מבקש מבני אדם כי אם לפי כוחם כאשר יתבאר בע"ה (ע"ש אות מ"ט), וגם האבות ז"ל לא עבדוהו כי אם לפי כוחם והשגתם"...

שורש הכל, כאמור, נובע מ'ישוב הדעת'. שהאדם מונח בתוך מקומו ויודע את מה שלפניו. יש את ה'ישוב' הכללי, כיצד כל אחד יביט על חלקו שנתן לו האלוקים, ויש גם את ה'ישוב' הפשוט בכל לימוד ולימוד, ובכל סוגיא וסוגיא - לדעת מה כתוב ומה לא, מה יש כאן ומה אין כאן...

ראש הישיבה הגר"ש רוזנבסקי זצ"ל היה תמיד חוזר ואומר שמוטב לדעת היטב מה לא ברור, מאשר לדעת לא ברור מהי התשובה... העיקר הוא שיהיה ברור מה מונח כאן, בלי מרוצה של בהלה... זכורני אפילו פעם אחת בה הגעתי אליו בנערותי ושאלתי קושיא. הוא עצר אותי ואמר: קודם כל תגדיר ברור מה בכלל אתה בא לומר, האם ראהו או פירכא, חקירה או תשובה... למותר לציין שכשניסיתי להגדיר לו במדויק, סרה השאלה מאלהה...

סוגיא מיושבת אינה מחייבת שהכל יהיה מתורץ. יש שאלות רבות שאין עליהם תשובה, ולא כל תמיהה מכריחה ישוב. 'ישוב הדעת' מחייב שמה שכן נלמד - יהיה בשפה ברורה, בלי חושך ענן וערפל. הגאון רבי עקיבא איגר, לגודל חריפותו, הניח אין ספור 'צריך עיון', ורק אנתנו הקטנים, בלי דעה מיושבת כמו הגדולים שלפנינו, לפעמים מגיעים אל התשובה ולא אל הקושיא...

כללו של דבר תלוי כולו במידת ה'ישוב' שיש לאדם במבטו על העולם. שלא יטה לא על ימין ולא על שמאל, עיניו לנוכח יביטו ועפעפיו יישירו לנגדו, לראות את המקום שהניחו לו. וכפי גודל ה'ישוב' כך גודל הקנין - לקנות את התורה בדרך ישרה, ומשלך יתנו לך.

במקום להוציא 'מאה מידות' למעשר, חס הבן על עמלו, הוציא פחות ופחות, עד שהשדה עצמה עמדה על 'מאה מידות'. בהתחלה הוא היה רק 'בעל הבית', שנותן מאה מתוך אלף, ולבסוף הוא התעלה למדרגת 'כהן' - כשהקב"ה לוקח את האלף ומותיר לו מאה מתוכם... ועל זה דרשו חז"ל את הפסוק 'נבהל להון איש רע עין, ולא יידע כי חסר יבואנו'. איזה קשר יש בין אותה 'עין רעה' של 'איש רע עין' ל'בהלה' של 'נבהל להון', ומה כל זה קשור ל'חסר' שמגיע לבסוף?

'הנותן עיניו במה שאינו שלו' - מה שמבקש אין נותנין לו, ומה שבידו נוטלין הימנו:

בכדי להבין את הדברים יש לבאר את שורש המושג 'בהלה'. בדרך כלל ה'בהלה' באה על אחת משתי משמעויות: יש 'בהלה' של 'בהילות' כפשוטה, דרך חפזון ומרוצה, כמו 'נבהל להשיב' או 'ויבהילו להביא את המן', וכמו שהביא רש"י בפרשת בא (שמות י"ב, י"א) מחז"ל: 'חפזון' - לשון בהלה ומהירות, וכן כתב בחולין (ז', ב'): 'מסרהיבנא' - לשון בהלה ומהירות, ובדניאל (ב', כ"ה) 'בהלה כלומר במהירות', ואילו במקומות רבים אנו מוצאים ש'בהלה' היא מילה נרדפת לפחד ואימה, כמו 'כי נבהלו מפניו', 'אז נבהלו אלופי אדום', וכנהנה עוד רבות. האם באמת 'בהלה' היא פחד, ומה בינה לבין ה'מהירות'?

הביאור הוא ש'בהלה' אינה פחד. היא תוצאה שיכולה לצאת מפחד, ובדרך כלל מגיעה יחד עם הפחד. ה'פחד' הוא הפחד עצמו - שהאדם נפגש עם דבר שאין לו יכולת להתמודד עמו. אבל ה'בהלה' היא התחושה שמגיעה בעקבות הפחד. אחרי שהאדם מתפחד הוא 'נבהל' - הוא נהיה רדוף ולחוצץ לצאת מהמצב הקיים. האימה שהתרגשה עליו לא נותנת לו להשאר בתוכה. ליבו נרעש, מנתר ומבקש רק דבר אחד: לעזוב הכל ולצאת החוצה, לא להשאר עוד במקום הקודם.

'בהלה' מגיעה תמיד בעקבות מאורע פתאומי, כמו שאמרו חז"ל במדרש שכל טוב (בשלח פט"ו ס"י ט"ו), כיון שתמיד היא באה לבטא את חוסר היכולת של הנפש להכיל את המצב שהיא נמצאת בו. 'המה ראו כן תמהו' - נבהלו נחפזו... ה'בהלה' יכולה להגיע בעקבות 'פחד', ויכולה להגיע גם עם כל 'חפזון' שבעולם. עקב כך שהאדם מרגיש רדוף להתקדם הלאה, ולא נח לו במצב התקין, הוא נחפז וממהר לרוץ חיש מהר ולא נותר על עומדו, 'עד שאובד סדרו הטבעי והעצה וישוב הדעת'... (א.ה. לשון המלבי"ם ישעי' י"ג, ח').

עוד לפני שהמדרש דורש את הפסוק 'נחלה מבוהלת' על בני גד ובני ראובן, הוא מקדים ואומר שכל מתנה שהאדם מקבל היא רק מתנה שבאה משמים, ואם היא באה מעצמו - אין בה ממש. ועל כך אומר המדרש (במד"ר שם ס"ז, ובתנחומא שם ס"ה): "שני עשירים עמדו בעולם, אחד מישראל ואחד מאומות העולם, קרח מישראל והמן מאומות העולם, ושניהם אבדו מן העולם, למה, לפי שלא היתה מתנת מן הקב"ה אלא היו חוטפין אותה להן. וכן את מוצא בבני גד ובני ראובן, שהיו עשירים הרבה והיה להם מקנה גדול וחביבו את ממונם וישובו להם חוצה לארץ, לכך גלו תחילה מכל השבטים"...

מה היה משותף בין קרח ובין המן? שניהם ישבו ברומו של עולם, ולשניהם לא חסר דבר. קורח היה עשיר מכל ישראל (שמו"ל ל"א, ג'), וזכה להיות מגדולי אותו דור. משה רבינו עצמו אומר לו: 'המעט מכם כי הבדיל אלוך ישראל אתכם... ויקרב אותך ואת כל אחיך בני לוי איתך ובקשתם גם כהונה'. מה חסר לך שאתה מבקש עוד? יש לך הכל, ואתה רוצה עוד יותר?

חטאו של קרח היה חטא ה'בהלה'. לא היה נח לו במצב הקיים, הוא היה מוכרח לצאת החוצה ולקבל עוד. היה לו הכל, אבל ה'בהלה' דחקה אותו, סימאה את עיניו ולא נתנה לו להסתפק במה שיש לו. רק הכהונה היתה חסרה לו, והיא נתנה לו הרגשה כאילו אין לו כלום. הוא 'נבהל', וכשנבהלים - עוזבים את הכל, ולא נשארים עוד במה שהיה.

אותו הדבר, להבדיל, המן האגגי, המושנה למלך אחשורוש, שראה את מרדכי ואמר 'כל זה איננו שווה לי'. עליו אמרו חז"ל (חולין קל"ט, ב') 'המן מן התורה מנין, המן העץ' (בראשית ג', י"א), ושמעתי מהגה"צ רבי שלום שברדון זצ"ל שהקשה היכן רמזו ב'עץ הדעת' עיניו של המן האגגי. האם כל מה שבאים להביא הוא רק את שורש המילה 'המן'...? אלא, אמר רבי שלום, חטא 'עץ הדעת' היה מעין השורש של המן הרשע. הקב"ה אמר לאדם הראשון 'מוכל עץ הגן אכול תאכל' (שם ב', ט"ז), והיה ביכולתו לאכול מכל אילנות גן עדן. אף על פי כן הוא לא הסתפק במה שיש לו. היה די בעץ אחד אסור כדי לגרום לו לחטוא... כך המן, די היה לו לראות 'יהודי אחד שאינו כורע ומשתחוה לו, כדי לבעוט בהכל ולומר 'כל זה איננו שווה לי'...

על ה'בהלה' הזו, שעוקרת את האדם ממקומו ומוחקת ממנו את כל מה שיש לו, באו חז"ל ואמרו: "מתנות אלו - בזמן שאין באין מן הקב"ה סופן להפסק". הקב"ה נותן לאדם את כל הטוב שבעולם, והכל רק אם הוא מכיר שיש כאן 'מתנה'. אם לא, טוב לו במה שיש לו, והוא חושב שהמצב אמור להיות אחרת, כפי איך שהוא חושב, ובכן - לך להיכן שאתה חושב... "שכל הנותן עיניו במה שאינו שלו - מה שמבקש אין נותנין לו, ומה שבידו נוטלין הימנו" (סוטה ט', א'). אם לדעתך מה ששלך לא אמור להיות שלך, אז הוא באמת לא יהיה שלך... לא רק שלא יתנו את מבוקשך, אלא יטלו את מה שבידך... "וכן מצינו בנחש הקדמוני שנתן עיניו במה שאינו ראוי לו, מה שביקש לא נתנו לו ומה שבידו נטלוהו ממנו... וכן מצינו בקין וקרח ובלעם

מאמר י' סדרת מאמרי החזקות באמירת ברכת השחר – אשר יצר

במסגרת סדרת המאמרים לחיזוק התפלה, קבענו לעסוק בחיזוק אמירת ברכות השחר. נקדים לבאר בקצרה ממש את טופס הברכה "ברוך" "אתה" "השם" "א-לוקינו" "מלך" "העולם", כי נוסח זה מלבד התוכן העליון הטמון בו עוד יש בכוונה הפשטית שבו כח עצום להעמיד את המברך על צורת אמירת הברכה הראויה, דאם יתחיל את הכוונה מתוכן הברכה הפרטית כבר חיסר מאוד באמירת הברכה, גם ע"פ רוב לא תעלה בידו, והוא בדוק ומנוסה. ואח"כ נתחיל בביאור ברכת אשר יצר.

א. הקדמה לביאור קצר של טופס הברכה שתיקנו חז"ל לכל הברכות - "ברוך" "אתה" "השם" "א-לוקינו" "מלך" "העולם". הנה פשוט שאין כוונתי לבאר בזה את כל השיטות בביאור המילים, דלא זו בלבד שתיקצר היריעה אלא שנאבד בזה את כוונת המאמר כפי מה שביארנו את תכליתו לעיל, אלא לעמוד במילה אחת או שתיים על הכוונה הפשטית המקובלת, באופן שיהא נקל לכל אדם לכוין באמירת הברכה, ולא באתי בחידושים אלא להזכיר את הידוע. [ויסוד הפרוש העתקתי מהאבודרהם בסדר ברכות השחר שלו ומסדור "עבודת התפלה"].

ב. הקדמה שניה. אך חשוב להקדים עוד שתכלית הביאור בזה הוא **שיזכור האדם בעת אמירת הברכה שעומד ומדבר עם מלך כל העולמות**, כי טבע האדם להימשך אחר מרוצת הרגלו, והרי רוב בני האדם רחוקים ממצב של "עמידה תמידית לפני השם" ואפילו רחוקים מזכרון ענין נשגב זה, ולכן בלא שיעצרו ויתבוננו כמעט רגע על מצבם בעת אמירת הברכה, בהכרח תהא אמירתם את הברכה כקריאת נוסח אגרת או מאמר ספורי, ולא כפניה אל המלך, וא"כ נמצא שהפסידו את כל כוונת חז"ל בתקנת הברכות!!!

ג. ביאור קצר של טופס הברכה.

ברוך - מקור הברכות¹. **אתה** - יזכיר לעצמו כי הוא מדבר עם המלך. **השם** - אדון הכל [היה הוה ויהיה]. **א-לוקינו** - תקיף ובעל היכולת ובעל הכוחות כולם המשגיח עלינו בהשגחה פרטית. **מלך העולם** - יזכיר לעצמו כי הוא מדבר עם מלך כל העולמות!!

ד. הנה דבר זה לבד - התזכורת שמדבר עם מלך גדול שליט על כל העולמות, אם רק יזכיר האדם לעצמו דבר זה בעת אמירת הברכה, יכול להעלות את כל מצבו הן בעת הברכה והן לאחריה, כמו שהעתיק הרמ"א בהגה בריש סימן א' מהמורה נבוכים (חי"ג פ' נ"ב) - שויתי ה' לנגדי תמיד (תהילים טז, ח), הוא כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים אשר הולכים לפני הא-לקים, כי אין ישיבת האדם ותנועותיו ועסקיו והוא לבדו בביתו, כישיבתו ותנועותיו ועסקיו והוא לפני מלך גדול, ולא דבורו והרחבת פיו כרצונו והוא עם אנשי ביתו וקרוביו, כדבורו במושב המלך. כ"ש כשישים האדם אל לבו שהמלך הגדול הקב"ה, אשר מלא כל הארץ כבודו, עומד עליו ורואה במעשיו, כמו שנאמר: אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו נאם ה' (ירמיה כג, כד), מיד יגיע אליו היראה וההכנעה בפחד השי"ת ובושתו ממנו תמיד, עכ"ל.

הנה כל מבקש אמת יודה על דבר אמת, כי אע"פ שהרגיל באמירת הברכות במרוצה ובהילות, עבודה זו תהא עבורו מעבודות קשות שבמקדש, אך באמת היא הנותנת, שכיון שדבר זה ותזכורת קטנה זו לבדה כבר יכולה לשנות את כל מצבו, שווה מאוד המאמץ לשנות את ההרגל ולהתחיל את היום עם ברכות במתינות וכוונה, והוא בדוק ומנוסה!!!

ה. ולהקטין הנסיון יתבונן כל אדם כי ההבדל בזמן בין אמירת הברכות במרוצה לאמירתם במתינות, היא כמעט רגע!! וע"ז יש להמליץ את דברי אדוננו דוד המע"ה - "כי רגע באפו חיים ברצונו", כי אם יאמר את הברכות ב"רגע" במרוצה ובלא

¹ דברי נפש החיים ידועים וכבר עמדו בזה מפרשי נוסחי הברכות אם יש לכוין כדבריו בכוונה הפשטית ואכמ"ל.

שיחות "חסד לאברהם" ומאמרי מוסר "חסד לאברהם" מהרב אורי יצחקי.

השיחות והמאמרים מופצים בקביעות במייל לתפוצה מוגבלת. הרוצה להצטרף לקבוצה לקבלת המייל ישלח בקשה למייל Oriyz5455@gmail.com

כוונה תוך שהוא עוסק בעיסוקים אחרים הנחוצים לו באותה שעה [כעיטוף בטלית והנחת תפלין ומציאת סידור או סטנדר וכיו"ב מעיסוקי "קדושה" למיניהם], הרי הוא מפסיד את הצורה הנעלה של אמירת הברכה, עלול ח"ו להכנס בבחינת "באפון", משא"כ אם יוסיף אך רגע כמימרא, דקה אחת בלבד, לאומרם במתינות, הרי הוא נכנס באחת לבחינת "חיים ברצונו", וכבר יסד לן רבינו יונה בספר שערי תשובה [שער א' אות מ"ב] מעלת בחינת הרצון וז"ל: ותאות הצדיקים מן ההצלחות להפק רצון מהשם ושיחפץ בהם. **ורצונו - החיים הקיימים והאמתיים והאור הגדול הכולל כל הנעימות**, כענין שנאמר (תהלים ל, ו): **חיים ברצונו**, ונאמר (שם פ, כ): ה' אלקים צבאות השיבנו האר פניך ונושעה. ואמרו רבותינו זכרונם לברכה (מדרש תהלים מזמור פ): אין לנו אלא הארת פניך, והוא ענין הרצון, עכ"ל, והחי יתן אל ליבו!!!

ו. יסוד תקנת ברכות השחר.

הנה ידוע שביסוד ושורש תקנת ברכות השחר נאמרו ב' הסברים שהם ג', האחד שהוא ברכות השבח על מנהגו של עולם, והשני שהם כעין ברכות הנהנין, יעוין בטור וב"י ושו"ע והרמ"א בסימן מ"ו ובמשנ"ב שם בס"ק א', והדברים עתיקים. עוד מתבאר מתוך דברי הלבוש ששורש תקנה זו הוא לקיים בה תקנת מאה ברכות שחייב אדם לברך בכל יום כמבואר בגמרא מנחות, ויש בזה סגולה לעצור המגפה [כמו שאמרו שם שדוד המע"ה תיקן מאה ברכות כשהיו מתים מאה איש בכל יום, יעוי"ש בגמרא ובמפרשים].

ובשורש הדברים הכל אחד, שבתחילת היום יזכיר האדם לעצמו שכל מה שיש לו הכל מתנה מאת הבורא יתברך, כל הנאה וכל תנועה וכל אבר המתקן לתכליתו, הכל מתנת חנם, ואין לו לאדם משלו מאומה רק הכל מאיתו יתברך!!! ואחר הקדמות אלו נתחיל בביאור הברכות.

ז. ברכת אשר יצר.

הנה ברכה זו ברכה ארוכה הכוללת כמה ענינים, ובמאמר זה לא נספיק לבארה רק נקדים הקדמות נחוצות לבאר את הקושי המיוחד שבאמירת ברכה זו בכוונה.

הנה המיוחד בברכה זו מכל הברכות בסדר ברכות השחר, שע"פ רוב היא נאמרת כמה פעמים ביום, ואם בכל הברכות הנסיון לאומרם בנחת ובכוונה הוא נסיון חד פעמי בתחילת הבוקר, הרי בברכה זו הנסיון נמשך לכל היום, ותדיר מאוד שהאדם נזקק לברך ברכה זו כשהוא נמצא באמצע עיסוקיו הרבים, ואמירת הברכה במתינות מצריכה אותו לעצור ממרוצת חייו כמה וכמה פעמים ביום, ולפעמים כמה פעמים בשעה!!

ודבר זה גורם שפעמים רבות ואצל אנשים הרבה נאמרת הברכה הנוראה הזו שלא מן הכתב ובהליכה ממקום הנטילה למקום מושבו או מעמדו, כדי לקצר את זמן ההפסקה בעיסוקיו, ועוד שדעתו כבר מונחת במה שעתיד לעשות עוד מעט קט כשיחזור לעיסוקיו, עד שמצוי מאוד שכשמתישב האדם במקומו או כשמגיע למקום שהולך אליו בחוזרו מהנוחיות, אם תשאלנו אם ברך "אשר יצר" לא ידע להשיב...

על כן העצה היעוצה ותחילת התיקון הוא, **שיקבל האדם על עצמו שלא לברך ברכה זו רק מתוך סידור ורק בעמידה ומיד בצאתו!!!**

ובאמת יש בענין זה שכתבנו שיברך מיד בצאתו בלא שיהיו גם צד הלכתי ולא רק מוסרי, כמבואר בשו"ע בסימן קס"ה ס"א לענין העושה צרכיו ורוצה לאכול, כמה קולומסים נשתברו למצוא עצה כיצד יעשה עם נטילת ידים אחר עשיית צרכיו באופן שיכול לברך על נט"י לסעודה, ולא עלה על דעת אחד מהפוסקים להציע שידחה את אמירת ברכת אשר יצר עד אחר שיברך על הפת, ש"מ שיש קפידה מיוחדת להסמיך את הברכה לעשיית צרכיו. [שו"ר בספר ברכת איתן שהעלה לדינא דלכתחילה יברך מיד ואם לא בירך יכול לברך עד חצי שעה, ואכמ"ל].

וכבר אכשר דריה ומתוקנים היום כמט בכל מקום נוסחי הברכה כתובים ומסודרים סמוך למקומות הנטילה, ולא נשאר לאדם רק לתת לב לעשות כפי המתבקש ממנו – לעצור רגע כמימרא ממרוצת הרגלו, להישיר מבטו אל נוסח הברכה המתנוסס על הקיר מולו, ולומר את הברכה במתינות.

וגם מי שנמצא במקום שאין בו את נוסח הברכה, יסדר לעצמו פתק קטן ויצניעו באופן המותר להכניסו במקומות האסורים בדברי קדושה, וכך יבטיח לעצמו שכל ברכותיו יהיו מתוקנות על הצד הטוב ביותר, וגם זה בדוק ומנוסה.

פרשת בא

מאמרים ותפיסות עומק
בעולמם של עמלי תורה

מבית "עין לא ראתה"

השקעות לאברכים (3) - ודעת מרן גאון ישראל

יריעה זו, שהיא המאמר השלישי בסדרה בענין "השקעות" לאברכים עמלי תורה, נערכה כאן כמענה לגל התגובות העצום שהגיעו על שני המאמרים הקודמים, לחדד על מה, ואל מי, מדברים המאמרים, כי נוכחתי לראות איך שבקלות מסיטים את הכוונה ומוציאים אותה מהקשרה, ומאבדים את התועלת.

א. האם יש חיוב להשקיע בשביל נישואי הילדים?

הדבר הראשון שהעמדנו ונחדדו שוב, שאין "חיוב" לאברך אשר קיבל על עצמו עול תורה, להיכנס במחשבות מוקדמות איך וכיצד עליו לחתן את ילדיו, והרי הן דברי הרמב"ם הנודעים בסוף שמיטה ויובל: "ולא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני ה'... והלך ישר כמו שעשהו האלקים **ופרק מעל צוארו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם** הרי"ז נתקדש קדש קדשים, ויהיה ה' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים ויזכה לו בעה"ז דבר המספיק לו כמו שזכה לכהנים ללוים... ע"כ. ולא מצויין ברמב"ם כוכבית, שכל הנ"ל לא כולל את נישואי הילדים או עיתות יוקר מחיה ועליה תלולה במחירי הדירות... אלא פשוט וברור ש"פריקת עול החשבונות הרבים" כולל את החישובים והגרפים של שוק ההון ובורסות המניות.

ויש לדייק בסיום דברי הרמב"ם שכתב - "ויזכה לו בעוה"ז דבר **המספיק לו**", פירוש הדברים שבכל חודש יהיה לו מספיק כדי הוצאותיו. וישאל השואל, וכי לא ידע הרמב"ם שמשפחה הולכת וגדילה, ועימה הולך וטופח סל הצריכה החודשי, וא"כ הוא צריך יותר מהמספיק לו בשביל "לחסוך" למחר? אך ודאי שהתשובה היא, שכאשר אדם מיסב על שולחנו של המלך - כמו שכתוב בחז"ל שאומר הקב"ה לשבט לוי "על שולחני אתה אוכל!" - שוב אין לו מה לחשוש מראש על הוצאות המחר, כי מי שעזר לו ביום יום ובהוצאות השוטפות, יכול בקלות לתת לו את הוצאות הנישואין הרבות, וכשיגיע לשלב זה יתן לו ג"כ את הדבר המספיק לו, כפי הנדרש ביחס לדור ולעת ולמושגי הזמן.

והחידוש העיקרי בדברי הרמב"ם שאי"ז שייך בכלל לדרגת האמונה של האדם, אלא זה הבטחה ללומד תורה שהוא מקבל הספקה יומית מסודרת ממטבחיו של מלך הכבוד, שנעשה כבן

של מלך, וכמו שכהנים ולויים מקבלים מתנות כהונה שוטפים בלי קשר לדרגת האמונה שלהם, כך הלומד תורה, בעצם מה שהוא פרק מעליו עול החשבונות הרבים, הנה הוא מיסב על שולחנו של מלך, ובן מקבל ארוחות גם אם הוא לא מתנהג הכי יפה, ולכן ממש לא חייבים להיכנס למתח ולתהיות האם אני בדרגת אמונה הנצרכת לפרוק עול החשבונות הרבים, כיון שזה בדיוק הפוך, שעד כמה שפרק עול החשבונות הרבים, נעשה ממילא מאוכלי שולחן המלך והנה כבר הוא מסודר לכל החיים.

וידוע שלומדי התורה בכל דור אוכלים מהצינור של המן, וזה היה אחד מהדברים שנהגו במן, שהיה יורד בכל יום ויום כמידת הצרכים, והרעיון בזה לחוש את ההרגשה שהוא מיסב לשולחן המלך ומקבל מנה יומית מסודרת ואין לו שום דאגות, וכדאמרו חז"ל במכילתא (בשלח) "לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן" כי יש להם את כל הרוגע והשלוח שהנה הם מסודרים הכי טוב לכל החיים, ופנויים להעסיק את מוחם וליבם אך ורק בתורה.

ולכן היתה אזהרה מיוחדת שלא לשמור בשום אופן למחר, ומה ששומרים למחר היה מתעפש ועלו בו התולעים, והרבה פעמים כשאברך עוסק בתורה, ומנסה להשקיע את כספו כדי להבטיח את המזון של המחר, זה בדיוק מה שקורה לו שזה עולה תולעים, וכל השקעתו נעלמת בנפילת מדדים ובמשברי שוק המניות רח"ל, לכן עלינו להכיר את הצינור שאנו סמוכים ובטוחים עליו, שהוא צינור שזורם בו צרכים יומיים, ואם יהיה לו צורך ביותר מן, הוא ירד באותו יום שיצטרך, שכך רצון הי"ת.

ב. למה אין חיוב להקדים את החיסכון, כיום שהכל התייקר?

ובעיקר מה שכתבנו שאין חיוב לחסוך בעד נישואי הילדים אלא בעת שהגיעו ילדיו לפירקן, שאלו, הלא בדבר אשר מצריך ריבוי הון והוצאות, לא יהיה די במעט זמן לחיסכון, וא"כ למה שלא יהיה "חיוב" לעבוד מלידתם לגייס סכום לחתונה שיהיה מזומן לו כשיגיעו לפרקן, וג"א שליט"א המחיש את השאלה, אילו אדם צריך בגיל 80 לאכול חרובים שלא ימות, והרי חרובים מוציאים פירות ל-70 שנה, א"כ יש עליו לכאן חובת השתדלות ליטוע את החרובים בגיל עשר, שיהיו מוכנים לו לגיל גבורות, וא"כ גם כאן שמדובר בהון רוב צריך להקדים את ההשתדלות.

לו אמונה אינו צריך לחשוש את דאגת המחר. שנית, שהוא לא מתיר אלא "חצי" מכספי המעשרות, עיי"ש כל טעמו ונימוקו. אבל בעיקר יש להתבונן בדבריו, שכל דבריו שם על מיזם שקיים בחסידויות שונות, וכעת מנסים לעשות זאת בקהילות שנדיבי עם מלויים בלידת כל ילד סכום של 30000 ₪, ומחזירים אותו בסכום חודשי של כ-200 ₪, והוא מעין תכנית חסכון לילד, שלא נוגעים בה עשרים שנה, שאז מתקבץ סכום יפה.

מיזם זה אינו כ"כ שייך לדברינו אודות "השקעות לאברכים" כי פשוט וברור שאם ימצאו אנשים יוזמתיים, ויעמידו תכנית ברורה ומסויימת ששווה לכל הקהילה, ויכנס למודעות שבעת לידת ילד בונים לו תוכנית חסכון נעולה לעשרים שנה, וניתנים סכומים קבועים, הגיונים וסמליים, הרי"ז יזמה יפה, ובמידה וזה יהפך לחלק מהפעילות של ה"קופה של צדקה" השכונתית כמו שדואגים למכירות ארבעת המינים, ולאפיית מצות, הרי"ז יהפוך לחלק מסדרי החיים, ואז זה יוכל להחשב כדבר ששייך לגדר ההשתדלות הקבוע של כל אחד בקהילתו, ורק ע"ז דיבר מרן הגר"י זלברשטיין שליט"א שזהו תועלת לעתיד, ואפי' את זה לא הגדיר כחיוב, אלא כ"היתר" בעלמא, כי מי שחי עם ה' ויש לו אמונה, גם למיזם הזה הוא ממש לא מחוייב להצטרף.

אבל מי ילמד מזה היתר לפנות לאברכים עמלי תורה בדרגה רוחנית גבוהה, ולהכניס אותם לסחרור של השקעות, ולהפנות אותם אל שוק המניות, ולהפוך את הכוללים לכוורת שרוחשת שביבי מדע ומושגים משוק ההון, ועוד לערוך כנסי הסברה במסווה של חובת השתדלות וכו', ובדרך צחות י"ל שזה בגדר "גזירת הגיוס" שמפתים אברכים לסחרור של **גיוס כספים**...

וכבר היה מפורסם בשעתו בהסעות של מיר, שמרן רה"י הגאון רבי בייניש פינקל זצ"ל לא הרשה לאברך לרדת בדרך לסידוריו ועסקיו, כי אפי' האוטובוסים והסעות של הכולל הם קודש להגיע אל ספסלי הכולל, ואין להשתמש בהם לתועלת אישית ארצית, ואולי בזכות זה עד היום, האוטובוסים של מיר רוחשים דברי תורה בקביעות רבות, ויש אפי' שלומדים לפי הספק שבועי עם מבחנים והספיקו עולם ומלואו רק בהסעות, וכל מי שמכניס לכולל שיח של חולין, ובפרט מי שמכניס שיח שיש בו את החידק הנוראי של "הימורי השקעות" שמתפתה להכפיל את הונו במהירות, וחולם בהקיק על תרנגולת שתטיל לו ביצי זהב, הרי זה בעצמו הקללה הנוראה שיש לו מנה רוצה מאתיים וכו', ואוי ואבוי למי שמכניס את השיח הזה לכולל, כמוהו כמכניס צלם להיכל, וקצר המצע מלהשתרע... ה' ירחם.

התשובה היא שאם בשביל שיהיו לו

חרובים בגיל 80 יצטרך להפוך לגנן, א"כ אי"ז בגדר חיוב ההשתדלות שלו, וזהו מה שרואים אצל רשב"י שאמר שאי"צ להשתדל בפרנסה, כי בזמן שישראל עושים רצונו של מקום מתקיים בהם ועמדו זרים ורעו צאנכם, והתגשמה ברכתו אצלו כשנחבא מפני הרומאים במערה י"ג שנה "ושם נברא מעין לו וחרוב למאכלו", וצריך להבין מדוע דוקא חרוב ולא תפוח או כל פרי עסיסי אחר, התשובה היא שבאמת לרשב"י לא היה משנה מה הוא אוכל כי היה פרוש ביותר, אמנם רצה הקב"ה להראותו, שאפי' חרוב שמוציא פירות לשבעים שנה יכול לצמוח לת"ח בין יום! בלי להיות גנן שבעים שנה, וכך בעינינו, אע"פ שריבוי ההוצאות בעת הנישואין הוא עצום, וצריך להתכונן אליו רבות, מ"מ יברא לו "חרוב למאכלו" ויזכה לחתן את כל ילדיו בקלות.

ויתירה מכך, הרי כמה שיטרח ויחסוך ודאי לא יצליח להשיג את מה שבאמת יצטרך לו, ולבסוף יזדקק לישועת ה' להשיג כל הסכומים העצומים שנוהגים כיום, וא"כ מהיכי תיתי שיהיה לו חובת השתדלות לטעת חצי חרוב, אם בלאו הכי לחצי השני הוא צריך לנס שיברא לו, א"כ הנס יוכל לברוא לו את כל החרוב.

ובכל זאת ברור ופשוט, שמה שאנו אומרים שאין כזה חיוב לחסוך, אי"ז אומר שצריך לבזבז כספים מיותרים, כי אדרבה טוב להתרגל לחיי הסתפקות בסטנדרט מקובל לפי משפחתו ובבני קהילתו כצורכו וסיפוקו, ולא לחיות חיי מתירנות ובזבז, והרבה פעמים ניתן לאדם כסף נוסף בחודש כדי שיהיה לו לעת הצורך, וכסף זה יכול להניח בגמ"ח וכדו' שיהיה זמין לו בעת שיצטרך אליו, ולא ימלט שכל מה שעשה ה' כזה יוקר עצום, יחד עם קושי רב לחתן את הילדים, הוא כדי שלא ינהרו אחרי תאוות העוה"ז המצויות היום בהכשר, ולכן יש על כל אחד את הפחד איך יחתן את הילדים, כי זה ה"כלב שמירה" של הדור לא ליפול לבזבזנות ח"ו, וכבר דובר בזה בספר "עין לא ראתה".

ויחד עם זה צריך בטחון בה' שיעזור לו בכל שלב בחייו כפי צרכו, ומי שיברר אצל אברכים מבוגרים שחיתנו ילדים, ישמע מהם איך שהיתה להם סיעתא דשמיא בלי גבול, וראו ישועות.

ג. בענין ההיתר להשתמש בכספי מעשר להשקעות

והנה כעת התפרסמה דעת מרן הגר"י זלברשטיין שליט"א שמתיר להשקיע חצי מכספי המעשרות שלו בקרנות נושאות רווחים, על מנת שהכסף יניב רווחים, והוא לתועלת בכדי לא יפול אח"כ ח"ו על קופת הצדקה, אבל באמת צריך לראות את כל דבריו, שאומר במפורש שאי"ז בגדר "חיוב" כלל ומי שיש

ולכן אדרבה צריך כבר מגיל צעיר, לחשוב על הקב"ה, ולהבין איך הוא מנהיג את העולם, ומכלכל כל בריה ובריה, ואדרבה אם מרגיל את עצמו להיות "מסודר" מאבד את השטייגען והעליה באמונה ובטחון, ואנו אומרים בתפלה "בעבור אבותינו שבטחו בך ותלמדם חוקי חיים, כן תחננו ותלמדינו" כי הא בהא תליא.

ה. תשובות ברורות ממרן גאון ישראל רבי דב לנדו שליט"א:

לסיום נביא דברים נפלאים מגאון ישראל מרן רבינו רבי דב לנדו שליט"א, וכבר כתב האור החיים הקדו' עהפ"ס צדק צדק תרדוף, שהסיבה שהתורה כפלה זאת, ללמדנו שיש לברר את רצון התורה אצל האדם הכי גדול בדור, כי ה' מניח דברו יתב' בפיהו, ולכן שלחתי את השאלות הבודעות ביד תלמידו חביבו הגר"מ ליבנה שליט"א שהעתיק את תשובותיו כלשונו, יש"כ.

שאלה: אברך בא ושואל האם יש חובת השתדלות, באים אליו אחים שלו, גיסים שלו, ושואלים אותו איך אתה חושב לחתן, מה, אתה סומך על ניסים? תשקיע, תמכור, תקנה, תשכיר. **תשובה:** לא עשו אף פעם את זה, אין סיבה שיעשו את זה היום. למה גדולי הדור הקודם לא דיברו על זה שצריך לחסוך כסף. הם לא שמו לב לזה? למה דוקא היום צריך לדבר על זה? **מלפני חמישים שנה לא השתנה.**

שאלה: מחירי הדירות היום פי כמה וכמה מפעם. **תשובה:** גם אז עלה הרבה כסף. **שאלה:** אז היו חסכוניות לאנשים. **תשובה:** לא נכון. העובדה היא שלא דיברו על זה גדולי ישראל. אם זה היה דבר קריטי היו צריכים לדבר על זה. **שאלה:** אנשים פעם לא היו שקועים כ"כ בחובות. **תשובה:** לא נכון. היו בעיות גדולות והיתה סיבה גדולה לדבר על זה. ומזה שלא דיברו, מוכח שלא מדברים על דברים כאלה.

שאלה: אחד אומר שיכול לקחת הלואה על הבית שלו לקנות בזה היום דירה ולהשכיר שיהי' לו אח"כ לחתן ילדים. **תשובה:** דירה אחת?! מה זה פותר? הרי יש לו כמה ילדים. מאיפה יהיה לו עבורם? זה לא פותר. לא דיברו על זה. לא דיברו על זה. **שאלה:** אבל גם לא מדברים להיפך שיש רשות לבטוח בהקב"ה. **תשובה:** תמיד דיברו שלא מובן איך מצליחים לחתן, ושפלא שמתחתנים זה אני זוכר את השפה. לא כ"כ הרבה שמעתי, אבל קצת שמעתי. אלה שמדברים כך (שצריך להשקיע) לא פותרים בעיה אלא יוצרים בעיה, זה היפך פתרון הבעיה. ע"כ. וכל אלו דברים נפלאים ביותר, שנוסכים רוגע ושלוה, לשבת ולהגות בתורה ה' בלי לחשוש בלי לדאוג, כי אנו בידינו יתברך.

ד. למה אי אפשר "לשלב" השקעה בשוק ההון יחד עם תורה?

עוד בענין "השקעות לאברכים", צריך להתייחס לטענה של אברכים צעירים שיש להם זמן פנוי וכסף בצד, ולטענתם הם מסוגלים לשלב בקלות את השקיעות בלימוד יחד עם איזו השקעה מסויימת בשוק ההון, ולטענתם זו "דרגה גבוהה" לא לתכנן את המחר, וחוששים ודואגים ממצב של גלגול כספים.

אז נענה על ראשון ראשון, מה שטוענים שמסוגלים לשלב, הרי מעין זה טוענים המזרחניקים שהם "משלבים" צבא יחד עם תורה בבחינת "ספרא וסייפא", ומצלמים תמונות של חייל עם נשק ומדים שיושב ליד ספר ולומד, אז מה עונים להם, שמה זה "סייפא" אולי הם יודעים, אבל מה זה "ספרא" הם לא יודעים!! כי בישיבות לא לומדים רק משניות עם קהתי, אלא עמלים בכל הכוח על הסוגיות עם ראשונים ואחרונים וחותרים אל עמקי הסוגיה על כל דקויותיה העצומות, ובשביל זה צריך פניות מליאה, וישיבה שנים ע"ג שנים בישיבה הקדו', וכידוע.

ובדיוק כך נענה על שילוב "שוק הון ותורה", שלשבת בכולל ולקלוט היטב את שאר חלקי התורה, בעי צילותא דשמעתתא והתמסרות מוחלטת באופן שהמוח יהיה פנוי והלב רגוע לעיין יום אחרי יום בעומקה של הלכה, ורואים זאת על מופלגים בני עליה שחולשים על נושאים הלכתיים כמו שבת ועירובין, בשר וחלב ותערובות, ריבית ונדה, שהם מערכות ענקיות שכל אחת מהם לוקחת שנים רבות בכולל, ובשביל לתפוס את הכל החל מהלומדות ועד ההלכה למעשה והכרעה בשאלות המשתנות, צריכים עיון עמוק ועמל רב באופן שכל הראש תפוס מהבוקר עד הלילה בסוגיות החמורות, וכל התעסקות נוספת מקטינה את הסיכוי לצאת עם המסכתא או עם הנושא ההלכתי, משונן.

ומה שטוענים שהם לא מסוגלים לגלגל חובות, והורגלו כבר מנעוריהם לתנאים טובים, וחוששים שלא יפלו לחובות בעת חתונות ילדיהם, התשובה היא שהקב"ה לא מנסה אף אחד במה שהוא לא מסוגל וכדאי' הגמ' בסנהדרין "מחשבה מועלת לדברי תורה" שאפי' אם רק חושב שקשה לו בפרנסה, הקב"ה דואג לו, ומה שרואים אברכים שמחתנים ילדים ומתקשים מאד בדבר, צריך לדעת שכל אחד עובר מה שנגזר עליו, במזל העושר או מזל העוני ובמה שביניהם, ואדרבה כאשר מקבל על עצמו עול תורה ממתיק לו הקב"ה את מזלו, כמבואר במהר"ל בדרשת שבת הגדול שלו. והרי גם בעסקים יש אנשים שנפלו ועקצו אותם והפסידו פרנסתם ופעמים גם יושבים בכלא ר"ל.

המציאות הגשמית לא קובעת

א. צ"ע מה היתה הטעות של ארבע חמישיות שמתו במכת חושך, וכי לא ראו את פלאות המכות, את ההבדלה שבין מצרי לישראלי, ואת הכוח של משה ואהרן, איך זה שהם לא הפנימו ותרגמו את הניסים האלו לאמונה בהירה בהי"ת ובמשה עבדו.

התשובה היא, שהמציאות שהיתה שם לא נתפסת לנו נכון. צריך להבין ששתי ידיעות שאנו יודעים מגיל הגן היו חסרות להם: א. שהקב"ה הקשה את לב פרעה, אבל אלו שחיו אז יכלו לחשוב שפרעה הוא איש חזק שמגלה נחישות מדהימה אפילו מול הבורא יתב'. ב. שלא ידעו כמה מכות אמורות להיות, ולא ידעו שמכת בכורות הולכת להיות מכת המחץ על מצרים, וא"כ אדרבה ממכה למכה רק ראו את העוצמה של פרעה, כביכול הוא לא נותן לה' יתב' להוציא את העם שלו מארצו, והוא האיש החזק ביותר בתבל, שכביכול גם הקב"ה לא יכול להכריע אותו.

ב. ונוסיף את המציאות שהיתה שם שאין עבד יכול לצאת ממצרים, וכתוב בש"ך הקדמון על התורה, שהם כשפו באופן מתוחכם את כל הפתחים, והיו מניחים על כל פתח צורה של איזה בע"ח, גמל, חמור, שור, פרה, זאב, אריה וכו', ואם מישהו היה יוצא מהפתח של הגמל, כל הגמלים במצרים היו מתחילים להשמיע קולות, ואז ידעו שצריך לרוץ לפתח של הגמל, וזה שימש להם כמין אזהרה. (וחשבתי לפ"ז מה היה הדגש בתורה ש"ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו" שאולי כיוון היציאה שלהם אז בחצות היה דרך הפתח של הכלב, ולפי הכישוף היה אמור להיות שכל הכלבים ינבחו ועכשיו ה"אזהרה" לא עבדה).

וממילא נקל לשער מה שדיברו אז "בקווי הנייעס" במצרים, ומה היה סגנון בעיתוני חדשות מצרים, שהנה עוד מכה נחתה על מצרים, ועמדה להכניע את הכלכלה ואת ארמון המלוכה, אבל ברגע האחרון פרעה חזר לעוצמה ולנחישות שלו, ומתוך ראייה אמיצה לתועלת הכלכלית שיש למצרים מהעבדים בני העברים, החליט שוב בהסכמת הקבינט הבטחוני, שלא לענות ללחץ של אלוקי היהודים, ולאמברגו הקשה שהפעיל עליהם... וד' חמישיות נחשפו לקול המצרי הזה, והרגישו תקועים לנצח.

וכך ביארו הראשונים מדוע לפני המכות, כאשר ניגש עליהם משה בשליחות ה' והודיע להם ד' לשונות של גאולה, עם מפת דרכים מדוייקת של כל שלבי הגאולה, מוהוצאתי והצלתי עד ולקחתי אתכם לעם במתן תורה, והבאתי אתכם לארץ ישראל, נאמר אז "ולא שמעו אל משה מקוצר רוח ומעבודה קשה", וכ' הרמב"ן ורבינו בחיי והחזיקוני ועוד ראשונים, שבודאי האמינו

ישראל שהקב"ה יושיעם, וכמו שכתוב בפרשת שמות "ויאמן העם" אלא שלא היה זמן להתחבר למציאות אחרת עקב כובד העבודה, כמשתוקק שימות בצער אשר הוא בו, ומואס בחייו.

והביאור בזה שיש לאדם ב' חלקי מוח, א. מוח שכלי. ב. מוח של מדמה שבו הדמיון, וכאשר משיג דבר בשכל בלבד, יכול מראה עיניו לתעתע בו ויהיה לו קשה מאד להתנתק ממראה עיניו, וזהו בדיוק מה שהיה שם במצרים, שהעוצמה של פרעה ונחישות ליבו (שטעו שזה מלמד על העוצמה שלו ולא ידעו שה' עושה זאת), ויכולתו לשרוד מכה אחרי מכה (שלא ידעו שיהיו עשרה מכות) החלישו את האמונה החושית, ולכן ארבע חמישיות איבדו את השייכות לעם היהודי, ואת זכות הגאולה.

ג. עכשיו נתבונן במצבינו, איך שנראה כאי' יש לבית משפט כוח שליטה אדיר, ומינו להם עוד נשיא רשע ימ"ש, ועושים בכל דבר כבעלים גמורים. או המתפעלים מנחישותו של ראש הממשלה שעומד מול כל החיצים שמופנים אליו, אבל באמת בכל אלו אין בהם ממש, רק ה' מכביד את ליבם לעמוד בשלל של משימות בשביל שיטעו בהם כאילו יש בו עוצמה ונחישות, אולם הנה עוד בא תבא המכה העשירית, שתכניע לחלוטין את בית המשפט, הכנסת, והצבא החילוני, וכל הרשעה כולה כעשן תכלה, ויתקיים בנו "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות".

וכבר כתבנו שגם שחרור השבויים אינו עקב לחץ הצבא, רק הוא מכוח התפילות והתהילים והתחנונים של כל עם ישראל, ואלמלא הטעויות שהם עושים בכל ההשתדלויות המיותרות, כבר היו משתחררים כל החטופים מזמן, כי זה נגד הטבע שהם עוד שבויים אחר כזאת עוצמה צבאית ומדינית שהופעלה שם. ולמי ששומע את קווי הנייעס, ורואה את המציאות המדומה, די קשה לו להאמין שזה "מקוצר רוח", שאת הכל התפילות פעלו.

ויש במיר סיפור חזק ששמעתי מאברך שידע על המדובר. בחרור מאנגליה נסע למיר בתחילת הזמן, וחשכו עיניו כשראה ששיבצו אותו ליד בלתי צנועה, וניסה לבקש שיחליפו איתו מקום, אך מיד פרצה סערה כנגדו על "הדרת נשים" ושאר דיבורי הבל כע"ז, ולא ידע לשית עיצות בנפשו, פתאום ניגשה אליו אשה אחת ושאלה אותו האם הוא מתפלל על החטופים? ואמר את האמת שמתפלל באופן כללי, ואמרה לו שיש לה בת חטופה בעזה ואם יתפלל עליה כל יום 10 דקו' תסדר לו מקום, והסכים לעיסקה, ומיני אז בכל הפסקת צהריים התפלל עליה 10 דקו' וכששאלו אותו למה מרבה בתהילים סיפר את הסיפור הזה, והנה היא מהשלשה חטופות הראשונות שהשתחררו!!!

הפרשה והמועדים בהיבט חינוכי
מפי הרה"ג **חנוך דרורי** שליט"א

חנוך לנער

גליון 73 | בא

בס"ד

לאות על ידכה.. בין עיניך!

שאביא לפעמים מימרה שלימה שהיא לשון ספר מפורסם, ואין בכל זה רע, ואיני מתפאר במה שאמרו מי שקדם, לפי שאני כבר הודיתי בזה, ואף על פי שלא אזכור אמר פלוני, אמר פלוני, שזו אריכות אין תועלת בה ואפשר לפעמים ששם האיש ההוא יכניס בלב מי שאין תבונה בו שזה הדבר נפסד, ויש בו תוך רע שלא ידעהו. ומפני זה ראיתי שלא לזכור האומר, הואיל וכוונתי שתושג התועלת לקורא, ושנבאר לו העניינים הצפונים בזאת המסכתא.

ואפשר.. אפשר לטפס.. ולנסות לגעת בפסגות רוחניות.. וזה בבחירתך!

אחרי המכות הגדולות במצרים.. מצווה אותנו התורה:

"והיה לאות על ידכה ולטוטפת בין עיניך כי בחזק יד הוציאנו ד' ממצרים" (י"ג ט"ז)

וכתב הכלי יקר: "והיה לאות על ידכה. ארז"ל (מנחות ל"ז ע"א) יד כהה להורות שהנחת תפילין ביד שמאל, וטעמו של דבר כי השכל והחומר הם כצרות זו לזו כשזה קם זה נופל וכאשר יענו את החומר כן ירבה הכח השכלי, וטעם עינוי מצרים הוא כדי להביא את חומר ישראל בכור הברזל ועי"ז יתקומם ויתגבר השכל, ויעידו על זה זקנים עם נערים כי בעוד היות האדם נער ובער וכח חומרם בתקפו אז כח שכלו חלש וכאשר יבא בימים וכח חומרם הלך וחסור יתגבר שכלו, ולפיכך האומר שהימים הראשונים היו טובים מאלה לא בעבור החכמה שאל על אלה, שהרי בישישים חכמה ואורך ימים תבונה.

וכן הוא בשני ידות האדם, כי יד שמאל החלושה והיא כהה כנגד הלב שבו משכן החכמה, כי המקום השכלי שבלב גורם שידו כהה כי היד עסקנית בתשמישי החומר, אבל יד ימין במקום הכבד כי בו משכן הכח המתאווה ואינו מתנגד אל היד כי שם עיקר כחה, אבל במקום משכן השכל שם היד כהה, וכשהוא אומר כאן והיה לאות על ידכה כאילו אמר שיהיה לאות על לבך כי הלב סבה לכהות היד, כי טעם התפילין הוא להיות לאדם לזכרון במקום משכן השכל שבמוח ושבבלב, ואמר בשל ראש שיהיו בין עיניך כי עינא ולבא תרי סרסורי דחטאה נינהו (ירושלמי ברכות פ"א הל"ה) על כן שני מקומות אלו צריכין לדבר המזכיר אותם על מציאת הש"י ויכלתו ועי"ז ישובו מאון".

סיפר לי איש חינוך: ניגשים אלי יהודים יקרים רבים ובפיהם שאלה: "מרגיש אני כמו בעל תשובה חדש.. הנאלץ להתמודד עם משפחתו המורחבת שאינה זכתה להכיר עדיין בטעם ההתענגות על ד'. אני ב"ה אינני נמנה בין חובבי ומנויי ההתחדשויות הטכנולוגיות.. יתרה מכך.. נמנע מלהתקרב אליהם.. כך אני "מנסה" גם לחנך את בני משפחתי.. מרגיש שזה אחד הדברים

אתה יודע? פני אלי מפקח באחד החיידרים, יש שעושים רצונו של מקום ויש שעושים רצונם.. למה אתה מתכוון? שאלתי. אסביר לך, הוא אמר: השבוע ניגש לי תלמיד ואמר: אני לא יודע איך אני קשור לחיידר הזה? הרב יודע על מה מתווכחים ההורים שלי?! לאן כדאי לנסוע לחופשת סקי.. אתה צודק, אני מבין אותך.. עניתי לו, זה באמת לא השפה פה.. אבל אתה יודע.. בהרבה בתים יש דברים שמדברים עליהם בעיניים בורקות ולא דווקא בעיניים שבקדושה.. ולעומת זאת, יש דברים בסיסיים, ערכיים וחשובים שלפעמים נראה שמרגישים "שצריך" לעשותם ופעמים אפילו בקושי.. אתן לך דוגמא: כמו אלו ה"עושים" תפילת מעריב.. וכאשר "קר" או יש עייפות ומעט קושי.. נשארים הם בקלות בבית.. ויש שגם ברגעים של קושי אמיתי.. נמצאים הם בחיבור אמיתי עם בורא עולם כפי שמביא ה"פלא יועץ" על אביו בזמן היותו שוכב על ערש דווי "וְזָכוֹר לטוֹב עֲטַרְתָּ רֹאשִׁי אָבִי זָכְרוֹנוּ לְבָרְכָהּ לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא, כִּי בְּכָל יוֹם יִמְיֵי חַלְוֵי אָמֶר בִּקְשָׁת 'לֵךְ אֵלַי תְּשׁוּקָתִי, וּשְׂאֵר יְדוּיִים וְתַחֲנוּנוֹת שֶׁל יוֹם הַכְּפוּרִים, וּפְלִגֵּי מִים יִרְדּוּ עֵינָיו, אֲשֶׁרֵי עֵין רְאֵתָהּ אֵלָה. וְלִכְל מִי שֶׁהָיָה נִכְנָס אֶצְלוֹ הָיָה אוֹמֵר לוֹ, רְאוּ סוּפוֹ שֶׁל בָּשָׂר וָדָם, אֲשֶׁרֵי וְאֲשֶׁרֵי חֶלְקוֹ". (ערך חולה). אפילו בחינוך.. יש הבאים לדבר עצום זה של העמדת דורות עתידיים בעם ישראל בבית ובכיתה וזה כמשא גדול עליהם.. והם בבחינת "תינוק הבורח" כשרק ניתן.. לרבים מאיתנו יש את הצד הכהה.. את מה שעושים אנו ביד וברגל שמאל.. תבין, המשכתי לתלמיד החכם שלי.. העניין הוא.. שהקב"ה יצר את האדם מחומרים מנוגדים.. מהאדמה, מהחומריות.. מהעפר הגס.. ויצק בו רוח, נשמה, חלק אלוך ממעל.. זו מלחמה תמידית.. יום יומית.. לאן האדם נמשך יותר.. יש החיים את חייהם בהתבוננות ועמקות.. החיים אצלם בבחינת יד ימין.. ימין ד' רוממה.. והם בכל הנקרה בדרכם רואים את צד הרוח ושמים שם את נפשם.. ויש השוטחים את חייהם כשטיח חומרי.. הדורכים בו בדרך לייעדם.. דורות אחרונים.. תלמידי היקר.. רב השפע.. החומריות זועקת מכל פינה.. אפשר להתווכח על מקום להחלקת הסקי.. או להחלקה במדרון חומרי אחר.. דע לך! לעיתים גם כשהדברים כבר ידועים.. תמצא החומריות את דרכה לשכנע ולהוריד מאמיתותם.. מי אמר? מי כתב? ועוד.. הרמב"ם כבר כותב בהקדמתו לשמונה פרקים: "וראיתי להקדים, קודם שאתחיל בפירוש הלכה הלכה, פרקים מועילים, יושגו לאדם מהם הקדמות, ויהיו לו גם כן כמפתח למה שאנו עתידים לפרש. ודע, כי הדברים אשר אומר אותם באלו הפרקים, ובמה שיבוא מן הפירוש, אינם עניינים שחידשתים אני מעצמי, ולא פירושים שבדיתים, אלא הם עניינים מלוקטים מדברי החכמים, במדרשות ובתלמוד וזולתו מחיבוריהם, ומדברי הפילוסופים גם כן, הקדומים והחדשים, ומחיבורי הרבה בני אדם. ושמע האמת ממי שאמרה. ואפשר

"ולא אתי קראת יעקב כי יגעת בי ישראל" (ישעיה מ"ג כ"ב) וכתב המלבי"ם: ולא אתי, אומר הנה לעתיד ידעתי כי תכיר אותי ותהללני, אולם מדוע לא קראת אותי אתה יעקב עד עתה, ויותר מזה כי גם אתה "ישראל" (שהם הגדולים והחשובים באומה) **לא לבד שלא קראת אותי, כי גם "יגעת בי", כאילו היה עבודתי ומצותי עליך לטורח.** אולם אשאלך במה הוגעתך, ומה היא התועלת אשר אשיג מן עבודתך,

והנה דברים נפלאים שכתב האור החיים הקדוש: "והיה לאות על ידכה וגו'. רבותינו ז"ל (מנחות ל"ז) אמרו ידכה יד כהה שהוא יד שמאל, וצריך לדעת מדוע לא בחר ה' ביד ימין לעשות בו המצוה כי הוא המשובח, ורבותינו אמרו (שם) להיותו מכוון כנגד הלב שבצד שמאל, ודבריהם אמת, אלא שנראה לי לתת טוב טעם כי הכתוב עצמו נתן טעם הדבר במה שכתב כי בחוזק יד, כי יש לך לדעת כי האדון ברוך הוא יש במדותיו ב' בחינות, הא' תקרא יד הגדולה, והא' תקרא יד החזקה, היד הגדולה היא צד החסד והטוב, והיד החזקה היא הגבורה המשלמת לעושה רעה כרעתו, והנה בהוצאת ישראל ממצרים נטה ה' יד החזקה והכה שונאיו עשר מכות, אשר לזה גמר אומר האדון שתהיה הנחת תפילין בכתיבת זכרון ביד כהה שלנו שהיא דוגמת יד החזקה המוציאה אותנו ממצרים, וזה שאמר הכתוב כאן כי בחוזק יד ונכון. והגם שמצינו שאמר בהרבה פעמים יד הגדולה זו הסכמת מדת הרחמים למדת הדין אבל עיקר המשפט יד החזקה יתכנה".

דברים הנמצאים אצלנו בידינו החלשה והכהה צריכים הם להיות בבחינת היד החזקה המוציאה אותנו משקיעות במיצרי החיים. צריכה להביא אותנו להסתכלות רחבה יותר. יהודית יותר. מחנכת ובונה, מכינה את ילדינו לעולם של נצח..

ובהכנה ..

- השבוע, בעקבות - השבועות
- הגיעו והציפו בי המחשבות,
- רגעים כה מרגשים
- נשמות נפגשים,
- מעלות דמעות
- אחרי ציפייה של חודשים ימים ושעות.
- ומה איתי?!
- שנים במנהרות היצר הרע
- לא תמיד מצליח להבין את אשר ארע,
- ואחרי מאה עשרים שנה
- כאשר הנשמה תעלה לשכינה,
- יעמדו הורי וכל קרובי משפחתי
- בהתרגשות ינסו להבין מה איתי,
- האם שרדתי
- ומהי "תקינות" נשמתי,
- הנה היא מגיעה לה הנשמה לעולם הנשמות
- כולם יעמדו לגלות את צופן הנעלמות,
- יעבירו את נשמתי בדיקות
- אם עשתה רצון ד' צב-קות,
- האם שלמה היא הצורה
- או שמא חסרה...

הבוערים והחמורים ביותר בדורות אחרונים.. ברשתו של היצר הרע.. רואה אני בחוש את ידו הגדולה של הקב"ה.. את השגחתו הפרטית איתי בכל צעד ושעל.. אבל.. לא יודע איך להעביר לך את תחושותי.. אני נקרע.. ליבי וראשי כבדים עלי.. במשפחתי המורחבת.. לא רואים זאת כמוני.. הם.. שקועים עמוק בפנים.. אין לי אפילו יכולת להסביר להם.. הם גם לא מבינים או מנסים להבין.. אולי אני לא מסביר את עצמי מספיק.. תבין, הם לא ח"ו רחוקים.. יכולים הם גם לשאת במשרות תורניות.. האחד.. אברך.. השני.. מלמד בחיידר.. ויש עוד.. לא אתאר לך את כל ההשלכות מכך.. לעיתים מרגיש בודד במערכה.. אין לי ח"ו ולו לרגע רגש של נחיתות או חרטה.. הם כל כך שם.. החשש הגדול שלי שגם אצל ילדי ימצא דבר נורא זה.. ההתחככות עם בני משפחתי הופכת דבר זה להיות בבחינת היד הכהה אצלם.. ויום אחד.. יום אחד.. מי יודע? אצבע ועוד אצבע והם ימצאו עצמם שם.. אתה מבין עם מה אנשים מתמודדים? בתוך המשפחה שלהם? מה עניית? מה ניתן לענות להם? אני.. המשיך איש החינוך ואמר: אני משתתף עימם.. זה באמת קשה.. אני מבין היטב וכואב את כאבם ותסכולם.. זה חודר לחלקות הטובות ביותר.. ובכל זאת, אני מוסיף ואומר להם: זה באמת לא פשוט.. אך דעו לכם.. אל יאוש! מעבר לתפילות והדמעות שצריכים אתם להמשיך ולדבוק בהם.. תנסו להעביר את הרגשתכם הנכונה.. שזו לא מעמסה עליכם.. זהו הדבר הנכון והמתוק ביותר.. תנסו שיד שמאל זאת תהיה כיד ימין בקלות ובשמחה..

וכתב ר' משה פיינשטיין זצ"ל: "מדנאמר ידכה ילפינן שהוא ביד שמאל (מנחות ל"ז ע"א) וא"כ אינו משום שהוא יותר קרוב ללב, דהא נאמר משום יד כהה, וגם באיטר מניח כל ימין של כל אדם אף שהלב בשמאל כל אדם. ולכן נראה דהטעם שהוא על יד שמאל הוא משום שיש שעושים מצות ד', רק בקושי מצד החוב שעליו, שאין זה מעלה גדולה, כהא דא"א (ברכות כ"ב ע"ב) העושה תפילתו קבע אין תפילתו תחנונים, וכמו כן הוא בכל מצוה ומצוה שאם שומר שבת בדאגה שמפסיד עי"ז הוא חיסרון גדול, ואין ברור שישמור כשיזדמן לו ריווח גדול, ואף באותו המצב אפשר ועלול ליגרע, וכ"ש שלא יתחנכו בניו בטוב, אבל אם עושה זאת ברצון ובשמחה מחמת שאדברה יודע שבזכות השבת נותן לו ד' שפע ברכה בכל עת ואין לו היזק מהשבת ואדברה כל הריוח הוא בשביל השבת, אז יש לקוות שישמור כל ימו ויחנך גם את בניו בדרך התורה ויקיימו בלא קושי, והנה ביד שמאל קשה לעשות ובא זה בקושי, וביד ימין נקל לעשות, ורוצים שיקיים כל דבר אף מה שקשה שהוא בבחינת יד שמאל בקלות כביד ימין, אבל א"א זה שלא על ידי מחשבה קדושה ואמיתית שהוא בראש ובמוח, וע"ז מניח תפילין בראש נגד המוח, ויועיל זה שמעשה ידיו אף של שמאל דברים הקשים יהיו כבימין בקלות ובשמחה, וא"א שיבוא לידי מחשבה קדושה כזו קודם שיתרגל במעשה אף כשלא מבין. כי אם יחכה מלקיים עד שיבין לא יקיים לעולם, כי הרבה מסיתים ומדיחים יש, והשטן לא יניח להבין, לכן צריך לחנך ולהרגיל את בניו כשהן עדין קטנים ולא מבינים, למצוות ד' שמזה יבוא למחשבה טובה שיקיים ברצון... והנה פירש רש"י (להלן ט"ו ו') ימין ימין, בזמן שישראל עושין רצונו של מקום השמאל נעשית ימין, והכוונה דלזכות לזה הוא רק כשהקב"ה משלם ברצון ובאהבה לא רק מצד תשלום שכר שאין הקב"ה מקפח שכר כל בריה, וזה בשעה שהאדם עושה המצוות ברצון ובשמחה שזו רצונו של מקום, אז מסולק מידת הדין מידה כנגד מידה שמשלם באהבה, וממילא על כל פשעים תכסה אהבה ובטל מידת הדין, אבל כשעושה בקושי נותן לו הקב"ה ג"כ בקושי רק משום תשלום שכר הוא בבחינת משלם השכר בשמאל, היינו בקושי". (דרש משה)

פרקי התבוננות וחיזוק מתוך שיעוריו של הגאון רבי אהרן שזוב שליט"א

להתבונן • להתקדם • להתרומם!

להתקדם

מאמרים בדרכי ההנהגה ותיקון המידות שנמסרו על סדר הספר הקדוש "תומר דבורה"

"המתקדם עם קונו" הדחף להשפיע לעומת יכולת הקיבול

מה הסיבה לשנאה שקיימת בביכול בין המידות?

בפרק ה' הרמ"ק מבאר את הדרך לקנות קנין במידת החסד על ידי שהאדם עושה חסד עם קונו. ומפרט כמה מיני חסדים בין אדם לחבירו - שניתן לקיים אותם גם בין אדם למקום, כגון צדקה, הכנסת אורחים, ביקור חולים וכדומה. כעת אנו עוסקים בדוגמא האחרונה בפרק זה, העוסקת בנושא הבאת שלום בין אדם לחבירו.

מבאר הרמ"ק, גם כלפי המידות העליונות ניתן לקיים "הבאת שלום" -

"כאשר חס ושלום יש איזה פגם של עון בעולם, אז יש שנאה ונגדות בין כל שתי ספירות שהם ימין ושמאל, בין החכמה והבינה או בין החסד והגבורה או בין הנצח וההוד. וצריך להכניס שלום ביניהם שיהיו נקשרים יחד באהבה וחבה, וזה על ידי כשרון המעשה הטוב. והינו הבאת שלום בין אדם לחברו. וכן בין איש לאשתו דהינו בין התפארת ומלכות".

ויש להבין מה הסיבה שהעיונות גורמים ריחוק ונגדות בין כל שתי ספירות שהם ימין ושמאל, ומה הכוונה 'לשים שלום ביניהם', ומה הדרך שבה "כשרון המעשה הטוב" פועל את השלום המיוחל?

יתירה מזו, הרמ"ק אינו מתבטא שיש רק ניתוק או חסרון השפעה בין המידות, אלא שלפעמים ישנה "שנאה" בין המידות, ו'שנאה' היא רגש של תסכול וכעס, ולכאורה צריכה להיות סיבה מיוחדת שגורמת לרגש עמוק שכזה.

אין ספק שהדברים עמוקים ונסתרים, בבחינת 'מגלה טפח ומכסה טפחיים', אך בכל זאת, תורה היא וללמוד אנו צריכים, ונשתדל לבאר את הדברים כפי ערכנו.

מידות ימין משפיעות בעוצמה, ומידות שמאל מגבילות לפי יכולת הקיבול של התחתונים

נפתח ביסוד גדול וחשוב בכל עת שעוסקים במידות העליונות הנקראות 'עשר ספירות' -

עלינו לדעת באופן ברור שהמידות אינם בעלי השפעה וכח עצמי ח"ו, אלא ההשפעה היחידה באה רק מאתו יתברך, מהמקור העליון המכונה 'אין סוף ברוך הוא'. אלא שהמידות והספירות הם כמין 'מערכת הנהגות' המעניקים גוונים ותכונות שונות להארה שעוברת דרכם.

אך למרות שכל המידות הם 'הנהגות', עדיין ישנו הבדל מהותי בין המידות שבצד ימין למידות שבצד שמאל. כי המידות שבצד ימין כגון חסד וכדומה עניינם הוא להשפיע את כללות השפע בכח ובשלמות, ואילו המידות שבצד שמאל כגון גבורה וכדומה עניינם הוא להגביל את השפע ולהתאים אותו לפי יכולת הקיבול של התחתונים.

התבוננות מעמיקה ומחזקת במוסרי הפרשה

להתבונן

הקידוש שבקידוש החודש השפעת האדם על מערכת הזמן

היכולת הבסיסית של האדם לנהל את עצמו

הביאור הפשוט ביותר בדברי הספורנו הוא, שעד עתה ישראל היו כפופים ומשועבדים לטבע והיו עבדי הזמן, ומעתה הם נעשו שולטים על עצמם.

כשעם ישראל היו עבדים במצרים, לא היתה להם שום יכולת ביטוי עצמית. הרצונות שלהם לא השפיעו כלום על מעשיהם, והיתה להם כפיפות מוחלטת לדעת ורצון אדוניהם המצרים.

אולם כעת כשעם ישראל עומדים לצאת ממצרים, ניתנה להם מצות קידוש החודש. כאומר: מעתה הטבע והזמן לא שולט עליכם, אלא אתם מנהלים את עצמכם ושולטים על הזמן לעשות בו כרצונכם!

הקומה הנוספת של ההשפעה על מערכת הזמן

נעמיק יותר:

ביציאה מהגלות, 'כלל ישראל' קיבלו לא רק את השליטה על עצמם, אלא ניתנה להם יכולת להשפיע וליצוק תוכן גם במציאות החיצונית!

ונקדים לכך את דברי רבינו הגר"א זצ"ל (מאמר מכת"י שנדפס באבן שלמה פ"א אות ח' במילואים):

"האדם והזמן הם זכר ונקבה. וכלל האדם וכל הנשמות הם זכר, וכלל שנות העולם הם נקבה".

הביטוי 'זכר ונקבה' בכל מקום, משמעותו היא: משפיע ומושפע. הנקבה היא הכלי המיועד לקבלת התוכן, והזכר הוא המשפיע שמעניק את הרוח ומכניס את התוכן בתוך אותו כלי.

"האדם והזמן הם זכר ונקבה". כלומר, ציר הזמן הוא כלי שניתן לצקת בו תוכן. ותפקיד האדם הוא להכניס תוכן וקדושה בתוך מערכת הזמן. לקבוע איזה זמן יהיה קדוש, מתי יהיו מועדים, ובאיזה תאריכים יתקיימו מצוות שונות.

וכמו שאומרים בנוסח התפילה, כפי שתקנו חז"ל (ברכות מט.):

"מקדש ישראל והזמנים - ישראל דקדשינה לזמנים".

כל זמן שעם ישראל היו בגלות במצרים, הם היו כפופים לשלטונם של המצרים ושל כוחות הטבע. ולא היתה להם יכולת לפעול כזכרים ולהשפיע קדושה ותוכן במערכת הזמן.

אולם כעת, ביציאתם מהגלות, לא רק שהטבע מפסיק לשלוט עליהם, אלא הם נעשים שולטים על הטבע! הם קובעים את התוכן והמהות שתהיה בו.

כל המצוות נועדו להשפיע על המציאות

מבחינה זו מצוות 'קידוש החודש' היא שורש לכל המצוות שבתורה, משום שהתוכן הרעיוני של כל המצוות כולם הוא להשפיע ולפעול בתוך המציאות. דוגמא בולטת לכך היא מצוות לימוד תורה. בכל רגע של לימוד, האדם משפיע במציאות עוד ועוד תוספת אורה.

מדוע 'קידוש החודש' היא המצוה הראשונה שניתנה לישראל

בפרשת בא מתחילה תהליך גאולת ישראל ממצרים לצאת מהכח אל הפועל.

כהקדמה ליציאה בפועל, טרם בוא המכה האחרונה והגואלת - מכת בכורות, הקב"ה מסר למשה רבינו את המצוה הראשונה בתורה (יב, ב):

"החדש הזה לכם ראש חדשים, ראשון הוא לכם לחדשי השנה".

מבאר רש"י:

הראוהו לבנה בחידושה, ואמר לו: כשהירח מתחדש יהיה לך ראש חודש.

ויש להתבונן, מדוע מצוה זו של 'קידוש החודש' ניתנה הראשונה מכל המצוות כולם?

ובפרט, על פי הידוע מאדוננו הגר"א זי"ע שכל ענין שמוזכר פעם ראשונה בתורה, טמון בו השורש וההגדרה של אותו ענין (ביאורי אגדות מגילה י"ע"ב. ועי' ב"ק נה ע"א. יסוד זה מובא רבות בכתבי רבי צדוק הכהן מלובלין). ואם כן - נמצא שמצוות 'קידוש החודש' היא שורש ויסוד לכל המצוות שבתורה. ויש להבין מדוע?

כיצד מצוות קידוש החודש הכינה את ישראל לגאולה ממצרים

עוד יש להתבונן -

מסדר הדברים נראה שמצוות קידוש החודש היתה ההתחלה של גאולת ישראל ממצרים.

מהי ההשפעה של מצוה זו, וכיצד היא משמשת כראשית הגאולה?

והנה, בימי השוכבי"ם אנו עוסקים ביציאה מגלות הנפש. ועל כן אנו מבקשים להבין מה התוכן הפנימי הנלמד ממצוה זו, ולהשתמש ברעיון זה בכדי שנוכל אף אנו לצאת מגלות הנפש הפרטית שלנו.

בזמן הגאולה נמסר לישראל מציאות ה'זמן' בכדי לפעול בה

את הביאור בסוגיא זו, נפתח בדברי הספורנו:

החדש הזה לכם ראש חדשים - מכאן ואילך יהיו החדשים שלכם לעשות בהם כרצונכם, אבל בימי השעבוד לא היו ימיכם שלכם, אבל היו לעבודת אחרים ודעונום. לפיכך ראשון הוא לכם לחדשי השנה. כי בו התחיל מציאותכם הבחירי.

כל זמן שישראל היו משועבדים, הם היו תחת ממשלת אחרים ששלטו בהם. אבל מעתה - נעשו ישראל בני חורין.

ויש להבין: מדוע דווקא היציאה מהגלות היא זו שמאפשרת את נתינת החדשים בידם של ישראל "לעשות בהם כרצונם"? וכי בזמן הגלות היתה להם מניעה מלקדש את החודש?

ניתן לדמות זאת להבדל שבין האב והאם בהכנת המאכלים לבניהם. חז"ל אומרים (יבמות סג.) שהאיש מביא את החיטים מן השדה, והאשה מכינה מהם מאכלים. כלומר, האב מצידו מביא כמות גדולה ורוצה להשפיע את כולה כמות שהיא לבני הבית, אבל במצב כזה לא תהיה להם יכולת לעכל ולספוג את המאכלים, ולכן תפקידה של האם להגביל את ההשפעה החזקה הזו ולהפוך את החיטים למאכלים שונים ומגוונים בהתאם ליכולת הקיבול של כל ילד וילד, מלחם ועד עוגה ודייסה.

המריבה והשנאה נגרמים כשהתחנות לא ראויים לקבלת השפע המלא

והנה, כאשר התחנות לא מזוככים מספיק, וקל וחומר כשמתלכלכים בעוונות, אזי אין ביכולתם לקבל את ההשפעה האלוהית בעוצמתה ובטהרתה, ומוכרחים להגביל ולצמצם אותה מאד - לפי יכולת הקיבול הקטנה שלהם.

ובמצב כזה נוצרת כביכול 'מריבה' בין המידות שבצד ימין למידות שבצד שמאל, כי הימניים רוצים להשפיע בעוצמה, והשמאליים מגבילים אותם לפי יכולת הקיבול הקטנה של התחנות.

והמצב הזה יוצר בחינה של 'שנאה' ביניהם, כי הימין המשפיע מרגיש כביכול מצוקה שהוא רוצה להשפיע ולא נותנים לו, וגם השמאל האחראי על ההתאמה לתחנות מרגיש כביכול קושי, שמביאים לו 'אורות גבוהים' שלא מתאימים למצבם הנוכחי של התחנות.

עשיית שלום על ידי שאנן מתאמים את ההשפעה הנכונה לכל סיטואציה

במקרה כזה תפקידנו לעשות שלום ביניהם על ידי שאנו מזוככים את עצמינו ונעשים ראויים לקבל את השפע האלוהי בשלימותו ובטהרתו, כך שהמשפיע יכול להשפיע בכל עוצמתו כרצונו, והצד השמאלי לא צריך להגביל אותו.

וביתר עומק - עלינו לפעול בעצמנו פעולות המתאימות לסיטואציה הנוכחית לפי התפקיד המוטל ומתחדש בכל שעה, ולדוגמא, אף שאנו מעוניינים ללמוד תורה כל הזמן, אך ישנם מצוות שונות ודרשות מאיתנו להפסיק ללמוד ולהשפיע במציאות הארה של מצוה אחרת, וכדברי הרמב"ם (ת"ת פ"ג ה"ד) "היה לפניו עשיית מצוה ותלמוד תורה אם אפשר למצוה להעשות על ידי אחרים לא יפסיק תלמודו, ואם לאו - יעשה המצוה ויחזור לתלמודו".

הגרמ"ד הלוי סאלאוויצקי זצ"ל היה רגיל להביא מימרא בשם זקנו הגדול הגר"ח הלוי זללה"ה: "מי שלא יודע לסגור את הגמרא כשצריך, אזי גם כשהיא פתוחה היא סגורה". כלומר, עלינו לעשות בכל רגע מה שצריך, ולא להתפס למעשים מסויימים ולהחליט שהם ורק הם הפעולות הנכונות תמיד.

וזהו דקדוק לשון הרמ"ק "על ידי כשרון המעשה הטוב", כלומר, הנושא הוא לא רק עשיית מעשים טובים סתמיים, אלא מעשים מוכשרים ומתאימים כראוי לכל מצב ומצב. ובזאת אנו גורמים שגם המידות הימניות יתאימו את השפעתם לסיטואציה וישפיעו כפי הנצרך כעת לתחנות, והצד השמאלי לא יצטרך לעצור ולהגביל אותם.

עיקר העבודה של 'הבאת שלום' בין המידות העליונות היא לא בשעה שאנו נקיים ומקיימים רק מצוות, שאז אין כל סיבה למריבה בין המידות העליונות, אלא עיקר העבודה היא בשעה שכן יש סתירה ביניהם, ואז תפקידנו לגשר בין הדחף להשפיע לבין הפרקטיקה של יכולת הקיבול בכלים התחתונים, וזאת על ידי שאנו מתאמים את ההשפעה שלנו לפי הצורך והמבוקש במציאות, ועל ידי זה גם המידות העליונות יפעלו בצורה הזו, וישפיעו לפי מה שנוון עבור הכלי קיבול התחתונים במצב הנוכחי.

מה הם התולדות של זיווג האדם והזמן

כעת נכנס לעומק נוסף שטמון במצות 'קידוש החודש', וניקח ממנו חיזוק אדיר לכל אדם בכל מצב שהוא: המשמעות של השם 'חודש', והנוסח "החודש הזה ראש חודשים", משמעותו ענין של התחדשות המציאות בחודש ניסן.

והתבאר, שה'אדם' הוא בחינת זכר, וה'זמן' הוא בחינת נקיבה. והאדם צריך לפעול ולהכניס תוכן בתוך הכלים של מערכת הזמן.

והנה, מכל זיווג יוצאים תולדות. ואם כן, יש לברר: מהם התולדות שיוצאים מהזיווג של האדם עם הזמן?

כיצד הי"ב שבטים משלימים את יעקב

בכדי לבאר מהם התולדות של ה'אדם' וה'זמן', נקדים שאלה נוספת:

אנו יודעים שיעקב אבינו היה בחיר האבות. והוא זכה להגיע במידה מסוימת לתיקון השלם, וכפי שנאמר עליו שהיה בו "שופריה דאדם הראשון" (ב"ב נח.), כלומר, אצלו נתקן החטא של אדם הראשון, והעולם הגיע לתיקונו.

אם כן קשה, מדוע אכן התהליך לא הסתיים בו? מדוע הוא היה צריך להוליד י"ב שבטי י-ה?

בהכרח שאותם י"ב שבטים באו להשלים את יעקב עצמו. כיצד?

י"ב השבטים הם הפירוט של יעקב עצמו

ההסבר הוא -

התפיסה השטחית היא שכאשר איש נושא אשה ונולדים תולדות, הילדים הם דבר נפרד מההורים. אין קשר ביניהם מלבד מה שהם יצאו מהם.

אולם זה טעות גדולה. כי האמת היא שהבנים הם האב בעצמו! כלומר, אותם כוחות שהיו אצל האב בצורה מרוכזת, יוצאים אצל הבנים בצורה מפורטת (כמוש"כ בעל הלשם בכמה מקומות).

במלאכות שבת, ובמיני המזיקין, יש כלל: 'אבות מכלל דאיכא תולדות' (ב"ק ב.). כלומר, התולדות הם פרטים שקיימים באב עצמו בצורות שונות.

יעקב אבינו בצורתו השלימה כלל בתוכו בצורה מרוכזת י"ב כוחות ומיני גילויים. היתה בו 'בחינת ראובן' ו'בחינת שמעון' וכן כולם.

ועל מנת שהכוחות המרוכזים ביעקב יצאו לפועל בצורה מפורטת ומלאה, היה יעקב אבינו צריך להוליד י"ב שבטים, שהם ההתפרטות שלו עצמו, ובזה יהיה גילוי מלא שלו, שיביא את העולם בסופו של התהליך לתיקונו השלם.

האסון שאירע הוא, שבני יעקב לא מימשו את הוצאת הגילוי בצורה מלאה, מחמת הפירוד שנעשה בין חלק יהודה לחלק יוסף.

ואכן, לעתיד לבא יהיו עץ יהודה ועץ אפרים לעץ אחד (יחזקאל לו), ובזה תתגלה בחינת יעקב בשלימות, וכך יושלם התיקון.

כלומר, ביעקב אבינו היה הגילוי מרוכז בבחינת 'כלל', לאחר מכן אצל י"ב השבטים הוא התפרט לפרטים בבחינת 'פרט'. ולבסוף הוא עתיד לחזור וליצור גילוי אחד שלם, בבחינת 'כלל ופרט וכלל'.

הזמן הוא הפירוט של פעולות האדם בעולם

ובזאת נבין, כי מה שמצינו ביעקב ובניו, מתרחש גם בכל אדם ואדם -

כל אדם צריך לפעול בעולם גילוי מסוים, ואותו גילוי מתפרט לפי חלוקת הזמנים שעוברים עליו.

לא הרי הגילוי שהאדם מגלה מעצמו בראש השנה, כהרי הגילוי שמגלה מעצמו ביום הכיפורים, ולא זה

וזה כגילוי שלו עצמו בחג הסוכות, ובימי החנוכה, וכן בכל שאר ימות השנה.

יתירה מכך, בכל רגע ורגע מהזמן האדם מגלה מעצמו גילוי שונה מהרגע הקודם.

הקב"ה מזמין לאדם מאורעות שונים בזמנים שונים, ובכל רגע נדרש מהאדם לגלות את עצמו ולפעול ביחס למאורעות שהזמן מזמין לו.

ה'זמן' הוא הקרקע הפוריה שאנו צריכים לפעול בתוכה את הגילויים השונים בהנהגה שלנו.

הזיווג של ה'אדם' עם ה'זמן' מוליד תולדות של מעשים והתנהגויות שונות בכל רגע ורגע.

כמיתה מראים לאדם את הצירוף של הגילויים מכל ימי חייו

בזה נבין מה שידוע בשם ה'חפץ חיים' ועוד צדיקים, שאחר פטירת האדם לבית עולמו מראים לפניו את מה שעשה בכל ימי חייו.

לא מדובר על מחזה שהאדם יושב וצופה בו בזמן ארוך כפי אורך ימי חייו...

אלא שבמהלך החיים ההתנהגויות של האדם התפרטו לפרטים רבים לפי הזמנים השונים שעברו עליו, וכעת לאחר מותו מקבצים את כולם בסוד 'כלל ופרט וכלל', ומראים לו את היצירה הכללית שיצר שמורכבת מכל ההתנהגויות בכל הזמנים.

כמו כל יצירה מורכבת, שהאמן עמל על כל פרט ופרט ממנה בפני עצמו, וברגע סיום הפרוייקט, מתבוננים ורואים את כל התמונה בשלמותה.

האמונה ביכולת השינוי שקיימת לכל אדם בכל מצב שהוא

מהדברים האמורים אנו לומדים יסוד גדול.

אם אנו מבינים שבכל רגע יש תפקיד אחר, כלומר, הקב"ה מזמין לנו בכל רגע מציאות שונה בכדי שנפעל את ההתייחסות וההנהגה הייחודית שמתאימה לאותה מציאות.

הרי שבכל רגע הכל יכול להשתנות! ולא רק 'יכול', אלא באמת אמור להשתנות!

יתכן שלאדם אין ילדים במשך שלושים ושלש שנים, משום שתפקידו היה להתנהג על פי המציאות הזו. ובשנה השלושים וארבע כן יולד לו ילד, כי התפקיד שלו כרגע יהיה לנהוג לפי מציאות שונה.

בעולם הטיפול הפסיכולוגי שמתנהל על פי חכמת הגויים, רגילים להאמין שאדם עם אופי או דחף מסויים, אין לו יכולת להשתנות, ומה שהיה הוא מה שיהיה.

אבל כשאנו מבינים שבכל רגע מזדמנת לאדם מציאות שונה כדי שיפעל בתוכה, ברור לנו שאלו דברי שטות. ואדרבה, הדברים אמורים להשתנות, וכמו שבאמת רואים בחוש שכאשר האדם מאמין ביכולת להשתנות הרי הוא יכול לצאת מזה בעזרתו יתברך.

האדם צריך לפעול בתוך הרקע של הזמן, ואין קשר בין העבודה שהיתה מוטלת עליו ברגע אחד, לזו שתהיה מוטלת עליו ברגע הבא. יתכן שאתמול היו לו דחפים מסגנון מסויים, וכיום יהיו לו דחפים מסגנון אחר.

כשמבינים זאת היטב, מתחילים להאמין ביכולת הגמורה של המציאות להשתנות בכל רגע.

וכשמגיעים לאמונה הזו, אזי האדם נעשה ראוי להארת ה' עליו ולהוציא ממצוריו ולזכות לגאולת עולם מכלי הנפש.

וזה הרובד הנוסף בביאור הטעם שהקב"ה פתח את גאולת מצרים בציווי של 'קידוש החודש', כי באמונה של ישראל בכוח ההתחדשות שיש בכל יחידת זמן בבריאה הרי הם יהיו ראויים לצאת לחירות אמתית. כי המצב שהיה קודם לא רלוונטי כלל למצב הראוי להיות בהמשך.

הגאולה ממצרים היא שורש לכל הגאולות שאחריה ארבעת החסרונות היסודיים בבריאה

לאמיתו של דבר, יש כאן רק שלשה חסרונות עקרוניים, אלא שהם באים לעולם מחמת החסרון הרביעי - הנפרדות. אך תיקון ג' החסרונות, אמור להוביל בסופו של דבר לתיקון החסרון הרביעי.

כנגד ג' החסרונות הללו ישנם ג' עבירות חמורות: עבודה זרה, גילוי עריות, שפיכות דמים. ודינם הוא 'הרג ואל יעבור' (סנהדרין עד.), מפני שמי שעובר עליהם מוציא את עצמו מתיקון העולם. וכנגדם יש באדם ג' מידות רעות שורשיות: קנאה תאוה וכבוד (אבות ד, כא.). [הרחבה נוספת ביסודות אלו, מבוארת בספר 'להבין - הגדה של פסח' במאמרי המבוא].

השרשת החסרונות בחטא אדם הראשון

גם האדם מחולק לארבעה חלקים: גוף, נפש, רוח ונשמה. הגוף הוא שורש ה'נפרדות', הנפש שורש ה'תאוות', הרוח אחראית על ה'תקשורת בין אדם לחבירו', והנשמה כנגד האמונה במשפיע עליון.

תפקיד האדם הוא לתקן את כל החסרונות הללו, ולהכניס בתוך הבריאה את ה'רוח אלקים', על ידי שיכיר את מי שאמר והיה העולם, את תורתו ואת התכלית שהוא מבקש להוציא מעולמו. וכן על ידי שיהיה מודע לתפקידו כאדם בתהליך התיקון, ואת היחס הנכון שצריך להיות לו אל כל הנבראים הקיימים סביבו, שהם מהווים גילויים אלווקיים בגווניו שונים. ועל ידי כל זה בידו להוציא את הבריאה מה'תהום' ולהעלות אותה לדרגה של שמי שמים, כי הקב"ה מתגלה בו בכל פרט ופרט בשיא תפארתו.

אדם הראשון היה צריך לתקן את כל החסרונות הללו באמצעות העמידה בנסיון עץ הדעת, אולם הוא חטא ופגם בכל ארבעת החסרונות, ועליהם נאמר (בראשית ג, ו): "וַתֵּרָא הָאִשָּׁה כִּי טוֹב הָעֵץ לְמַאֲכָל, וְכִי תֹאֲרֶה הוּא לְעֵינַיִם, וְנִחְמַד הָעֵץ לְהַשְׂכִּיל".

"כי טוב עץ למאכל" - כנגד כח התאוה; "וכי תראה הוא לעינים" - כנגד 'חושך', ראייה שגויה של מה שסביב האדם ומחוץ לו; "ונחמד העץ להשכיל" - כנגד הכפירה והרצון להיות כביכול כאלקים; ונוסף על כל אלו - עצם העבירה על רצון ה', היא השורש לחסרון הרביעי - הנפרדות בין האדם לבוורא.

במאמר הבא נמשיך לעסוק בענין ארבעת החסרונות היסודיים שיש בבריאה, ויתבאר שגלות מצרים במשך ארבע מאות שנה היתה אמורה להשלים את תיקונם לגמרי.

ממלכת הרשעה שאין להם חקר כמו התהום. 'ורוח אלהים מרחפת' - זה רוחו של מלך המשיח.

ויש להבין, כיצד יתכן שהבריאה מראשיתה מתוכננת בצורה שמוכרחים להיות בה כל הגלויות, וכי העולם לא נועד להיות מתחילתו במצב מתוקן?!

ועוד יש להבין: הלא ברור לנו מדברי חז"ל ומסברא שכל הגלויות התרחשו בעקבות חטאיהם של ישראל, ואם כן, כיצד יתכן שכבר מלכתחילה נקבע בבריאה ונאמר לאברהם אבינו שיהיו ארבעת הגלויות? והרי אם ישראל לא היו חוטאים, בודאי לא היו יורדים לגלות! מה פשר הדבר?

ארבעת החסרונות המוכנים בעצם הבריאה

ביאור הענין הוא, שבאמת ארבעת הגלויות לא היו מוכרחים להיות, אבל ארבעת החסרונות כן, ונבאר:

הבריאה מראשיתה נבראה בצורה חסרה, וזאת על מנת שהאדם במעשיו ובעבודתו ישלם ויביא אותה לתיקונה השלם. החסרונות שהוטבעו בבריאה היו מוכרחים להיות בכדי לתת מקום לעבודת האדם.

יסודם של כל החסרונות הוא - ההסתר וההעלם של גילוי ה' יתברך. ועבודת האדם היא להשיב את הגילוי האלוקי להיות נוכח בארץ התחתונה.

וישנם ארבעה חסרונות מוכנים ב'ארץ' -

'תוהו' - חוסר בהירות מי ברא את העולם, ומה המטרה שלו בכך. ומכאן שורש ה'כפירה' של בבל.

'בוהו' - חוסר בהירות מה תפקיד האדם ביחס לעצמו, ומה היעד שאליה הוא צריך לצעוד. וממילא נתינת דרור לכל הדחפים הטבעיים להוביל את האדם לכל עבר. ומכאן שורש ה'תאוה' של פרס ומדי.

'חושך' - חוסר בהירות ביחס הנכון לכל הנבראים שמחוץ לאדם. כי חושך אינו מפריע לאדם לשהות עם עצמו, אלא מונע ממנו את הגישה לדברים שמחוצה לו. ומכאן השורש להסתכלות היוונית על כל הנבראים במבט טבעי ומדעי המנותק מהגילוי האלוקי שבתוכם. וכן מכאן השורש ל'קנאה' וכל החסרונות בהנהגה בין אדם לחבירו.

'תהום' - חוסר חיבור לקב"ה. כי כפי שהתהום רחוק בתכלית מן השמים, כך האדם ביסודו נברא נפרד לגמרי מהנשמה האלוקית ומהאור הרוחני. ומכאן שורש ה'נפרדות' של אדם, שמנותקים לחלוטין מאורח חיים דתי ורוחני.

קול דודי הנה זה בא מרגל על ההרים מקץ על הנבעות // פרק ב, פסוק ח

תהליך הגאולה ממצרים משמעותי להבנת הגאולה העתידית

מפסוק זה והלאה אנו מתחילים לעסוק בתהליך של היציאה מגלות מצרים, ואין זה רק כסיפור היסטורי, אלא מתוך הבנה שיש לכך השלכות על עבודתנו לצאת גם מהגלות הנוכחית.

וכפי שכותב הרמח"ל (מאמר הגאולה) "גאולת מצרים והגאולה העתידה שוות הן בדברים הרבה".

גאולת מצרים כוללת ד' חלקים כנגד ד' עולמות

את המילים הראשונות של הפסוק הנוכחי, מבאר הגר"א -

"קול דודי הנה זה בא" - מפני שיש ארבעה עולמות, והן: עולם הזה ועולם הבא, וימות המשיח ותיחית המתים.

זה שאומרים "אין כערך בעולם הזה, ואין זולת מלכנו לעולם הבא, אפס בלתי נואלנו לימות המשיח, ואין דומה לך מושיענו לתיחית המתים".

וביציאת מצרים הוא התחלת כל הגאולות והארבעה עולמות, ולכן נרמזו כאן כל הארבעה עולמות -

"קול דודי" הוא תחיית המתים, "הנה" זה ימות המשיח, "זה" הוא עולם הזה, "בא" זה עולם הבא.

כדי לבאר את דברי הגר"א, יש להתבונן מה המשמעות של החלוקה לארבעה עולמות, וכן מה המשמעות של עניינים נוספים שמצינו במספר ארבע - ד' גלויות, ד' לשונות של גאולה, ועוד, כפי שיתבאר במאמר זה ובמאמרים שאחרי.

מדוע ארבעת הגלויות מוכרחות להיות מעצם הבריאה?

נפתח את הסוגיא בבירור השורשים הראשוניים של ארבעת הגלויות.

ההתחלה של כל הגלויות השונות מושגת עוד בראשית הבריאה, וכפי שנאמר (בראשית א, ב):

והארץ היתה תהו ובהו וחשך על פני תהום - ורוח אלהים מרחפת על פני המים.

וביאר במדרש (בר"ד ב, ד):

'והארץ היתה תהו' - זה גלות בבל, 'ובהו' - זה גלות מדי, 'וחשך' - זה גלות יון, 'על פני תהום' - זה גלות

בינה יתירה - יסודות האמונה לנשים ובנות הסמינרים על פי ספר "דרך השם" לרמח"ל

פינה יתירה

מה המצב האידיאלי של העולם הזה החומרי?

ראיה פנימית

אולם כדי לעשות זאת, אנו מוכרחים שתהיה לנו 'ראיה פנימית'. כלומר, לא ראיה המתמקדת בחיצוניות של הבריאה ומתעסקת עם הרבדים השטחיים שניכרים כלפי חוץ, אלא ראיה מעמיקה וחודרת שבוחנת בכל פרט מה המשמעות הרוחנית שלו, מה הוא בא לבטא, ומה מטרותיו.

כדי להבין את משמעותה של הראיה הפנימית, נוכל להתבונן באופן שבו אנו מפרשות ציור אומנותי.

כאשר אנו בוחנות ציור אומנותי, במבט ראשון אנו מבחינות באלמנטים החיצוניים של הציור, בעצמים אותם בחר הצייר לצייר וברקע אותו העמיד. אולם, ככל שאנו מתבוננות לעומק וככל שאנו מבינות באומנות הציור ובביטויים הרעיוניים הבאים לידי ביטוי בצבע ומכחול, אנו נכנסות ממש לתוך נבכי נפשו של הצייר, ויודעות לקבוע מהן הרגשות המובעים בציור, מהו המסר אותו ביקש הצייר להעביר, ומהי המשמעות של כל כתם צבע ומשיכת מכחול הנראית לעיתים כשרבוט בעלמא.

"אין צור כאלוקינו" - אין צייר כאלוקינו!

באותה מידה גם הבריאה הכל כך מגוונת איננה ציור בעלמא. אלא ככל שנתבונן בה במבט אלוקי, פנימי

הרצון הזה הוא הדבר היחיד שיש לנו יכולת להכיר בבורא יתברך, מפני שזה החלק היחיד שבו הוא התגלה אלינו. כאשר אדם זוכה ללמוד תורה, הוא לומד את הרצון וההגיון האלוקי, ומכיר את הבורא ואת הגילוי שלו.

כיצד אנו יכולות להכיר את הבורא?

והנה, לאור זאת שהתוכנית האדריכלית של העולם הזה היא התורה הקדושה, הרי לנו לכאורה דרך נוספת להכיר את הבורא, גם בלי ללמוד תורה - על ידי התבוננות בבריאה הגשמית!

שהרי אם אנו רוצות להכיר ולזהות תכנית אדריכלית של מבנה העומד לפנינו, עומדות בפנינו שתי אפשרויות. האפשרות הראשונה היא כמובן להתבונן בתוכנית המפורטת, אך האפשרות השנייה היא להתבונן במבנה המוכן, ולהבין באמצעותו כיצד ואיך שורטטה התכנית האדריכלית.

ואם כן, גולה להשיג את רצונו והתגלותו של הבורא יתברך, יכולה להיות באחת משתי דרכים: או על ידי לימוד התורה, או על ידי התבוננות בבריאה הגשמית והבנה למפרע מה היה הרצון האלוקי ומה עומק ההתגלות שישנה בכל פרט ובכל התרחשות שנעשית בעולם.

לאן אנו צועדים?

בשורות הבאות נבקש להבין מהי המציאות האידיאלית של העולם הזה החומרי. לאן העולם הזה צועד בעתידו המתוקן, מה יתרחש בו לאחר שנסיים לתקן את כל הפגמים, החטאים והחסרונות? כיצד ייראו החיים בעולם הזה, כפי שהיו צריכים להיות במתכונת המקורית, לפני שפגם בהם החטא?

התכנית האדריכלית

כולנו יודעות ומכירות היטב את מאמר חז"ל:

"אסתכל באוריתא וברא עלמא"

כלומר, התוכנית האדריכלית שעל פי המפורט בה נברא כל פרט ופרט בעולם, היא התורה הקדושה.

ומה התורה?

התורה היא הבעת רצונו של הבורא, ועל פי אותו רצון נברא העולם.

הדיברה הראשונה מתוך עשרת הדברות היא:

"אנכי ד' אלוקיך"

חז"ל אומרים (שבת קה). שהמילה 'אנכי' היא ראשי תיבות של המילים: "אנא נפשי כתבתי יהבתי"; כלומר, את הנפש שלי, את הרצון שלי, כתבתי ונתתי לכם.

צרכי הנפש [ג] - מנהיגות וסמכות הדרך הנכונה להתמודדות עם רגש או יצר שלילי

במאמר הקודם הצגנו את הדרכת התורה שהחיון הנכון מוכרח להיות באופן שהאבא מפעיל את שיקול דעתו ומסייע בזה בגבולות נכונות לבנו, וזאת מפני שהאבא משלים לילד רכיב שחסר לו באישיותו, שכן הילד הקטן עדיין לא מפתח אצלו כח ה'רוח' - שהוא כח הבחירה המוטבע באישיות כל אדם בוגר, ולכן יש לו קושי גדול להתגבר ולומר 'לא' ליצרים ולדחפים שבנפשו. ותפקידו של האבא לעזור ולהשלים לו את החלק החסר, ולהיות כביכול ה'רוח' שלו. הוספנו ויחדדנו את הדרך הנכונה לשימת גבולות, שאסור לה להיות מתוך מחיקת עולמו הרגשי של הילד, אלא מתוך התחשבות והבנה ומתן לגיטימציה לעצם רגשותיו הייחודיים, ויחד עם זה האבא עושה לו טובה ומסייע לו להציב את הגבול ולשמור על עצמו, מפני שהילד מעצמו אינו יכול לשלוט ולווסת את היצרים שלו.

להכיר ברגשות של בני הבית

הכלל של 'שימת גבולות תוך הכרה ברגש', נכון בהתנהלות מול בני הבית הבוגרים. שהרי יתכן שגם אצל שאר בני הבית מצב שהכח הדומיננטי הוא ה'נפש', ולא יהיה להם מספיק כח ה'רוח' בכדי להשתלט על הרגשות, ועל כן הם זקוקים לדמות מבוגרת ואחראית שתנהיג אותם ותהיה מקור הסמכות שלהם. וכן הרב מול תלמידיו הצעירים צריך להבין את מעמדו ושלחותו לנתב את רגשותיהם הגואים, ועלולים להוציא אותם מהדרך הנכונה והראויה, אך יחד עם זאת, אסור לאותו דמות למחוק את רגשותיהם מתוך השתלטות על עצם הזכות שלהם להרגיש, אלא עליו להכיר ברגשותיהם במלואם, ואדרבה, עליו להראות להם הבנה והכרה מלאה ברגשותיהם, אלא שבהלכה למעשה יש לפעול בשיקול דעת ולהכריע בדרך הישר הראוי.

לדוגמא: מצוי מצב שבו אחד מבני הבית כועס עקב היתקלות שהיה לו עם חבר וכדו', והוא מכריז בכעס שלעולם לא יפגש עמו שוב... זאת למרות שאין לכך כל ריאליות, וברור שבעתיד הקרוב או הרחוק הוא יאלץ להיפגש עמו שוב.

בהתנהלות שגויה, האב עלול להסביר לו כמה הוא טועה, ושרגש הפגיעה שלו מוציא אותו מכל פרופורציה, ושגם אין היתכנות מעשית לניתוק שהוא מדמיון לעשות, וכיוצא בזה.

אולם כשזאת תגובת האב או הדמות שאמורים להיתמך בו - הרי לא יתקבלו דבריו, אלא רק תהיה תחושה של ניתוק וניכור ממנו, שכביכול האב מנותק ואינו מבין באמת את המצב, וכביכול מוחק בזאת את כל עולם הרגשות האישיו שלו. במצב כזה התחושה של הנתמכים בדמות הבוגרת הוא חוסר אונים, ושאינו מי שבאמת יכול להכיל את רגשות ליבם הגואים ויתמוך בהם בכל מצב.

התגובה הנכונה צריכה להיות ראשית הבנה מלאה לרגש הפגיעה שהם חשים, להכיר בעולמם הרגשי הפנימי ולא לסתור אותו, ורק לבסוף לסיים בהכרעה הנכונה - שלמרבית הפלא תתקבל על ליבם בקלות.

לא למחוק את הזכות של האחר להיות בעל דעה

יסוד זה נכון בכל מקום שבו האדם משיפע על אחרים. לרוב האנשים אין מניעה לקבל את האמת כמו שהיא וממי שאמרה, אך כאשר הם מרגישים שקבלת האמת תמחוק את האישיות שלהם ואת רגשותיהם, הם מפתחים התנגדות לאותה אמת, כי הם חשים מחיקה של זכות הקיום של עולמם הפנימי.

כשאדם מעביר מסר אמיתי ונכון והשומעים לא מקבלים את דבריו, ברוב המקרים הסיבה היא משום שהוא עושה זאת בצורה של מחיקת ודריסת הדעה של השני.

ומעמיק, כך נוכל להבין את העומקים האין סופיים שהיא מכילה, ואת הכוונה הפנימית הנסתרת וחבויה בכל חלק וחלק שבה עד אין סוף.

זו היתה התוכנית המקורית

לאמיתו של דבר, זו היתה רק התוכנית המקורית, וכך זה היה אמור להתרחש אילו אדם הראשון לא היה חוטא. אך ברגע שאדם הראשון חטא ואכל מעץ הדעת, הסתלקה וכמעט בטלה לגמרי האפשרות להביט על הבריאה הגשמית במבט פנימי, ומאז איננו יכולים עוד להשתמש בבריאה הגשמית כאמצעי ודרך להגיע אל השגת הגילוי האלוהי הטמון בה.

הראיה הפנימית נפגמה כאשר אדם הראשון הביט על המוצרים המופלאים שבבריאה מנקודת מבט חיצונית שחוקרת את הצורה החיצונית והטבעית מבלי להתייחס למהות, לתוכן ולמטרה שלשמה הוא נוצר.

אדם הראשון התמקד בחיצוניות של הבריאה ולא בתוכן הפנימי שהיא טומנת בחובה, ובזאת הוא נתן לחיצוניות תוקף שהשתלט על כל המרחב.

איך בכל זאת יכולות אנו להגיע אל הראייה הפנימית?

מאז החטא, העולם כמו התכסה בשכבות של טבע וסיבה ומסובב, וההתגלות האלוהית הפנימית להבין מהו רצונו של הבורא בתגלית כל פרט בבריאה, הפכה להיות כמעט בלתי מושגת.

ומעתה היכולת שלנו להשיג את הרצון והגילוי האלוהי, היא רק באמצעות לימוד התורה. ואם אנו זוכים והתורה נספגת לתוכנו באופן עמוק, אנו יכולים גם לראות בבחינת מה את ההתגלות הקיימת במציאות העולם החומרי, שהרי סוף סוף התורה היא 'התוכנית האדריכלית' שעל פיה נברא העולם.

כיצד משיפיע השבת על הראייה הפנימית?

דרך נוספת להשיג את הגילוי האלוהי במציאות החומרית - היא על ידי יום השבת.

ואכן, תלמיד חכם הזוכה ללמוד את תורת ה', נמצא, על פי הזהרה הקדוש, ב"מצב שבת".

ביום השבת אנו מקבלים 'נשמה יתירה' שעניינה הוא יכולת להתעלות מעל הגשמיות החשוכה והמוסתרת, ולהביט ברובד הפנימי והרוחני של הבריאה.

בימות החול יש לפרוש מחומריות יתירה ונענוגות, משום שמעורב בהן רע והסתר, וזה עלול להרחיק אותנו מהקב"ה. אולם ביום השבת, אנו מתעלים למקום שאין בו רע, וכל הגשמיות מתגלה ככלי לנשיאת הגילוי האלוהי. ואז - אדרבה, יש לקחת ממנה כמה שיותר, ולחוש בכמה שיותר פרטים בגילוי האלוהי, מבלי להסתכן בנפילה אל מלעות הרע וההסתר.

מה יקרה בסיום ששת אלפים השנים של קיום העולם?

הגמרא אומרת שבסוף ששת אלפים שנה העולם ייחרב. המשמעות של החורבן היא שונה מכפי שאנו חושבות, שכן, האלף השביעי יהיה כמו יום השבת. בשבת המוכרת לנו העולם אינו נחרב אלא היא שונה לגמרי מימי החולין. המציאות היא מציאות אחרת של עולם שמתקדש ועוצר מכל הפעילות הרגילה של ששת אלפי השנים המקבילים לששת ימי השבוע.

ובאותו זמן נזכה לחיות בעולם מזוהר במתכונת המקורית ללא הטשטוש והעיקריות שיצר החטא. וזאת תהיה לנו ראייה פנימית שתאפשר לנו להשיג את המהות האמיתית ואת התכן הפנימי, העמוק והאלוהי, של כל חלק בבריאה.

לשיעור המלא 073.295.13.81
מספר השיעור: *38487909

הוא נותן לשומעים תחושה שהם חסרי דעה נכונה ואין להם זכות ביטוי באותו נושא, וכתוצאה מכך הם מפתחים התנגדות פנימית ונלחמים על זכותם לחשוב ולהרגיש, ואינם פנויים כלל לקבל ממנו את האמת.

כשבאים להשפיע, צריך לעשות זאת בגישה של 'מלך' ולא של 'מושל'. כפי שרבינו הגר"א מוילנא מבאר את החילוק ביניהם, ש'מושל' הוא בכפיה ובהכרח, ואילו 'מלך' הוא ברצון העם. וכך מתנהלת מנהיגות נכונה - כ'מלך' המכיר ברגשות ובצרכים של עמו, וממילא הם רוצים בו ובהשפעתו, ומעוניינים לשמוע את הדרכתו ודבריו. לכן לקבל עצה מאחר נקרא להפליא, כי הוא מבקש לקבל ממנו ברצון את דעתו.

לכל אדם יש צורך לקבל את האמת ממי שגדול ממנו ובעל דעה רחבה ושלימה יותר, אך מאידך - לכל אדם יש אישיות עצמית ונפרדת, דעה שונה וזווית ייחודית של הסתכלות על כל דבר. ולכן - אם הדעה שבאה מהמקור העליון סותרת ומבטלת לחלוטין את הזכות של השומע לחשוב ולהיות בעל דעה עצמית, הוא יתנגד ויסרב לקבל אותה. ורק אם היא תכלול הכרה מלאה בזכותו לחשוב ולהרגיש, הוא יהיה פנוי לקבל את הדעה העליונה והחיצונית הזו.

לא להתכחש לרדפים הנמוכים של הנפש

גם אדם ביחס לעצמו צריך לפעול בגישה הזו, לא למחוק ולהדחיק את הרגשות והדחפים שלו, אלא להכיר בהם ולהתמודד כנגדם לאחר ההכרה המלאה בקיומם במציאות.

כשיש לאדם בנפשו רגש שלילי, לדוגמא קנאה באדם אחר, יש לו שלשה דרכים להתמודד: או באמצעות התבוננות והבנה שהרגש הזה הוא טעות, כגון על ידי ההבנה שלכל אדם יש 'כלים שאוליים' בהתאם לתפקידו בעולם וכיוצ"ב (אתהפכא), או באמצעות כפיה עצמית לא לפעול על פי אותו יצר שלילי, דרך שינון מאמרי חז"ל בגנות הקנאה וכדומה (אתכפא), או באמצעות הדחקה של הרגש והתכחשות לעצם קיומו, באמירה שקרית 'אני בכלל לא מקנא, מה הקשר לקנאות'...

האפשרות השלישית של ההתכחשות לעצם מציאותו של היצר השלילי, לא תוביל את האדם לשום מקום. אדרבה, ההדחקה והסתירה הפנימית רק יתנגמו בו בהמשך במצוקה גדולה יותר. אמנם יתכן שבטווח הקרוב הוא יצליח להדחיק את מציאותו וקיומו של אותו רגש שלילי, אבל לא יארך הזמן עד שהוא יתפרץ אצלו במלא כיעורו, כמו מורסה מוגלתית שמתפרצת וגורמת לכאב ונזק גדולים יותר מאשר אילו היו מטפלים בה כראוי בזמן הנכון.

כדי לתקן רגש או יצר שלילי של הנפש, מוכרחים תחילה להכיר לחלוטין במציאותו, ורק לאחר מכן ניתן לעבוד על התיקון והוויסות שלו על פי התורה והדרכת חז"ל.

הגיליון מוקדש לרגל חשלושים לפטירתו של מורנו ורבנו ע"ה, ציס"ע הנאון האמיתי רבי זאב וואלף בהגר' אליהו חיים שפירא זצלה"ה מראשי ישיבת בית מאיר נלב"ע כ"ו כסלו האי שטא ת.צ.ב.ה. הוקדש על ידי תלמידיו מעריציו

יתן ברכה לקראת הוצאת הספר החדש "להבין בתפילה" אנו פונים לכל החפצים להיות שותפים בהבאת אור התפילה למבקשי ה' הרבים

05331.52.854 / 050.41.66.000

אחריות בעלי הבחירה למעשיהם

וביחס למצרים. הגם שהעם המצרי נבחר להיות המשעבד של עם ישראל ושבאמצעותו תתקיים ההבטחה לאברהם "גר יהיה זרעך... ועבדום ועינו אותם" לכל מצרי ומצרי היתה בחירה לא להימנות בין הרוצחים והמציקים ובתיה בת פרעה תוכיח. כי כשם שהליל מחייב את העניים ורבי אלעזר בן חרסום מחייב את העשירים כך בתיה מחייבת את המצרים

וכך בכל מקום.

כריסטופר בראונינג מתאר כיצד גייסו הגרמנית את יחידת מילואים 101 של המשטרה הכחולה מהמבורג למשימות רצח יהודים. כל אנשי היחידה היו בגילאי ה-שלושים-ארבעים רובם בעלי משפחות מבוססים. הם לא ידעו מה יתבקשו לבצע, הם הועברו למזרח פולין והתמקמו בעיירה יוזפוב אחרי כמה ימים כינס מפקדם - מאיור טראפ- את כולם והודיע להם את המשימה שמוטלת עליהם: להקיף עם שחר עיירה ולהוציא את יהודיה לבורות מחוץ לעיר ולירות בהם בדם קר. ואז שאל את חמש מאות האיש: "מי מרגיש שאינו מעוניין להשתתף במשימה זו?" חמישים איש צעדו צעד קדימה (עשרה אחוזים) והם קיבלו תפקידי משרד ולא היו שותפים ישירים ברצח. כולם ראו שלא מענישים אותם ולא נזופים בהם, כלום... ובכל זאת כולם המשיכו בתפקיד עד שסיימוהו מקץ כמה שבועות ובסיימו הסיכום היה שמונים אלף יהודים נרצחים. במהלך הזמן עוד עשרה אחוזים פרשו. איש מהפורשים לא נענש לא ננזף ולא הורד בדרגה. לא מידידת ולא לאחר זמן. אלה מחייבים את כלל אוכלוסית הרוצחים ביחידתם ובכלל במלחמת העולם השנייה, כמו שחסידי אומות העולם בכל מדינה ומדינה מחייבים את משתפי הפעולה שאמרו "מה יכולנו לעשות".

כך היה גם במצרים וכך בכל הגלויות. גם בזמן מלחמת הרומאים יכול היה מפקד כנירון לערוק ולא להרוג וכך נהג בזמנו, בסופו של דבר, גם נבחראדן.

וכאן המקום לצטט את דבריו המפליאים של "אור החיים", השואל כיצד מעידה התורה על ראובן שהציל את יוסף מיד אחיו בהציעו להשליכו לבור מלא נחשים ועקרבנים. והרי הרמשים המאוסים האלה ירגוהו? ואומר: "לפי שהאדם בעל בחירה ורצון ויכול להרוג מי שלא נתחייב מיתה, מה שאין כן חיות רעות לא יפגעו באדם אם לא יתחייב מיתה לשמים, והוא אומר ויצילהו מידם פירוש מיד הבחיר, ובזה סתר אומר ונראה מה יהיו חלומותיו וגו', כי הבחירה תבטל הדבר ואין ראיה אם ירגוהו כי שקר דיבר". (אורה"ח בראשית ל"ז כ"א)

על פי דברים אלה, המציק האנושי עושה דברים בבחירתו ואין הוא משמש כ"מקל" כלל. יחד עם זאת יש להדגיש כי הסובל מבעל בחירה ודאי שסבלו ילקח בחשבון הכללי ויירשם לזכותו, אלא שגורם הסבל מצידו הוא אחראי בלעדי.

ומה שאמר יוסף לאחיו שחששו מפניו אחרי מות יעקב: "אתם חשבתם לרעה אלוקים חשבה לטובה" אין הכוונה שהוא פוטר אותם מאחריות הרי ידוע מה שאמרו רבותינו שמות עשרת הרוגי מלכות זמן רב לאחר מכן היה כעונש על מכירת יוסף, למרות דבריו של יוסף עצמו. יוסף הסביר להם שהוא מצדו לא מתכוון לעשות להם כל רע, במיוחד אחרי שראים במקרה זה את הטוב שצמח ממכירתו.

לסיכום נדגיש: אף כי ברור לחלוטין שכל מה שעובר על האדם נכלל בחשבון האישי שלו, מי שגורם סבל יתן את הדין ואחראי למעשי בהיותו בעל בחירה.

שאלה שחוזרת ונשאלת משום-מה לאחרונה בסגנונות שונים: מדוע צריך אני להתרעם מי שעשה לי רעה הרי אינו אלא מקל של הקב"ה.

השאלה הזאת נדחית על הסף, הרי מוקיעים אנו את המן ואת היטלר וגם את פושעי ישראל (אותו האיש למשל) ומאידיך אם הרשעים אינם חייבים, גם לצדיקים לא מגיע שכר על מצוות ומעשים טובים שהרי כולנו מקל בידי הקב"ה... וכמו בכל נושא, כשמביאים את הרעיון לנקודה קיצונית, ניכר האבסורד.

אמנם השאלה הזו מעוררת צורך לבדוק מעט את הסוגיא.

בפרשיות השבוע מתארים את פרעה ואת עמו המציקים לעם ישראל. לא רק שהאווירה סביב אלה היא של רשעות ודחיה אלא שהם סבלו קשות כתגובה על רשעותם. ואין ספק שאנו מתבקשים לקיים בהם "משנאיך ה' אשנא". וכך גם "תמחה את זכר עמלק מתחת השמים". איזה ענין יש במחית "מקלו" של הקב"ה לא די בכך שאין אנו מודים לו ונותנים לו מתנות ופרסים על מלאו את תפקידו בנאמנות?

ההגדרה של אלה כ"מקלו" של הקב"ה אינה חדשה. על אשור נאמר "הוי אשור חבל אפי ומטה הוא בידם זעמי" והגמרא במסכת גיטין מספרת על המפקד הרומאי שנסלח להחריב את ירושלים (נרון) שאמר: רוצה הקב"ה להשתמש בי להעניש את עמו". אלא שהוא ממשיך ואומר "ואחר כך יקנה ידו ב"ההוא גברא" ומתוך כך ערק והתגיר ויצא ממנו רבי מאיר.

ובמיוחד נראה הדבר ביחס לפרעה, שנאמר מפורשות שהקב"ה הכביד את לבו, והרמב"ם מסביר שניטלה ממנו הבחירה. מה אפוא אשמתו? וכן כלל העם המצרי שעל גבם מתקיימת ההבטחה לאברהם "וגם את הגוי אשר יעבודו דן אנוכי" וכן ההבטחה "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול" מתקיימת אף היא על חשבונם. מה הם אשמים? (וכבר ענינו על כך בשבוע שעבר שהקב"ה רצה להוריד את עם ישראל לבור ברזל ובו מ'ט שערי טומאה. והמצרים יצרו "כור ברזל" שכזה. וזאת עשו בבחירתם. וכך אומר הרמב"ם ביחס לפרעה, שאכן איבד את הבחירה כעונש על בחירתו הרעה קודם לכן. כיון שירדו לתוך טומאה נוראה כזו בבחירתם "זכו" בצדק להיות ה"מארחים" של עם ישראל ולהיענש בסוף התהליך. היום נענה תשובה נוספת).

לכל אדם בעולמנו יש בחירה. ומאידיך הקב"ה מנווט את התהליכים המדיניים הצבאיים והסוציאליים כדי שעמים וארצות ישמשו אמצעים להשגת המטרות האלוניות. הן כשמדובר במישור היחיד והן כשמדובר במישור הכלל עולמי. הבחירה היא ליחידים, לכל יחיד ויחיד, והיא קיימת גם כשהאומה כולה נבחרה לתפקיד מסוים. חיובי או שלילי.

נאמר שמי שלא התקין מעקה לגגו ונפל אדם מן הגג ונפגע בעל הנכס חייב. והלשון בתורה היא: "כי יפול הנופל ממנו" ודרשו: מי שנפל ונפגע צריך היה להיפגע. והגורם לכך חייב כי הוא גרם לכך. ואמרו: "מגלגלים זכות על ידי זכאי וחובה על ידי חייב". הוא הדין אם הפיל אדם במזיד או פגע באחר והרגו, רוצח הוא אף שגם כאן יש לומר שהנרצח אמור היה להירצח (כמו שנאמר על רוצח בשוגג שהקב"ה מזמין לפונדק רוצח בשוגג שלא גלה בהעדר עדים, ורוצח במזיד שלא נתפס, והרוצח במזיד נהרג על ידי הרוצח בשוגג שהפעם יש עדים ונאלץ הוא סוף סוף לצאת לגלות.

ממילא כל הרשעים חייבים לשלם על רשעתם ולצדיקים מגיע שכר על בחירתם הטובה.

¹ כלומר: אמר להם ראובן, אם נהרגנו אנחנו לא יהיה בכך ראיה שהחלומות אינם אמת כי אנו בעלי בחירה.

מה שבוטח טוב

מענה לבני הישיבות בנתיבי העליה

גליון 73

מה לעשות כדי שלא יקנאו בי - חלק ג'

מעוררת קנאה מיותרת, וגורמת לאחרים תחושה שהינך מתנשא עליהם, וממילא הם עלולים דווקא לזלזל בך. כמ"ש הארחות צדיקים 'מידה טובה באדם שלא ילבש בגדים נאים ומשובחים יותר מדי, לא הוא ולא אשתו ולא בניו, וכן לענין המאכל ושאר ענינים, כדי שלא יקנאו בו אחרים. אך מי שהשפיע לו הבורא, יתברך, עושר ונכסים, יהנה מהם לאחרים, לעשירים ולעניים, ויתנהג עמהם בנחת, ויעשה עמהם חסד, וכבר הארכנו בדבר כמה טובה בזה שיהא נאהב לבריות, וכשהוא נאהב לכל אדם - אז לא יקנאוהו ולא יחמדו משלו, אך ראוי לאדם שיעלה אל המעלות הטובות, ויקנאוהו ויחמדו לעשות כמוהו'.

יחס מעריך לזולת והתבוננות במעלות שיש לכל אחד מהוה גם יסוד להצלחתך בקניית עוד ועוד מעלות טובות, כאשר ההסתכלות שלך על סביבתך תהיה לראות את המעלות שיש להם, תמצא את עצמך במקום גבוה יותר, ותוכל לקנות מעלות נוספות שעדיין לא קנית. יהיו לך חיים ושמחים יותר מאשר אם תסתכל על המעלות שלך והחסרונות של אחרים. וכמו שכתב בחובות הלבבות (שער הכניעה פרק י') שאלו אחד מן החכמים: במה היית אדון לכל בני דורך? אמר: מפני שלא פגעתי אחד מהם, שלא ראיתי לו מעלה יתרה עלי. כך אנו רואים גם במציאות, אנשים לא אוהבים ומעריכים אדם שמתנשא עליהם, אלא דווקא את זה שמעריך ומכבד אותם.

מאד משמעותי לתת את הדעת שלא לבנות את האישיות שלך על הערכת הסביבה, אלא על סיפוק פנימי מהמעלות הטובות שיש לך, ומהתקדמות אישית בעבודת ד'. הערכת הסביבה היא דבר דינמי ומשתנה (עיין סנהדרין ז: מה זוטרא חסידא כי הוּוּ מכתפי ליה בשבתא דריגאל, אמר הכי: 'לא לעולם חוסין'). והיינו שכאשר היה מקבל כבוד גדול היה משנן לעצמו שהדבר עלול להשתנות, וגם אינה נותנת סיפוק אמיתי לטווח ארוך. בנוסף היא גורמת להרגשה כאילו מספיק מה שהשגת עד עכשיו ולא צריך להשקיע יותר. לעומת זאת סיפוק מעצם המעלות וההתקדמות בעבודת ד' נותנת לאדם תחושת שובע מצד אחד, ורצון להוסיף עוד ועוד מצד שני, (אין סתירה בין הדברים, למרות שבגשמיות הדברים סותרים, שמי שיש לו רוצה עוד ואינו מרגיש שמחה וסיפוק לאורך זמן).

תשתדל כמה שפחות להבליט את הצלחותיך, וכאשר מדברים איתך עליהם אל תתפאר בהם אלא תודה להקב"ה על המעלות שחנן אותך בחסדו.

כמוכן שכאשר אתה רואים כאלו שאינם מתנהגים כראוי, וחוש הצדק מתעורר ומראה שיש להם מעיר להם בוודאי היו משתנים. אמנם המציאות הפוכה, אף אחד לא נהנה מהעירות וביקורת, מפני שהוא רואה בכך ערעור על אישיותו והתנשאות של מי שמעיר לו, ולכן בדרך כלל ההערה אינה משיגה את מטרתה, (אא"כ מדובר בידידים קרובים שיצרו אמון חזק ביניהם או באדם עניו במיוחד שמסוגל לקבל ביקורת). אם חשקה נפשך ב'זיכוי הרבים' תוכל לפעול בדרכים רבות אחרות בצד החיובי, כגון להחמיא על המעלות או מעשים טובים, ובוודאי אם אישיותך חיובית ואתה בעל טובה השפעתך על הסביבה תקרין בצורה טובה, אם רק לא תגרום לקנאה בך.

חשוב מאד להיזהר ממידת הגאווה, הסמי"ג (לא תעשה ס"ד) מספר שלא היה בדעתו למנות איסור גאווה לאחד ממנין הלאוין, אולם נאמר לו בחלום הלילה 'הנה שכחת את העיקר - "השמר לך פן תשכח את ד' אלוקיך", ומבאר שם 'ומכאן אזהרה שלא יתגאה אדם במה שחננו הבורא, הן בממון הם ביופי הן בחכמה, אלא יש לו להיות עניו מאד ושפל בך לפני ד' אלוקים ואנשים, ולהודות לבוראו שחננו זאת המעלה'. ואיתא בספר חסידים (סימן פ"ה) אל ישמח אדם אם מכבדים אותו הבריות, כי לפי הכבוד וההנאה שיש לו מנכים לו מזכויותיו בעולם הבא'.

כלים אלו חשובים להמשך עלייתך ולהצלחתך בסייעתא דשמיא.

בשבועות הקודמים עסקנו בנושא של קנאה מהזוית של המקנא, וביארנו בהרחבה את סוגי הקנאה, ממה היא נובעת, ומה ניתן לעשות למניעתה. להשלמת הענין נעסוק השבוע בצד השני של המטבע - מה מוטל על האדם לעשות על מנת שלא יבואו אחרים לקנא בו.

נתאר לעצמינו בחור מוכשר ומוצלח עם חן אישי, שלא מסתפק בכשרונות שלו, אלא משקיע הרבה כדי לנצל אותם ולהתקדם עוד ועוד. בחור כזה בוודאי מהוה סמל ודוגמא לאחרים להיכן ניתן להגיע, ויש לו השפעה טובה על הסביבה. אולם אליה וקוץ בה, במקרים רבים עם ההשפעה החיובית מתעוררת גם קנאת אצל חבריו הסבורים (בטעות כמובן) כי הצלחתו באה על חשבונם, ואולי גם לא הוגן שיהיו מעלות רבות לבחור אחד ויהיה נחשב כל כך, ואחרים שגם להם מעלות יעמדו בצילו. עלול להיווצר מצב של קנאה ואף שנאה כלפי אותו בחור מוצלח, וחשוב לתת את הדעת כיצד למנוע זאת.

התופעה מצויה יותר אצל בחורים, שחיים בצוותא בפנימיה ולא בחיק המשפח. בשונה מילדים או בעלי משפחות המקבלים יחס תומך ומעודד כל אחד לפי מעלותיו, הבחור משווה את עצמו לחבריו בישיבה בה חיים כולם יחד, וההבדלים בולטים יותר, וכאשר בחור אינו מצליח כמו חבריו הדבר מעיק עליו יותר.

בחור שחושב בעיקר על עצמו, יכול להיות שבע רצון ביותר ממצב כזה בו הוא נמצא במעמד גבוה, ולא תמיד אכפת לו מההרגשה של הסביבה. 'מי שיש לו בעיה עם זה שיתמודד לבד, אני לא אמור לפתור בעיות של אחרים...' חושב בחור אנוכי לעצמו. אולם בחור אכפתי שרואה חשיבות רבה בנתינה וברגישות לזולת, אינו מסתפק בנתינה מזדמנת לחברים כפי מהלך הרגלו, אלא משקיע מחשבה כיצד לתרום לסביבתו כמה שיותר, בוודאי לא יסכים להיות במקום הגורם צער ועוגמת נפש לאחרים.

בארחות צדיקים (שער הקנאה) כתב "החכמים הראשונים היו מתפללים שלא תהא קנאתנו על אחרים ולא קנאת אחרים עלינו. למה היו מתפללים על אחרים בזאת המידה יותר ממידות אחרות? אלא כך הענין, כי הרבה בני אדם גורמים שיתקנאו בהם ויחמדו אותם, לכן היו מתפללים על אחרים, כי אולי הם גורמים הקנאה לאחרים, והתורה אמרה "ולפני עיור לא תתן מכשול".

להלן כמה דרכים חשובות לבחור המצליח, לבניית האישיות בצורה נכונה של התקדמות טובה ומתמדת, ובאופן שלא יגרום קנאה לאחרים.

חז"ל אומרים (אבות א' ט"ו) 'הוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות'. וביאר רבינו יונה שיראה להם פנים של שמחה, כדי שתהא רוח הבריות נוחה הימנו. נמצינו למדים שהארת פנים אינה רק לצורך האחר אליו מסבירים פנים, אלא גם האדם נתרם מכך שתהא רוח הבריות נוחה הימנו. המהר"ל (שם) כותב שמי שלא מקבל את חבריו בסבר פנים יפות הרי זה כאילו הוא מבזה אותם. ועל כן חשוב לתת תחושת הערכה כאשר משוחחים עם כל אחד ואחד. בעת שאדם משוחח עם זולתו הוא חש מתחת לפני השטח עד כמה חבריו מחשיב אותו ואת דעותיו, ובהרבה מקרים תחושה זו שווה יותר מאלף מילים.

דבר זה נכון לכל אחד, ובמיוחד לאדם שנחשב מוצלח ומוערך בחברה. נתינת תחושת הערכה מצידי לאחרים תורמת הרבה יותר, ומביאה לצמצום הקנאה כלפיו. חשוב מאד גם לפרגן לאחרים, הן בפרגון ישיר וכנה על מעלות מיוחדות שיש בכל אחד, אך ללא גוזמאות. למרות שאף אחד לא מתנגד לקבל מחמאות, הגזמה מתקבלת כהתחנפות ואינה משכנעת את מקבל המחמאה באמיתותה.

כמו כן חשוב מאד שלא להבליט את הדברים המיוחדים שיש בך, החברים יעריכו אותך לא פחות ואולי יותר אם לא תבליט זאת. התפארות במעלות

{ אז נדברו }

פרשת בא תשפ"ה | גליון מס': 678 | לסדר: "כי חג ד' לנו"

להצטרפות לרשימת

התפוצה במייל:

a8447168@gmail.com

בהקשר לספר המעודד לצאת
מליקוט 'הלכה בקרוב ממש למעשה'
חסרים מתנדבים בודדים בעניין
מראי מקומות להשלים המלאכה
דיים והותר. נא לפנות בדוא"ל.

חדש חדש!!!

ניתן לשלוח הערות או תגובות

על העלון למספר פקס:

077-4448588

נודה להשתתפותכם

בהוצאות הגדולות!!!

בבנק: בנק פאגי

סניף 182

חשבון 747815

ע"ש: שב שמעתא (ע"ר)

באשראי: "נדרים פלוס"

(שם קופה: עלון אז נדברו)

בטלפון: 0799-654321

בדואר: פולק, גאולה 15 חיפה

למענה אנושי:

052-7683095

לפני עשר שנים -- הוא אמר לי -- שבעוד עשר שנים וכו'...

יהודים יהודים!!! שמעו שמעו!!! איש בשורה אני! אני מוכרח לבשר ש... שאמנם היום לא קרה משהו מיוחד... אבל פשוט בדיוק נזכרתי!!! נזכרתי שלפני עשר שנים היה לי ויכוח מאוד רציני עם חבר אחד שקנה אייפון... אני טענתי לו שזה לא בסדר וזה אסור... אבל הוא טען לי... תן ניווש מה הוא טען לי??? בא נראה אותך מנחש... הוא טען לי את הטענה הכי מוכרת:

שעזוב... תהיה ריאל... בעוד עשר שנים לככככולם יהיה אייפון...

והוא אמר לי את זה בשיא הבטחון!! תשמע מה שאני אומר לך: עוד עשר שנים כולם יהיו חייבים סמארטפון... אי אפשר יהיה לקנות כלום... לא לשלם בבנק... ולא לרשום את הילדים... הכל יהיה דרך שם... אז חבל... בא נהיה ריאלי... ואני התווכחתי איתו וטענתי שלא נכון... בשלב מסוים אמרתי לו: אין בעיה!!! אמרת עוד עשר שנים יהיה גם לי אייפון?? קדימה... בא נעשה תזכיר!!! אני עושה לעצמי בפלאפון צלצול בעוד עשר שנים... ויהיה כתוב שם: אמרתי לך ? ! ? אתה תכתוב לי ואני אכתוב לך!!! אני אכתוב בפלאפון שלי במקומן... אמרתי לך ? ! ? אמרתי לך שתוך עשר שנים יהיה לך סמארטפון... וגם אתה תכתוב בסמארטפון שלך אמרתי לך ? ! ? אמרתי לך שגם בעוד עשר שנים אני אשאר עם אותו פלאפון נוקיה... והשבוע פתאום נזכרתי בזה!!! עשיתי שחזור אחורה ומתברר שחלפו מאז קצת יותר מעשר שנים... אמנם הוא קצת צדק!!! אני באמת לא נשארתי עם אותו פלאפון... כי הפלאפון שלי יום אחד נפח את נשמתו ויחד איתו הלכו כל התזכירים וגם התזכיר הזה בעצמו הלך פאייפון... נו... ומה עשיתי? קניתי פלאפון כשר עוד יותר פשוט... פלאפון מקשים 4 על 4... והנה חלפו להם עשר שנים... ונס שנזכרתי!!! ההלו אני פה!!! אני פה עם הפלאפון הכשר שלי!!! ואני מחכה לטלפון ממך... סיכמנו משהו... סיכמנו שבעוד עשר שנים ניפגש ומי ש'אמרתי לך' שלו יהיה הנכון... השני יעמוד בפינה בראש מורכן ויסיק מסקנות... ואני כעת בגאווה ובגאון מכריז ואומר: אמרתי לך!!!!!! לפני עשר שנים שגם בעוד עשר שנים יהיה לי פלאפון כשר... והנה אני! נשארתי עמוד חשמל!!! כמה ציוצים עברו מאז... כמה אנשים ניסו לחתור מימין ומשמאל... עברנו קורונה, עברנו שביעי באוקטובר, עברנו מאה מערכות בחירות... עברנו מאתיים הפגנות שמאל ואני וחברי עם הפלאפון הכשר... אנחנו נשארו עמוד חשמל!!! אתה מוזמן לקשור את האופניים חשמליות שלך לרגלים שלי... עשר שנים לא זזתי מילימטר מהעמדה שלי!!! ואני חושב שאני לא היחיד שמישהו התערב איתו על זה... המשפט עוד עשר שנים כולם יצטרכו את זה... הוא משפט יותר מידי מוכר... וכמדומני שהמשפט הזה מסתובב לכה"פ עשר שנים... אז בבקשה... נא לעדכן את הדרכון!! אז אין בעיה... ידידי היקר... אני מוכן הפעם לוותר לך על ההתערבות... אבל בתנאי אחד: מהיום תוציא את המשפט הזה מהלקסיקון!!!

עוד עשר שנים כולם יהיו שם... זה משפט שכבר אמרת אותו לפני עשר שנים!!!

הוכח שטעית!!! כך שאתה כבר לא יכול לטעון לי את זה... אבל כעת הגיע תורי!!! הפעם אני רוצה להתערב איתך שתוך עשר שנים אתה תעבור לפלאפון הכשר שלי... כלומר: אם אתה טענת בעוד עשר שנים אני אעבור לפלא' שלך וזה לא קרה!!! כעת אני הופך את הקערה על פיה... והפעם אני רוצה להתערב איתך שתוך עשר שנים אתה תחליף לפלאפון כשר!!! קדימה... אני רושם בפלאפון שלי ואתה בשלך... תרשום בשמי תזכיר לחודש שבט תשצ"ה, אמרתי לך שאתה תעבור לפלאפון כשר... ולמה??? למה נראה לי שבעוד עשר שנים יהיה לך פלא' כשר?? כי... בינינו... היית רוצה את זה כבר עכשיו ואתה רק לא מעז!!! אתה כבר שילמת כמה וכמה מחירים יקרים בגבולות השמורים של הבית... וגם בתכנים של הילדים... ואתה עדיין לא מעז... אבל אני אופטימי שלאורך עשר שנים הקרובות אתה יום אחד כן תקבל כח לעשות את זה... כי זה בידך!!! ואתה יכול! ואתה גם מאוד היית רוצה שזה כבר יקרה... ואתה מבין יותר טוב מכולם עד כמה שאי אפשר להמשיך עם זה ולא יהיה מנוס מלפרוש מזה... ואתה רק מפחד מהרגע הזה... ופה!! תרשה לי לתת בך אימון שאולי אתה לא מאמין, בעצמך אבל אני כן מאמין שאתה מסוגל לעשות את זה למרות שזה מאוד מאוד קשה... ויום אחד זה יקרה!!! האם זה יקרה רק כשכלו כל הקיצין... או שתפרוש מזה היום או מחר... זה כבר תלוי בך!!! אבל תשמע לי... תסתכל לי בעיניים... אתה תוך עשר שנים תפרוש מהמכשיר!! ואני מציע לך: אל תתווכח איתי... מה איכפת לך... מיישהו נותן בך אימון!! תן לי... תשאיר לי... אל תפריע לי לתת לך כח לעשות משהו מאוד רוצה לעשות... רק זה קשה מאוד... את הקושי אף אחד לא יקח לך אבל כשתעשה את זה... גם את הקרדיט אף אחד לא יכול לקחת לך... שמור קופון זה...

מה שבטוח: אתה לא היית רוצה לשבת בעוד עשר שנים עם הילדים שלך סביב שלחן אחד כשכל אחד מכונס במכשירו... לא היית רוצה ככה להיראות בעוד עשר שנים... לא היית רוצה להפקיר את הנפש הרכה של הילדים הטהורים שלך בתכנים לא מבוקרים שלא היית שש שיחשפו לזה...

אז להבין אתה מבין כבר עכשיו... לעשות את זה - בטוח שתצטרך יום אחד... וקשה - זה תמיד יהיה קשה... אז למה אנחנו מחכים?? בא נעשה את זה כאן ועכשיו!!! תאמין לי... אין לי אינטרסים... השבוע אני מדבר על אינטרנט וזהו... אני מפליג הלאה לדרכי...

ההמשך מעניין לעניין בעמוד 6 בגיליון זה...

“

ברור וברור ושום דבר לא ברור... כך נראה ברור נוסח שטיבלאך...

בימים אלו מתחילים בדף היומי את הדפים המדממים!!! פרק נגמר הדין... ונגמרו החגיגות... רבותי: יש ד' מיתות בית דין ומי שחושב שהוא יעשה מה שהוא רוצה... אז שידע לו שבית דין לא יהססו להרוג מי שעבר על חוב מיתת ב"ד וחשוב שנדע את זה... עקרוני!!!

אז ככה: דבר ראשון: ניתן לומר שהלימוד של דפים אלו זו סגולה להמתקת הדינים... ולמה?? מסיבה פשוטה: יש כלל: אם יש דין למטה אין דין למעלה!! ס"ס הקב"ה רוצה רק להיטיב איתנו... רק מה לעשות שלא מבינים עניין והקב"ה נאלץ להסביר בדרך הקשה... אבל ברגע שאנחנו תופסים את המושכות ומתחייבים לדאוג לעשות דין למטה... אז הקב"ה מתמלא ברחמים וגם בהכרת הטוב אלינו... תודה בני היקרים... תודה שלקחתם ממני את מושכות הדין... כעת אני יכול לחזור להיות אבא שבשמים כולו קל מלא רחמים... כן!!! מי שנתחייב מלקות... זה מחזה מעורר רחמים... לוקחים את הבן אדם וכופתים שתי ידיו על העמוד אילך ואילך כשהוא מוטה וחזן הכנסת עומד ורצועה של עגל בידו ומלקהו שליש מלפניו ושני שליש מאחוריו... בקיצור: כשאני מדמין את זה... זה קורע לב... זה לא בשבילי!! אנא מכם... ביום שיש מלקות בבית דין אני בורח... אבל!!! כאן מגיע האבל!! ממשיך הרמב"ם ואומר: בזמן שהוא לוקה ראש בית דין אומר את הפסוקים: אם לא תשמור לעשות את כל דברי התורה... והפלה ה' את מכותך ואת מכות זרעך, מכות גדולות ונאמנות... אתה קולט?? בשעה שבית דין מכים!! ראש בית דין מזכיר משהו אחר לגמרי שמכה... והפלה ה' את מכותך... מכות גדולות ונאמנות... מה טמון בזה??

שאם יש משהו יותר כואב ויותר מר ויותר מדמם מהמלקות של בית דין זה... זה ללכת לבית חולים ולראות מה זה סבל... לראות את כל הצרות שהאלוקים נאלץ לעשות כדי שיראו מלפניו... וכשאתה לוקה בבית דין זה במקום!!!! במקום והפלה ה' את מכותך... בשביל שיהיה רחמים למטה!!! בשביל למנוע את כל הצרות של הגלות שאין לך יום שאין קללתו מרובה מחבירו... בשביל זה אנחנו עושים דין למטה... וחוסכים דינא קשיא מלמעלה...

יום אחד קניתי דירה... וקניתי את זה מחרדי משלנו... וגם העורך דין היה חרדי משלנו... וכשסגרנו חוזה מול העורך דין זה היה נראה היימיש כזה... שלושה חברים מהשטיבל יושבים יחד ושותים לחיים... ואז העורך דין התחיל לדבר וכשהוא הגיע לנושא של הפרת חוזה הוא נתקע שם!!! הוא התחיל לפרט לנו את החוק היבש לפרוטרוט!!! מה קורה אם אני מפר חוזה... ואז הוא פירט שממתינים שבועיים, ואח"כ כל יום זה קנס של מאתיים שקל, ואח"כ יש קנס של 10% מהנכס... (אל תתפוס אותי על הפרטים) והוא מפרט ומפרט ואני הקונה והמוכר מחליפים מבטים בינינו... מה יש לו...?? הוא כבר הפך אותי למפר חוזה... והוא כבר נותן לך עצות איך תתבע אותו... ואז כשהוא סיים את הדרשה... הוא חיך ואמר: אני מבין שמזרז לכם למה נכנסתי לנושא הזה... **אבל אין לי ברירה!!!**

תבינו... היות ושלשנו חברים וידידים מהשכונה והשטיבלאך... לכן חשוב לי להבהיר לכם ש-**פה!!! פה זה לא שטיבלאך!!!** **פה זה רציני!!!** בשטיבלאך אתם יכולים לסגור ככה בערך... וה' יעזור... תבא פעם אחרת... ס"ס אנחנו חברים... אבל פה זו עסקה רצינית!!! ופה אנחנו לא חברים... אין בערך ולא כאילו ולא 'יהיה טוב'... פה זה רציני!!! אם אתה לא עומד בתנאי החוזה אתה מפר חוזה וזה יהיה לגמרי רציני!!! ואז הבנתי... הבנתי למה היה כ"כ חשוב לעורך דין לדבר בשפה הזו!!! כי ברגע שאנחנו חברים אז ברור... ברור שאני אשלים בזמן... ואחרי שהברור הזה נהיה פתאום לא לגמרי ברור אז ברור שהוא לא יכול לדרוש ממני ולתבע אותי... כי תשמע... אין לי... ה' יעזור... פעם אחרת...

אז זהו!!! שיש דברים שצריך להניח אותם על השלחן ברור!!! אחרת זה שטיבלאך...

אתן לך דוגמא: לאחרונה יוצא לי לשאול את עצמי: האם משהו אי פעם העיר את תשומת לבו של בחור שעולה לקיבוץ א' בשיבה... שההלו... ידידי היקר: ברצוננו לעדכן אותך שבעוד שנה שנתיים אתה תחתן ואז אתה מתחייב לזון ולפרנס את אשתך!!! האם בחור שמע אי פעם את ה'המצאה' הזו?? האם יש חתן שמשהו דאג לעדכן אותו בנתון הזה?? רוצה תשובה?? **אף אחד!!!** אין בחור אחד בעולם שיוצא לשידוכים מתוך הנחת יסוד כזו!!! מה תגיד?? בשביל מה צריך להגיד את זה?? מה זה בשביל מה... הוא חייב או לא חייב?? מי שלוקח הלוואה... אמור לדעת שהוא צריך להחזיר אותה...?? מי שקנה דירה אמור לדעת שהוא צריך לשלם אותה?? אז בדיוק אותו דבר: מי שנושא אשה אמור לדעת שהוא מחויב לפרנס אותה... **מה יש פה להבין?? אלא מאי??** כן... בטח... ברור שהוא המפרנס... וברור שהיא יוצאת לעבוד... וברור שאחריות עליו... וברור וברור וברור... והדבר היחיד שברור פה זה שלזה קוראים שטיבלאך... ברור וברור ושום דבר לא ברור... ולבנתיים היחיד שברור פה זה שהיא מחויבת לפרנס!! והיא מחויבת להביא גם הון אישי לדירה!!... והוא עוד חולם שביום הנישואין מוחלין לו על כל עוונותיו... תשכח מזה... לעשיו מחלו כל עוונותיו כשהוא נשא עם אותה מחלת כ"י... כי הוא ידע שהוא מקבל ע"ע עול אשה... אפילו עשוי הפנים שהוא יצטרך כעת ללסס את הבריות עוד כמה שעות ביום כי לפרנס את אשתו... מגיע לו מחילת עוונות!! כי ס"ס הוא קיבל עול... אבל בחור ישיבה? צריך לפרנס? ברור!!! ברור ש... **שלאוו!!** בקיצור: פתאום אני קולט כמה חשוב לדבר ברור!! כי אחרת זה נהיה שטיבלאך... (אברך מבין מצוין שהוא המפרנס ואשתו עוזרתו בזה... אבל לבחור זה ממש לא ברור... והראיה שהוא מחפש מתכנתת עם משכורת מסודרת... [כמובן בלי להכליל...])

וזה בדיוק הרעיון של מלקות וד' מיתות בית דין... הההלו... תבין: להקפיד על שולחן ערוך... זה לא המלצה... זה לא 'קול קורא'... ולא 'קריאת קודש'... זה רציני!!! יש על זה אכיפה!! אתה מחויב לזה... ואם לא תלך לפי התקן... אתה תקבל מלקות!! שמעתי על רבנית שהיא מנהלת סמינר ופעם בשנה חשוב לה למסור שיעור מיוחד על חוב מלקות... ותיאור איך זה נראה... ולמה היא מוסרת שיעור על זה?? כי... כי ככה!!! מה אני מתכוין 'ככה'?? כי... בעצם למה לא?? למה לא למסור על זה שיעור?? הרי ס"ס כך כתוב במפורש בתורה שמי שעובר על לאו שיש בו מעשה סופג את הארבעים... אז לא נראה לך שמחובתנו לעדכן את האזרח ש... שתשמע... מומלץ להזהר כי אחרת מקבלים מלקות?? אה... אז למה זה עדיין נשמע מוזר למסור שיעור על הנושא הזה?? נו... למה?? כי... כי הוי... מה הקשר... ברור... מה... מה ברור?? ברור שלא עוברים על לאו שיש בו מעשה... וברור שמלקות וכו'... כן?? ברור?? בטוח שברור?? אז זהו שלא!!! ממש לא ברור... צא לרחוב ותראה שיש לצערנו הרבה בחורים שעוברים כמעט במזיד על איסור הקפת הראש... וזה אומר שזה ממש לא ברור... ולמה זה לא ברור?? כי... כי ברור... מה... אתה לא יודע?? ברור... כשהדברים ברורים נוסח שטיבלאך אז... אז זה נראה כמו שנראה שטיבלאך... בשביל זה יש לנו את מסכת סנהדרין שלפחות כאן הדברים מונחים על השלחן כמות שהם... ואם אנחנו נפנים שיש דין למטה הרי זה ימתיק דינים למעלה...

לרגל ימי השוב"ם,

ניתן לרכוש את הספר 'וימאן', מוקדש ללוחמי הקדושה 'יוצאי צבא בישראל' הנלחמים בעוז ותעצומות בקרב הבלתי פוסק בדגל הנאמנות לה' בתנאי שטח סבוכים נגד כח המשיכה של דור 2025 כוחותינו חזקים!! לא נותר לנו, הדור היותר מבוגר, אלא להצטרף למאמץ המלחמתי, לתת רוח גבית ותמיכה בלתי מסויגת לצעירי דורנו שמתברר ש-ה' כנראה סומך עליהם ונותן בהם אימון עוד יותר ממה שנתן בנו. ספר זה נועד בעיקר בתור 'הצדעה' ונתנית שכם ונשיאה בעול ללוחמנו.

ניתן לרכוש במוקדי המכירה

בדלהלן:

- ירושלים:** רח' נחמיה 10 קומה ג'
גבעת שאול, רח' בן עזיאל - 054-8491554
בית וגן - משפחת נוישטט רח' הרב פראנק 29
רוממה - המ"ג 29 - 052-7682281
רמות ד" - רובין 47
גילה - 0533148861
- אופקים:** משפחת שפירא - 053-4112035
אחינסך: שרגל - 052-7171721 שכט אשר 9
שלב ב' - 0534162979
- אלעד:** רחוב ר' יהודה הנשיא 81 - 03-9073067
אשדוד: הרב צור - 050-4120311
בית ערלי: אזור רמי לוי - 054-8450998
בית שמש: נהר הירדן 9 ר"ב - 058-3294147
- בני ברק:** קיבוץ גלילות 9 - 055-6728458
חז"א 34 - 052-7117271
- רח' הרב קוק/הרצוג:** 0527603814
חדש: אזור גן ורשא - 0534166085
חדש: פרדס כץ אבוחצירא - 0548494663
- פרדס כץ החלוצים:** 0548578226
- חיפה:** פולק, גאולה 15, 052-7683095
טבריה: 054-8441354
טלז סטון: קפלן, הר"ף 6 ק"ג - 052-7688584
כרמיאל: 0527136165
- מודיעין עילית:** קצות החושן 14, 052-7174781
חפץ חיים: 14 - משפחת דרבקין - 089742750
גרין פארק: 0527644795
ברכפלד: ר' יהודה הנשיא 30 - 0527126897
נתיבות: הר' גרשונוביץ 48/2 - 05276447377
- עפולה:** 052-7686876
פתח תקוה: (מרכז העיר) 0504124235
צפת: 052-7181828
רחובות: 0548580831
רכסים: 054-8415410
תל ציון: 052-7150166
תפרה: לימן - 055-6705003

כמו כן: ניתן לרכוש את שאר הספרים במוקדים אלו:

אהבת-תפילה. ואהבת-עול מלכות שמים. המסולאים בפי- עסק התורה.

איך "ממלאים" מחשבות בתוכן חיובי??

כחלק בלתי נפרד מהשיעורי בית שנו עושים בימי השבועיים... אחת השאלות הקשות והיומיומיות המצויות בקרב בני עליה זה:

איך מתמודדים מול מחשבות זרות??? איך דוחים מחשבות זרות?

אז דבר ראשון: לפני שאנחנו בכלל פותחים את זה... מאוד חשוב לדעת: שאם המחשבות היו סוג 'מוצר ממשי' שניתן להרים אותו פיזית ולקחת אותו בידיים ולהכניס אותו לתוך במגירה... ולנעול... אם ככה זה היה... היה עליך תביעה גדולה משמים על כל מחשבה זרה... כי למה הוצאת אותה מהמגירה... או למה לא החזרת אותה למגירה? וגם אם היית מתנצל שהמחשבה הייתה מאוד כבידה... כי היא שוקלת 50 קילו... לא! לא הייתי מקבל את התירוץ... כי גם 50 קילו זה משהו **שאפשר** להזיז אותו... הייתי מצפה ממך ליצירתיות ובעיקר לגלות אחריות לגרש את המחשבות גם הכבדות ביותר!!! מצידי תעשה רישיון על מלגזה ותרים את כל המשטח של המחשבות זרות ותזרוק אותו בואדי...

שום תירוץ לא מתקבל!!! זו הייתה התביעה אם המחשבות היו מכניות

אבל מה לעשות ש... שלא!!! מה לעשות שהמחשבות לא שוקלות 50 קילו... הלוואי!!! הלוואי והם היו שוקלות אפילו 200 קילו... זה היה מאוד קל... דא עקא שהמחשבות שוקלות הרבה הרבה יותר ממאתיים קילו... ומה המשקל שלהם?? **שאין להם שום משקל** ואין שום שליטה פיזית עליהם... **ולכן זה המשקל הכי כבד שיכול להיות!!! משקל** וירטואלי לגמרי

ואשר על כן: עוד לפני הכל... אתה מוכרח להפנים לדעת: שגם הקב"ה מודע לכך שאין לך שליטה הרמטית על המחשבות!!! ואם בכל זאת ה' נתן לך מחשבות... זה אומר שזה שאתה לא שולט לגמרי על המחשבות זה חלק בלתי נפרד מהתכנית המקורית!!! כי עד כמה שידוע לי בורא עולם הגון, והיות ובאופן מובנה אין לך שליטה על זה... אז זה חלק מהעסקת חבילה... והקב"ה לא יבא עליך בטענות על מה שלא הצלחת... **ולכן דבר ראשון תרגע!!!** ה' יודע טוב מאוד כמה אתה לא רוצה את זה... והוא גם יודע מה היית מוכן לעשות לו יצייר שזה היה בשליטתך.

ה' מבין אותך- והגיע הזמן שגם אתה תבין את זה!!!

אז דבר ראשון: תרגע!!! אל תכעס על עצמך... ואל תלחם פיזית!!!

ובכן: אחרי שנרגעת... אחרי שהפסקת להאשים... ובתנאי שזה אכן כך כעת הלאה... **תכל"ס: מה עושים???** סו"ס מחשבות זרות זה לפעמים מתסכל עד אימה... כי הם לוקחות אותך 'לאן שהם רוצות' ולהילחם חזיתית זה הרי עושה את הפעולה ההפוכה

כידוע... (עיין ערך דובים לבנים ואין צורך להרחיב שכל פעם שאתה חושב על הלא אתה מנציח את ה- כן שלו) ותכל"ס... מה כן?? כל הקרב הקרב אל מזבח ה' ימות האם תמנו לגווע?

אז אכן הנוסחה היא די ברורה:

אתה בטח מכיר את המימרא המפורסמת של ר' פנחס בן יאיר: תורה מביאה לידי זהירות, וזהירות מביאה לידי זהירות... בטח!! כלנו מכירים את זה... מאיפה?? מהספר מסילת ישרים של רבינו הרמח"ל!!! כל המסילת ישרים בנוי על הסולם ותכנית העבודה של רפב"י...

אז זהו!!! שרק בשבוע האחרון שמתי לב... שהמימרא המפורסמת הזו של רפב"י... על מה היא מדברת?? על הפסוק: **ונשמרת מכל דבר רע!!! שלא ירהר אדם ביום כדי שלא יבא לידי טומאה בלילה**... בקיצור: שמירת המחשבות! **ועל זה!!! בדיוק על הפסוק הזה** ממשיכה הגמ' ואומרת:

מכאן!!!!

מכאן אמר רפב"י: תורה מביאה לידי זהירות וזהירות לזהירות וכו' וכו'... **מה זה המכאן הזה?** סליחה... מה המימרא של רפב"י בכלל קשורה לנשמרת מכל דבר רע?? מה ענין שמיטה אצל הר סיני??

אבל מיד הבנתי!!! ארך לי שניה ומיד הבנתי מה הקשר...

ונשמרת מכל דבר רע... דורשים חז"ל: שלא ירהר אדם ביום...

כן חז"ל... בשמחה רבה... אתם אומרים לי לשמור על המחשבות??

אני בעד!!! קחו אותם!! אני מוסר לכם באדיבות את כל המחשבות שלי... כמו שיש 'מוסר שטרותי לבית דין'... ככה אני מוכן בשמחה למסור לכם את כל המחשבות זרות שלי... קחו אותם ממני ולכל הרוחות... אבל אלוקים אדירים... אין לי שליטה על זה... אם ככה חז"ל הקדושים: למה אתם מביכים אותי?? אתם דורשים ממני שאני לא אהרהר ביום... תסבירו לי איך בכלל שולטים על המחשבות?? תנו לי מתכון איך עושים את זה...

אז זהו!!! שהשאלה הזו היא לא שלי ולא שלך!! היא שאלה של רבי פנחס בן יאיר... ואתה יודע מה... אני נגיד קצת יותר מדויק... זו השאלה של החמור של רפב"י!! כידוע: לרפב"י היה חמור שחז"ל כבר מתבטאים שאנו כחמורים ולא כחמורו של רפב"י... החמור של רפב"י שאל אותו: רבי, איך בדיוק? הרי אני חמור! אוהו... אנו כחמורים. יש לי דחפים שמושכים אותי לבשר חמורים בשרם... ואני לא שולט על זה אז איך??

עונה רבי פנחס בן יאיר... על כרחך!!! מכאן!!! מכורח השאלה המתבקשת מכאן- מחדש רפב"י... מכאן מוכרח שיש כנראה תכנית עבודה ותעסוקה מאוד נרחבת ומקיפה... שלשם אתה צריך לחתור ובה **למלאות!!!** למלאות את המחשבות... כלומר: מה רפב"י מחדש???

אין כזה דבר **לגרש** מחשבות!!! יש אפשרות **למלא** את המחשבות!!!

וכאן רבי פנחס בן יאיר מגיש לפני החמור שלו את תכנית המסע... קדימה... תורה!!! זהירות!! זהירות!! נקיות!! טהרה!! קדושה וכו'... אנחנו הולכים עכשיו להתניע ולהיכנס עמוק עמוק לתוך התכנית הארוכה הזו ואז המחשבות יעלמו... וכך רפב"י יצא לדרך עם החמור... ואם החמור של רפב"י יותר צדיק מאיתנו... זה לא בגלל שאנחנו יותר חמורים ממנו... אלא בגלל שהוא יותר **עסוק** מאיתנו!! הוא לא מפסיק לצעוד... תורה... זהירות... זהירות... יש לו המון עבודה... ותמיד יש לו לאן להתקדם... ולבנתיים הוא שכח שהוא חמור...

זה המכאן של רבי פנחס בן יאיר!!! רפב"י חושף לנו את השיטה היחידה איך מתמודדים מול מחשבות זרות!!! **אף פעם לא חזית!!! אף פעם!!** אם יש לך מחשבות זרות זה רק אומר שיש לך מקום פנוי בדיסק קשיח... ולא נותר לך אלא **למלאות אותה**... זו הנוסחה! ושם צריך לשים את כל כובד המשקל... אני ממלא את עצמי בתעסוקה של עבודת ה', זה בדיוק כמו ההתנחלויות!!! הדתיים הלאומיים יודעים שלעת עתה אי אפשר לגרש את הערבים מהארץ... ולכן אם מאוד חשוב לך שהערבים לא ישלטו... הדרך היחידה זה להתנחל ולהשתלט ולהתפרס על כל גבעה פנויה ולהתנחל על כל שטח שומם כי אם אתה לא תתנחל... הם יתנחלו... בקיצור: לא נלחמים עם גרזנים!!! אלא בהתיישבות!!! ובדיוק אותו דבר כאן: בן עליה יקר!!! תלמד מנוער הגבעות!!! אתה לא רוצה שיכנסו מחשבות זרות?? **תתנחל!!!** תרחיב את מעגל ההתעסקות הרוחנית... תמלא את המחשבות שלך במגוון של נושאים בעבודת ה'... תיצור רצף של התיישבות יהודית של תורה וזהירות וזהירות עד שתגיע לדיסק מלא עד אפס מקום בתורה וחכמה וכו'...

אבלו!!! כאן מתחילה המורכבות הגדולה!!!

שגם למלאות את המחשבות זה לא משהו מכני... סו"ס כפי שסיכמנו המחשבה היא לא מוצר שאפשר ללחוץ על כפתור ולהזיז אותו באופן יזום. גם בשביל למלאות את המחשבה צריך לעבוד עם טקטיקה נכונה...

ופה יש נקודה די סבוכה: שלמרבה האבסורד עלול לקרות שדווקא הבן עליה במיוחד... דווקא הוא בקבוצת סיכון להתמודד עם מחשבות זרות יותר מבחור ממוצע... ולמה?? כי בן עליה הוא מאוד שמור... אתה מצידך לא מתעניין בחדשות... אין לך תחומי התעסקות מחוץ ללימוד... זה בשיטה!!! אתה מעוניין לשמור את המוח פנוי רק לעסק התורה...

דא עקא!!! שסו"ס אתה בן אדם... ואתה הרי לא יכול ללמוד כל כל כל הזמן... בשלב מסוים המוח מתעייף... וכשהמוח מתעייף... אז אתה צריך לעשות משהו אחר... אז מילא בחור קלאסי ממוצע... הוא יצא את העיתון של היום... וקצת ידבר פוליטיקה...

הציוד והוא יודע לעשות את זה... ואז מטבע הדברים כולם נעזרים בו... והוא הגיע אליי הבייתה עם הטלית קטן שלו ועם ארגז כלים והוא עבד שם שעה וחצי ועשה 'ככה ככה ככה ככה' וסידר לי שם איזה משהו... (ואז הוא גם התחיל להסביר לי מה הוא עשה... חה חה... עשיתי לו עם הראש... בטח... הוא עוד חושב שהבנתי משהו מכל המינוס והפלוס והקאטער) אבל אני דבר אחד כן הבנתי!!! הבנתי איך שייך להיות יהודי שהלב שלו לא פנוי לרגע מן החכמה!!! יש לו בארסנל מבחר רב תחומי של תעסוקה בתוך גבולות היידישקייט!!! ולי אין את זה... כשאני סוגר את הגמ'... אין!!! אין לי לאן!!! המוח שלי הרי ממשיך לעבוד... והלב שלי גם ממשיך לייצר... ו... ומה??? מה בדיוק??

ממה נפשך: ללמוד אני כבר לא יכול... אני צריך להירגע... ולקרא עיתון אני לא כ"כ רוצה... אז מה כן?? יש פה איזה שטח פתוח ופנוי בלב ש... שצריך לדעת איך לאיידש אותו... אז אמנם כשמדובר באברך באמצע החיים... השאלה הזו קצת פחות מטרידה... כי תמיד הבית מחכה ותמיד יש מה לעשות... אבל סו"ס גם זה מעייף... ובשלב מסוים גם מזה צריך להירגע ושוב הלב פנוי!!! ואין לך כ"כ עם מה למלאות אותו!!!

וחבר שלי החזון אישניק... יש לו!!! יש לו עולם תעסוקה משלו בתוך המעטפת של עבודת ה'... ישמע לך מצחיק... אבל זה מה שקוסם לי בחזון אישניקים... הם בשבילי מדגם מוחשי איך תורה מתורגמת לזהירות ונקיות... אל תתפס על הדוגמא הזו... קח אותה לאן שאתה רוצה... אבל תבין את הרעיון... פשוט ליצור תת נושאים פרקטיים בתוך הגבולות של היהדות... ואתה חייב את זה... כי אם לא... אז אין ברירה, לך תקרא עיתון... אני בעוה"ר שלחתי כמה בני עליה שילכו לקרא עיתון... שיתעניינו בפוליטיקה מדינית... (לא חרדית שזה כבר כיעור...) אין ברירה... אתה מוכרח ליצור תחומי עניין כדי למלאות את כל הפינות הפנויות מהחכמה... מצדי תעשה רצח יומית... תשמע מוזיקה... עד כמה שזה תחום עניין!!! (ממ"נ אם אתה לא מבין במוזיקה... אז זה לא ממלא לך כלום, ואם אתה כן מבין במוזיקה זה עלול לקחת אותך... לא מרוחניות... אבל להסיט אותך לעולם המוזיקה, שזה עולם שלם למי שיש לו את זה... כנ"ל ספורט, מי שלא בעניין זה לא ממלא לו כלום, ומי שכן בעניין... אז אוי אוי... זה לוקח אותו לעניין אחר לגמרי)

בקיצור: יש פה אתגר!!! שכמדומני שעצם הצבת האתגר הזה כמשימה זה כבר דבר שיכול למלאות אותך... תחליט: אני מוכרח ליצור תחומי עניין של הובי בילוי ופנאי בתוך עבודת ה'... אדרבה... תשובור את הראש... החזון אישניק הוא מדגם אחד... והמדגם השני הקצת יותר מורכב זה ר' חיים קנייבסקי שהצליח בתוך הלימוד להגיע להמון בילוי!!! המון עקשען... עיין ערך הספרים שהוא הוציא בשכבת גיל שלך אבל זה כבר עוד יותר מורכב. כי לזכה דבר לא מגיעים מרוב התמדה כמו שכולם חושבים... זה מגיע מביקוש... ממשמוש... מעקשען ושובבות בתוך הלימוד... תן לחכם ויחכם עוד... ובהזדמנות נשוב לנושא זה...

הרמזור הירוק... אבל כשאני בשמו"ע... אני עומד דום!!! לא מדבר עם אף אחד... לא קורא שום דבר... כי... כי אני אמור לכון כעת בתפילה... ותכל'ס... מה לעשות ש... שאני לא מכון... (אל תשאל אותי למה... כי ככה...) ממילא הלב שלי הכי פנוי שיש!!! כי ממה נפשך... לחשוב על התפילה זה... זה לא תמיד הולך... ואילו להתעסק עם דברים אחרים אסור לי כי... כי אני מתפלל... מה התוצאה? **שהלב פנוי!!!** ולא סתם פנוי... אלא הוא הכי פנוי!!! הרבה יותר מכל רגע אחר במשך היום... **אתה קולט??**

על אותו משקל: אם יש מחשבות זרות... זה אומר שהלב פנוי... ואם הלב פנוי צריך למלאות אותו... ולמלאות את הלב... זה לא לדחוף לו תכנים בכח... כי בכח לא רק שזה לא עובד!!! אלא כאן הלב מקבל מגרש ריק ופנוי לגמרי לשייט לו... סו"ס אל תשכח שזה גופא כל הבעיה שלנו ש--לשמה התכנסנו!!! שאנחנו רוצים לשמור על המחשבות וזה לא בשליטה... עם הלב אתה לא יכול לעבוד באגרסיביות...

ממילא פה הטקטיקה חייבת להיות חכמה!!! אתה צריך למלאות את הלב שלך במגוון תכנים שימלאו אותו... שהלב ישתף פעולה... זו עסקה!!! צריך שגם הלב יסכים לגשת לעסקה... היא לא יכולה להיות חד צדדית...

וזה בדיוק מה שאומר רבי פנחס בן יאיר... היות והתורה מצפה ממני לשמור על המחשבות... מה זה אומר?? זה אומר שמחכה לי תכניה שלימה ומעטפת שלימה של התעסקות שיש בה כדי להקיף את כל ההווה שלי... זה לא רק תורה!!! זה תורה מביאה לידי זהירות, וזריזות, ונקיות... אתה לא יכול למלאות את הלב רק בלימוד!!! כי אתה לא יכול ללמוד לגמרי לגמרי בלי הפסקה... אתה חייב לספק ללב תוכן נוסף גם למעבר... אז הנה... יש זהירות... יש זריזות... יש נקיות... יש הרבה עבודה!!! **וכאן יש דיוק שאולי לא שמים אליה לב:** הרי אם בחור היה שואל אותי... איך למלאות את הראש בתורה? הייתי אומר לו: זרעים מביא לידי מועד, מועד מביא לידי נשים נזיקין, ונשים נזיקין מביא לידי קדשים טהרות... אבל לא!!! רפ"י אומר משהו אחר... כל התורה כולה מביאה לידי זהירות!!! כלומר: אם אתה רוצה 'לתפוס את המחשבות' אתה מוכרח להפוך את עסק התורה שלך **לשיטת עבודה!!!** לארגז כלים שנכנס יחד איתך עמוק לתוך החיים... רק ככה תוכל למלאות את החיים... תורה מביאה לידי זהירות... אתה מתחיל להיות יותר זהיר... משהו פה מתחיל להיות אנרגטי... משהו התקדמנו לזריזות... העסק מתחיל לרוץ... כלומר: התורה הזו שהביאה לידי זהירות, היא זו שמביאה לידי זריזות... והיא מביאה אותך לידי נקיות... אני מצדי נעצר בנקיות!!! קח את כל האריכות שכתובה במסילת ישירים בפרטי מידת הנקיות... יש פה המון פרקטיקה יהודית והרבה עקשען בתוך החיים... אם תכנס לכל מה שכתוב שם... אתה פנוי- כבר לא תהיה!!!

בודק בידיעון אם יש עוד איזה מקור למסירה (שהלך לו הטרמוסטט) והוא יביא לחדר... במקרה הפחות טוב הוא יחפש אטרקציה מעניינת... איפה הולך מכות היום... או פרנסאלאן... **אבל הבן עליה הוא הרי מחוץ לכל השמונצ'עס האלו!!!** אני לא מתעניין בחדשות... ומשתדל להתנזר מכל נושא שלא יתפוס בראש חוץ מהלימוד... ותכל'ס אני לא יכול ללמוד תמיד... ואז!!! באופן טבעי נוצר דווקא אצל הבן עליה שעה או שתיים ביום (ולפעמים יותר) שהוא מרוקן מכל וכל!!! כי גם לימוד אני לא יכול ללמוד... וגם כל נושא אחר הוא מחוץ לתחום... ומה תגיד על אותו בן עליה שהתקשר אלי וסיפר לי שהיות והיו לו מחשבות זרות... הוא הגיע למסקנה ש... שהרמב"ם הרי אומר: שאין מחשבת עריות מצויה אלא בלב פנוי מן החכמה, יוצא אם ככה שהמחשבות זרות שלי הם כתוצאה מהקצת רגעים פנויים של בין הסדרים שאז אני פנוי מן החכמה... **מה עשה אותו בן עליה??** החליט זהו!!! אין יותר לב פנוי מן החכמה!! מעכשיו שטייגן רצוף לא חמש שעות ולא שמונה, אלא רצוף מאה עשרים שנה! ואז מצוין... אם אני אף פעם לא יהיה פנוי מן החכמה... אף פעם לא יגיעו מחשבות זרות...

הצטמרתי לשמוע את זה... מצד אחד זה מרגש ומרטיט וממיס לבבות לשמוע בן עליה שכ"כ איכפת לו... (ותדע לך שיש לנו את הצעירים האלה!! יש אותם!!) ובמושכל הראשון הרי החישוב שלו כ"כ הגיוני... ועלוי נאמר: על שלושה הקב"ה בוכה עליהם, על מי שאי אפשר לו לעסוק בתורה ועוסק... **אבל לא!!! בשורה התחתונה זה ממש ממש לא נכון!! יש פה טעות מאוד גדולה!!!** כי בדיוק כמו שאי אפשר להילחם בכח ולדחות מחשבות זרות... ככה אי אפשר להילחם להכניס בכח מחשבות טובות... כלומר: אם אחרי סדר ג' המוח שלך עייף וכעת צריך להירגע... לא יעזור שתלמד בכח... כי אם הראש לא עובד אז הוא לא עובד!! ואם תלמד בכח... אז הגב שלך ילמד. הגמרא תלמד. העיניים ילמדו. הברכיים ירקדו... הסטנדר יקפץ... ואילו הלב ישוטט לו אי שם... הלב שלך ישאר **פנוי מן החכמה** בדיוק באותה מידה אם היית עכשיו מסתובב בפנימיה...

ואדרבה... למרבה האבסורד זה רק יותר גרוע... כי אם היית יוצא עכשיו ומפספס עם איזה חבר. הלב לפחות לא היה פנוי!! הוא היה לפחות מרותק לשיחה... אבל כעת שאתה מכריח את עצמך בכח ללמוד כשלבך בל עמך... אז הלב גם לא איתך בלימוד!! וגם בנושאים אחרים לא... אז יצאת קרח מכאן והלב שלך באמת לגמרי פנוי... תלוש מכל הכיוונים...

לא נעים לומר... אבל בינינו... המציאות העגומה היא שהלב הכי פנוי בעולם זה באמצע תפילת שמו"ע... תסכים איתי שאז אתה נזכר בכל הדברים ששכחת... וכל התכניות של היום עוברים לפני כבני מרון...

איך אתה מסביר את זה?? מה הסוד של תפילת שמו"ע שדווקא אז הלב מתחיל לשחזר מסמכים ולסרוק את בכככלל אירועי השבוע האחרון??

וההסבר הוא מאוד פשוט: לאורך היום הלב שלי לא פנוי!!! כי כשאני קורא עיתון הלב שלי בחדשות... כשאני מדבר בפלא' הלב שלי נעלב כי 'הוא' העליב אותי... כשאני הולך ברחוב... הלב שלי בלתיפוס את

אמהות השבויים והנשבים... מול אמהות החטופים...

י"ג ניסן בירושלים... איזה אירוע של קדושה... של שמחה... יפה נוף משוש כל הארץ... קול רנה ותודה המון חוגג... המונים המונים... בכל פינת רחוב יש ערכות הזאה כי זה הרי יום ההזאה העולמי... בצידי הדרכים עומדים המון המון חוצניקים ורוכשים לחמי תודה לקראת הקרבת תודה. (ס"ו) יורדי הים הולכי מדברות הרי בפסח א"א להקריב תודה וגם לא בערב פסח... המוני המוני כבשים לקראת קרבן פסח... הכל צוהל... כולם נערכים לקראת יום הנישואין!!! יום שאעבור עליך ואראך מתבוססת בדמיך ואומר לך בדמיך חיי...

אבל!!! יש מקום בירושלים ששם השמחה פחות מורגשת... יושב לו איש המעמד ר' זביאל... מדובר ביהודי קדוש שלפני שנה הנשיא ראה ברוה"ק שהתפילות שלו עושות פרי למטה ושוורש למעלה... והנישא הזסין אותו להיות מאנשי המעמד שמיציגים את כלל ישראל בקרבן התמיד גשים לעמוד בפרץ דוחים את הגזרות... ואכן ר' זביאל יושב כעת ושווה שעת אחת קודם תפילת נעילה שנערכת מידי יום בבית הכנסת שבהר הבית... בעוד חצי שעה מתחילה התפילה לקראת נעילת שערי העזרה... ולבנתיים אנשים נכנסים בזה אחר זה ומגישים קוויטלאך שיעתירו בעדו... כל אחד והרשימה שלו... איש איש נגעו ומכאובו...

וכשמדובר בערב פסח זה מחזה קורע לב!!!! מצות אמהות עומדות בתור עם עיניים אדומות... וכל אחת מגישה בידיים רועדות את השם היקר לה... שהצדיק יתפלל על הבן שלי שיזכה השנה להקריב קרבן פסח!!! מה יש?? הוא מתעכב בדרך רחוקה?? **לא!!** הוא ספק סמא? **לא!!** אולי הוא ערל- שמתו אחיו מחמת מילה? **גם לא!!** אולי... אולי הוא בבית האסורים של נכרים?? גם לא!! כן... הייתה פה מקודם אמא של חטופה שבאה וביקשה בקשה צנועה... שלמרות שהבת שלה רשומה כחלק מהעיסקה והיא אמורה לצאת לפני פסח... אבל אי אפשר לדעת... ס"ס קי"ל מי שהבטיחו לה לצאת מבית אסורים של נכרים קודם פסח, אין שוחטין חזקין עליו בפ"ע כי אי אפשר לסמוך על הבטחות של מחבלים... (אוי כמה שאנחנו מרגישים כך בימים אלו) ואותה אמא ביקשה... שהצדיק יתפלל שהבת שלי תספיק לחזור עוד לפני שעה ששית שיספיקו לשחוט ולזרוק עליה... אבל לא!!! האמא שכעת הגישה שם... לא מדובר פה בחטוף!!! לא סמא... לא דרך רחוקה...

אז מה כן?? מה יש לבן שלך?? מה צריך להתפלל שהוא יזכה להקריב קרבן פסח? מה מפריד בינו לבין קרבן פסח?? ואז סכר הדמעות נפתח... והאמא התחילה לספר בבכי קורע לב... הבן שלי משומד!!! נתנכרו מעשיו לאביו שבשמים... ובקרבן פסח אין עיגולי פינות!!! כל בן נכר לא יאכל בו... אם הוא חילוני הוא מחוץ לתמונה... אין לנו רשות לתת לו לאכול... הוא בגדר 'שלא לאוכלו' (אז מילא לפי שיטת הרמב"ם: הכוונה היא למשומד לעבודה זרה בלבד... אבל כל חילוני אחר יכול לאכול... אבל לפי רש"י שהכוונה היא לכל מי שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים) אז מה יהיה עם הילד שלי?? ר' זביאל גם הוא פרץ בבכי... ויחד איתו כל האמהות שמאחור... כולם כאן באותה צרה... כולם באו לבקש... כל אחת על הבן שלה שנזכה שמשוה שם יפתח בלב... ושיהיה בפנים ולא נצטרך לדחות אותו בחוץ!!! שתבין: ביום יום אנחנו איכשהו משתדלים לקרב אותו... ולאהוב אותו כמות שהוא... לא לפתוח את הנושא הרגיש... אבל כשמגיע קרבן פסח... אין חכמה ואין עצמה... ביום הזה מגיעים לפרשת דרכים, כל מי שמתנדנד בין שתי עולמות אמור לעמוד ולהצהיר: האם אתה איתנו או אתה מבחוץ... לבלי הסדר אין פריבילגיה לקרב בכל מחיר... יש בני חבורה ויש היקף מחיצות!! ואם אתה לא בעניין... אז קום ותצא... אנחנו לא יכולים לאכול כשאתה פה... והרגע הזה מפחיד!! מפלח לב של אמא!! זה רגע הכרעה, זה רגע של אמירה... בני היקר... אתה איתנו או לא... ואנשי המעמד עומדים ומתפללים... והפעם לא על יורדי הים ולא על הולכי מדברות... אלא על הנשמות היקרות לנו... שיצטרפו אלינו ולא יישארו במכת חושך...

אלו הם המחזות הכואבים הפחות מרניים בנוף של ירושלים ביום שלפני ערב פסח...

ואכן... לפני כמה שנים היה פה מקרה מזעזע... היה בחור צעיר שאכן לדאבון לב... 'הנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים', ההורים שלו לאורך השנה הילכו איתו ברוחו וקילו אותו איך שהוא... ולא בא איתו בעימותים... אבל כשהגיע חצות של ערב פסח אבא שלו קרא לו לחדר... ואמר לו: מוטי שלי... יש לי שאלה אליך... **לאן!!! לאן פניך מועדות??** אין לי ברירה!!! אני מוכרח לקבל ממך תשובה... כי יש לי פה רשימה של אוכלים ומנויים, ואני צריך לדעת האם אני יכול להכניס אותך לרשימה או לא... אבא סיים את דבריו וזיעה קרה הציפה אותו... מוטי... האם אתה חוזר 'הבייתה' ונזכה לראות אותך יחד איתנו בליל הסדר או לא...? המשך אבא בתחינה... כן... אני יודע שזה לא הולך ברגע... וגם אם תהיה איתנו פה בליל הסדר... יתכן שאתה תשאל ותתריס 'מה העבודה הזאת לכם', ואני לא אקחה את שייך... יש לי סבלנות... אני ערוך לכבדת דרך ממושכת יחד איתך... אבל לכה"פ תן אישור!! תביע נכונות לקבל עול תורה מתוך הכרה שאתה מחויב ולא מתנכר... מוטי ישב בפנים חתומות ולבסוף נענה ב... בשלילה!!! לא!!! אני לא בכיוון!!! אבא שתק ושחק ו... ונאנח... הפנים שלו היו חיוורות כסיד... חלפה שעה... והגיע שעה שמינית... הגיע הזמן לצאת לשחוט...

אבא לפתע הודיע שהוא לא חש בטוב... תלכו אתם במקומי... האחים והדודים יצאו להקריב קרבן פסח, ואבא נשאר באכסניה... לפתע הוא שוב קרא למוטי ואמר לו במילים ספורות: גרסת לי מקודם צער גדול... הורדת אותי ביוגן שאולה בחיי... אני מבקש ממך בקשה אחרונה: אנא ממך... תעשה לי לכה"פ נחת בעולם האמת... עצם את העיניים ויצאה נשמת!! מוטי היה המום!!! הוא התחיל לצעוק לא!! לא!! לא אבא... אני כן... אני כן... אני כן רוצה קרבן פסח... אני איתך... אבל זה כבר היה מאוחר... השמועה עברה כשדה קוצים... כל ירושלים כמרקחה... אתה יודע מה זה מת מוטל בלב ירושלים... ועוד בערב פסח אחר חצות... זה דרמה לוגיסטית מורכבת מאין כמותה... אבל עזוב כעת את הטכני... רגע... בני המשפחה הרי הלכו להקריב קרבן פסח... והם אוננים... אבל אונן טובל ואוכל פסחו לערב אבל בשעה שהוא אונן הוא כמו סמא (משום היסח הדעת) בקיצור: בא נקווה שהם הספיקו להקריב לפני שתבא אליהם השמועה... (בלאו הכי שוחטים וחזקים עליהם ורק אם הוא מת קודם חצות אז האונן נדחה) בקיצור... בני המשפחה ההמומים הילכו אחר מטות של האבא... לווייה מזוהרת... הבנים והאחים עמדו מרוחק ולא נטמאו לאביהם... כי הם עוד צריכים לאכול קרבן פסח בלילה... היחיד מהאחים שכן נטמא לאביו היה לא פחות ולא יותר מוטי שבלאו הכי היה מחוץ למנויים!!! לאחר הלוייה הכאובה כולם חזרו לירושלים חוץ ממוטי... מוטי נשאר כל החג בבית הקברות סמוך ונראה לקברו הטרי של אביו... בוכה ומתייפח כל הלילה והוא הבטיח: אבא!!! חזרתי הבייתה... אני אעשה לך נחת... לא הסכמתי להקריב קרבן פסח, ואתה בחרת להיות הקרבן פסח שלי...

עבר חודש ימים... וביום השלושים של אבא כולם היו בהקמת מציבה חוץ ממישהו אחד... חוץ ממוטי!!! נתחש למיה?? כי הוא כעת במקדש... מקריב פסח שני... מקיים את צוואתו של אבא... כן אבא... חזרתי הבייתה...

ולסיום: אנחנו צריכים לדעת שכעת בשמים עומדות מצות אלפי אמהות וסבתות של התענוקות שנשבו כאן... ומעוצעות את כסא הכבוד... אבא שבשמים... תערה רוח טהרה ממרום והשב את בניך הרחוקים מהדרך הרחוקה... תן בליבם שישבו אליך והשתא הכא!!! בשנה זו נזכה כולנו לאכול מן הזבחים ומהפסחים...

האסיר הבטחוני שסירב להשתחרר...

בשבוע האחרון תפס אותי מידע שולי בחדשות... במסגרת העסקת חטופים היו אמורים להשתחרר מאות מחבלים שחלקם מרצים מאסרי עולם... ותכל'ס הגיעו לאחד המחבלים הוותיקים שכבר מרצה שנים רבות בכלא ובאו לבשר לו בשמחה רבה שהוא משוחרר... ולתדהמתם הוא הודיע חד משמעית שהוא מוותר!!! לא רוצה!!! לא רוצה להשתחרר!!! והוא עמד על כך עד הסוף ובאמת דילגו עליו ושחררו מישהו אחר במקומו... אז דבר ראשון: זה ממש הציף לי את מה שכתוב בפרשת שבוע שה' היכה כל בכור בארץ מצרים... מבכור פרעה עד בכור השבי אשר בבית הבור... והמדרש שואל: למה מגיע לבכור השבי גם למות?? ואחד מהתירוצים שמואב במכילתא דרשב"י בשם ר"א בנו של ריה"ג: שהאסירים מצרים קבלו מידע שיש כעת משה ומתן עם פרעה לשחרר את ישראל ממצרים... ואם ההצעת חוק היא גם ישתלם לכם... כי גם אתם תהיו כלולים בשחרור... והאסירים במצרים ויתרו באדיבות... ואמרו: 'רצוננו נהיה בשעבודו והם יהיו בשעבודם!' אנחנו מוכנים לוותר על השחרור שלנו... ובלבד שגם ישראל לא ישתחרר... ולכן גם הם נענשו... **ההשאלה היא: באמת מה ההיגיון בזה?** למה האסיר המצרי מוכן להמשיך לשבת בכלא העיקר שישאר לא ישתחרר??

וההסבר מה הוא ככה: לכולם היה ברור שברגע שישאר יוצאים ממצרים... עידן חדש מתחיל בעולם... סו"ס יש פה אותות ומופתים... יש פה בורא עולם שדופק על השלחן... (בקיצור: בדיוק כמו התחושה של החוסר יציבות שאנו מרגישים ביחס לביאת המשיח... שלכולם ברור שכשמישהו מגיע יש לו"ז חדש... טאבו חדש... הכל משתנה...) ולכן שים לב: שגם בכור השפחה אשר אחר היריחים וגם בכור השבי אשר בבית הבור... התורה די מדגישה את המיקום שלהם!! שבכור השפחה ממוקם אחר היריחים

ובכור השבי בבית הבור... למה?? כי שניהם נצמדו למקום הבטוח והמוכר להם... בכור השפחה התכווין אחר היריחים ותפס אותם חזק חזק... ואמר: עזוב!!! בא נשאר את זה ככה... מה שבטוח בטוח... אני מעדיף להישאר בבית הבור... העיקר להישאר בטוח במה שיש לי... אה... מציעים לי לצאת לחופשי??

תודה... אם ישראל יוצאים יחד איתי... זה כבר אל הבלתי נודע... אני מעדיף כבר להישאר פה עם תפוח אחד ביד אחר היריחים... מאשר לצאת לחופשי אל הבלתי נודע... ותשמע!!! בכור השפחה לא לגמרי מוזהר!! אני די מבין את אותו אסיר בטחוני... תחשוב שמדובר באסיר שכבר נמצא בכלא יותר מעשרים שנה... התרגל לסדר יום, לארוחת בוקר, למיטה שלו, למסגד שיש לו שם... ולקנטינה... ופתאום מציעים לו לצאת החוצה... ודחילאק... לאן?? לעזה החריבה?? לחוסר יציבות של כל רגע צץ לך מחבל מתחת הרגליים שאח"כ מפגיזים את הבית?? ללכת כל היום מצפון הרצועה לדרום?? עזוב!! תן לי את המיטה שלי, והחביתה שלי, והטרנזיסטור שלי... עד כאן האסיר בטחוני בכלא קציעות ועד כאן בכור השבי אשר בבית הבור ובכור השפחה אחר היריחים...

תכל'ס... מה זה אומר לנו???

שבאישוהו מקום גם לנו יש את הנטיה המרובעת הזו!!!

גם אנחנו די מפחדים לצאת מ'בית הבור'... גם אנחנו די חוששים מ'עלות השחר' של הגאולה השלימה... אנחנו חוששים שזה ישמט לנו את הקרקע מתחת הרגלים... אנחנו מעדיפים להיצמד ולחבק את הבטוח והמוכר והושיעים להוציא ראש ובעיקר לפתוח ראש... וזה למייעשה הספור הענום של 80% מישראל שגם הם העדיפו להישאר בכור הבור הבטוח מפחד לצאת אל הבלתי נודע... ולנו אסור ליפול בטעות הזו!!! ולמה?? כי יש לנו עסק עם אבא שבשמים!! והוא הבטיח שיהיה טוב! ואם הוא הבטיח שיהיה טוב... זה הולך להיות טוב מרגע!! לא בלומד'ם... לא מחסוג של 'מה אנחנו יודעים מה טוב'!! אלא טוב מוחלט... את הערבי אני מבין... אין לו טיפת אימון ב'טוב' שבבטיחים לו... בפרט שההבטחות האלו מגיעות מהאנשים הכי רעים... אבל אבא טוב שבשמים הראה לנו את חסדו ואת טובו והוא מבטיח לנו: תרצו אותי... תחכו לי... יהיה טוב!!! תנו לי להפתיע אתכם!!! ולא נותר לנו אלא לשים את כל החשבונות בצד... להפסיק לחשוש האם הקב"ה יקלע אותם שלי... ולדעת שאם הבעלים של כל מיליון הסיפוקים שבעולם אומר שכדאי כנראה שזה כדאי...

בשביל מה צריך כ"כ הרבה ארגונים לפגעי הטכנ?

מדובר בתופעה שהולכת ומתעצמת משנה לשנה!!! הלא זה החיזוק השנתי והריענון מול פגעי הטכנולוגיה שנעשה בידי שנה בימי השוב"ם... אם פעם שוב"ם זה היה עניינים שנגבים של **קבלה מעשית**... אז היום שוב"ם נהפך ל**קבלות מעשיות**!! הלכה למעשה מול אתגרי דורנו... וכל קהילה וכל שכבה עם סגנון החיזוק שלו ועם הרף המותאם לו...

והאמת היא שאני כבר לגמרי איבדתי ראש... מצד אחד יש לך את 'שבת טהרנו' בריכוזים החסידיים... ואם זה ארגון 'אום אני חומה' שעומד בחוד החנית עם ח' דרגות שאני מתחת התחתית שלהם... ואם זה ארגון 'הצלת החיים' שגם הוא עומד בחוד החנית מול הציבור הכללי... ואז מהצד השני של המתרס יש לך את ארגון 'הנני' שמציג ומגיש נוסחה קצת יותר מרופדת שמוותאמת גם למי שצריך גישה לאינטרנט... וכאן לפתע מגיח ארגון 'נדבר' (בלי 'אז') שהוא משמש כמטריה לאלפי בתי אב מרוממים שמוכנים להתנזר לגמרי ממיל... ובמקביל ארגון 'בני חורין' בכל חצרות החסידים שגם הם מתנזרים לגמרי... וארגון 'אשרינו' וכל סוגי המ'אוששים' שמייצגים את אלו שהוכיחו שניתן להתפרנס גם בלי זה... וארגון ה'שומרים' ועלון 'השמיעני' שנותנים כח שובעי לחיכוכים היומיומיים מול טומאת ע"ה... וכאן מגיע מהעבר השני ארגון 'ביצור חומות הדת' שמעניק מעטפת יעוץ כללית לכל מי שצריך חשיפה לאינטרנט באופן המסונן וכשר ואם זה גמ"ח 'אאוטנט' שחוסם מחשבים... ואם זה הארגון 'שמורה במבול' עבור רבבות נשות ישראל ששוהות שעות רבות בעבודה מול מחשב ומעניק להם ותעצומות להישאר שמורים... ועוד ועוד ארגונים קדושים שאולי השמטתי וכולם עושים מלאכת קודש...

ותכל'ס אני יוצא מכל זה מבלבל!!! כי סו"ס לכל ארגון הרי יש את הקו המנחה שלו!!! את מינון המאבק המדוד שלו!!! את רמת התובענות שלו עד כמה להתנזר וכמה לשחרר!! ואני עומד בפרשת דרכים ושואל את עצמי מי צודק ומי מגזים? איפה אני ממוקם בכל הסיפור הזה? מי צודק ומי טועה? האם הבי"ד של מרן הרב וואזנר זיע"א שקבע מסמרות ותלמידיו הולכים ע"פ דרכו... או בתי דינים אחרים שקצת יותר מכילים?

עד!!!! עד שמצאתי בדף היומי משפט שתפס אותי מאוד:

ויאמר ה' אל משה קח את ראשי העם והוקע אותם... היה זה בחטא פעור... שלפתע הייתה קריסת מערכות דוחנית... המונים המונים מכלל ישראל צונחים בבת אחת עד שפל המדרגה ולעת עתה אף אחד לא מוחה... אפילו משה רבינו... נתעלמה ממנו הלכה... נשיא שבת חוטא בפרהסיא לעיני כולם... והחילו ה' איום ונורא... **היה חרון אף שלא היה כמותו**... ואז נגזרה כליה על כל כלל ישראל!!! (בסוף בסוף הגיע פנחס ובכח היחיד הוא הצליח להשיב חרון אף ה' מישאל... אבל זה כבר סוגיה אחרת שנקראת כח היחיד... אבל אני כעת מתמקד בשלב שלפני כן!! כשעדיין נדרש מהציבור לפעול...) אבל מה לעשות... אבא שבשמים חומל על מעשיו וחס על עמלו... וה' פונה למשה רבינו כמפלט אחרון להציל את הספינה ברגע האחרון וה' מצוה את משה... **קח את ראשי העם!!! אמר רב יהודה אמר רב: חלק להם בתי דינים!!!** תפתח הרבה הרבה בתי דינים שידונו את מי שחטא... שיהיו כמה שיותר הרבה בתי דינים שידונו את ישראל...

והגמ מיד? שואלת: מה העניין שיהיה הרבה בתי דינים?? מה... וכי זה עניין של כמויות?? של מספרים?? **עונה הגמ': כן!!! כפשוטו!!! כדי שישוּב חרון אף ה' מישאל...** וכעת תקשיב טוב מה רש"י אומר: בזה הלשון!!!

ישוּב חרון אף מישאל... אימתי? כשהקב"ה רואה שכולם עסוקים בדבר ומקנאים לכבודו... מה כתוב כאן?? כן!!! ברגע שנעשית פירצה ענקית בהיקף של כל כלל ישראל... הרי כעת בשביל להשיב חרון אף ה'... צריך שיהיו כמה שיותר בתי דינים שידונו... וידושו... ויתעסקו בעסק גדול סביב הפירצה הזו... וכשהקב"ה רואה שכלם עסוקים בדבר... אז ורק אז יכול לשוב חרון אף ה' מישאל... **מה רואים מכאן?? שיש עניין בזה שככלכל עסוקים בדבר!!!** אם יש לך רק ארגון אחד שנושא נגד פגעי הטכנולוגיה ומציג גישה אחת בלבד... זה חשוב!! אבל זה עדיין לא מספיק כדי להציל את כל כלל ישראל... כי מה לעשות שהפירצה שולטת בכל כלל ישראל... ברגע שהחילו ה' פשה והגיע אצל ככלכל... אז גם כדי להשיב חרון אף ה' צריך שככלכל יהיו עסוקים בדבר...

עכשיו: מה זה הככלכל עסוקים? הזה? מי זה ה'כולם' הזה??

כולם הכוונה היא לכל השכבות וכל הנישות וסגירת כל הקצוות!!!! אם ר' צבי מאיר שליט"א עושה אסיפת הצלה והככלכל שהיו שם קבלו ע"צ שלא להכניס מייל לתוך הבית... זה דבר גדול מאוד!!! אבל מה לעשות שעם כל הרצון הטוב... זה רחוק מלהיות ככלכל... כי יש עוד הרבה ככלכל נוספים שיש להם אינטרנט חסום בבית... והככלכל של אסיפת הצלה לא מייצג אותם!! אם מרן הרב וואזנר זיע"א הוא נשיא **שבט הלוי**... וכל מי שזכה להיות בשבט המרומם הזה צייתו לדעת תורה שלו... והתנזרו ברמה גבוהה... זה עדיין לא מספיק בשביל כל כלל ישראל... כי סו"ס יש עוד כמה רמות מתחת... יש גם שבט גד ונפתלי... צריך את הבית דין של שבט זבולון ואשר ודן ורובן... ומתי ישוּב חרון אף ה' מישאל??

כשהקב"ה רואה שככלכל עסוקים בדבר ומקנאים לכבודו!!!

בשביל זה צריך לחלק בתי דינים... שכל שכבה וכל מגזר יקימו את הבית דין שלהם... כל אחד יגיש את חלקו... נוסחה משלו... ואז ישוּב חרון אף ה' מישאל... **ותסכים אתי שזה בדיוק מה שקורה מול עינינו!!** בכל מה ששייך למאבק נגד הטכנולוגיה... ניתן לראות במוחש איך שזה נעשה בצורה של 'חלק להם בתי דינים'!! כל ארגון משמיע את הזוית שלו... ונותן את חלקו בקנאת ה' צבקות... ומיניה ומיניה הקב"ה רואה שככלכל עסוקים בדבר ומקנאים לכבודו וזה משיב חרון אף ה' מישאל.

וכאן טמונה התשובה לכל השואלים מה העניין בכל הכנסים האלו שעושים נגד פגעי הטכנולוגיה?? למה צריך כ"כ הרבה כנסים ובלגן??

הגיע הזמן שבני שיש עניין גדול בעצם המעמדות האלו!! הם נצרכות בתור מפגן!!!! היות והחילו ה' והחללים בנפש שבאים כתוצאה הרשת זה משהו שווה לככלכל... אז מוטל עלינו לספק מגן שהקב"ה רואה **שככלכל עסוקים בדבר ומקנאים לכבודו**... וכולם זה כל השכבות...

ובאמת באופן כללי: מהניסיון האישי שמתי לב שכל פעם שנערך כנס חיזוק בנושא הטכנולוגיה... בסוף בסוף רוב הציבור יוצא עם ביקורת... וזה מאוד הגיוני: כי איזה כנס שתעשה... יוצג שם קו מסוים שמייצג חלק מהציבור... אם זה יהיה קו לוחמני מדי... אז חלק מהציבור יטען ש... נו... מה לעשות... זה לא ריאלי בשבילי... אני לא אווז שם... ואם תגיע מהזוית היותר מתונה... יבואו כל אותם שזכו להחזיק בשיניים שלא להכניס מחשב הביתה ויגידו לך ובצדק... קררת אותנו... אמרת שאפשר... נו... אז מה תעשה?? קיצוני מדי? **לא!!!** פשרני מדי? **גם לא טוב...** נו... אז מה עושים?? מה שתגיד לא טוב?? **נו... אז מה הפתרון??** אז מצאתי פתרון!!!! תקשיב טוב טוב למה שאני הולך להגיד לך: מהיום!!! כל כנס חיזוק שנערך נגד פגעי הטכנולוגיה... אתה מגיע ובודק... אם התחזקת וזה קלע בדיוק למקום שבו אתה אווז מה טוב... ואם לא... אז אתה לא הולך כעת ומתלונן שזה לא התאים לך... כי כפי שסיכמנו... צריך באמת לחלק בתי דינים!! שיהיו כל מיני הרכבים ומינונים שונים כדי שהקב"ה רואה שככלכל עסוקים בדבר ומקנאים לכבודו... והיות ואתה טוען שזה לא קלע לסטטוס שלך... אז אין ברירה... **עמוד עמוד עמוד!!!** קריינא דאגרתא איהו להוי פרוווקא!! אתה כעת ניגש אל המלאכה ואתה בעצמך מארגן עוד כנס מסוג אחר... כנס שמיועד עבור הפסיפס היחודי שלך... לנישה שלך... אין ברירה!!! אנחנו מוכרחים ליצוג של בתי דינים מכל הסוגים... והיות ולפי טעמך הסוג שלך עדיין לא קיבל ייצוג... אז אתה מוכרח לנער חצנך ולשנס מתנך ולהעמיד את הבית דין המסוים שלך כדי ש'ה' רואה שגם אתה מקנא לכבודו...

עד כאן הבאתי הסבר אחד למה חשוב וראוי למנף ולעודד ולהצביע ברגלים לכל מעמדי החיזוק האלו מול פגעי הטכנולוגיה... אבל יש פה עוד נקודה!!! יש טענה קבועה שאנשים טוענים... בשביל מה צריך לעשות כאלו אירועים: הרי ממה נפשך: מי שיש לו סמארטפון בלאו הכי לא יגיע לכזה מעמד כי הוא בכלל לא 'בפרשה' ואילו מי שאין לו את ה'כלים' לא צריך את החיזוק שלך... כי הוא בלאו הכי כזה... אם ככה: בשביל מה צריך את זה? למי זה אמור להועיל?? ואני טוען שיש עניין גדול באירועים שכאלו **ולו ממקום של אירוע פטריטי!!!** כן... אירוע פטריטי שמיועד דווקא עבור אלו **שכבר חזקים ועומדים!!!** היום זה מאוד מקובל... היום כל מוסד וכל סמינר עורכים כל מיני תכניות פטריטיות בתוך הבית פנימה כדי לחזק את גאוות היחידה... אם זה לקראת יציאה במגבית של מצי"ג... או שעומדים להסתער על משימות העומדות על הפרק... בפרט כשמדובר בנושאים שדורשים המון תעצומות... **בשביל זה צריך דלק!!!** כן... אנחנו בני אדם... ומי שלא ידע את זה עד היום אז אולי אני פה בשביל להזכיר לי ולך ולעצמנו ולמי שרק רוצה לשמוע: תדעו לכם שאני בן אדם!! ואני מעורה כאן עמוק במושגי דור 2025... מאוד מסקרן אותי להתחבש עם כל מסכים כאלו ולגלגל את האצבעות עליהם... והיות ואני יודע שזה לא טוב לנשמה שלי!!! אז אני מתנזר מזה ואני נאלץ לפרוק את יצר הסקרנות שלי על כל מיני מכשירים 'חמודים' כאלו כמו 'דדרים פלוס' או המכשיר של הפקדת צ'קים... כן כן... זה אני... (בגללי יש עומס על המערכת כי אני באמצע 'לברוק שם כל מיני דברים') והההלו... בא לי... מסקרן אותי... תפסיקו לחשוב שאני קרוץ מחומר אחר... שתדע לך: שיש לי את אותם תכונות בדיוק שיש לאייפוניסט... גם לי מתחשק לראות מלא עזותם שרוצים לחזור לצפון הרצועה... וגם לי מתחשק להתרגש ולראות סרטונים מהטופים שחזרו, גם מאוד מאוד מתחשק לי לקום כל בוקר עם עוד איזה 'משפט מפותץ של טראמפ (שכל הנכר בו אומר אח לראשו) וגם לי יש את הרגעים המשעממים באוטובוס שאני שומע מאחורי ציוץ ויש לי את הקרענץ... מה... מה יש שם... גם אני יסבתי כמעט שלוש שעות באוטובוס בפקקים של חנוכה ואיבדתי לגמרי את הסבלנות... גם לי התחשק להפיג את השעמום על המסך... ו... ובכל זאת אני מתגבר על עצמי כי אני יודע ש'איני גדול באוטובוס הזה ממני' וזה לא מתאים לי... וכמובן ש... ש'איך אעשה הרעה הגדולה הזאת וחטאתי לאלוקים!!!

והיות ואני כל הזמן במאבק!!! אז אני צריך כח!!! אני צריך דלק!! אני צריך מדי פעם איזה ערב מעצים ומחזק שיתן לי תנופה כדי... כדי להמשיך!!!! רק להמשיך להיות מה שאני!! ולא בהכרח להיות יותר... גם לא יזיק לי לשמוע שיש עוד כמה אנשים יחד איתי באותה התמודדות... אמנם אף אחד לא יחלוק איתי את העמידה בניסיון ובשחמתי זו עם ה' לא יתערב זה... אבל אחרי הכל אני בן אדם וגם אני צריך תכנית פטריטית כדי לקבל כח... ולכן יש עניין גדול מאוד לעשות את האירועים האלו דווקא בשביל מה שכבר חזק!! אני מתנגד בתוקף לאלו שטוענים שמי שיש לו מכשיר כשר לא צריך חיזוק... בדיוק ההיפך!! מי שיש לו מכשיר כשר צריך הכי הרבה חיזוק!!! כי אני צריך להישאר כזה!!! ולהישאר כזה זה לא מובן מאליו בכלל! משום מה יש כאלו שטוענים לי שהנה... אתה רואה שאחרי כל המאבקים וכל הדרשות וכל החיזוקים... עדיין יש הרבה הרבה אנשים שיש להם סמארטפון... וזו הסתכלות לא נכונה...

כי אדרבה... תראה כמה אנשים מצליחים להישאר!!! להישאר בלי סמארטפון... אנשים שיש להם סמארטפון הם לא חידוש... הם פשוט נשטפו בזרם... השאלה כמה הצליחו להילחם נגד הזרם... (זה כמו שתגיד לי: תראה כמה אנשים לא צמים בשני וחמישי...) כן... הגיע הזמן שבני שכמה שהתגברות הזו בשבילנו היא מינימום של יהודי... זה לא סתירה שהיא גובה מאיתנו מקסימום אנרגיות... ועמידה בניסיון הזה היא לא א' ב'... אלא ש' ות'... אנחנו זוכים להתעטר בתואר צדיק יסוד!!!

אז הנה... הכנתי לך!! יש לך כעת כבר מאמר מוכן... אתה יכול לקחת אותו כמות שהוא להשתמש בו כקמפיין הכנה לקראת מעמד החיזוק השכונתי... כל מה שנותר לך זה לשכור הגברה, אולם... ועוד כמה יהודים שאיכפת להם... להביא מישהו שישמש כ-פה לכל המשתתפים בחיזוק הנדרש כדי שהקב"ה רואה שכולם עסוקים בדבר ומקנאים לשמו...

ואפשר דאף לדעת הרמב"ן אזהרתו מדכתיב 'ושם אלוהים אחרים לא תזכירו'. אך היראים (סי' רמב) מפרש דאזהרת האיסור מדכתיב "לא תלכון אחרי אלוהים אחרים" (דברים ו' יד).

מאי שנא נביא שקר ממסית

ויש להקשות על מש"כ הרמב"ם בסה"מ דהאיסור להתנבא בשם ע"ז הוא רק כאשר אומר הנביא לעבוד ע"ז, דלכא' אינו אלא מסית וחייב סקילה כדתנן בסנהדרין (זו), ובמה נתייחד הנביא באיסור זה וכשעובר חייב מיתת חנק. וכן פסק הרמב"ם (ריש פ"ה מהל' ע"ז) דהמסית אחד מישראל בין שהיה המסית הדיוט בין שהיה נביא, מיתתו בסקילה, ומאידך בהמשך (ה"ו) פסק דהנביא המתנבא בשם ע"ז חייב חנק.

אך מתוך דברי הרמב"ם נראה דנביא המסית הוא כהדיוט שהסית, דקרא לאחרים ואמר בשם עצמו שיש לעבוד ע"ז, דאע"פ שניצל את מעמדו וסמכותו לומר כן, לא אמר בשם ה' כלום אלא בשם עצמו וחייב סקילה. ואילו הנביא אומר בשם ה' או בשם ע"ז שכך ציווהו לומר בשמם, וחייב חנק. והיה מקום לשאול מפני מה חמור האומר בשם עצמו יותר מהאומר בשם ה', דלכא' האומר בשם עצמו קל מהאומר בשם ה' ומדוע נענש בסקילה. אולם אין זו קושיה כ"כ, מאחר דהאומר בשם ה' לעבוד ע"ז מוכחא מילתא דאין בדבריו ממש, ובנוסף מודה ומזכיר את שם ה'.

אמנם, רש"י (סנהדרין שם) פירש להדיא דהנביא שהסית אמר את דבריו בשם ה' שקרא לעבוד עבודת כוכבים. ולשיטתו לק"מ, דס"ל דהנביא שהתנבא בשקר בשם ה' לא הסית כלל לעבוד ע"ז, אלא כל שאמר דבר שקר בשם ה' עבר על האיסור וחייב חנק, ואינו שייך למסית כלל. אולם דעת הרמב"ן דס"ל דהנביא מורה לעבוד טעונה ביאור.

שיטת הט"ז דהודאה לע"ז כעבודה זרה עצמה

כתב הט"ז (יו"ד קמח סק"ג הובא במצות ל"א) על הא דאין משאילין לנכרי כלים ג' ימים קודם יום אידם, מפני דאזיל ומודה לע"ז, דכאשר הנכרי מודה לע"ז עובר על "לא ישמע על פיך". והביא את קושית הב"ח מדוע לא נאסר הישראל למכור ולהשאיל לנכרי מצד לאו ד'לפני עיוור לא תיתן מכשול', ותירץ הב"ח דמודה לע"ז אינו חייב מיתה דדמי למגפך ומנשק דאין העכו"ם מוזהר עליו, ולכך אין הישראל עובר על 'לפני עיוור'. אולם הט"ז תמה דכשמודה הרי הוא כאומר 'אלי אתה' דמתחייב מיתה ואינו כמגפך ומנשק. הש"ך בנקוה"כ משיג על דברי הש"ך וכתב דשאני אמירת 'אלי אתה' שמקבלו עליו באלוה וחייב מיתה אבל סתם הודאה שמודה העכו"ם לע"ז ביום אידם, אינה קבלת

נאמר בפרשת שופטים "אך הנביא אשר יזיד לדבר דבר בשמי את אשר לא צויתיו לדבר, ואשר ידבר בשם אלהים אחרים ומת הנביא ההוא" (דברים יח כ). בסיפא דקרא נצטוינו שלא להתנבא בשם אלוהים אחרים, והעובר על איסור זה מת בחנק. נאמרו כמה שיטות באופן העבירה:

דברי הרמב"ם בסה"מ - האיסור כשאומר לעבוד ע"ז

הרמב"ם (בסה"מ) מפרש דהאיסור הוא באופן שיאמר הנביא בשם ה' שכביכול ציווהו לעבוד עבודה זרה פלונית, או שאומר שהע"ז בעצמה נגלתה אליו וציווהו לעובדה, והבטיחה גמול על עבודתה או עונש כשלא ישמע לה, כמו שיחשבו נביאי הבעל ונביאי האשירה. ולפי"ז כוונת הכתוב 'אשר ידבר בשם אלוהים אחרים', דקורא בשמם ואומר לעובדם הגם שאומר שנעשה כן בציווי השי"ת. וכדעת הרמב"ם דעת החינוך (מצוה תקיח).

והוקשה להרמב"ם דהא קיי"ל דלא ענש אלא אם כן הזהיר, ובקרא כתיב רק 'ומת הנביא ההוא' והיכן האזהרה על כך, ופירש דנאמרה האזהרה בלאו אחר - 'ושם אלוהים אחרים לא תזכירו לא ישמע על פיך' (שמות כג יג), ואין זה לאו שבכללות, היות ועונש הנביא נכתב בפירוש, ונחשב כעבירה בפני עצמה.

הרמב"ם בהלכות - האיסור לומר אף דבר אמת בשם ע"ז

אמנם הרמב"ם בהלכות (פ"ה מהל' ע"ז ה"ו) מפרש את האיסור וז"ל - "נביא המתנבא בשם עבודת כוכבים כיצד, זה האומר אמרה לי עבודת כוכבים פלונית או כוכב פלוני שמצוה לעשות כך וכך, או שלא לעשות, אפילו כיוון את ההלכה לטמא את הטמא ולטהר את הטהור... הרי זה נחנק" (כדתנן בסנהדרין פט.). והיינו דבכל דבר שיאמר הנביא בשם ע"ז ואפילו דבר הלכה, אע"פ שאינו מזכיר לעבוד ע"ז, נחשב כנביא שקר ונהרג על כך.

שיטת הרמב"ן - אמירה בשם ע"ז מפני שהיא אלוהות

רש"י (עה"ת שם) מפרש כהרמב"ם דמייירי במתנבא בשם ע"ז אפילו כיוון את ההלכה לאסור את האסור ולהתיר את המותר, אך הרמב"ן הוסיף הסבר וכתב דאין הכוונה לאדם שאומר שראה בחלום שאומר לו האליל דפעור שיזהר במצות לולב, דזה אינו מתחייב כלל מיתה היות ואין משמעות לדברי הבל אלו. אלא האיסור הוא כשאומר "ראיתי פעור כי הוא האלוהים, והוא מְצוּה שלא לאכול בשר חזיר", או שיאמר בשמו על העתיד להיות, דמאחר שיאמר כי הנעבד ההוא אומר ועושה גוזר ומקיים, מתחייב בחנק. והרי הוא דומה לנביא הבעל שאמרו כי הבעל הוא האלוהים. ולדבריו עיקר העבירה היא בקבלת הע"ז כאלוה ואמירתו שצריך לשמוע אל דברי האליל, ומתחייב על ע"ז.

הע"ז כאלוה ואינו מחויב מיתה עליה. ולדעת הט"ז, בנידון דידן יש לדמות את האומר בשם הע"ז שצריך לעבוד ע"ז, דחשיב כקבלת האליל כאלוה והרי הוא עובד ע"ז ומחויב סקילה, ואמאי ענוש חנק.

מחלוקת הרמב"ם והראב"ד במנין הלאוין שבאזהרה אחת

עוד קשה, מהא דמנה הרמב"ם (לקמן מצוות שיח שיט) ב' מצוות שלא לקלל את אביו ואת אימו ושלא להכות את אביו ואת אימו, והעובר עליהן חייב מיתה. ומקשה הרמב"ם דעונש שמענו אזהרה לא שמענו, ומפרש דילפי' אזהרה למקלל אביו ואימו מאזהרת הקללה לנשיא ולדיין ולחרש, ואזהרה למכה אביו ואימו ילפי' מדכתיב 'ארבעים יכנו לא יוסיף' (דברים כה ג), וקל וחומר הוא, אם הוזהרנו שלא להכות את מי שמצוה להכות, כ"ש שאנו מוזהרין שלא להכות את מי שאנו מצווין שלא להכות.

ותמה הרמב"ן דכיון דהאיסור לקלל ולהכות את האבות אינו אלא מפני שהם בכלל ישראל שהוזהרנו על כולם, מפני מה נמנו בלאוין בפני עצמן. וביארו מפרשי סה"מ דשורש הויכוח בין הרמב"ם לרמב"ן נעוץ בפירוש המושג 'לא ענש אלא אם כן הזהיר', אי אמרי' דכשנאמר בתורה לחייב עונש על מעשה מסוים מוכח שיש גם אזהרה, דאין מענישים אלא על דברים האסורים. או דעצם העונש מהוה אזהרה שלא לעשות מעשה שאינו רצוי עד שנענשים עליו. דהרמב"ם סבר דהעונש עצמו הוא האזהרה ואע"פ שיש לדעת היכן נאמרה האזהרה בפירוש, מ"מ העונש מעמיד את המעשה כאיסור, ומש"ה עונש הקללה וההכאה מגלה כי נאסרו באיסור בפני עצמו. ואילו הרמב"ן נקט דהאיסור תלוי באזהרה, וכיון דנאמרה חדא אזהרה לכל אופני האיסור, אין מקום לחלק קללת והכאת האבות לאיסורים נפרדים.

והכא לענין האיסור להתנבא בשם אלוהים אחרים, נאמרה אזהרה בכתוב - "ושם אלוהים אחרים לא תזכירו", שנאמר גבי שבועה בשם ע"ז, ובשלמא לדעת הרמב"ם א"ש דנמנה האיסור כלאו בפני עצמו מאחר ונאמר עונש בפני עצמו על הנבואה בשם אלוהים אחרים. אבל לדעת הרמב"ן, אחר דהאזהרה כוללת ב' ענינים אין מקום לחלק ביניהם, אלא הכל איסור אחד, ותימה דלא השיג הרמב"ן על הרמב"ם כאן, על הא דמנה את האיסור להתנבא בשם ע"ז כלאו בפני עצמו, כדרך שהשיג על איסור קללת והכאת האבות.

מהות האיסור של נבואת שקר

המנחת חינוך תמה, דאם האזהרה על איסור זה היא בכתוב "ושם אלוהים אחרים לא תזכירו", אמאי נאסר רק הנביא להתנבא בשם ה', דלאו זה מסור לכל אדם מישראל. ואפ' לדחוק דהנביא מוכר כנביא, ויגרום לטעות אחריו, אך אין צריך לזה אלא יש ללמוד את ענין האיסור בדרך אחרת.

נאמר בכתוב "אך הנביא אשר יזיד לדבר דבר בשמי את אשר לא צויתיו לדבר, ואשר ידבר בשם אלוהים אחרים ומת הנביא ההוא", הרי דהפרשה עוסקת בענין נביא שקר, והוזכרו בה ב' אופנים של נבואת שקר. יש נביא שאומר בשם ה' לעשות דבר שלא נצטוו עליו מעולם, ויש נביא שאומר דבר בשם אלוהים אחרים והוא חמור הרבה יותר. נפק"מ בין ב' אופני השקר - דהנביא שאומר לעשות דבר שלא נצטוו עליו הגם שאמר דבר שקר, אעפ"כ אין זה שקר בעצם, אלא במקרה. דהדבר שאמר יכול להיות אמת, אם היה מצוה השי"ת לעשות כן, אלא שבמציאות לא נאמר לו הדבר ושקר הוא דובר. אולם המתנבא בשם אלוהים אחרים אומר דבר שאינו יכול להיות במציאות, דאין דיבור בשם אלוהים אחרים כלל, ודבריו הם שקר בעצם, שאין להם התחלה ואפשרות כלל. ואחר דמירי נבואת שקר, א"ש דהנביא מתחייב ולא ההדיוט, דאין עובר אלא כאשר מדבר בשם אלוהות כנביא, ולא שייך הלאו אלא כאשר המדבר ראוי לנבואה.

וכיון שכן, חלוק איסור זה מאיסור הזכרת שם אלוהים אחרים, דאע"פ שהוזכרו שניהם בלאו אחד, ענינם שונה. דאיסור הזכרת שם אלוהים אחרים נאמר לכל אדם ובאופן שנשבע בשם ע"ז, ואילו האיסור להתנבא בשם ה' או בשם אלוהים אחרים, נאמר לנביא שלא יאמר נבואת שקר בשם ה' או בשם אלוהים אחרים. ושמא בזה מודה הרמב"ן דלא נכללו שניהם בלאו אחד.

החילוק בין נביא שקר לעובד ע"ז

וכן יש ליישב מפני מה אין הנביא מחויב סקילה על עבודה זרה כשהתנבא בשם אלוהים אחרים לשיטת הט"ז, דאף לשיטתו המגפף והמנשק לע"ז עובר בלאו ואינו מחויב מיתה, ולא אמרי' דהמעשה שעשה מוכיח שקבל את הע"ז באלוה והוא כאומר 'אלי אתה'. והטעם דלא נתכוון הט"ז לחייב מיתה על כל מעשה המוכיח כי האדם סבור שיש כוח באליל ולכן מגפפו ומנשקו. אך הנכרי דאזיל ומודה לע"ז על נס או כל דבר טוב שאירע עימו, אומר בפה ומגלה כי הע"ז היא הפועלת והיא שעשתה עימו את הטובות, ולכן יש בדבריו קבלה גמורה של הע"ז כמשפיעה וכאלוהות וסבר הט"ז דחשיב כאומר 'אלי אתה'.

אך הרמב"ן העמיד בפירוש את האיסור של נבואת שקר על קבלת הע"ז כאלוהות כמש"כ "אבל הענין, שיאמר ראיתי פעור כי הוא האלוהים, והוא מְצֹנָה שלא לאכול בשר חזיר", והרי הוא דומה ממש לאומר אלי אתה. ושיטת הט"ז אינה מתיישבת לדרכו של הרמב"ן, דלהט"ז מחויב סקילה על אמירה זו כאומר 'אלי אתה' שעובד ע"ז ממש.

נמצא - נביא שקר הוזהר שלא לדבר בשם ה' דבר שקר שלא נאמר לו, ושלא לדבר בשם ע"ז שהוא שקר בעצם. לדעת הרמב"ן אינו עובר אלא כשכולל בדבריו הוראה לשמוע בקול ע"ז שיש בה כוח.

הילכתא

לדעת לחיות כהלכה

עומק הפשוט

בירורי הלכה ופסקי דין אקטואליים, מפי גדולי ופוסקי הדור שליט"א

גיליון מס' 466

בס"ד, יום ג' פרשת בא, כ"ח טבת תשפ"ה

דבר העורך

לקראת שבת לכו ונלכה

קבלת שבת יש לה שתי משמעויות נפרדות. א. קבלת קדושת היום מדין 'תוספת', שזה קיים גם ביום טוב, שיש מצוה בתוספת שבת ויום טוב, והקבלה חלה משורש דיני נדרים, שברגע שקיבל ואמר 'הריני מקבל עלי קדושת שבת ויום טוב' חל עליו דין 'תוספת שבת ויום טוב'.

ב. 'קבלת פנים' כמו שמקבלים פני אדם חשוב, ודין זה יסודו בגמ' שצריך לקבל את פני השבת בכניסתה, וללוותה בצאתה עם סעודת מלוה מלכה. אבל ביום טוב לא מצאנו דין קבלת פני יום טוב בכניסתה, ולא סעודת מלוה מלכה בצאתה שאין 'מלוה יום טוב'.

כמו כן לגבי בשמים, צריך להריח בשמים במוצאי שבת משום 'וי אבדה נפש', אבל במוצאי יום טוב לא צריך להריח בשמים.

עוד מצינו כאשר יום טוב ביום שישי, או כאשר יום טוב חל בשבת, מקצרים את סדר אמירת קבלת שבת. לא רק שאין סדר קבלת יום טוב, אלא גם היום טוב גורם לקצר את קבלת שבת.

מנהג אמירת 'סדר קבלת שבת' שנפוץ בכל קהילות ישראל כפי שנדפס בסידורים, יסודו במנהג המקובלים בצפת לפני כ- 500 שנה, מזמן האריז"ל והרמ"ק. אחד מגדולי צפת רבי שלמה אלקבץ, תיקן את נוסח 'לכה דוד', בבית האחרון קבע את לשון הגמ' 'בואי כלה בואי כלה'. בנוסח ספרד מוסיפים לפני 'מזמור לדוד' את המילים 'בואו ונצא לקראת כלה לקראת שבת מלכתא'.

הפיוט התקבל בחביבות עצומה בכל תפוצות ישראל, ואומרים שזה הפיוט האחרון על סדר התפילה שהתקבל בכל תפוצות ישראל ממש. בסידור המפורש לשבת קודש (וינגרטן, סדר קבלת שבת, ובמבוא בפרק ה), האריך במשמעות ומעלת השיר, והביא עדויות שהאריז"ל כבר היה אומרו, ועורר השל"ה לאומרו בשמחה בשיר ובעמידה.

והעיד הג"ר מרדכי צוקרמן זצ"ל, שגם בישיבות ליטא אמרו 'קבלת שבת', כפי שראה בישיבת ראדין במחיצת החפץ חיים, וכן היה מנהג קלם כנראה מזמן הסבא, וגם המשגיח הגה"צ רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל התפלל בביתו עם תלמידיו סדר קבלת שבת.

בברכת התורה
עקיבא יוסף לוי

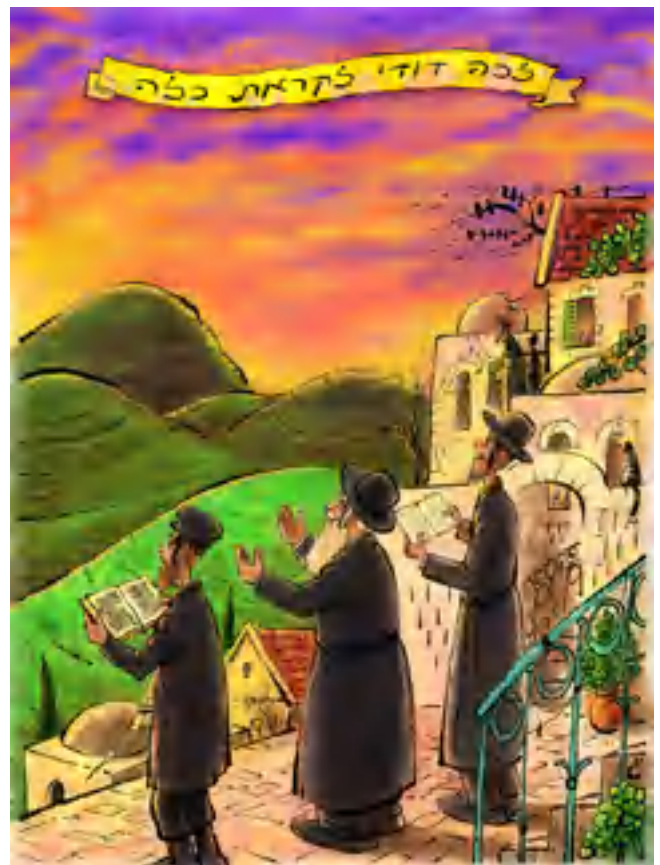
נושא הגיליון

הכיוון ב'בואי בשלום'

בואי כלה בואי כלה

תקציר: סדרת הגיליונות בנושא כיוון התפילה, גיליון 463 'כיוון התפילה'. גיליון 464 'כיוון התפילה בבית הכנסת'. גיליון 465 'כיוון התפילה בכותל המערבי'. ובהמשך לכך הנושא בגיליון הנוכחי מספר 466 הכיוון ב'בואי בשלום'.

שאלה: לאיזה כיוון יש לפנות באמירת 'בואי בשלום' בקבלת שבת, צד מערב, צד הפתח, צד הפוך ממה שמתפלל? כיצד ינהג מי שיושב בכותל המזרח של בית הכנסת שהרי פניו

מציורי יוני גרינשטיין

הגיליון הוקדש לזכות פנינה מרגלית בת רחל תחי', שתזכה לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות, בבריות גופא ונהורא מעליא, אמן.

למערה? מה יעשה אדם שנמצא בבית כנסת שלא פונים לצד הראוי?

1. באו ונצא לקראת כלה

קבלת שבת: המקור של קבלת שבת מבואר בגמ' (שבת דף קיט. בבא קמא דף לב. לב:) על רבי חנינא שהתעטף בבגדים נאים, ונעמד לפני כניסת השבת, ואמר בואו ונצא לקראת כלה מלכתא, ואמרי לה לקראת שבת כלה מלכתא. רבי ינאי לבש את בגדיו בערב שבת, ועמד ואמר 'בואי כלה' 'בואי כלה'. ופירש רש"י (ד"ה באו ונצא) כאדם המקבל פני מלך.

ביאור מחלוקת רבי חנינא ורבי ינאי, פירש המהרש"א (חידושי אגדות בבא קמא לב:), שישאל הם החתן, והשבת היא הכלה, ורבי חנינא אמר בואו ונצא לקראת שבת המלכה, כי דרך החתן לצאת לקראת הכלה, ואילו רבי ינאי לא אמר 'נצא לקראתה', אלא להיפך הוא עמד במקומו, וכאשר השבת נכנסת היה אומר 'בואי כלה', שהכלה תבוא אליו, כמו כלה שאחרי כניסתה לחופה היא באה מבית אביה לבית בעלה, ולכן כפל ואמר 'בואי כלה בואי כלה', שבאה לחופה ואח"כ באה לבית בעלה.

וכתוב במדרש (מדרש תהלים פרק צב פסוק א אות ג), כשנכנסת השבת מקבלים אותה בשירה ובזמרה, שנאמר (תהלים פרק צב פסוק א) מְזַמֵּר שִׁיר לַיּוֹם הַשַּׁבָּת.

ונפסק ברמב"ם (הלכות שבת פרק ל הלכה ב) איזהו כבוד זה שאמרו חכמים, שמצוה על אדם לרחוץ פניו ידיו ורגליו בחמין בערב שבת מפני כבוד השבת, ומתעטף בציצית ויושב בכבוד ראש, מייחל להקבלת פני השבת כמו שהוא יוצא לקראת המלך, וחכמים הראשונים היו מקבצים את תלמידיהם בערב שבת, ומתעטפים ואומרים בואו ונצא לקראת שבת המלך. [השבת נקראת כלה, מלכה, ומלך. אפשר לבאר, שהרמב"ם כתב שצריך כובד ראש, כי מזכיר רק מלך ולא הזכיר כלה, ואילו השו"ע הזכיר שמחה כיון שהזכיר כיוצא לקראת כלה].

וכך היה נוהג הגר"ז מבריסק זצ"ל בערב שבת לפני כניסת השבת, היה יוצא לחצר ויושב לבדו עד שתחשך, ואז נכנס לביתו לתפילת מעריב עם הציבור. ואמר הגר"י יחיאל מיכל פיינשטיין זצ"ל שהנהגה זו מקורה בדברי הרמב"ם (עדות הגר"צ פלמן, מובא באהלי שבת גיליון 4 עמוד לב מדור 'נועם שבת').

ונפסק בטור ובשו"ע (סימן רסב סעיף ג) ילבש בגדיו הנאים וישמח בביאת שבת כיוצא לקראת המלך וכיוצא לקראת חתן וכלה, שכן רבי חנינא התעטף ועמד בפניא דמעלי שבתא, ואמר בואו ונצא לקראת שבת מלכתא, ר' ינאי אמר 'בואי כלה', 'בואי כלה'.

רץ ברשות: מכח זה מבואר בגמ' (בבא קמא דף לב.),

הודעה משמחת

חידוש בבית הוראה 'הילכתא'

ניתן להעביר שאלות

למורנו הגאון הגדול ר' שריאל רוזנברג שליט"א

גאב"ד בד"צ ב"ב של הגר"נ קרליץ זצ"ל ורב שכונת 'רמת דוד' ב"ב

השאלות יועברו אחת לשבוע ע"י רבני בית ההוראה

ניתן להתקשר 02-5350-535

בימים ב' - ג' בין השעות 21:00 - 24:00

וכן ניתן לשלוח ב"נדרים פלוס" בהודעות למערכת

בברכת התורה
הילכתא
התשובות והנדרים

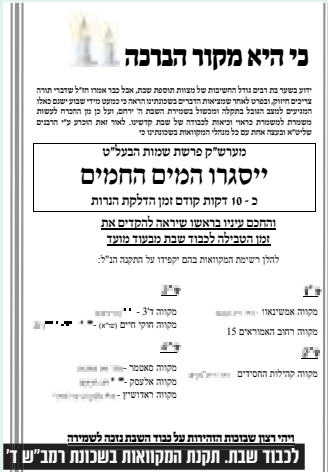
ונפסק ברמב"ם (הלכות חובל ומזיק פרק ו הלכה ט), ובשו"ע (חו"מ סימן שעח סעיף ח), שאם רץ והזיק בערב שבת בין השמשות פטור, מפני שהוא רץ ברשות.

בגדר הריצה ברשות נאמרו כמה מהלכים, הרמב"ם פירש כדי שלא תכנס השבת והוא אינו פנוי. יש מדייקים בלשון הגמ' שהריצה עצמה היא לכבוד שבת, כפי שפירש רבינו חננאל רבי חנינא הוא מרקד ואזיל ואמר בואו ונצא לקראת שבת. ובנימוקי יוסף (דף טו עמוד ב מדפי הרי"ף) ביאר הריצה לצורך המצוה שצריך לקנות צרכי שבת. ובשער הכוונות (דף סד א דרוש א) הוכיח ש'בואו ונצא' הכוונה לצאת חוץ לעיר, ולכן פטור הרץ לתכלית מצוה.

2. מנהגי אמירת קבלת שבת

צריך לצאת: כתב בסדר היום (הנהגת והכנת יום השישי לכבוד השבת, ובסדר קבלת שבת), הביאו הכנסת הגדולה (בהגהותיו על הטור סימן רסב), שראוי להוציא בשפתיו 'בואו ונצא לקראת כלה'. ומה שאמרו 'בואו ונצא' משמע שיצאו למקום אחר, ובמנהג זה יש ענין לצאת מהבית למקום אויר אל הגן או לחצר, במקום פנוי וראוי להקבלה, ואין חובה לצאת מהעיר, והכל לפי האדם והמקום. ואפילו ד'

אין מזרזין אלא למזרזין

עדכונים: בהמשך לסדרת העדכונים בגיליונות עומק הפשט (מספר 461-460-457) בנושא חיזוק גדרי השבת וקדושתה בכל אתר ואתר ברחבי ארץ הקודש, וביניהם בעיר בית שמש, ובפרט בתקופת החורף, בה השבת נכנסת מוקדם וימי שישי קצרים מאוד. התפרסם לאחרונה, מכתב מרבני רמת בית שמש ד' לקבוע תקנה בסיכום עם מנהלי המקוואות בשכונה, שהחל מערב שבת קודש פרשת שמות תשפ"ה ואילך, יסגרו את המים החמים במקלחות בכל המקוואות 10 דקות לפני זמן הדלקת נרות, במטרה שלא יגרר חס ושלוש חשש חילול שבת. במכתב מפורט רשימה של שמונת המקוואות בשכונה שהתקנה חלה עליהם.

יהי רצון, שבזכות הזהירות על כבוד השבת, נזכה לשמירה עליה, ולהתברך מברכת השבת מקור הברכה.

השדה, אלא מדרך עליון מלמעלה למטה. ורבי חנינא אמר בואו ונצא כמקבל אדם חשוב, ולא יצא, כי לאיזה צד יצא. והכוונה בואו ונצא שאנו מוסיפים מחול על הקודש. ויותר טוב לקבלו בבית הכנסת, ולומר 'בואו ונצא' ומיד 'בואי כלה' לקיים דברי שניהם.

מנהגו שלא לצאת, וכפי שכתב **הפרי מגדים** (אשל אברהם סימן רסב ס"ק ג) ואנו נוהגים להפוך את הפנים לצד מערב באמירת 'בואי כלה'.

ומבואר ב**באר היטב** (סימן רסב ס"ק ה), וב**משנ"ב** (ס"ק י), שיש מקומות שנוהגים לצאת מבית הכנסת לעזרה, ואומרים בואו ונצא וכו' (כנסת הגדולה), ואנחנו נוהגים להפוך את פנינו לצד מערב, כשאומרים 'בואי בשלום', ועומדים כמו כשאדם מקבל פני אדם גדול.

שורש הפולמוס: לנוהגים כהאריז"ל מפורש בשער הכוונות שיוצאים לשדה ועומדים עם הפנים למערב כנגד מקום שקיעת החמה. אבל לפי מנהג העולם, לומר קבלת שבת בתוך בית הכנסת והופכים את הפנים לצד מערב, יש לחקור מה עיקר הענין, ויש בזה ג' צדדים; א. לכיוון מערב העולם כפשטות הפרי מגדים. ב. לכיוון פתח בית הכנסת, ובאירופה הפתח היה לכיוון מערב ולכן כתב הפרי מגדים מערב. ג. סיבוב של 180 מעלות, הפוך מהכיוון אליו מתפללים.

בהרבה מקומות מתפללים למזרח (בחלק גדול מירושלים ובני ברק ואירופה וצפון אפריקה ואמריקה), ובזה אין נפק"מ מה העיקר, כי בכל מקרה כשמסתובבים הפוך מכיוון התפילה, מסתובבים לכיוון מערב, ובדרך כלל גם הדלת בצד מערב, כך שיש את כל המעלות, גם לכיוון הדלת וגם לכיוון מערב, וגם סיבוב של 180 מעלות. אבל יושבי צפון שמתפללים לדרום, ויושבי דרום שמתפללים לצד צפון, ויושבי מזרח (בארץ ישראל, מעלה הר הזיתים, ומעלה אדומים. ובחוץ לארץ סין ואוסטרליה) שמתפללים

אמות חוץ לביתו סג, ואם אין לו טורח לצאת חוץ לעיר יצא, והוא יותר טוב, שכן דרך המקבילים לצאת החוצה להקביל.

ומוסיף **הכנסת הגדולה**, ותמצית דבריו הובאו **במגן אברהם** (ס"ק ג), שטוב לצאת לשדה, והעידו **במהר"ר אברהם מונסון זלה"ה**, שהיה יוצא חוץ לכפר על פני השדה, הרחק כמטחוי קשת. ובקצת מקומות נוהגים לצאת רק אל חצר העזרה מקום מגולה. וקורא תיגר על מנהג המקומות שלא יוצאים מבית הכנסת, אלא מקבילים אותה במקומם בתוך בית הכנסת.

חקל תפוחין קדישין: ידוע מה שכתב **הקדוש רבי חיים ויטאל זיע"א** (בספרו שער הכוונות דף סד ע"ג דרוש א דקבלת שבת, ובספרו פרי עץ חיים שער השבת פרק ו), סדר קבלת שבת הוא, שתצא לשדה ותאמר בואו ונצא לקראת שבת מלכתא לחקל תפוחין וכו', ותחזור פניך כנגד רוח מערב ששם החמה שוקעת, ובעת שקיעתה ממש אז תסגור עיניך וכו' ותכוין באימה וביראה, כעומד לפני המלך, לקבל תוספת קדושת שבת.

מקור המנהג לצאת השדה, כתב **הבן יהוידע** (בבא קמא לב. ד"ה מאי ברשות), שהאריז"ל דייק כן מלשון הגמ', 'בואו ונצא' מכאן שצריך לצאת לשדה לקבל השבת.

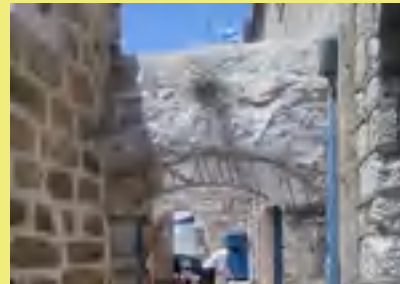
וביאר המשגיח דמיר **הג"ר ירוחם ליוואוויץ זצ"ל** (דעת חכמה ומוסר חלק א עמוד קל), שיצאו לשדה כדי לצייר לעצמם יציאה לקראת מלך, כדי להרגיש ולהשיג את קבלת השבת, כדרך שאמרו **בגמ'** (פסחים דף קטז:): חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, שרק על ידי שיצייר לעצמו את הדבר על ידי מעשה, יבוא לכלל דרגה זו, והוא יסוד בעבודת האדם בעולמו.

בבית הכנסת: מאידך לדעת **הרמ"ק** (בסידורו תפילה למשה שער י אות ד) הובא **בסידור השל"ה** (סדר קבלת שבת) אין לצאת אל השדה בשעת קבלת שבת, והיוצא אינו מן החסידים אלא מן המתמיהין. שהשבת אינה באה דרך

בית כנסת האריז"ל בצפת

בצפת בעיר העתיקה, יש כיום בית כנסת האר"י הספרדי, ובית כנסת האר"י האשכנזי. בכניסה לשער חצר בית כנסת האר"י האשכנזי מופיע הכיתוב 'חקל תפוחין קדישין'.

לפי המסורת, כאן במקום בית כנסת האר"י האשכנזי היו האריז"ל ותלמידיו יוצאים לבושים בבגדי לבן לאמירת קבלת שבת, סמוך לזמן כניסת השבת.

המקום גבוה על ההר, ופונה לצד מערב ורואים את שקיעת החמה, וגם רואים מרחוק את אתרא קדישא מירון.

לצד מערב, בהם השאלה, האם צריכים לפנות למערב, או לכיוון הדלת, או להסתובב 180 מעלות.

עוד יש לדון לגבי רב בית הכנסת שיושב ופניו למערב, שאם יאמר 'בואי בשלום' לכיוון מערב, נמצא שאינו מסתובב כלל וחסר לו בהתעוררות הנפש, ומאידך לכאורה אין ענין לעשות סיבוב שלם.

3. לכיוון מערב העולם

ניכר השקיעה: על פי דברי שער הכוונות, כתבו בכף החיים (סימן רסב ס"ק לב, לג) ובבן איש חי (שנה שניה פרשת וירא אות ב), שצריך להחזיר את הפנים לכיוון צד מערב, ששם החמה שוקעת. ואפילו הנוהגים שלא לצאת מבית הכנסת משום שקשה להם היציאה, לפחות יחזירו פניהם כנגד צד מערב.

וכתב בספר באתי לגני (חלק ד קבלת שבת עמוד כו בהוצאת אהבת שלום) מה שכתב בשער הכוונות שצריך מקום גבוה וכנגד המערב, המטרה בזה כדי שלא יעבור זמן השקיעה, ויוכל לכיון זמן השקיעה.

ומבאר הגרש"ז אויערבאך זצ"ל (ירושלים במועדיה שבת ב עמוד קנט) מכיון שהשמש שוקעת במערב, ניכר שנגמר יום השישי ומתחיל יום השבת.

השכינה במערב: בספר טעמי המנהגים (הערות סימן

רסד) מפרש 'בואי בשלום' הכוונה לשכינה שתבוא לשרות עלינו עם קדוש 'תוך אמוני עם סגולה', ולפי שהשכינה במערב, כמבואר בט"ז (סימן ג ס"ק ג) לכן הופכים כל הקהל את פניהם לצד מערב, כשאומרים בואי בשלום.

וכעין זה ביאר הג"ר משה פיינשטיין זצ"ל (אגרות משה אורח חיים חלק ג סימן מה), כיון שהשכינה במערב, כמבואר בשו"ע (סימן ג סעיף ה) ובמשנ"ב (ס"ק י), והשבת היא השראת השכינה, שנאמר בשבת 'ביום השביעי נתעלה וישב על כסא כבודו', ולכן הופכים את הפנים בבואי בשלום, לכבוד השבת שנמצאת במקום השכינה שהיא במערב.

והוסיף, שאם הפתח אינו בצד מערב, מסתבר שצריך להסתובב למערב ולא לכיוון הפתח, ומכל מקום איך שעושים זה טוב, כי הכוונה בהכל לכבוד שבת קודש (אולי כוונתו, שאם נמצא במקום שמתפללים לכיוון הפתח, לא ישנה ממנהג המקום).

הנשמות במערב: טעם נוסף, כתב בתפארת שלמה (ראדמסק, בראשית פרשת חיי שרה), שבכח הצדיק להעלות את הנשמות הנדחות, ובפרט בליל שבת שאז הוא זמן עליית העולמות למעלה, לכן המנהג להפוך לצד מערב, בשעה שאומרים 'בואי בשלום' בקבלת שבת, לרמז על הנשמות הנדחות לחוץ שגם הם יעלו, והנשמות הנדחות נמצאות במערב, ולכן צריך להסתובב לצד מערב.

המנהג למערב: צפת ומירון נמצאים בצפון, ומתפללים לכיוון דרום, ומנהג הרבה בתי כנסת להסתובב לכיוון מערב העולם, סיבוב של 90 מעלות ולא סיבוב שלם של 180 מעלות, וכן עורר הג"ר ישעי' אשר זעליג מרגליות זצ"ל (מידות דרשב"י, ביאור השיר בר יוחאי בסופו עמוד קמח, אוצרות ירושלים לא-מ עמוד תצט-תק) באתרא קדישא מירון, להסתובב ב'בואי בשלום' רק 90 מעלות לצד מערב, ולא כמו שטועין העולם שמסובבים 180 מעלות. והוכיח כן מדברי שער הכוונות שעיקר הענין לצד מערב.

והעיד בשו"ת בצל החכמה (חלק ג סימן סה בהשמטות) שכ"ק האדמו"ר ממנוקטש בעל המנחת אלעזר זצ"ל כאשר שבת בשנת תר"ץ בעיה"ק צפת ת"ו התפלל בבית המדרש צאנז, בעת אמירת החרוז 'בואי בשלום' לא הפך פניו מדרום לצפון רק צידד עצמו לצד מערב.

ויש מאמר נפלא מאת הג"ר יחיאל גולדהבר שליט"א (בית אהרן וישראל קובץ סו עמוד צא, וכן האריך בסדרת מאמרים בכל מנהגי קבלת שבת), בה הוא מפרט את כל המנהגים בנושא, ומביא מנהג כ"ק האדמו"ר רבי יוחנן מסטולין זיע"א כששבת בחיפה, וכ"ק האדמו"ר רבי מרדכי שלמה מבויאן זיע"א כששבת במירון, וכך נוהגים זקני מירון וצפת להטות לצד מערב העולם, וכן שמע מהמקובל רבי יצחק כדורי זצ"ל שצריך להסתובב לצד מערב.

שהפתח בצד אחר לצפון או לדרום, אין ענין להסתובב לצד מערב, אלא צריך להסתובב לכיוון הפתח.

האבלים מגיעים מהדלת: כתב **בטעמי המנהגים** (קונטרס אחרון לטעמי המנהגים שיך לסימן רסד עמוד 86) בשם **ספר תולדות מנחם**, והובא **בסידור הגר"א** (קבלת שבת ביאור בואי בשלום הגהה ה), לפי שבכל השבוע לא כולם נמצאים בבית הכנסת שטרודים במלאכתם, ואין יודעין מהתוהה ומהשמחה אשר בעיר, לזאת בכדי שידעו שיש אבל בעיר לנחמו, הופכין פניהם קודם קבלת שבת לצד הפתח שבמערב ששם יושבין האבלים, כדי לראות את האבל וידעו לנחמו.

ונחלק **האגרות משה** (שם) על הטעם שהוא בשביל האבלים, והתבטא שזה הטעם אינו כלום.

מנהג למעשה: ולדעת **האז נדברו** (חלק ב סימן ו) צריך להפוך פניו לכיוון הפתח, ויושבי הצפון שמתפללים לדרום ובשעת 'בואי בשלום' הופכים את פניהם לצפון, אם הפתח אינו בכיוון צפון, אינו מנהג נכון שאינו לא כמו השיטה שהעיקר מערב, ולא כמו השיטה שהעיקר לכיוון הפתח, ולכן צריך לצדד קצת לכיוון הפתח, ואם הפתח אינו רחוק מהצפון אפשר להסתובב לכיוון צפון.

וחידש בשו"ת **בצל החכמה** (חלק ג סימן סה), וכעין זה כתב **בתשובות והנהגות** (כרך א סימן רפה), שדברי האריז"ל להתפלל לכיוון מערב, נאמר דווקא לפי מנהגם שהיו יוצאים לשדה לומר קבלת שבת בזמן השקיעה ממש, וניכר לפניו שקיעת השמש המכרזת על בוא השבת, לכן ראוי להפוך את פניו בזמן קבלת השבת לצד מערב, כי שם השקיעה, שבה תלוי הרגע של קבלת תוספת קדושת השבת.

אבל לפני מנהגנו שמתפללים בבית הכנסת, ואין מקבלים שבת ברגע השקיעה, אלא באים להראות בנפשנו שמקבלים את השבת כמו שמקבלים אדם חשוב, בזה לא חייבים להסתובב לצד מערב, ולכן אם עומד במזרח ירושלים ומתפלל למערב העולם, צריך בשעת אמירת 'בואי בשלום' להסתובב לצד הדלת, לעורר את מחשבתו ולהראות בנפשו, שעכשיו באמירה נכנס אלינו שבת קודש, ומתווסף נפש יתירה ותוספת קדושת השבת, ומה שכתב הפרי מגדים לצד מערב, עיקר כוונתו לצד הפתח, אלא שבמדינות אירופה שמתפללים למזרח, הפתח היה במערב.

והוסיף בהשמטות, שאם מתפלל לצד צפון או לצד דרום, ויש לו כבר התעוררות הנפש, בכך שיסובב לצד מערב, מספיק להסתובב למערב ולא צריך להסתובב לדלת. אבל במתפלל לצד מערב אם יישאר על עומדו, תחסר לו ההתעוררות לתכונה וכוונה זו, ולכן צריך להסתובב לדלת.

ולפי זה כתב הגר"ר **אברהם דויטש שליט"א**, (שו"ת פסקי הלכות בד' חלקי שו"ע חלק א עמוד סח), לגבי המנהג בעיר מעלה אדומים היושבת ממזרח ירושלים, ומתפללים לכיוון

ולדעת הגר"ר **אבגדור נבנצל שליט"א** (תשובות אבגדור הלוי או"ח עמוד רסו) צריך לעמוד לכיוון מערב ויאמר 'בואי בשלום'. אמנם באופן שהציבור פונה לכיוון שאינו נכון, אין ליחיד לשנות ממנהג הציבור, אלא יפנה כמותם, ויאמר בלי להתבלט לפני הציבור או אחרי הציבור כאשר עומד לכיוון הנכון.

ויש לדמות לכאן מה שכתב **המשנה ברורה** (סימן צד ס"ק י), בית כנסת שארון הקודש לצד דרום העולם וכולם מתפללים לצד ארון הקודש, אף שהוא שלא כהוגן, מכל מקום הבא להתפלל שם יתפלל לצד שהציבור מתפלל, אך יצדד פניו למזרח.

ומנהג הגר"ח **קניבסקי זצ"ל** (אלא עמוד קז) שפנה באמירת 'בואי בשלום' לצד מערב, למרות שלא היה כנגד הפתח, כמו שרואים בתמונה המצורפת שצולמה בביתו נאווה קודש. והורה הגר"ח (אשי ישראל פרק לו ס"ק לב) שגם המקבל שבת ביחידות, צריך לשובב פניו בשעת אמירת 'בואי בשלום'.

4. לכיוון הפתח

אדם חשוב מגיע מהדלת: לדעת **הערוך השולחן** (סימן רסב סעיף ה), והגר"ר **ניסים קרליץ זצ"ל** (חוט שני שבת חלק ד פרק פב עמוד נג), והגר"ר **ישראל יעקב פישר זצ"ל** (הליכות אבן ישראל שבת חלק א עמוד פא), והגר"ר **יוסף ליברמן זצ"ל** (משנת יוסף הלכות בית הכנסת סימן מא), והגר"ר **בנימין יהושע זילבר זצ"ל** (אז נדברו חלק ב סימן ו), והגר"ר **משה שטרנבוך שליט"א** (תשובות והנהגות כרך א סימן רפה), על פי הפשט עיקר הענין הוא להסתובב לכיוון צד הפתח, כקבלת פני המלך שמגיע דרך הפתח, ובדרך כלל באירופה היה ארון הקודש ופני בית הכנסת לצד מזרח, והיו מתפללים לכיוון מזרח, ודלת הכניסה היתה בצד מערב, ולכן הוזכר באחרונים שמסתובבים לצד מערב, ואין הכי נמי במקום

הגר"ח קניבסקי זצ"ל באמירת בואי בשלום נעמד בחלון ביתו והופך פניו לכיוון מערב

6. מנהג הרבנים

פניו למזרח: רב שיושב במזרח ופניו למערב, מה יעשה כשהציבור אומר 'בואי בשלום', שהרי בין אם פונים למערב ובין אם פונים לכיוון הדלת, מכיון שהוא כבר פונה לאותו הכיוון, לא יהיה ניכר שהוא פונה לכיוון שבת המלכה.

מנהג הג"ר **ניסים קרליץ זצ"ל** (עדות נכדו הג"ר מנחם קרליץ ותלמידיו לרבני הילכתא), והגרש"ז **אויערבאך זצ"ל** (עדות נכדו הג"ר אהרן גולדברג לרבני הילכתא), והגר"ש **אלישיב זצ"ל** (עדות נכדו הג"ר אריה אלישיב לרבני הילכתא), שהיו יושבים ופניהם לכיוון הפתח, ונעמדו ואמרו 'בואי בשלום' ללא שום היכר נוסף.

והגרש"ז אויערבאך כאשר סיים לומר בואי בשלום, נשאר לעמוד ופניו למערב, ולא הסתובב לכיוון מזרח. והגר"ש אלישיב כשאמר 'בואי כלה' הראשון היטה ראשו מעט לכיוון מערב, וב'בואי כלה' השני היטה ראשו מעט לכיוון ארון הקודש שהיה לשמאלו, ושוב לא הסתובב עוד. והגר"נ קרליץ, כמדומה שבאמירת מזמור שיר ליום השבת הסתובב לכיוון ארון הקודש.

פתרון מחודש היה נוהג הגרי"צ **דינר רב קהל עדת ישראל** (מנהגי מהרי"צ הלוי שבת קודש עמוד כה), כאשר היה יושב ופניו לקהל, בבתים הסמוכים ל'בואי בשלום', קם והסתובב עם פניו למזרח, וכך ב'בואי בשלום' הסתובב למערב.

7. הכיוון ב'בואי כלה'

שמאל וימין: מבואר ב**סידור בית יעקב** (לרבי יעקב עמדין בביאור בואי בשלום) בשם **אביו החכם צבי**, שבאמירת 'בואי כלה', בפעם הראשונה היה שוחה לצד שמאל שהוא כנגד ימין השכינה, ובפעם השניה היה שוחה לצד ימין שהוא כנגד שמאל השכינה.

[לכאורה אם לא מסתובבים לכוון מערב, אין ענין לפנות קודם לצד שמאל, שהרי אינו לצד השכינה].

ימין ושמאל: ולדעת **קצות השולחן** (סימן עז סעיף ב) **והבן איש חי** (שנה ב פרשת וירא) על פי **האריז"ל**, קודם פונים לצד ימין ואחר כך לצד שמאל.

והרמב"ם בזה **בנטיעי גבריאל** (הלכות נישואין א עמוד קכח) בביאור הנוהגים להסתובב לצד ימין, והנוהגים להסתובב לצד שמאל.

מנהג הגרי"י **פישר זצ"ל** (הליכות אבן ישראל שבת חלק א עמוד פא), כשאמר 'בואי כלה' בפעם הראשונה היה כורע בראשו כלפי הפתח, וחוזר דרך ימינו לצד מזרח, ואומר פעם ב' 'בואי כלה', בכריעת הראש כלפי מזרח.

ומנהג **כ"ק האדמו"ר משומרי אמונים זיע"א** בעל החוקי חיים, כשאמר ג' פעמים 'בואי כלה', השתחוה לצד ימין, ואחר כך לצד שמאל, ולנגד פניו, תוך כדי אמירת 'בואי כלה', וכשהסתובב למקומו אמר 'לכה דודי'.

מערב ובאמירת 'בואי בשלום' מסתובבים למזרח ששם פתח בית הכנסת, והסיק שאפשר להמשיך את המנהג להסתובב לכיוון ים המלח. ומכל מקום מן הראוי כאשר חוזרים לצד מערב, ואומרים מזמור שיר ליום השבת, שיכוון לקבל פני שבת המלכה, כמו שכתב האריז"ל שצריך לעמוד לצד מערב בשעת אמירת מזמור שיר ליום השבת.

נגלה ונסתר: ולדעת הג"ר **יעקב הלל שליט"א** (מקבציאל כג) בהוראות ליהודי אוסטרליה, על פי הסוד צריכים להישאר לעמוד למערב, ומוכיח כן מלשון **הבן איש חי** (וירא שנה שניה) שהתפלל למערב ולמרות זאת כתב לעמוד לכיוון מערב, אבל על פי הפשט צריך לפנות לכיוון הדלת, ואם הדלת אינה במזרח אין שום טעם לפנות למזרח ב'בואי כלה'.

הבדלי דינים: ולדעת הג"ר **יוסף ליברמן זצ"ל** (משנת יוסף סימן מא) המתפללים למזרח והדלת במערב, לכל הדעות יפנו למערב. וגם כאשר הדלת בצפון או בדרום, צריכים לפנות למערב לצד שכינה, וכמנהג העולם.

המתפללים לצפון או לדרום, כמו במירון, אם הדלת אחורנית יפנו לדלת, ואם הדלת בצד יכולים לפנות אחורנית כמנהג העולם, כי נחשב כהולך לקראת המלך. וגם אם יפנו למערב הוא טוב על פי סוד.

המתפללים למערב, אם הדלת מאחורה, יפנו לדלת, וגם אם הדלת בצד יפנו אחורנית, כדי לעשות מעשה כהולך לקראת המלך. ואם הדלת בצד ארון הקודש כמו בחלק משטיבלאך מאה שערים, יפנו אל הדלת, ואם הוא במערב בפניה יצדדו לדלת. ועיין שם ביאור חילוקי דינים אלו.

5. סיבוב של 180 מעלות

מנהג העולם: המנהג המקובל ברוב העולם, להסתובב תמיד 180 מעלות, גם במקומות שלא מתפללים למזרח, ואפילו כאשר הפתח אינו ממוקם בצד האחורי של מבנה בית הכנסת. וצריך להבין מה טעם המנהג, הרי אינו לא כשיטה של מערב ולא כשיטה של פתח.

ואולי הפשט שעיקר הענין בקבלת שבת לעשות מעשה של 'יוצא לקראת כלה', כמו מקבל פני אדם חשוב, שאומר 'בוא ונצא' למרות שאינו יוצא בפועל, ואומר 'בואי בשלום' להכנת הלב לקבלת תוספת קדושה של שבת.

וכן נוקט הגר"ש **דבילצקי זצ"ל** (פתח עינים החדש עמוד קטו, משנת יוסף הלכות בית כנסת עמוד רכב, ישורון קובץ מא) שהמנהג בצפת שמתפללים לכיוון דרום, ובקבלת שבת מסתובבים לאחוריהם דוקא. והביא בשם **הברכת אליהו** (מני) שבבית אל לא נהגו דוקא למערב. והוסיף כיוון שהסיבוב הוא רק מנהג, לכן גם במקומות שהמנהג אינו לפי הטעמים והכללים, הנח להם לישראל, אבל המתפלל בשדה או ביחידות ידקדק שיהיו פניו למערב כדברי האריז"ל.

כִּי אֲשַׁמְרָה שַׁבָּת קַל יִשְׁמְרֶנִּי

ממות לחיים: מעשה מופלא אירע בתקופת השואה האיומה בשנת תש"ג. הכיבוש הנאצי היה בעיצומו, מעל 3 שנים שהנאצים שלטו בצרפת, אולם בית הכנסת הגדול בעיר ליון שבצרפת המשיך לפעול, והתקיימו בו מניינים כסדרם.

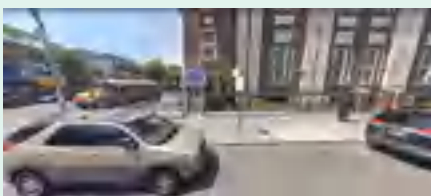
בערב שבת אחת, החליטה המיליציה של העיר ליון שהיתה ידועה בשם 'גדודי ההלם של ממשלת וישי' שפעלו לטובת הנאצים ימ"ש, להפסיק את תפילות היהודים, ולהרוס את בית הכנסת.

וכך סיפר רב בית הכנסת ששרד בהשגחה מופלאה את המלחמה האיומה, במהלך קבלת שבת נכנס לבית הכנסת בחשאי אחד מחברי המיליציה ועמד בסוף הבית כנסת, ובידיו 3 רימוני יד, שניות ספורות לאחר שנכנס לבית הכנסת משך את ניצרות הרימונים והתכוון להשליכם לתוך קהל המתפללים ולהמלט מיד החוצה.

אולם המראה באותו רגע השבית אותו מפעולה, כאשר כל הקהל כאחד עמדו לקראת אמירת 'בואי בשלום' והסתובבו לכיוונו, מרוב פחד ובהלה שגילו אותו ובאים להורגו, החייל קפא על עומדו בעינים קרועות לרווחה, והרימונים נפלו מידי במקום בו עמד, בעודו נס על נפשו. כתוצאה מהפיצוצים נפצעו מספר מתפללים מהרסיסים, אבל ברוך ד' לא היו הרוגים. מתפללי בית הכנסת ניצלו ממות לחיים, בזכות קיום מנהג ישראל להסתובב בשעת אמירת 'בואי בשלום' לקבל פני שבת מלכתא (ברכי נפשי, האמנתי ואדברה להגר"מ טולידאנו עמוד 520-519, פאר התורה להגר"י אלול עמוד 677).

עולם הפוך ראיתי...

איפכא מסתברא: בית הכנסת אנשי ספרד (באנגלית: Anshei Sfarad Of Boro Park, ביידיש: ספרדיש'ע שול), הוא מבתי הכנסת הראשונים וההיסטוריים בבורו פארק, בית הכנסת ממוקם בפינת הרחובות של השדרה ה-14 והרחוב ה-45, בית הכנסת נוסד בשנת תרע"ה, בשנות ההגירה הגדולה של מאות אלפי יהודים מאירופה לארצות הברית.

בשנותיו הראשונות היה הבית הכנסת מרכזי בעיר ורוב היהודים התפללו בו, משנוצר חיכוך בין היהודים שומרי השבת לבין אלו שאינם, הקימו קבוצת יהודים את 'בית הכנסת שומרי שבת' שיועד למתפללים שומרי שבת בלבד.

בנוסף להיכל בית הכנסת הגדול, יש בבית הכנסת שטיבלאך פעיל כל ימות השנה, עם מנינים גדולים ומכובדים מסביב לשעון, ניתן לראות מנייני מתפללים מכל הסוגים והעדות יחד שבטי ישראל, וגם משולחים שהגיעו מארץ הקודש.

דא עקא, בזמנו כאשר בנו את בית הכנסת, בשל שיקולים שונים, נבנה ארון הקודש לכיוון מערב, כאשר באמת כיוון התפילה הנכון הוא לכיוון מזרח.

ויש לעיין מה הדין הלכה למעשה כאשר נמצאים שם, וכל הקהל מתפללים לכיוון מערב, האם היחיד שמגיע לשם צריך להתפלל

לכיוון מזרח או לא, ומה יעשה באמירת 'בואי בשלום', האם יסתובב עם הציבור לצד מזרח, או שימשיך לעמוד לכיוון מערב. מי שיש לו מידע בנושא, נשמח לקבלו לזיכוי הרבים.

דינים העולים

- א. **בואו ונצא:** צריך לקבל פני שבת כמקבל פני אדם חשוב, וכיוצא לקבל פני המלך והכלה, וילבש בגדיו הנאים וישמח בביאת השבת.
- ב. **קבלת שבת:** למנהג האריז"ל יוצאים חוץ לעיר ואומרים קבלת שבת בשדה בסוד 'חקל תפוחין קדישין'. למנהג הכנסת הגדולה יוצאים רק מהבית לחצר. למנהג העולם שהובא בפרי מגדים אומרים קבלת שבת בתוך בית הכנסת, ובאמירת 'בואי בשלום' הופכים פניהם למערב.
- ג. **לצד מערב:** הטעם להפוך למערב, כי שם ניכר שקיעת החמה וכניסת יום השבת, ועוד שהשכינה במערב, ועוד שמעלין את הנשמות הנדחות שבמערב.
- ד. **לצד הפתח:** הטעם להפוך לכיוון הפתח, כדי לקבל פני השבת, כקבלת פני אדם חשוב שמגיע דרך הפתח. ויש מוסיפים טעם כדי לנחם את האבל שיושב במערב, ויש דוחים טעם זה.
- ה. **היושבים בדרום ובצפון:** המתפללים לצד דרום העולם כמו בצפת ומירון, וכן המתפללים לצפון העולם, נחלקו המנהגים, יש אומרים שיסתובבו לכיוון מערב, ויש אומרים שיסתובבו לכיוון הפתח.
- ו. **היושבים במזרח:** המתפללים לצד מערב העולם, צריכים להפוך פניהם לכיוון הפתח, או לא להפוך כלל, ומנהג העולם בכל אופן להפוך 180 מעלות.
- ז. **בואי כלה:** באמירת 'בואי כלה', יש אומרים לשחות קודם לשמאלו לימין השכינה ואח"כ לימינו לשמאל השכינה, ויש אומרים קודם לימינו ואח"כ לשמאלו. ויש שנהגו לשחות פעם אחת לכיוון הדלת, ופעם שניה לכיוון ארון הקודש.

משיב כהלכה

- הפרס השבועי 100 שקל מזומן**
הזוכה בפרס גיליון 465 בסך 100 שקל מזומן
הבה"ח משה נחמיה ליכטנשטיין הי"ו
ישיבת 'מעייני החכמה' טלזסטון
- שאלה: לאיזה כיוון צריך לפנות בשעת אמירת 'קידוש לבנה' ומדוע?**
- ביאור ומקורות:** לכיוון ירושלים, לצד מזרח, לצד מערב, לכיוון הלבנה, לאיזה צד שרוצה? ולאיזה צד יכרע ב'עלינו לשבח' באמירת ואנחנו כורעים?
- גמ' (סנהדרין דף מב.), מסכת סופרים (פרק יט הלכה י), שו"ע ומשנ"ב וביאור הלכה (סימן תכו סעיף ב), יסוד ושורש העבודה (שער ט פרק א), לבושי מרדכי (מהדורה חדשה קיז), בצל החכמה (חלק ג סימן סד), הלכות חג בחג (עמוד רעח), מעשה איש (חלק ז עמוד קמ), ארחות רבינו (חלק א עמוד שכו), אבן ישראל (פרק נג אות ח), תשובות והנהגות (כרך א סימן רב).**
- במדור זה מופיעה שאלה בנושא הגיליון הבא, כל השולח תשובה נכונה, בצירוף פרטי המשיב (שם, טלפון, מקום לימוד), יכול לזכות בפרס. בחירת הזוכה על דעת רבני הילכתא ולפי החלטתם הבלעדית. התשובות המובחרות ישולבו במידת האפשר בגיליון הקרוב.
- ניתן להגיש תשובות באחת מהאפשרויות הבאות.
 - קו 'הילכתא' טלפון 02-5377085 שלוחה 4
 - עמדות 'נדרים פלוס' ו'קהילות', קופת 'הילכתא' - 'עומק הפשט'
 - חדר 'קול הלשון', ישיבת מיר ירושלים, תיבת 'הילכתא'
 - בפקס מספר 1532-6507823
 - במייל 5047867@gmail.com

זכות התורה תעמוד לרפואת
הג"ר שמחה דוד בן מינה הי"ו
לרפואה שלימה בתוך שאר חולי ישראל

נושא הגיליון הבא:

הכיוון ב'קידוש לבנה'

טלו חלק בזיכוי הרבים העצום, והשתתפו בהוצאות הגיליון הבא

הגיליון נועד לעורר את לב הלומדים, נא לא לסמוך על הדברים הלכה למעשה בלי לעיין במקורות

הגיליון הונצח לעילוי נשמת

האשה הצדקנית מרת ברכה שושנה רייזל בת הר"ר בן ציון הורביץ ע"ה
נלב"ע כ"ח טבת ת.ג.צ.ב.ה.

הילכתא

לדעת לחיות כהלכה

גיליון שבועי עומק הפשט
 שיעורים וימי עיון
 בית הוראה טלפוני
 בירורי הלכה אקטואליים
 קו מידע הלכתי
 חוברות הדרכה

מכון הילכתא

מענה אנושי: 02-5350-535 פקס: 02-6507-823

קו מידע הלכתי

02-5377-085

ניתן להאזין לשיעורים, הודעות, עדכונים, רישום להגרלות, ועוד...

לקבלת הגיליון במייל: 5047867@gmail.com

פנינו הלכה

חידושי הלכה

מראשי ורבני חבורות בישיבת מיר

גליון מספר 305

פרשת בא

תשפ"ה

קידוש על מזונות בליל שבת ובדין להוציא בקידוש את הבקי ♦ הרב אורי יצחקי
המקיים ספק מצוה דרבנן האם ראוי לשמוע הברכה מחבירו ♦ הרב אברהם זנגר
שכח לומר רצה בבהמ"ז דסעודה ג' אם יכול לצאת מאשתו ♦ הרב זאב פראנק
התחיל ברכת השכיבנו והש"ץ מתחיל קדיש האם ישתוק ♦ הרב אליסף פרלמן

הרב אורי יצחקי

קידוש על מזונות בליל שבת והמסתעף בדין להוציא בקידוש את הבקי

א. נשאלתי בבעל משפחה שמכמה סיבות נח לו להקדים ולעשות קידוש בליל שבת על מזונות לפני תפלת מעריב¹, אך בני הבית אין באפשרותם להקדים, וגם אינם מוכנים לעשות קידוש בעצמם אחר התפלה בלי ראש המשפחה, ויצטרך לעשות להם קידוש אחר התפלה במקום סעודת פת כנהוג, האם אריך למיעבד הכי.

הנה יש בנידון זה שתי שאלות עיקריות, האחת אם אפשר לצאת יד"ח קידוש על מזונות בליל שבת או דבעינן קידוש על פת דוקא, השנית אם אחר שעשה קידוש לעצמו על מזונות יכול להוציא את בני ביתו כיון שהם יכולים לקדש בעצמם.

בדעת הגאונים שיוצאים יד"ח קידוש במקום סעודה בין ומיני תרגימא

ב. ראשית יש לדון בשאלה הראשונה - אם אפשר לצאת יד"ח קידוש על מזונות בליל שבת או דבעינן קידוש על פת דוקא. הנה ידוע פסק השר"ע בסימן רע"ג ס"ה בשם הגאונים הא דאין קידוש אלא במקום סעודה, אפי' אכל דבר מועט, או שתה כוס יין שחייב עליו ברכה, יצא ידי קידוש במקום סעודה וגומר סעודתו במקום אחר, ע"כ, וסתימת השו"ע שאין חילוק בזה בין סעודת היום לסעודת הלילה, וכ"כ בספר שש"כ (פנ"ד סכ"ב).

אבל עיין במשנ"ב ס"ק כ"ה שכתב שבחדושי הגרע"א ובתו"ש הוכיחו דלכמה ראשונים אינו יוצא ידי קידוש במקום סעודה ע"י כוס יין, וע"כ נראה שאין להקל בזה אלא במקום הדחק, ע"כ, וכתב עוד בשעה"צ ס"ק כ"ט שבקידוש של לילה אין להקל בזה, וציין ע"ז את מש"כ בחדושי רעק"א. עכ"ל. [ואע"פ שמדברי המשנ"ב בסימן רס"ט לגבי קידוש בביתנו² משמע שלא חשש לזה, צ"ל דשאני קידוש בבית הכנסת דקיל מכמה טעמים ואכמ"ל].

ג. הנה מש"כ המשנ"ב שבחדושי הגרע"א ובתו"ש הוכיחו דלכמה ראשונים אינו יוצא ידי קידוש במקום סעודה ע"י כוס יין, יעוין ברעק"א על המג"א ס"ק י"א שכתב - לענ"ד מדברי תר"י בברכות הובא במג"א סימן קפ"ח ס"ט מוכח דס"ל דיין ומיני תרגומא לא מחשיב מקום סעודה עיין שם, ע"כ, וכוונתו למש"כ הרבינו יונה בדף מ"ט ע"ב [דף ל"ו ע"ב בדפי הר"ף] דבשני הפעמים שחייב לקדש אחת ביום ואחת בלילה צריך שיאכל פת כדי שיהיה הקידוש במקום סעודה [אבל בפעם השלישית שאינו צריך לקדש אם ירצה לפטור עצמו בפירות הרשות בידו], עכ"ל. ובאמת גם בתוס' ובחידושי הרשב"א

שם כתבו כן, אלא שהם לא הזכירו דחיובא דפת משום קידוש, ויש לפרש בדעתם דחיוב פת בב' סעודות משום עיקר סעודת שבת ולא משום קידוש וכשיטת הב"י שנביא לקמן, ועיין.

ד. עוד מצאנו בספר מקור חיים לבעל החות יאיר שכתב בסימן רע"ג ס"ה להוכיח מהתוס' (פסחים ק"א ע"א ד"ה טעימו) והרא"ש (שם סי' ה') שחולקים על הגאונים, דאמרינן התם בגמרא: ואף רבה סבר אין קידוש אלא במקום סעודה, דאמר אביי כי הויןא בי מר כי הוה מקדש אמר לן טעימו מידי, דילמא אדאזליתו לאושפיזא מתעקרא לכו שרגא, ולא מקדש לכו בבית אכילה, ובקידושא דהכא לא נפקיתו דאין קידוש אלא במקום סעודה, ע"כ, וכתבו התוספות שם ד"ה טעימו מידי - נראה דהיינו טעימת לחם כדאמרינן בפ"ג דשבועות (דף כב:) כדאמרי אינשי ניטעום מידי ואזלי ואכלי ושתו, ע"כ, משמע להדיא דמשום קבמ"ס אינו יוצא יד"ח אלא באכילת פת, ואין לומר דמשום סעודת שבת קאמר להו, דיעוין בתוס' שאח"ז ד"ה ובקידושא דהכא לא נפקיתו, שהקשו אמאי לא היה מקפיד על סעודת שבת שלא לאכול בלא נר כדפי' בקונטרס, ותיירצו היינו משום שיוכלו לעשות למחר שלש סעודות או שמא יוכלו לאכול במקום שיש שם נר ואין יין, עכ"ל, אלמא עיקר קפידתו על קבמ"ס.

הנה התוס' כתבו בסו"ד - ואם מועיל מיני תרגימא להשלים ג' סעודות שבת כמו בסוכה היינו דוקא בסעודה שלישית אבל לא בסעודת ערבית ושחרית שהם עיקר כבוד שבת, ע"כ, ולכאורה התוס' מיירי בזה לגבי עיקר חובת סעודה ולא משום קבמ"ס, ובאמת הב"י הוכיח מדברי התוס' הללו שהתוס' והרא"ש אינם חולקים על הגאונים והסתייע מחלקו השני של התוס', אבל לכאורה לפמשנת"ב מהתוס' שאח"ז א"א לומר כן, דאם משום עיקר סעודת שבת קאמרו התוס' ד"טעימו" היינו טעימת פת, אמאי הקפיד עליהם רבה והרי יכלו לקיים ג' סעודות בפת ביום כמוש"כ בתוס' שאח"ז, וע"כ שמש"כ בסו"ד הוא ענין חדש, וכמוש"כ החו"י, וצ"ע.

ה. שו"ר שכבר עמד בתמיה זו על הב"י בספר תוספת שבת בסימן רע"ג ס"ק י"א, שהביא את דברי הב"י הנ"ל, וכתב עליו וז"ל: ולכאורה דבריו תמוהים דהא בהדיא כתבו התוספות והרא"ש שם דמה שהקפיד על קידוש ולא הקפיד על סעודת הלילה, משום דלזה עדיין יש תקנה לקיים מצות ג' סעודות למחר, וא"כ נראה להדיא דעיקר הקפידא לא היה אלא על דין קידוש במקום סעודה, ואפ"ה פירשו ד"טעימו" היינו לחם, משמע דאין יוצאים בדבר אחר שלא כדברי הגאונים, מיהו יש ליישב ולומר דוודאי בשביל סעודת הלילה לחוד לא היה רוצה להטריחם שיטעמו כאן כיון דאיכא תקנתא לזה לקיים למחר, אך כיון שהוצרך להזהירם שיטעמו כאן בשביל קידוש במקום סעודה ומכיון שהוצרכו לכך יותר טוב להם שיטעמו לחם דהוא מלתא דשויה לתרווייהו, למקום סעודה ולסעודת הלילה וק"ל, עכ"ל.

ו. וראיתי שהתוס' שבת הביא שמלבד התר"י גם הרשב"א חולק על הגאונים, וז"ל: וגם בחידושי רשב"א ר"פ אלו דברים (ברכות פ"ז) משמע נמי דחולק על הגאונים בזה דכתב שם אהא דאיתא שהיין גורם

בכניסת השבת. יש גם לפעמים שיש צורך לשתות מחמת צמא, בעיקר כשצריך להגיד שיעור.

¹ ופירט בפני כמה סיבות: א' שיכול לקבל שבת מוקדם יותר, [בלא לעשות מלאכות שפתאום מאוד נצרכות...], ובעיקר שזה נותן השראה מרוממת

שמה לאכול כל דבר אף אחר שנמלך שלא יאכל שם סעודתו דבלחם, וה"ה שמתחלה היה יכול לעשות קידוש על דעת שלא לאכול שם לחם אלא לשתות היין דקידוש, אבל לא פטר לו קידוש זה לגמרי דכשיאכל סעודתו בלחם אח"כ במקום אחר ובזמן מאוחר יצטרך לקדש מחדש וה"ה לשתות יין במקום אחר דכתבתי לתוס' והרא"ש, עכ"ל, עיי"ש שהאריך טובא בדקדוקים נפלאים בלשונות הגמרא והראשונים, וממקור דבריו בסוגית הגמרא מבואר שחידושו שייך גם בקידוש הלילה ולא רק ביום, ולא חשש לברכה לבטלה, ולפ"ז לכאורה יש לנו עצה לשואל שיקדש בתחילה על מזונות ואחרי התפלה יקדש על סעודת פת גמורה וגם יוציא יד"ח את בני ביתו.

אך באמת שיטה זו מחודשת מאוד וגם מרן האג"מ כתב על חידוש זה בלשון "לולא דמסתפינא", ובשאר פוסקים לא מצאנו כזאת שיוכל לקדש פעמים, ובשלמא בקידוש היום אפשר לקבל דבריו בלא קושי וכן משמעות הפוסקים שהבאנו לעיל, אך בקידוש הלילה לא מצאנו כזאת והוא חידוש מרעיש, וצ"ע.

אם יכול לקדש שנית ע"מ להוציא את בני ביתו או דיפסיד מעלת סעודת הלילה

יא. אך אכתי יש כאן עצה פשוטה, וכבר השואל העלה דרך זה שיקדש שנית כדי להוציא את בני ביתו, כדון "יצא מוציא", ובזה לא תהא ברכת הקידוש לבטלה, וגם הוא יצא יד"ח דקבמ"ס בהידור לפי הגר"א וסיעתו.

אך יש לדון בתרתי, חדא דלהצד שכבר יצא יד"ח קידוש בקבמ"ס בסעודת מזונות, הרי לא ירויח בקידוש השני, וידועה בזה הערת מרן הקה"י לגבי אותם שמקדשים בבוקר על מזונות וכד' ואח"כ אוכלים סעודת פת ושכחו הזכרת "רצה", דלכאורה לא יצטרכו לחזור כי סעודתם השניה [ביום] היא כבר סעודה שלישית אשר בה אין חוזרים אם לא אמרו "רצה", גם הפסידו מעלת סעודת שבת בבשר ודגים וכל מטעמים, עיי"ש מה שהאריך בזה, ולכאורה בניד"ד נמי אם יצא יד"ח קבמ"ס בסעודת מזונות הפסיד מעלת סעודת ליל שבת בבשר ודגים וכל מטעמים, כי אין מצוה לאכול שתי סעודות בלילה והראשונה היא העיקרית ובה יצא כבר יד"ח ואין תוספת מעלה בסעודה השניה, וצ"ע.

מחלוקת הב"י והפר"ח אם יכול להוציא את ב"ב כיון שיכולים לקדש בעצמם

יב. עוד קשה מהמבואר בשו"ע בסימן רע"ג ס"ד ומשנ"ב ס"ק כ', דאם יודעים לקדש בעצמם אינו יכול להוציאם בקידוש שלו אם אינו יוצא אז בעצמו בהקידוש, ולכאורה הכא ע"כ כל מה שנתיר לו לעשות קידוש על מזונות הוא משום שסמכין על שיטת הגאונים דמהני קבמ"ס גם בלא פת, וא"כ הא כבר יצא יד"ח קידוש ושוב לא יוכל להוציא את ב"ב כיון שיכולים לקדש בעצמם.

הנה אמת שהמשנ"ב שם בס"ק כ' הביא שהפר"ח בסימן תקפ"ה חולק וס"ל דבכל גווני יוכל להוציאם, ובספר ארצות החיים סימן ח' מסיק ג"כ דמדינא יכול להוציא בכל גווני אך לכתחלה המצוה שיקדש בעצמו כיון שהוא בקי וגם חבירו המוציא אינו יוצא עתה בהקידוש, ע"כ, וכתב עוד בב"ה"ל ד"ה והוא שאינם יודעים - דבדיעבד מוציא בכל גווני דכל הברכות אע"פ שיצא מוציא אפילו לבקי כידוע להמעיין בסימן ח' ס"ה באחרונים שם ובהג"א ספ"ג דר"ה ובר"ן על המשנה דאין פורסין את שמע ומש"כ בב"י פה צע"ג ונראה דמש"ה נייד הפר"ח בסימן תקפ"ה ופסק דבכל גווני יוצא ונראה דכונת הטור הוא למצוה בעלמא לכתחלה, עכ"ל.

הנה המשנ"ב הזכיר את שיטת השו"ע בכ"מ, ומשמע שחשש לה לכתחילה, ואע"פ שבב"ה"ל בסימן ק"צ סעיף ד' ד"ה המסובים, כתב דדברי השו"ע כאן דחויים מהלכה, אך כמה פוסקים חששו לשו"ע, וכן ראיתי אצל מו"ר הגר"צ ובר שליט"א שחשש לשו"ע כאן, וע"כ נראה שאין לעשות כן לכתחילה, וכמו דמשמע כאן במסקנת המשנ"ב.

העולה לדינא

י. העולה לדינא מכל המקובץ, דרך זו שהציע השואל אינה מרווחת, חדא משום חשש ברכה לבטלה לפי כמה מגדולי האחרונים ורבינו הגר"א בתוכם, וכבר הראנו לדעת שהרבה ראשונים עומדים בשיטת זו, ועוד דיש חשש שיפסיד מעלת סעודת הלילה, ועוד שנכנס בחשש ברכה לבטלה בקידוש השני לפי שיטת השו"ע, ואם היה הצורך גדול מאוד ושעת הדחק היה מקום להתיר בצירוף כל הדרכים שכתבנו והובאו בפוסקים, אך כיון שבניד"ד נראה שהצורך אינו כ"כ גדול, לענ"ד אין להיכנס בפרצה דחוקה, אלא יעשה כשאר עמך בית ישראל לקדש עם ב"ב אחר התפלה, ושלוש על דיני ישראל.

לקידוש היום שתאמר, לאו דוקא יין אלא ה"ה פת היכי דחביבא ליה, הא בלא"ה לא דאין קידוש אלא במקום סעודה עכ"ל, משמע דה"ק דהא כשאין לו פת אי אפשר לו לקדש דהא אין קידוש אלא במקום סעודה, ובני"כ דמייירי שיש לו פת א"כ ע"כ דלאו דוקא נקט יין אלא דה"ה נמי פת היכי דחביבא ליה, וא"כ משמע דלא ס"ל כהגאונים, ומהתימה על האחרונים שלא הרגישו בזה, עכ"ל.

שיטת הגר"א במעשה רב דאין יוצאים יד"ח קידוש במקום סעודה כי אם בפת

ז. עוד מצאנו שיטת רבינו הגר"א המובא בב"ה"ל בד"ה כתבו הגאונים וכו', שגם הוא חולק על הגאונים, דז"ל: ובספר מעשה רב כתב שהגר"א אף בקידוש היום לא היה מקדש אלא במקום סעודה גמורה ולא מיני תרגימא או יין, ע"כ, ובביאורים למעשה רב השלם הביאו מקור לשיטתו מהתוס' והרא"ש בפסחים ומהרבינו יונה בברכות.

הנה לכאורה העולה להלכה בניד"ד שיש להחמיר שלא לצאת יד"ח קבמ"ס בלילה רק על הפת, דיש לחוש לשיטת רבינו יונה והתוס' והרא"ש לפי החו"י והתוס' שבת, והרשב"א לפי התוס' שבת, ולשיטת הגר"א, ואע"פ שהשו"ע סתם להקל, אך כיון שהמשנ"ב הביא את התוס' שבת והרעק"א להלכה, יש להחמיר אם לא בשעת הדחק, ובניד"ד נראה שאינו שעת הדחק.

ומה שהביאו שמרן החזו"א היקל לעשות קידוש על מזונות בליל שמחת תורה, יש לחלק דיר"ט קיל כמוש"כ כמה פוסקים, ועוד דהוא לכמה אנשים שעת הדחק גדול משום אריכות ההקפות, וצ"ע.

האם יש חילוק בזה בין תבשיל מזונות לפהב"כ

ח. אך אכתי יש לדון דלמא הנ"מ ביין או שאר מיני תרגימא, אבל פת הבאה בכיסנין עדיפא ממיני תרגימא, וכן ראיתי דנים בזה להקל שהרי בשו"ע (סימן קס"ח סעיף ז) מובאות ג' דעות מהי פת הבאה בכיסנין, ואף דמספק מברכין על כולן מזונות, מ"מ עדיין יש ספק שמא הוא פת, וכיון דיש צד שהוא פת עדיף טפי לקיים בו קידוש במקום סעודה לכו"ע. עוד יש לצרף לזה את דעת האחרונים שכתבו דבפת הבאה בכיסנין אפשר לצאת ידי סעודת שבת (עי' שו"ע הרב סי' קפ"ח בהגהות, דבסוף ימיו היה יוצא בסעודת שבת בפת הבאה בכיסנין, וכ"כ עוד אחרונים להלכה), וצ"ע.

הנה סתימת התוס' והרא"ש והרבינו יונה ודאי לא משמע כן, שכתבו "לחם", גם יש לדון בעיקר הסברה שכתבו להקל בזה, חדא כיון דהוי ספק פת, א"נ כיון שאם יקבע עליה דינו כפת ומברך ג' ברכות השתא נמי יש לו מעלת פת, ע"כ, דסו"ס הרי אינו פת לענין סעודת שבת דאין יוצאים בו יד"ח, א"כ גם לדין קבמ"ס לא מהני, וצ"ע.

צ"ע איך יקדש שתי פעמים בלילה דממ"נ אחד מהם הוא קידוש לבטלה

ט. עתה נבוא לנידון השני דא"ל שיקדש תחילה על מזונות האם יוכל לשוב ולקדש לב"ב. הנה לגבי קידוש היום כבר כתבו כמה פוסקים שמי שלא קיים סעודה כדעת הגר"א בפת אלא במיני תרגימא וכד', עדיף שיעשה קידוש שוב בתחילת סעודתו כדי לקיים קידוש כדעת הגר"א, כך כתב בשו"ת שלמת חיים סי' רנ"ה, דרכי חיים שכן היה מנהגו של בעל המחנה חיים זצ"ל, קובץ קול התורה (מ"ב) שכן מנהגו של בעל מנחת יצחק זצ"ל, שו"ת בצל החכמה ח"ד סי' קמ"ז, תשובות והנהגות ח"א סי' רס"ד ומועדים וזמנים ח"ג סי' רמ"ג.

אך לכאורה עצה זו מהני רק ביום שאין בקידוש אלא ברכת בפה"ג, אבל בלילה א"א לעשות כן, דממ"נ אם יצא יד"ח בקידוש הראשון תהא ברכת הקידוש השני לבטלה, ואם לא יצא יד"ח הרי כל ברכת הקידוש תהא לבטלה ועוד שאכילתו ושתיתו לפני קידוש היתה באיסור.

דברי האגרות משה דכוונת הגאונים דהקידוש רק מתיר שתיה ואכילה אבל צריך לשוב ולקדש

י. הנה ידוע החידוש שכתב בשו"ת אגרות משה [אורח חיים חלק ד' סימן ס"ג] וז"ל: לולא דמסתפינא הייתי אומר דאין כוונת הגאונים דיצא ידי קידוש לגמרי שיוכל לאכול מעתה אף במקום אחר ולאחר איזו שעות, דלזה גם הם סברי כתוס' והרא"ש דהוא דוקא באכילת לחם, אבל הוא רק לענין ההיתר לשתות שם יין גם בלא אכילת לחם, וגם לאכול שם פירות וכל דבר דבשתיית יין יצא שם בהקידוש ולא יתחשב לבטלה, ומקורם הוא מהא דשמואל דנחית מאיגרא אחר שעשה קידוש לארעא והדר קדיש, הרי דלא היה ברכת הקידוש שלו לבטלה והוא משום דשתה היין מכוס הקידוש כפי הדין והותר לו

הרב אברהם זנגר

המקיים ספק מצוה דרבנן האם ראוי לבקש מחבירו שיוציאנו בברכה

הפטור מלקיים מצוה דרבנן מספק האם יכול לומר 'וציונו'

יש להסתפק בדבר החדש, איך הדין מי שפטור מלקיים מצוה דרבנן מספק מדין ספיקא דרבנן לקולא והוא מחמיר על עצמו ומקיים המצוה (כגון מי שיש לו ספק בנט"י או בציצית בבגד המחויב מדרבנן), האם יש תועלת לבקש מאחר שיוציאנו בברכה, או דהואיל ופטור מלקיים המצוה אינו יכול לומר 'וציונו', ואם יברך בעצמו תהא ברכתו לבטלה בתורת ודאי, וא"כ אף אם ישמע הברכה מאחר לא עשה ולא כלום, וכמש"כ בספר המקנה (קידושין לא.) דלפ"ד הראשונים דאשה אינה יכולה לברך על מ"ע שהז"ג לפי שאינה יכולה לומר 'וציונו', אף אם תשמע הברכה מאחר לא עשתה ולא כלום.

האם אפשר לברך על מצוה שפטור ממנה מדין עוסק במצוה פטור מן המצוה

דוגמא לזה יש להביא מספיקו של השעה"צ (סי' תע"ה סק"ט) בשומר אבידה הפטור מכל המצוות מדין עוסק במצוה פטור מן המצוה, ולדעת כמה פוסקים פטור אף אם יכול לקיים שניהם אם צריך לטרוח אחר זה, ומ"מ העוסק במצוה בליל הסדר שהוא פטור באותה שעה מאכילת מצה, אעפ"כ אם אוכל מצה באותה שעה יוצא ידי חובתו ואינו חייב לאכול שוב לאחר שיגמור לעסוק במצוה הקודמת, אך נסתפק השעה"צ אם יכול לברך ברכת המצוות כיון שאינו מצווה על זה באותה שעה ואינו יכול לומר 'וציונו'. הרי דאף שהוא מחויב בעיקר המצוה וגם יוצא ידי חובתו באכילת המצה מ"מ הואיל ובשעה זו אינו מחויב בפועל להתעסק בקיום המצוה אינו יכול לומר 'וציונו', וה"נ בניד"ד י"ל דאף להצד שהוא מחויב במצוה מ"מ הואיל והוא פטור בפועל מלקיימה מחמת הספק אינו יכול לומר 'וציונו'.

ד' הראב"ד דמברכים על ספק מצוה דאו'

[ומצאנו להיפך בד' הראב"ד (סוף הל' מילה) דמברכים על קיום ספק מצוה דאורייתא, והא דלא חיישינן לספק ברכה לבטלה ביארו השאג"א (סי' כ"ה) וארצות החיים (סי' ח' אר"י סק"ז) דכיון שבפועל הוא מצווה לקיים המצוה מחמת הספק יכול לומר 'וציונו' והוי ברכה בתורת ודאי, דכשם שנצטוונו לעשות המצוות בודאי כך נצטוונו לעשותן מחמת הספק ע"ש. וא"כ י"ל להיפך, דבספק מצוה דרבנן שפטור לעשותה מחמת הספק אינו יכול לברך, דהכל תלוי אם מחויב בפועל לעשות המצוה, ולא תלוי אם כלפי שמיא גליא שהוא מחויב].

ויש עוד כמה נפ"מ משאלה זו;

להוציא את חבירו המחויב בודאי

א. אם טעה ובירך (על הספק מצוה דרבנן) והוציא בברכתו אחר המחויב בתורת ודאי (באופן שאין לו דין ערבות להוציא), להאמור י"ל דלא יצא בתורת ודאי ויכול חבירו לחזור ולברך.

שמע הברכה מחבירו ואח"כ נפשט לו הספק

ב. אם בירך או שמע הברכה מאחר ואח"כ נפשט לו הספק ונתברר שהיה חייב במצוה, להאמור יהא מחויב לחזור ולברך, כגון אם לבש בגד שספק אם מחויב בציצית מדרבנן דפטור מלהטיל בו ציצית מדין ספיקא דרבנן לקולא (כמבואר במשנ"ב סי' ט' סק"ג), ושמע הברכה מאחר או בירך בעצמו על ציצית אחרת ע"ד לפטור גם את הציצית המסופקת, אם אח"כ נפשט הספק ונתברר שהבגד חייב בודאי בציצית, יהא מחויב לברך עליו שוב (באופן שהיה הפסק מהברכה הראשונה) כיון שמקודם לא חלה עליו הברכה הואיל ולא היה יכול לומר עליו וציונו.

בירך על בגד שספק אם חייב בציצית ופטור בברכתו בגד שודאי חייב

ג. וכן אם בירך או שמע מחבירו את הברכה ולבש מתחלה את הציצית המסופקת ולאחריה לבש ציצית המחויבת בודאי, יהא חייב לחזור ולברך על הציצית השניה לפ"ד השו"ע (סי' ר"ו ס"ו) דהמברך על פרי ודעתו לאכול עוד פרי והפרי הראשון נפל מידו לאחר הברכה

צריך לברך שנית, ואף לפ"ד הרמ"א שם דכל שהיה בדעתו בשעת הברכה לאכול הפרי השני חלה הברכה על הפרי השני, וכ"כ במשנ"ב (סי' ח' סק"ל בסופו) לענין ציצית דאם היה בדעתו ללבוש ב' ציציות בזא"ז ונתברר לאחר הברכה שהציצית הראשונה פסולה חלה הברכה על הציצית השניה, מ"מ אם שח ביניהם יהא חייב לחזור ולברך על הציצית השניה, משא"כ אם נאמר דאין חסרון בל' וציונו וחלה הברכה מספק על הציצית הראשונה לא יברך שנית משום דאיכא פלוגתא אם שיחה הוי הפסק באופן שחלה הברכה על הציצית הראשונה כמובא במשנ"ב (שם סק"ז).

טעה ובירך על הציצית בלילה אם יחזור ויברך עליה ביום

ד. מבואר במשנ"ב (סי' י"ח סק"י) דאם אחד טעה ובירך על הציצית בלילה לא יחזור לברך ביום דשמא הלכה כהרא"ש דכסות יום בלילה חייב בציצית, ולפי האמור עולה דזהו רק אם לבש בגד החייב בציצית מדאו', אבל אם הוא חייב בציצית רק מדרבנן לא מהני מה שבירך בלילה לפי שספיקא דרבנן לקולא ואינו יכול לומר וציונו.

קבע מזוזה בפתח שאין בו דלת ואח"כ קבע הדלת

ה. דעת הש"ך (י"ד סי' רפ"ו סק"ה) דהקובע מזוזה בפתח בלא דלת לא יברך מפני שיש פלוגתא אם חייב במזוזה, ואם קובע מזוזה בפתח אחר שיש בו דלת יברך עליה ופטור בברכה גם את המזוזה בפתח בלא הדלת, ואם אח"כ יקבע שם דלת יסיר המזוזה ויחזור ויקבענה (כדי שלא יהא פסול מדין תעשה ולא מן העשוי) ולא יברך. ובדעת קדושים (סק"ב) ביאר הטעם דלא יברך, משום הספק שמא נפטר כבר בברכה שבירך מקודם, (אבל הרבה אחרונים נקטו בד' הש"ך דאף אם לא בירך מקודם לא יברך, ואכ"מ).

והנה לפ"ד האחרונים הנ"ל עולה דשוכר החייב במזוזה רק מדרבנן, דבפתח בלא דלת י"ל דמעיקר הדין פטור ממזוזה מדין ספק דרבנן לקולא, אזי אם בירך על פתח אחר ופטור פתח זה לא הועיל כלום ואם חזר וקבע המזוזה לאחר שקבע בה דלת יברך. [שו"ר בספר מזוזות ביתך להגר"ח ק"צ"ל (סוסי"ר רפ"ו ביה"ל ד"ה שלשים) שכתב דאין לומר בשוכר ספק דרבנן לקולא בכה"ג כי רוב הפוסקים מחייבים פתח בלא דלת במזוזה, וא"כ אי"ז נפ"מ].

אב ובנו שנטלו ד' מינים ואח"כ נודע שאחד מהאחרונים היה פסול

ו. דנו חכמי זמנינו איך הדין באב ובנו שנטלו ד' מינים ואח"כ נמצא שאחד משני האתרוגים שלהם היה פסול ולא ידוע מי משניהם נטל את האתרוג הפסול, ועתה שניהם נוטלים שוב ד' מינים כשרים מספק, אך אינם יכולים לברך מספק, ודנו חכמי זמנינו אם יוכל אחד מהם לברך בדרך ממנ"פ, דאם הוא חייב מברך לעצמו ואם השני חייב מברך כדי להוציא את השני מדין ערבות. והנידון הוא אם יש דין ערבות על הברכה למי שפטור מלברך מדין ספיקא דרבנן לקולא, וכן האם צריך שידע בודאות עבור מי מברך, והרחבנו בזה טובא במק"א.

ומו"ר הגר"א גנחובסקי זצ"ל הראה דבספר נחל איתן (ס"ז ס"ג סק"ז) דן לגבי הברכה בעגלה ערופה כשנמצאו ב' עיירות מכוונות, דהדין הוא דהזקנים משני הערים רוחצים ידיהם, וצידד דאפשר שאחד מהם יברך ויוציא את כולם בדרך ממנ"פ, או שמברך עבור עירו או שמוציא את בני העיר האחרת מדין ערבות, הרי דנקט הגר"ח ק"צ"ל דיכולים להוציא בדרך ממנ"פ.

אולם להאמור עולה לפו"ר דיהא חילוק בין יו"ט ראשון לחוה"מ סוכות, דביו"ט ראשון דהוי חיוב דאו' וחייבים ליטול שוב הד' מינים מדין ספיקא דאו' לחומרא יכולים להוציא בדרך ממנ"פ, אבל בחוה"מ דמעיקר הדין ספיקא דרבנן לקולא ופטורים מליטול שוב הד' מינים, א"כ אינם יכולים לומר וציונו ולא יוכלו לברך כלל.

דין ספיקא דרבנן לקולא אם הוא בתורת ודאי או דין תליה מספק לקולא

והנה בספר בר אלמוגים למו"ר הגר"א גנחובסקי זצ"ל (סי' א') האריך טובא בגדר דין ספיקא דרבנן לקולא אם הוי בתורת ודאי או רק דין לתלות מספק כצד הקולא, ורוב הנפ"מ הנ"ל קיימים גם לפי חקירה זו, דלהצד דדין ספיקא דרבנן לקולא הוא דין ודאי, גם אם בירך לא עשה כלום, וע"ש שהביא הוכחות רבות דאינו כן. אך להאמור יש כאן נידון בפנ"ע בברכה על ספק מצוה דרבנן מצד נוסח הברכה 'וציונו', [וכל ראיותיו דמו"ר זצ"ל הם מברכות הנהנין ושאר ברכות שאין בהם ל' וציונו, או מברכת המצוות בספק מצוה דאורייתא].

לברך על ספק פדיון הבן כשיש רוב לחיובא

והנה דברינו מחודשים מאד, אבל נראה לפי דנחלקו בזה האחרונים להדיא, דהנה מי שנולד לו בן בכור וספק אם הוא חייב בפדיון, הדין הוא דפטור מלפדות לפי שהמוציא מחבירו עליו הראיה (כמבואר בחולין קלד: ובש"ע י"ד סי' ש"ה ס"ג), ואין בזה דין ספיקא דאורייתא לחומרא לפי שהמצוה תלויה במשפטי הממון (והאריכו האחרונים בבאור ענין זה, עי' שערי יושר ש"ה פכ"ה וקה"י נדרים סי' ט'), ואפי' במקום שיש רוב לחיוב בפדיון נקטו הרבה אחרונים דפטור מלפדות לפי שאין הולכים בממון אחר הרוב.

אולם נחלקו האחרונים באופן שיש רוב דחייב בפדיון, והוא רוצה להחמיר על עצמו ולפדות אם יכול לברך, ויסוד פלוגתתם הוא אם אמרין דאף שבפועל אינו מחויב לקיים המצוה (לפי שאין הולכים בממון אחר הרוב וכנ"ל), מ"מ לענין ברכה אין כאן חשש ברכה לבטלה מפני שאפשר לסמוך על הרוב שהוא מחויב במצוה כמו שסומכים על רוב בכל האיסורים שבתורה, או דאינו יכול לברך לפי שאינו יכול לומר 'וציונו' הואיל ובפועל אינו מחויב לקיים המצוה [ודבריהם יבואו להלן]. הרי דנחלקו האחרונים בספיקא דידן אם במקום שהוא פטור בפועל מלקיים מצוה מחמת הספק לא שייך לברך כלל לפי שאינו יכול לומר וציונו, או שיכול לברך לפי הצד שהוא מחויב במצוה.

לחלק בין דין ספק דרבנן לקולא לדין המע"ה

והעירוי דיש לחלק, דבספק דרבנן הרי הוא פטור רק מחמת הספק, כלומר דיכול לתלות כצד אחד בספק, אבל הדבר נשאר בספק, ועל כן י"ל דכ"ע מודו דיכול לומר וציונו לפי הצד שמחויב במצוה, ודברי האחרונים אמורים רק בספק פדיון הבן שהוא פטור מדין המוציא מחבירו עליו הראיה, וי"ל דס"ל כהצד באחרונים דגדר דין המע"ה הוא כדין חזקה דמעיקרא המבררת את הספק, וכיון שהוכרע בתורת ודאי שהוא פטור ס"ל דאינו יכול לומר וציונו כלל, וצ"ע.

שוב מצאתי בספר בר אלמוגים למר"ר הגר"א גנחובסקי זצ"ל (עמ' תשצ"ז) שדן אודות הנפ"מ ה' שהבאנו לעיל אם אפשר לברך במקום ספק בין ב' אנשים מדין ממנ"פ, וכתב דחכם אחד הביא לו הראיה הנ"ל מדברי האחרונים דא"א לומר וציונו כשפטור מדין ספק, וכתב לחלק דהיכא דמברך מדין ממנ"פ עדיף כיון דהוי ברכה ודאית מכח הממנ"פ. ולא זכיתי להבין, דהא כל מעשה מצוה של כל אחד מהם נעשה בפטור ומה מועיל שהברכה היא ודאית, וצ"ע. [ומ"מ גם לדבריו צ"ע בשאר הנפ"מ הנ"ל].

נולד לו בכור והוא במקום רחוק ואינו יודע

אם הוא חי האם יכול לפדותו בברכה

ואציע בזה דברי האחרונים הנ"ל לענין פדיון הבן; האחרונים האריכו לדון באחד שנולד לו בן בכור וביום ה'א נמצא האב בריחוק מקום ואינו יודע אם בנו חי, האם יכול לפדותו בברכה, ועיקר הנידון הוא אם יכול לסמוך על הרוב שאינו נפל, או דיש לחוש למיעוט נפלים. [שאלה זו באה למעשה בישיבת וולוז'ין שאחד משקדני הישיבה גלה מביתו לישיבה זמן קצר לאחר נישואיו ולאחר תקופה קיבל מברק מביתו שנולד לו בן בכור, והוא נשאר ללמוד בישיבה ולא עזב את הישיבה כדי ללכת לבית מילה, וכשהגיע יום ה'א נסתפק אם יכול לערוך פדיון הבן אצל אחד הכהנים בישיבה, וראש הישיבה הגר"י יצחק אלעזר פריד זצ"ל (גיסו הגדול של הנצי"ב זצ"ל, והנצי"ב מילא את מקומו בראשות הישיבה לאחר פטירתו) נר"נ בזה עם חכמי הדור, ותשובות רבות נכתבו בענין זה כפי שיבואר להלן].

והנה בדגול מרבבה (י"ד סי' ש"ה ס"י) כתב דא"א לברך בכה"ג, ובספר אות ברית (סק"ד בסופו) האריך לבאר טעמו לפי שאין הולכים בממון אחר הרוב, ועל כן דינו כספק ואינו יכול לברך, וכע"ז מבואר להדיא

בנוב"י (י"ד סי' קפ"ז) דהפודה את בנו בתוך ל' ע"מ שיחול הפדיון לאחר ל' אינו יכול לברך, דכיון שעדיין לא יצא מספק נפל ואין הולכים בממון אחר הרוב אינו מחויב לפדותו ואין שייך לומר וציונו.²

ובשו"ת בית שמואל אחרון (י"ד סי' כ"ט) כתב דלא כד' הנוב"י, וז"ל; 'מה שכתב רמ"מ דאינו יכול לברך כיון דאינו חייב לפדות דאין הולכים בממון אחר הרוב, מאי טעם אין הולכים בממון אחר הרוב כיון דיש לצד השני חזקת ממון וחזקת ממון עדיף מרובא, זה שייך לענין דאין הכהן יכול להוציא ממנו דיש לו חזקת ממון, אבל לענין ברכה אם רוצה להחמיר על עצמו ודאי אזלינן בתר רובא, דאזלינן בתר רובא לחייב מיתת ב"ד וכריתות כמבואר במסכת חולין יא.; כ"ש לענין ברכה דאינו אלא לאו דלא תשא ולקצת פוסקים הוי רק איסור דרבנן, ודאי דאזלינן בתר רובא' עכ"ל.

אך בן דודו הגר"ר יהושע העשיל באב"ד זצ"ל חלק עליו וכתב לו (ספר יהושע סי' מ"ד) בזה"ל; 'אף שבודאי כן הוא דהיכי דאיכא רוב מברכין ברכה, וזה דבר פשוט לדעתי, ובפרט ממאי דאנו עושים ברכות קודם השחיטה אף דנוכל לומר דילמא טריפה, והיינו משום דאזלינן בתר רובא, וגבי מילה מהלינן לשמונה אף דלא ידעינן כלל דכלו לו חדשיו וכו' ואפ"ה מברכין על המילה, ועוד דנימא דספק נפל הוא ואספק לא מברכין, אלא ע"כ דאזלינן בתר רובא וכו', מ"מ לענ"ד בזה דבריו צ"ע וכו' אי נימא דאין הולכים בממון אחר הרוב בכה"ג תו לא שייך פדיון כלל והאיך נימא שיוכל לברך בכה"ג וכו', כיון דפטור הוא מפדיון האיק נימא וציונו, ואף דמצינו בנשים דמברכות על מצוות שהזמן גרמא, היינו משום דעכ"פ מצוה איכא לאנשים, אבל בזה דפטור לגמרי האיק יכול לחייב את עצמו ולברך ברכה' עכ"ל.

וכ"כ בשו"ת חוט המשולש (ח"ג סי' ל', להגר"ר יצחק אליעזר פריד זצ"ל) וז"ל; 'אין סברא כלל מה שכתב הגאון בעל בית שמואל אחרון דאם רוצה לפדות אצדא ליה החזקה ושפיר יכול לברך מטעם רובא, דהא עכ"פ כיון דמה"ת פטור איך יאמר וציונו, וכ"כ הגאון בעל נוב"י במ"ת סי' קפ"ז להדיא דכיון דאין הולכים בממון אחר הרוב אין שייך לומר וציונו'.

ד' הגר"י מסלוצק דדין ברכה כשפטור מספק

תלוי אם נשים יכולות לברך על מ"ע שהז"ג

אולם בשו"ת מהר"ם פאדווא (סי' ב') כתב לבעל חוט המשולש דאין זו טענה דאינו יכול לומר וציונו, דדמי לסומא ונשים במצוות עשה שהזמן גרמא שיכולים לחייב עצמם ולברך ולומר וציונו לדעת ר"ת. וכן בשו"ת רבינו יוסף מסלוצק (סי' נ') השיב לבעל חוט המשולש בזה"ל; 'על אשר נסתפק מעכ"תה באחד מבני הישיבה שהודיעו לו שזה איזה ימים שאשתו ילדה בן זכר אם יפדנו לאחר שלשים יום מיום לידתו, הגם דאינו יודע אם חי שלשים יום ושמא נפל שלא כלו לו חדשיו היה ומת בתוך ל' וכו', יש לצרף מ"ש מעכ"ת בשם שו"ת בית שמואל אחרון דיכול לפדות ולברך בכה"ג, מטעם דאף דאין הולכים בממון אחר הרוב מ"מ אם רוצה למחול חזקת ממון ידיה ולהחמיר על עצמו רשאי לברך אשר ציונו, כמו דנשים מברכין אמ"ע לר"ת אע"ג דאינן חייבות'. [ושם בס' נ"א חזר וכתב דדין זה תלוי בפלוגתת הראשונים אם נשים יכולות לברך על מ"ע שהז"ג].

המקיים מצוה כשפטור מספק אם נחשב

כאינו מצווה ועושה

ועוד כתב שם דחשיב אינו מצווה ועושה אם יקיים המצוה, [וכתב דלכן עדיף לעשות ע"י שליח דהוי בגדר מצווה ועושה, ויש חידוש בדבריו דאע"פ שהאב בעצמו אינו מצווה עתה במקום שהוא שם מ"מ הואיל והשליח יודע שהבן חי ושלוחו של אדם כמותו הרי זה חשוב כמצווה ועושה].

להוציא מהכהן שוב שייך ספק דאורייתא מהתורה לחומרא וה"ז מקיים מצוה מהתורה' עכ"ל. וכוונת דבריו נראה דלאחר שתפס הכהן ואינו יכול להוציא מידו שוב אין כאן נידון על הממון אלא רק על המצוה, וחזר הדין דספיקא דאורייתא לחומרא כמו בכל המצוות, ואף שתפס הכהן עדיין לא קיים המצוה עד שיקנה לו את הממון שבידו, ועל כן מברך על הפדיון ומקנה לו הממון שבידו.

אולם דבריו מחודשים טובא, דבפשוטו כל היכא שתפס הכהן את הממון ואינו יכול להוציא מידו נתקיימה המצוה וא"צ הקנאה נוספת, וא"כ שוב אינו יכול לברך דבעינן עובר לעשייתו. ועוד צ"ב דסו"ס איך יכול לברך מספק והלא ספק ברכות להקל, דהא קי"ל כד' הרמב"ם (פ"ג ממילה ה"ו) דאין מברכים על ספק מצוה דאורייתא, וכן פסק השו"ע בכמה דוכתי (סי' י"ז וב"י"ד סי' כ"ח וסי' רס"ה).

² עצה מחוכמת של הדעת קדושים שיוכלו לברך על ספק פדיון הבן

בספר דעת קדושים (לבעל האשל אברהם מבוטשאטש, י"ד סי' ש"ה סק"א) הביא דעת הדג"מ וכתב דמעשים בכל יום שנוהגים שהאב פודה בברכה אף אם נמצא בריחוק מקום מהבן ודלא כד' הדג"מ, ובנישבו הטענה הנ"ל דאין הולכים בממון אחר הרוב כתב המצאה מחוכמת, דבאמת בכל הספקות אף שאיננו חייב לפדות מ"מ אם רוצה לפדות יכול לפדות בברכה, וז"ל; 'אולי בכל ספקות אף שהממנ"ה מ"מ הרי רשאי ליתן ה' סלעים ורשאי ג"כ לברך ע"י שכיון שהגיעו ה' סלעים ברשות ליד כהן הו"ל תפיסה ברשות לאחר שנולד הספק שאין מוציאין מהכהן, וגם אם היה מקום לומר שלא תועיל תפיסתו מצד שיוכל לומר אתן לכהן אחר וע"י שאין הכהן טוען ברי, מ"מ יכול לומר שנותן להכהן ע"מ שיהא הוא המוחזק, וכיון שאח"כ אינו יכול

החכמות שבעולם נתנו לכבוד התורה הקדושה 'עכ"ל. הרי לנו איך הסתכלות חכמי התורה על חידושי הטכנולוגיה, דהקב"ה גלגל את המצאת הטלגרף בעולם כדי שאותו בן ישיבה שגלה למקום תורה ונמצא רחוק מביתו בשעה שאשתו ילדה לו את בנו הבכור יוכל לקיים את מצות הפדיון בברכה ביום ה"א בהיותו בישיבה, וכמה הדברים מעוררים את הלב אשר כל תהפוכות עולם אינם אלא בשביל ישראל שיעסקו בתורה!

הרב זאב פראנק

שכח לומר רצה בבהמ"ז של סעודה שלישית ובא לצאת הברכה מאשתו

עובדא הוה במי ששכח לומר רצה בבהמ"ז של סעודה שלישית דק"ל (קפ"ח ס"ח) שלא מעכבת בה הזכרת שבת, אך הטעם משום דאיכא למ"ד בסעודה שלישית שאינה טעונה פת, וחוששים לשיטה זו במקום איסור ברכה לבטלה כמבואר במ"ב (שם סק"א), אבל לעיקר הדין שגם סעודה שלישית קיומה בפת דוקא ממילא שאם לא אמר רצה צריך לחזור, ובא לצאת מן הספק ע"י שישמע הברכה עם הזכרת רצה מאשתו שמברכת לעצמה, אלא דהא ק"ל (קפ"ו ס"א) בנשים שספק אם חיובן בבהמ"ז רק מדרבנן, ולכן אין מוציאות להמחוייב מן התורה, וכאן צ"ע דאמנם מתחילה אכל כדי שביעה ונתחייב בבהמ"ז דבר תורה, אבל מ"מ אחר שבירך כבר יצא ידי מצות וברכת, ואינו חוזר אלא לחובת הזכרת מעין המאורע דמדרבנן, ונימא דשוב יוכל לצאת הברכה גם ממחוייב דרבנן כאשר וקטן.

וכי תימא שתקנת חכמים היא להזכיר מעין המאורע באותה ברכה שנתחייב בה, וכשנתחייב בבהמ"ז דאורייתא צריך לומר רצה בבהמ"ז שיוצא בה מן התורה ולא לצאת ממחוייב דרבנן, זה אינו, דא"כ גם כשחוזר ומברך בעצמו לא יועיל כלום, דסר"ס מצות וברכת כבר יצא בראשונה ונמצאת אמירת רצה בבהמ"ז דרבנן.

אם מחמת חסרון הזכרת מעין המאורע לא יצא אפילו מדאורייתא

אלא דהנה ידועה החקירה במי שחיסר הזכרת מעין המאורע בבהמ"ז שחוזר ומברך, אם הוא רק לצורך קיום מצות ההזכרה אבל עצם הברכה לא נגרעה מחמת חסרון ההזכרה, או שמא בהמ"ז בלא הזכרה לאו ברכה היא וחוזר ומברך לקיום עצם מצות בהמ"ז, ואם נתפוס הצד השני [כלשון המ"ב (קפ"ח סק"ט) דבהמ"ז הראשון נתבטל לגמרי] שמא נימא דחכמים הפקיעו ממנה תורת ברכה שלא לצאת בה אפילו מדאורייתא, כמו שמצינו בכמה מקומות שחכמים בגזירתם ביטלו קיום מצוה דאורייתא, ונמצא מחוייב מדאורייתא כדמעיקרא ולא יוכל לצאת מאשה וקטן.

שו"ר בבר אלמוגים (סי' ס"ט עמוד ש"ה) שעמד בנידון דידן, ודן למש"כ הפמ"ג (קפ"א א"א סק"ג) במי שלא אמר ברית ותורה דאפילו מדאורייתא לא יצא ועפ"מ ש"כ התוס' בסוכה (ג' א') בהא דאמרינן לא קיימת מצות סוכה מימך דאפילו מדאורייתא לא קיים, יעוי"ש עוד.

אמנם הנה בשו"ת בשמים ראש (סי' פ"ז, ציינו הגרעק"א סי' קפ"ח) דן במי שאכל הסעודה השניה של שבת סמוך לחשיכה ושכח לומר רצה בבהמ"ז, וז"ל בתר"ד שא"פ כאן קיים מצות וברכת של תורה, אלא שלא עשה תיקון חכמינו ז"ל להזכיר שבת, הרי שחכמים בתקנתם לא ביטלו מצות וברכת של תורה, וממילא שיוכל לצאת הברכה בשמיעה מאשה וקטן.

תקנ"ח לדון כאילו לא בירך כלל

אבל יש לפקפק, דאף שמדאורייתא כבר יצא בברכה הראשונה, מ"מ חכמים שתיקנו שהזכרת השבת בבהמ"ז תעכב היינו לדון כאילו לא בירך כלל ועומד בחיובו הראשון, וכשאלו כדי שביעה ונתחייב בבהמ"ז דאורייתא יש לו לחזור ולברך כדינא דמעיקרא, וכמו שבתחילה לא היה יוצא ממחוייב דרבנן גם עתה כן אע"פ שנעשה גם הוא מחוייב דרבנן, דכך גדר התקנה לדון כאילו לא בירך כלל.

ואסמכתא לסברא זו, דהנה במאי דק"ל באינו מחוייב בדבר שאינו מוציא את המחוייב דעת המהרש"ל (יש"ש ב"ק פ"א סי' ל"ה) שהוא מדרבנן בעלמא, אבל מן התורה יכול לצאת גם מלאו בר חיובא, ובמג"א (קצ"ט סק"ז) הביאו ונחלק עליה, אך במור וקציעה (שם) האריך לקיים דברי המהרש"ל ויישב כל קושיות המג"א, וכ"כ בטו"א (ה"ה כ"ט א') בשיטת רש"י, ולכא"פ קשה דא"כ כל מי שנתחייב בבהמ"ז דאורייתא יוכל לשמוע הברכה ממחוייב דרבנן, וכיון שיצא בזה ידי

דברי הגרע"א דב' מצוות שפטור מאחת מהן מדין יותר מחומש אין השניה קודמת לה

והוסיף דלא דמי למש"כ הגרע"א (שו"ת קמא סי' ס"ח) דאע"ג דק"ל דכיבוד אב משל אב, מ"מ היכא דהבן מקיים המצוה מממונו לא מיקרי אינו מצווה ועושה אלא הוי בכלל מצווה ועושה כיון דהמצוה בעצמותה מקיים כדינו אלא דאינו חושש לחסרון כיסו וכנותן המעות במתנה לאביו וממילא מקיים המצוה כדינו. [ועל כן כתב הגרע"א דאם אביו ואמו ציווהו לעשות להם איזה דבר ויכול לעשות רק לאחד מהם אלא דלאב אינו מחויב כיון שיש בו חסרון כיס ולאמו מחויב כי אין בזה חסרון כיס, ורצה השואל (בעל מראות הצובאות על אבה"ע) לומר דכיון שאינו מחויב לעשות לאביו ממילא מחויב לעשות לאמו ולא לאביו, והגרע"א השיב דזה אינו, ויכול לעשות לאביו ולא לאמו, כי גם כלפי אביו הוי כמצווה ועושה. והוסיף דהגע בעצמך, אם נזדמן לאדם ב' מצוות עשה, באחד אין בו חסרון כיס, ובאחד צריך לבזבז יותר מחומש בנכסיו, וכי נאמר דאסור לעשות המצוה בממונו ולבטל מצוה אחרת כיון דאינו מחוייב לעשות המצוה שיש בה חסרון כיס יותר מחומש כדאיתא בשו"ע סי' תרנ"ו, ישתקע ולא יאמר, דמ"מ מקיים המצוה כתיקונה ואין בזה גרעון במה דרוצה לאבד ממנו, וה"נ בניד"ד, עכ"ל].

וביאר הגר"י מסלוצק דניד"ד לא דמי לדברי הגרע"א, דהכא גוף המצוה ועיקרו הוא דבר שבממון היינו ליתן לכהן חמש סלעים בעד פדיון בנו, והוא פטור מזו הנתניה במקום שהוא עתה שם משום דשמא מת הבן, אבל התם גבי כיבוד גוף המצוה ועיקרו הוא מצות כיבוד, אלא דהתורה לא חייבתו בחסרון כיס, ומ"מ אם עושה המצוה בחסרון כיס המצוה בעצמותה מקיים כדינה, אלא דאינו חושש לחסרון כיס הצריך לזה, ומוותר ונותן זה לאביו במתנה, עכ"ל.

אם אפשר לברך על טלית שאולה להדעות דנשים מברכות על מ"ע שהז"ג

והנה מה שנחלקו האחרונים הנ"ל אם דמי לנשים שמברכות על מ"ע שהז"ג לדעת ר"ת, או דשאני התם שהנשים חייבים בזה, מצאנו חילוק זה בתוס' ורא"ש (חולין ק"י) לענין טלית שאולה שדנו אם לברך עליה דומיא דמ"ע שהז"ג לנשים, וכתבו דלא דמי, דהתם אנשים חייבים בה ולכן נשים ג"כ מברכות עליה, משא"כ בטלית שאולה כל אדם פטור כשאינו שלו, אך סיימו דאעפ"כ המברך לא הפסיד, וכוונתם דמ"מ דמי קצת לנשים במ"ע שהז"ג, וכן הובא במשנ"ב (סי' י"ד סק"ט), וא"כ לכא"פ גם בנידון האחרונים י"ל דהמברך לא הפסיד, וצ"ע.

הטעם דמברך על תפילין ונשיאות כפים בפעם הב' אע"פ שאינו מחויב בדבר

והנה בספר בר אלמוגים למו"ר הגר"א גנחובסקי זצ"ל (עמ' תשצ"ז) העיר עוד בזה, דמאי שנא מהמניח תפילין פעם שנית ביום דמברך עליהן אע"פ שאינו מחויב בדבר מה"ת כמבואר בריטב"א החדשים (שבת מט.) וכס"מ (פ"ה מ"סוה"ת ה"א בסופו, ועי' ביה"ל סי' ל"ז ס"ב שהביא שיטות האחרונים בזה). וכן יש להעיר מנשיאות כפים דאין הכנה מחויב אלא פ"א ביום ומ"מ אם נושא כפיו כמה פעמים מברך בכל פעם כמבואר בשו"ת מהר"ם מינץ (סי' ז"ב, הובא באחרונים ומשנ"ב סי' קע"ח סק"א), וע"ש במהר"ם מינץ בתוך דבריו שהביא דוגמא לזה מנשים שמברכות על מ"ע שהז"ג.

ואפשר דדמי למי שפטור מהמצוה מפני שעולה לו יותר מחומש, דחשיב כמצווה ועושה כמש"כ הגרע"א, דהפטור הוא רק בחובת ההשתדלות עבור קיום המצוה, ועד"ז י"ל בתפילין ונשיאות כפים דלא מצאנו בתורה שהחויב בהם הוא פעם אחת ביום ותו לא כמו בשופר ולולב, אלא דסברא הוא דבפעם אחת יצא יד"ח, אבל כל שמקיים הרבה פעמים נידון הכל כמצווה ועושה והוי הכל בכלל המצוה שמחויב בה, וכעין דברי המהר"ל (הובא בב"ח סי' תע"ב) לענין שיעור קזית באכילת מצה דאף דיצאים יד"ח בכזית מ"מ אם אוכל יותר מכזית הכל בכלל המצוה מה"ת.

כל חידושי הטכנולוגיה בעולם אינם כי אם לצורך התורה ולומדיה

ואסיים בדברים הנפלאים שכתב בשו"ת מטה לוי (ח"א סי' י"ח, להגר"ר מרדכי הלוי הורביץ אב"ד פפד"מ וחתנו של הערוך לנר, שנת תרנ"ו) אחר שהאריך טובא בדיון פדיון בכור כשהאב רחוק מביתו, סיים בזה"ל; 'ועל זה יש לומר שלא לחינם האיר ה' את עיני הדור שהמציאו את הטלגרף ויכולין עתה להודיע למרחקים באותו יום שהבן חי וקיים, וזה גילוי מילתא בעלמא הוא ומועיל וכו' ועל כגון זו נאמר שכל

שיצא מדאורייתא ויצטרך לחזור ולקדש במקום סעודה, וסיים 'וכעת לא מצאתי גילוי לדון זה', ובשורת פרי יצחק (ח"א ס"ס ט') נקט בפשיטות דשפיר דמי לצאת הקידוש דרבנן ואח"כ הקידוש דאורייתא, ולזה גם בנידון דידן כיון שיש מקום לקיום המצוה מדרבנן קודם שיצא מדאורייתא יוכל לצאת בהמ"ז עם הזכרת רצה מאשה וקטן ושוב יברך בעצמו לצאת הדאורייתא.

אבל לכא' ז"א, שבקידוש דוקא מלבד מצות זכור דאורייתא ישנה למצות הקידוש דרבנן במקום סעודה, וז"ל דיש לה קיום בפני עצמה קודם שיצא הקידוש דאורייתא, אבל לגבי הזכרת מעין המאורע בבהמ"ז הלא מוטל עליו רק חיוב אחד של בהמ"ז דאורייתא, ומה מקום לצאת הברכה ממחוייב דרבנן רק בשביל קיום תקנת ההזכרה, והרי אין עליו חובת בהמ"ז דרבנן כדי לקיים בה תקנת ההזכרה, ונמצאת אמירת רצה שלא בבהמ"ז כלל.

שור"ר בבר אלמוגים (שם עמוד שני"ז) בכגון שאכל סעודת שבת ונתחייב בבהמ"ז דאורייתא וטעה ושמע הברכה עם הזכרת רצה מקטן וכשחזר וברך בעצמו טעה ולא אמר רצה, ויעוי"ש שדימה לספק המנחת חינוך אם יש קיום למצוה מדרבנן קודם לדאורייתא, אבל לפי דרכינו יש לחלק טובא כנ"ל.

לקיים בהמ"ז דאורייתא לעצמה ודרבנן לעצמה

עוד משכח"ל קיום מצות בהמ"ז מדאורייתא לעצמה ומדרבנן לעצמה, בכגון שאינו יודע לברך שלוש ברכות רק ברכת מעין שלוש, שלהמבואר בשעה"צ (קס"ח סק"א) דחילוק ברכות דרבנן לכא' צריך לברך מעין שלוש לקיים לכה"פ מצות וברכת, או כשבדו לשמוע בהמ"ז ממי שלא אכל, שגם בזה יוצא מצות הברכה מדאורייתא ולא מדרבנן כמבואר במ"ב (קצ"ז סק"ד), ואחר שיצא מן התורה בברכת מעין שלוש או בשמיעה ממי שלא אכל נזדמן לו לשמוע שלוש ברכות מאשה וקטן שאכלו ומברכים לעצמם, דלמה שנתבאר אחר שיצא המצוה מדאורייתא שוב נעשה כמחוייב דרבנן לצאת מאשה וקטן, אבל לא ישמע מהם קודם שיצא הדאורייתא בברכת מעין שלוש או בשמיעה ממי שלא אכל, דכל זמן שלא קיים וברכת דקרא אין עליו כלל מצות ברכה מדרבנן כדי לצאת בה ממחוייב דרבנן.

מסקנת הדברים

א[שכן לומר רצה בבהמ"ז של סעודה שלישית ובא לצאת מן הספק ע"י שמיעת הברכה עם הזכרת רצה מאשה וקטן, לכא' שפיר דמי. ב[לא אמר רצה בבהמ"ז ונזכר אחר שהתחיל בא"י אמ"ה מברכת הטוב והמטיב, למש"כ בבה"ל לדון שחוזר לראש יוכל להשתמש במה שאמר בא"י אמ"ה לפתיחת ברכת הזן. ג[אכל שיעור שביעה וספק אם בירך ושמע הברכה ממחוייב דרבנן, כתב הפמ"ג דלמ"ד ספיקא דאורייתא לחומרא רק מדרבנן אין צריך לחזור ולברך, והוא חידוש רב כמבואר בפנים. ד[אמר ברוך המבדיל וכו' בתוך הסעודה השלישית ורוצה לשמוע הברכה עם הזכרת רצה מאשה וקטן קודם שיברך הוא, גם למה שדן במנחת חינוך שיש מקום לצאת המצוה מדרבנן קודם שיצא הדאורייתא, לכא' הכא גרע כמבואר בפנים. ה[אינו יודע לברך שלוש ברכות, דלכא' יש לו לצאת המצוה דאורייתא בברכת מעין שלוש או בשמיעת בהמ"ז ממי שלא אכל, ושוב נזדמן לו לשמוע שלוש ברכות מאשה וקטן, לכא' שפיר דמי, אך לא ישמע מהם קודם שיצא הדא'.

הרב אליסף פרלמן

התחיל ברכת השכיבנו והחזן מתחיל קדיש האם יש לשתוק מיד

א[יש לברר ההלכה באדם שהתחיל ברכת השכיבנו, האם הוא מחויב להפסיק מברכתו מיד כשמתחיל החזן את אמירת יתגדל של הקדיש, או דילמא יכול הוא להמשיך באמירתו עד שיגיע החזן ל'בעגלגל ובזמן קריב', והנה היכא שלא יוכל לכוין באמירת האמן כראוי אם לא שישתוק מעיקרא הרי בודאי שיש לו להפסיק מעיקרא, דהא אם לא ידע על מה הוא עונה אמן הוי כאמן יתומה, וכל הנידון הוא כשיוכל ליתן ליבו נמי לכונת האמן של הקדיש.

והנה המשנ"ב סי' נ"ה סק"י כתב דבשעה שאומר החזן יתגדל צריך לשמוע ולשתוק כמבואר בריש סימן קכ"ה דצריך להאזין ולהבין מה שאומר הש"ץ, וגם שידע אח"כ על מה עונה אמן, עכ"ל, ומבואר דהם ב' טעמים מדוע צריך לשתוק מיד כשהחזן אומר יתגדל, האחד משום דבעצם האמירה צריך להאזין ולהבין מה שאומר הש"ץ, והטעם השני הוא בכדי שידע על מה הוא עונה אמן.

ועיין במגן אברהם סי' קכ"ה סק"א שכתב וז"ל וגם קדיש אין לומר

המצוה מן התורה הרי נעשה מחוייב דרבנן ושוב ישמע הברכה שנית מעוד מחוייב דרבנן, וממילא דליסגי גם בפעם אחת שיצא בה מדאורייתא ומדרבנן כאחת, ועל כרחין דתקנת חכמים שאינו יוצא מאינו מחוייב בדבר היינו לדון כאילו נשאר בחיובו הראשון ולא יצא כלל מן האינר מחוייב, ושמא הוא הדין לענין חסרון הזכרה בבהמ"ז. שור"ר לעצם הסברא בשלמי תודה (י"ט ס"ב אות ב'), יעוי"ש עוד.

במקום ספק הוא כשאר ספק בשל דבריהם

אמנם גם את"ל כן, היינו רק לענין שלא יוכל לצאת ממחוייב דרבנן, אבל במקום ספק לכא' ברור דאף שדונוהו חכמים כעומד בחיובו הראשון מ"מ ספיקא לקולא כשאר ספק בשל דבריהם [למה שפסק במ"ב (קפ"ד סק"ט) ושעה"צ (סק"ז) בספק בירך שאם אכל פחות משיעור שביעה ספיקא לקולא, ואין אומרים דכיון שעיקר בהמ"ז מדאורייתא החמירו בספיקו גם בשיעורא דרבנן].

ונפק"מ בכגון שלא אמר רצה בבהמ"ז ונזכר אחר שהתחיל בא"י אמ"ה מברכת הטוב והמטיב, ולמש"כ לדון בבה"ל (קפ"ח ס"ו) דכיון שהסיח דעתו מברכה השלישית חוזר לראש, ויש לעיין אם יוכל להשתמש במה שאמר בא"י אמ"ה לפתיחת ברכת הזן, למה שנתספק בבה"ל (ר"ט ס"ב) בבהמ"ז כהאי גוונא שפתח אדעתא דברכה אחרת וסיים בברכת הזן, ושמעתי אומרים דכיון שטעם הבה"ל משום דליש מהראשונים הוא ספיקא דהש"ס ובבהמ"ז דאורייתא ניזיל לחומרא, בזה שאת המצוה דאורייתא כבר יצא בראשונה, ואינו חוזר אלא מחמת חסרון הזכרת מעין המאורע דרבנן, שוב יש להקל בספיקא דפתח אדעתא דברכה אחרת, ואף שנידון כעומד בחיובו הראשון מ"מ ס"ס הכל מתקנת חכמים ובשל דבריהם ספק לקולא.

אכל שיעור שביעה וספק בירך אם יוכל לצאת ממחוייב דרבנן

אבל לכא' יש להוכיח שלא כסברא הנ"ל, וכשחייבוהו חכמים לחזור ולברך אינו נידון כבתחילה להצטרך לצאת ממחוייב דאורייתא, דהנה כתב הפמ"ג (לי"ד, הביאו בשע"ת קפ"ד סק"ו) במי שאכל שיעור שביעה וספק אם בירך ושמע הברכה ממחוייב דרבנן, דלשיטת הרמב"ם דספיקא דאורייתא לחומרא רק מדרבנן ה"ל דרבנן ודרבנן ואין צריך לחזור ולברך.

וכיון דאפילו מה שתיקנו חכמים להחמיר משום ספק שמא לא קיים כלל המצוה דאורייתא ה"ל כשאר חובה דרבנן לצאת ממחוייב דרבנן, כל שכן במי שבירך וקיים מצות וברכת בודאי, רק שמדרבנן חשיב כלא בירך מחמת חסרון הזכרה, שיהא דינו רק כמחוייב דרבנן ויוכל לצאת מאשה וקטן.

אכן דין הפמ"ג קשה להבין, דהלא דין ספיקא דאורייתא לחומרא עניינו דכיון שהספק בשל תורה יש לו לצאת מן הספק ולנהוג לחומרא כדי שלא לעבור על דין תורה, וכששומע הברכה ממחוייב דרבנן הלא אי כלפי שמיא גליא שחייב בבהמ"ז דאורייתא נשאר בחיובו הראשון ולא יצא כלל מן הספק, [ולדעת המהרש"ל הנ"ל שמן התורה יוצא גם משאינו מחוייב בדבר נוח].

ועוד ראייה לזה דאחר שיצא ידי חובת המצוה מן התורה תו חשיב רק כמחוייב דרבנן, מהמבואר במ"ב (רע"א סק"ב) לענין קידוש שאם כבר יצא ידי קידוש דאורייתא בהזכרת השבת בתפילה יכול לצאת הקידוש דרבנן על הכוס ובמקום סעודה גם מקטן, והרי מצות הקידוש אחת היא, רק שמדאורייתא סגי בזכירת דברים בעלמא, ותקנת חכמים לאומרו על הכוס ובמקום סעודה, ומ"מ אין אומרים דכל שלא קידש כתקנת חכמים ה"ל כעומד בחיובו הראשון, והוא הדין לנידון דידן דאף שמחמת חסרון ההזכרה לאו ברכה היא, מ"מ לא חשיב כמחוייב דאורייתא כבתחילה, ושפיר יוכל לצאת ממחוייב דרבנן. שור"ר בתשוה"נ (ח"ב סי' קכ"ו) דאירי בנידו"ד, ויעוי"ש שדן לחלק בין תקנת קידוש על הכוס לתקנת הזכרת מעין המאורע, וצ"ע.

לשמוע הברכה עם הזכרת רצה מאשה וקטן

והנה יל"ע במי שאמר ברוך המבדיל וכו' בתוך הסעודה השלישית שכתב המ"ב (רס"ג סק"ז) דצ"ע אם יוכל לומר רצה בבהמ"ז, ורוצה לשמוע הברכה עם הזכרת רצה מאשה וקטן שמברכים לעצמם קודם שיברך הוא, אי נימא דכיון שעתיד לצאת המצוה דאורייתא במה שיברך בעצמו, שפיר דמי לצאת הברכה עם הזכרת מעין המאורע דרבנן ממחוייב דרבנן.

ומקופיא היה נראה דשייך במה שנסתפק המנ"ח (מצוה ל"א) למאי דק"ל דמצוות דאורייתא צריכות כוונה ודרבנן אין צריכות, בכגון שקידש במקום סעודה אך שלא בכונת מצוה ושוב קידש בכוונה אך שלא במקום סעודה, אם יצא המצוה דרבנן בקידוש הראשון והדאורייתא בשני, או שמא לא שייך שיצא המצוה מדרבנן קודם

והנה המשנ"ב מנה לקדיש זה כאחד משבעה הקדישים המחויבים וציין לדברי הלבוש בזה ועיין בדברי הלבוש שכתב וז"ל ואין פוחתין משבעה קדישים בכל יום כנגד שבע ביום הללתיך [תהלים קיט, קסד], והם אלו: וכו' ו' אחר תפלת מנחה והוא שלם עם תתקבל דקאי אתפלה. ז' אחר ברכות קר"ש של ערבית. וכל אלו הם חובה מדברי חז"ל, אבל תפלת ערבית עם הקדיש שאחריה היא רשות כמו שיתבאר לפנינו בעזה"י, עכ"ל.

ומבואר דנקט לחלק בין הקדיש שלאחר השכיבו וקודם שמו"ע שהוא מכלל ה' קדישים המחויבים משא"כ הקדיש שלאחר תפלת ערבית דאינו חשיב חובה שהרי תפילת ערבית רשות, וכנראה אע"ג דקבלו לחובה אך עיקרה רשות, ועל כן גם אין הקדיש נחשב לחובה, אך לכא' צ"ב בדבר זה דהנה בעיקר תקנת הקדיש שאחר השכיבו דנו בזה הפוסקים דיש כאן חילוק בין שחרית לערבית שהרי בשחרית אין אומרים קדיש לאחר ק"ש וברכותיה, משא"כ במערב.

ובטעם תקנת הקדיש שאחר השכיבו מצינו שדיברו הראשונים, והביאם הב"י סי' רל"ו וציפרו את הדין הזה ביחד עם תקנת הפסוקים של יראו עינינו שתקנו לומר אחר ברכת השכיבו, וכתב הרא"ש בברכות וז"ל ומנהג זה נהגו אותו ההמון לפי שבימים הראשונים היו בתי כנסיות שלהם שבדורות והיו יראים להתעכב שם עד אחר תפלת ערבית ותקנו לומר פסוקים אלו שיש בהם "ח אזכרות כנגד וכו' ותקנו אח"כ ברכת יראו עינינו וקדיש והשתא נמי שמתפללין ערבית בבהכ"נ לא נתבטל המנהג הראשון עכ"ל.

ותלמידי הרבנו יונה ברכות דף ב: כתבו וז"ל אבל ה"ר יונה נתן טעם למנהג שבתחלה שהיתה תפלת ערבית רשות היו אומרים אלו הפסוקים שיש בהם שמונה עשרה הזכרות כנגד שמונה עשרה ברכות וחותמין עליהם ואומרים קדיש ויוצאים ואח"כ אף על פי שקבעו חובה נשאר הדבר כמו המנהג הראשון ולא הוי הפסקה בין גאולה לתפלה כיון שמתחלה אדעתא דהכי קבעו חובה לא מיקרי הפסקה ע"כ דבריו ובב"י הביא זאת וסיים וכך הם דברי רבינו וגם הגהות מיימוניות כתבו בפ"ז (תפלה אות ש) דכיון דתקנת חכמים הם כגאולה אריכתא דמו.

וכתב הערוך השולחן סי' רל"ו ס"ח וז"ל ויראה לי שכולם לדבר אחד נתכוונו והיינו דאלולי היתה תפלת ערבית רשות או אלולי לא היתה סיבת היראה להתעכב בבהכ"נ שבשדות לא היו באים לידי כך אבל כיון שהיא רשות וגם היתה סיבת היראה התחילו להקל בהתפלה והוקשה עליהם לבלי להתפלל כלל ואמרו "ח פסוקים אלו ויראו עינינו ויש שהתפללו תפלת שמ"ע וזהו שכתבו התוס' שבתוך כך יתפלל חבירו גם הוא וכו' כלומר עד שאלו יאמרו הפסוקים יגמור זה תפלתו, וכו' אך מיהו עכ"פ אחרי שנשתפטה תקנה זו נעשה תקנה קבועה וכגאולה אריכתא דמי ובפסוקים אלו יש הרבה מענייני גאולה וכן יראו עינינו וברכת המלך בכבודו וכו' הכל מעניין הגאולה וכן הקדיש עיקרו הוא על הגאולה העתידה וכו' ולכן אפילו הספרדים שאין אומרים פסוקים אלו מ"מ קדיש אומרים מפני שקדיש הוה עיקר הגאולה, ולכן אף שמתחלה נתקן הקדיש בשביל פסוקים אלו כמ"ש הרא"ש ותת"י, וראיה שבשחרית ליכא קדיש אחר גאל ישראל וכו' ומפני שהוא עיקר הגאולה נשאר הקדיש גם אצל הספרדים עכ"ל.

והנה לפ"ז הרי נמצא דכל עיקר הקדיש הזה נתקן במקום הקדיש שאחר שמו"ע, ולפ"ז אי נקטינן דהקדיש שאחר שמו"ע אינו חשיב לאחד מ' קדישים משום שתפילת ערבית רשות, א"כ צ"ב כיצד יחשב הקדיש שאחר השכיבו לאחד מ' קדישים המחויבים, והרי הוא רק נתקן במקום הקדיש שאחר שמו"ע ואינו בדין שיהא חמור ממנו, ולכא' גם בו יש את הקולא של תפילת ערבית רשות שהרי להמבואר בערוך עפ"י הראשונים, אין עצם הק"ש וברכותיה מחייבות אותו, רק הוא חיוב מחמת התפילה שהיא רשות, ועכ"פ נבא לדון דאם בכונתו להשתתף בהקדיש שאחר שמו"ע יעלה לו זאת להז' קדישים, במקום הך חצי קדיש, ויוכל להמשיך תפילתו בתחילת הקדיש הראשון.

והנראה דאע"ג דמתחילה נתקן הקדיש כענין קדיש שאחר התפילה הא מיהת אופן תקנתו הוא כקדיש על ק"ש וברכותיה, ודבר זה מוכח לכא' מהא דנפסקה הלכה דאם התחיל ק"ש וברכותיה ויצאו מיעוט מהעשרה יכול הוא לומר נמי את הקדיש כיון דהוא נסוב על הק"ש וכך מבואר במשנ"ב סי' נ"ה ס"ק כ"ב וז"ל אם התחילו ברכת ערבית בעשרה או אפילו רק ברכו לחוד ואח"כ יצאו מקצתן אין לו רק לגמור הקדיש שקודם התפלה לפי שהקדיש שייך לברכת ק"ש אבל לא יאמר הקדיש שאחר תפלת "ח לפי שהתפלה אינה חבור לברכות של ק"ש וכו' עכ"ל ומבואר דכך היא עיקר צורת תקנתו, ולפ"ז י"ל דזהו הגורם דחשיב זאת לקדיש המחויב טפי מהקדיש שאחר שמו"ע שהוא שייך רק להתפילה והרי התפילה רשות [והנה לא כתבתי אלא לפלפולא, אבל סו"ס היא הלכה פסוקה דהך חצי קדיש הוא מהקדישים המחויבים, וא"כ איכא להך דינא שיש להפסיק מיד בתחילת הקדיש].

עם החזן כי אין אומרים דבר שבקדושה אלא ב' וצריך להבין לחזן ולענות אחריו (ב"י רא"ש) וכתב בהגהות יש נוחלין אפי' יש מניין מלבדו אסור ואפי' ללמוד אם לא בשעה שהחזן מנגן בשעת הנגון ולא בשעה שמחתך האותיות, עכ"ל, ובמחצית השקל ביאר וז"ל ר"ל, דניתקן שש"ץ יאמרו בשביל הקהל ויהיה שלוחם, וכשגם הצבור אומרים עמו איך יקרא הש"ץ שלוחם, דהא כל אחד ואחד אומרו, לכן בעינן עכ"פ תשעה ישתוקו ויעשה ש"ץ שלוחם, וכל שכן שאותן תשעה צריכים לשמוע לש"ץ ולא ישיחו דברים אחרים.

והמשנ"ב שם סק"א אחר שהביא את דברי המחצית השקל, הוסיף בזה וז"ל ואפילו יש מניין מלבדו ששומעין ומאזינין לש"ץ ג"כ אסור כי על כל אחד שבבהכ"נ החיוב לשתוק ולהאזין לש"ץ ואח"כ לענות אחריו, ומטעם זה אפילו אם ירצה ללמוד ע"י הרהור ג"כ אסור משעה שמתחיל החזן נקדש וכן בקדיש אם לא בשעה שהחזן מאריך בניגון ולא בשעה שמחתך האותיות עכ"ל.

ולפי המתבאר בזה אם כן נחזור לדין בנמצא בברכת השכיבו ומתחיל החזן את הקדיש, דהנה אם הוא במנין מצומצם שהוא עצמו נצרך לתשעה צריכים לשמוע את החזן, אם כן זהו עיקר הדין דבהכי נתקן האופן שהש"ץ הוא שלוחם צריכים לשמוע אותו, וממילא יש לו להפסיק מיד בתחילת יתגדל, והאמת היא דכל כהאי גונא היה צריך להיות שהחזן הוא שימתין לו שיגמור ברכת השכיבו שהרי הקדיש בא אחר ברכת השכיבו, והוא צריך לכל העשרה בשביל הקדיש, והרי הוא אחד מהעשרה, אמנם כל כהאי גונא דבפועל החזן אינו ממתין אם כן חזר הדבר שהוא צריך לשתוק ולשמוע את החזן.

אך גם בכה"ג שהוא אינו נמצא בתוך התשעה שנצרכים להחזן לפי שיש מניין גדול, מכל מקום הרי זה הביא המגן אברהם מהגהות יש נוחלין ופסקו המשנ"ב דגם שאר הציבור צריכים לשתוק ולשמוע את החזן שזהו חיוב על כל אחד ואחד, וזהו מיד בתחילת הקדיש, ונראה דאע"ג דהוא באמצע ברכת השכיבו הא מיהת עצם ההפסק בשתיקה לא הוי הפסק, ואילו עניית האמן עצמה של איש"ר הרי מותרת גם באמצע הפרק, וממילא דלכא' חל עליו הדין להפסיק מיד בתחילת הקדיש, [ואכתי יש קצת לדון אם הוא היכא דלא סליק ענינא, אם יכול לגמור דיבורו כאשר הוא אינו אחד מהתשעה הנצרכים להש"ץ, ובפרט שביש נוחלין לא נזכר בהדיא שצריך לשם כך להפסיק את תפילתו, וגם שע"כ שהוא מתעכב הוא מפסיד את התחלת השמו"ע ביחד עם הציבור].

[ב] אלא דראיתי דבר חידוש בחוברת עיון הפרשה גליון רכ"ד עמו' מ"ה הביאו את מאמרו של הגאון ר' ישראל גואלמן שליט"א וכתב שם וז"ל ויש לדון דבקדיש הנוסף על שבעה קדישים המחויבים [משנ"ב נה, ה] שרי להמשיך להתפלל, וכגון לסיים הלל אף שהש"ץ כבר התחיל הקדיש, אלא שיענה אמן רק אם הוא יודע על מה הוא עונה אמן, עכ"ד שם. והנה לא הביא שם את המקור לדבריו, אך לכא' יסוד הנידון בזה הוא, דהנה חידוש הוא מה שהביא היש נוחלין דהוא חיוב על כל אחד ואחד מהציבור לשתוק [ולפי מה שנקטו הפוסקים דהיינו גם כאשר נמצא באמצע תפילתו, דאילו כשאינו באמצע תפילתו לכא' סברא היא בכל הקדישים] וסברא היא לומר דהיינו בהקדישים המחויבים, משא"כ באינם מחויבים הרי אע"פ שהש"ץ אומרים אינו מחייב שישתוק כל אחד, ומסתבר דדברי הגר"י גואלמן שליט"א מיייר דוקא היכא שיש תשעה מבלעדי ששומעים להחזן שהרי אם לא כן הוא נצרך לעצם האמירה, וא"כ לכא' אין להקל מחמת כך שאין זה מהקדישים המחויבים.

אלא דבעיקר החילוק בזה יש מקום להבין בזה בב' אופנים, וזה תליא במה שיש לחקור בגדר הך שבעה קדישים המחויבים מהו דין חיובם האם חיובם הוא חיוב ציבור שהרי קדיש כל דינו הוא דין שנאמר בעשרה מאחר שהוא דבר שבקדושה, וא"כ בכללות הציבור יש דין של שבעה קדישים המחויבים והפרט נכנס בחיוב הציבור, או דילמא דהוא דין המתייחס לכל אדם ואדם דמוטל עליו לשמוע ז' קדישים אלו ביום משום קרא דשבע ביום היללתיך [ולכא' יש בזה גם נפק"מ באדם שהתפלל בציבור אך לא יכול היה לשמוע אחד מהקדישים המחויבים, כגון שהאריך בשמו"ע עד לאחר הקדיש שלאחריו, האם מוטל עליו לילך ולשמוע את הקדיש במקום אחר].

והשתא אי נימא דגדרו הוא דהוא חיוב של כל אחד, א"כ שפיר מבואר החילוק לתלות את חידושו של היש נוחלין דעל כל אחד מוטל לשמוע להש"ץ היינו משום חיובו שלו שמוטל עליו לשמוע ז' קדישים המחויבים, ואין זה שייך בשאר קדישים, וגם אי נימא כהצד השני דמכח הציבור הוא דמוטל עליו הנך קדישים, ולא מכח חיובו הפרטי, אכן י"ל דכיון דמכל מקום נתחדש בז' קדישים אלו חיוב מיוחד על הציבור וחיוב זה מחייב את כל המשתתף עם הציבור, על כן הוא דכתב היש נוחלין לומר דחייב הוא לשתוק מתחילת הקדיש לקיים ענין זה משא"כ בשאר קדישים.

[ג] מעתה יש לדון בהך קדיש שנתקן לאומרו אחר ברכת השכיבו,

חיזוק בענין קידוש לבנה

במעלת אמירת "קידוש לבנה" בכונה ובשמחה

כתב ביסוד ושורש העבודה (שער ט' פ"א) "ובעת הליכתו מביתו או מבית הכנסת לקדש הלבנה, ישמח בלבו שמחה עצומה כי הולך הוא להקביל פני השכינה הקדושה וכו' ויברך הברכה בשמחה עצומה מאד, וכי מלתא זוטרות היא מה שאמרו בגמ' (סנהדרין מ"ב) המברך על החודש כאילו מקבל פני השכינה וכו' הרי שזיכה אותו הבורא ית' במצוה כזו, וזכה להיות מן המקבלים פני השכינה הקדושה ואין לא יכין לבו אל שמחה עצומה עד מאד".

והחיד"א (מורה אצבע ס"ז קפ"ג) כתב, "יאזור חיל לברך ברכת הלבנה בכונה שהוא מקבל פני שכינה, וגילו ברעדה!".

והלבוש (תכ"ו א') כתב, "ואח"כ רוקד ג"פ כנגדה, שהוא סימן שמחה, וכיון שהוא קבלת שכינה משמחים כנגדה".

ברמ"א (סי' תכ"ו) מובא, דאין מקדשים הלבנה תחת הגג, וביאר המשנ"ב דכיון דקידוש לבנה הוא קבלת פני השכינה, ואין זה כבוד שיהיה עומד תחת הגג, לפיכך יוצאים לרחוב כדרך שיוצאים לקראת מלכים!

ובשו"ת הרמ"ע מפאנו (סי' ע"ח) כתב, דהטעם דאין מקדשים הלבנה בשבת ויו"ט משום דאין מערבים שמחה בשמחה, ומאידך נוהגים לקדש במוצ"ש משום ילכו מחיל אל חיל, וגם יש בזה ניחותא ופיוס לנפש מהצער על סילוק הנשמה יתירה.

ובפרי מגדים (סי' תכ"ו א"א ס"ק ט') כתב, דעיקר קידוש הלבנה הוא שאנו מהללים לה' שגבורותיו ונפלאותיו נוראים ואמיתיים.

ובשו"ת אג"מ (ח"מ ח"ב סי' מ"ב) כתב, "מסתבר לענ"ד דברכת קידוש הלבנה הוא תקנה מיוחדת, שאינה על ההנאה אלא שהוא נחשב כהקבלת פני אבינו שבשמים, מטעם שמרגיש בזה בבריאת השי"ת את העולם, בזה שאיזה ימים כאילו לא ראוה וכאילו אינה בעולם וחוזרת ליראות".

ביאור הברכה וענינה

כתב בשבלי הלקט (סי' קס"ז), "שלא ישנו את תפקידם מעולם לא זרחה חמה במערב ולא שקעה במזרח וכו',

וכתיב "אם ימושו החוקים האלה [היינו חוקות שמים וארץ] גם אני אמאס בכל זרע ישראל" (ירמיה ל"א לה-ו), כלומר, מה שאין משנים את תפקידם וחוק הזמן הקבוע להם, היא הבטחה שה' חפץ בנו, וזהו פי' להא דתנא דבי ר"י, "אלמלא לא זכו ישראל אלא להקביל פני אביהם שבשמים פ"א בחודש ד"ים" (וע"ע עקידה שער ל"ז).

וכתב רבינו יונה סוף פ"ד דברכות, "כאילו מקבל פני שכינה", מפני שהקב"ה אע"פ שאינו נראה לעין נראה הוא ע"י גבורותיו ונפלאותיו, כענין שנאמר 'אכן אתה קל מסתתר אלוקי ישראל מושיע', כלומר אע"פ שאתה מסתתר אתה הוא אלוקי ישראל שעשית עמהם כמה נפלאות ואתה מושיע בכל עת ובכל שעה וע"י תשועתך רואים אותך בני אדם ואתה מתגלה להם ומכירים אותך, וג"כ כאן ע"י מה שמחדש החדשים הוא מתגלה לבני אדם והוא כאילו מקבילים פניו.

וכתב הרש"י מקלם (חכמה ומוסר ח"א ס"א), לא כמו שאנו חושבים שבברכת הלבנה מקבל פני שכינה, אבל כך הוא, בהתבוננות החדשות שרואה בחידוש הלבנה ומבין מי ברא אלה, בזה מקבל פני שכינה.

עוד ביארו המפרשים דיש כאן פתח תקוה גדול לעם ישראל, שהרי אנו אומרים "וללבנה אמר שתתחדש, עטרת תפארת לעמוסי בטן שהם עתידים להתחדש כמותה ולפאר יוצרם" וכו' וביארו (ע"י גם עה"ש סי' תכ"ו) דכמו שלעתיד לבוא הלבנה תתחדש ותאיר כאור החמה, ולעת עתה מתחדשת כל חודש, זה סימן לישראל שגם הם עתידים להתחדש כמותה. עוד כתב בערוך השולחן דישאל נמשלו ללבנה, דכמו שהלבנה אין לה אור מעצמותה רק תאיר מאור השמש, כך ישראל אין להם שום אור זולת אורו של הקב"ה הזורח לנו באמצעות התורה הקדושה.

סגולה לרפואה

בשו"ת חת"ס (או"ח סי' ק"ב) כ' דקידוש לבנה הוא סגולה לרפואה וז"ל "ואולי יש באמת רפואה למחלה בקבלת פניה, דהוה כקבלת פני השכינה, וכתיב באור פני מלך חיים כמש"כ רמב"ן פ' ו'רא (דשם איתא דע"י שה' בא לבקר את אברהם היה לו במראה השכינה ריפוי למחלת המילה).

שיעורי ליל שבת

שיעור מורינו רבי מרדכי בונם זילברברג שליט"א

גליון מס' 239 – תשפ"ה

בית הכנסת המרכזי שיכון ה'

כלל את שתי הברכות ובירך 'בורא פרי העץ והאדמה' האם יצא ידי חובתו?

**בירך על פירות באמצע הסעודה
ושינה את מקומו האם צריך לחזור
ולברך על הפירות?**

יש מהחסידים שנוהגים להתחיל את סעודת ליל שבת בביתם ולהמשיכה בטיש אצל האדמו"ר, ואף שמשנים בכך את מקומם אין צריכין לחזור ולברך ברכת המוציא, דהרי פסק הרמ"א (קע"ח א') כדעת רב חסדא (בפסחים ק"א:) דדוקא אם אכל דבר שאין טעון ברכה במקומו כגון פירות ומשקין שאין מחוייב לברך עליהם ברכה אחרונה במקומם הראשון, אז כשעקר ממקומו נתבטל קביעותו וצריך לחזור ולברך, אך אם אכל פת או דבר שמברכין עליו מעין שלוש, כיון שצריך לברך עליהם ברכה אחרונה במקומם הראשון, לא נתבטל קביעותו ואי"צ לחזור ולברך.

אך יש לדון דבמהלך הטיש מקבלים החסידים כנהוג פירות מיד האדמו"ר, שאינם באים מחמת הסעודה וטעונים הפירות ברכה לפניה, ויש לעיין האם בכה"ג שבירכו החסידים על פירות בביתם, צריכים הם לחזור ולברך עליהם בטיש כמו בכל שינוי מקום בפירות, או שכאן הדבר שונה כיון שלמעשה הם באים בתוך הסעודה, וכיון שלא נתבטל קביעותו ע"י הפת אי"צ לחזור ולברך אף על הפירות.

ושאלה זו היא גם בכה"ג שאכל מזונות ושתה מיץ ואח"כ עקר מקומו והלך למקום אחר, האם צריך לברך שוב על המיץ ככל דבר שאין טעון ברכה במקומו, או שנימא דכיון שלא ביטל קביעותו ע"י המזונות, אף על המיץ אי"צ לחזור ולברך. ↓

מעשה שהיה באחד האדמורי"ם זצ"ל שבשעת עריכת "הפירות טיש" בט"ו בשבט כשהביאו לפניו מיני פירות העץ ומיני פירות האדמה מכל המינים והסוגים, צירף האדמו"ר את שתי הברכות יחדיו ובירך "בא"ה אלוקינו מלך העולם בורא פרי העץ והאדמה".

ויש לדון האם עשה טוב ויצא ידי חובת ברכת העץ וברכת האדמה או לאו?

ושאלתי כן את רבותינו גדולי הדור: מרן הגרא"ל שטיינמן זצ"ל השיב שיוצא בכה"ג רק ידי חובת ברכת העץ, ומה שהוסיף 'והאדמה' אין בכך כלום כיון שאין ברכה כזאת והוא כפטומי מילי בעלמא, ואולם מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל השיב שאי"צ ברכה כלל כיון ששינה ממטבע שטבעו חכמים, ולא יוצא בזה ידי חובתו כלל.

ושוב הראו לי דיש מקור להנהגת האדמו"ר הנ"ל, דהנה כבר דן בזה הכף החיים (בסי' ר"ו אות י"ב) וכתב דבדיעבד יוצא ידי חובת שתי הברכות כיון שכיון בברכתו על שתיהן, וראיתו היא מדברי הרמב"ם (פ"א ממעשר הלכה ס"ז) ונפסק בשו"ע (יור"ד סי' של"א) דאם מפריש תרומה לבד ומעשר לבד מברך על כל אחד ואחד בנפרד, אך אם מפריש תרומות ומעשרות יחדיו מברך על שתיהן "להפריש תרומות ומעשרות", ומוכח ששייך לצרף שתי ברכות בברכה אחת, וה"נ בנידון דידן.

ושאלתי כן למר"ר הגרא"ל שטיינמן זצ"ל ואמר שיש לחלק בין המקרים, דבתרומות ומעשרות שתי הברכות חלות על אותם פירות ולכן שייך לברך את שתי הברכות כאחד, אך בנידונינו שכל ברכה חלה על פרי אחר לא שייך לאומרם כאחד אלא צריך לומר כל ברכה בפ"ע.

ולפי חילוק זה יהיה נפק"מ באם ירצה להפריש תרומות מפרי אחד ומעשרות מפרי אחר, דבכה"ג אף בתרומות ומעשרות עליו לברך שתי ברכות כיון שברכתו היא על שני פירות שונים.

אלא דיש להקשות ממש"כ המשנ"ב (שס"ו סקע"ט) שהמניח עירוב תבשילין ועירוב חצירות בזמן אחד מברך ברכת "על מצות עירוב" על שניהם כאחד, ומשמע דאף בשני דברים שונים ישנה אפשרות לברך על שניהם כאחד, וצ"ל דלגבי עירוב אין שינוי בנוסח הברכה

בין עירובי חצרות לעירובי תבשלין, ולכך שפיר יוצא יד"ח בברכה אחת, דנחשב כמו שבירך על כל עירוב ועירוב בפ"ע, משא"כ בנידונינו שנוסח הברכה שונה בין ברכה לברכה.

ושבו שאלתי כן את מו"ר הגרא"ל שטיינמן זצ"ל וחילק בנוסח אחר, דלגבי תרומות ומעשרות יש על הפרי את ב' החיובים, גם חיוב תרומות וגם חיוב מעשרות, ומשום כך יכול לכוללם בברכה אחת, אך בברכת פרי העץ ופרי האדמה אין על פרי האדמה את החיוב של ברכת העץ וכן להפך, ולכך אין יכול לכוללם יחד בברכה אחת.

והנה בס' רשימות מהגה"צ רבי יהודה הורוויץ זצ"ל מדז"קוב ירושלים (חתן האדמו"ר "בעל האמרי חיים" זצ"ל וממקורבי מרן החזו"א), מובא שהיה אוכל תפוחי אדמה מעורב עם לבן, והסתפק האם התפוח"א הם העיקר או הלבן, ומשום כך בירך 'בא"ה אמ"ה בורא פרי האדמה' וחזר ובירך 'בא"ה אמ"ה' שהכל נהיה בדברו' ואחר שבירך את הברכות אכל משניהם כאחד, והגאון רבי טוביה ויס זצ"ל גאב"ד העדה"ח ב"ם כתב בהסכמה לספר הנ"ל שלא היו צריכים להביא מעשה זה, משום שלברך ברכה נוספת אחר הברכה הראשונה קודם שטעם הוא הפסק, ואינו נכון להלכה.

ואמנם שמעתי מהרב דוד גנוט שליט"א מחבר הלוח 'דבר בעיתו' (ומתלמידיו המובהקים של הרבי מדז"קוב) שלא כך היה מעשה אלא שכלל את שני הברכות בברכה אחת ובירך 'בא"ה אמ"ה בורא פרי העץ שהכל נהיה בדברו', וזהו כדעת הכף החיים ששייך לכלול שתי ברכות כאחד, ואף שכתב הכף החיים שם שאין לעשות כן לכתחילה, מ"מ במקרה דנן שמעורב אדמה ושהכל יחד ואין יודע מהו העיקר אפשר לכתחילה לצרף את ב' הברכות כאחד.

ונשאל בזה מרן גאון ישראל רבי דוב לנדו שליט"א, ואמר שזהו ביאור הלכה מפורש (בסי' קע"ח ד"ה ואכל) שכתב בשם המג"א "אבל במקום שהלך עתה בתוך הסעודה, אפילו שיהיה (ומיירי שבירך מתחלה על היין בסעודת הפת) או מים אין צריך לברך, דהא על כרחו צריך לחזור לקביעותו הראשון והוא כעומד באמצע הסעודה".

ובמג"א עצמו הוסיף שאף על פירות אי"צ לברך באמצע הסעודה, ושמעין להדיא שאף על דברים הבאים שלא מחמת הסעודה אי"צ לחזור ולברך בשינוי מקום דנחשב כמו שעומד בתוך סעודתו הראשונה ולא שינה את מקומו.

ואמנם כל הראיה היא לגבי אדם שאכל פירות באמצע הסעודה, אך אין ראיה מדבריו לגבי אדם שאכל מזונות יחד עם פירות, ונחלקו בזה מרנן דדעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל (וזאת הברכה פ"ו ס"ק ב') שדווקא בפת מועילה קביעות המקום של הפת אף לשאר המאכלים הואיל ונפטרים הם בברכהמ"ז מה שאין כן בשאר מאכלים, ואילו דעת הגר"ח פ' שיינברג זצ"ל (צהר תש"ס עמ' תמ"ז ס"ק ח') שאף קביעות מקום של מיני מזונות מועילה לשאר המינים.

והנה בחיי אדם (כלל נ"ז סק"ז) כתב דיש להסתפק במי שיש לפניו יין, תבשיל שעורים, וזית, מה יברך קודם, דהכלל הוא שזית קודם לשעורים כיון שהוא ראשון 'בארץ' בתרא אך אינו קודם ליין אף שהוא אחריו 'בארץ' כיון שמעלתו גדולה וברכתו מבוררת, ומאידך תבשיל שעורים קודם ליין כיון שאף הוא ברכתו מבוררת וקודם לפניו 'בארץ'.

ולכך יש להסתפק מה להקדים, דאם יברך על היין תחילה הרי תבשיל שעורים קודם לו, ואם יברך על תבשיל השעורים הרי הזית קודם לו, ואם יברך על הזית הרי היין קודם לו, ומסיק החיי אדם שישלך את אחד המינים מן השולחן ויסתלק מן הספק, ומוכח מדברי החיי אדם דלא כדברי הכף החיים, דלדעת הכה"ח יש לו פתרון ברור שיכלול את כל הברכות ויברך ברכת מזונות הגפן והעץ יחדיו.

ומאידך יש להוכיח כדברי הכף החיים, ממש"כ בהשגות הראב"ד בברכות בסוגיא דפתח בחמרא (דף י"ב ע"א) שפירש ספק הגמ' שם בהיה לו שכר וחשב שזה יין ובירך 'בא"ה אמ"ה בורא פרי הגפן ושהכל נהיה בדברו', האם בטר פתיחה אזלינן, דההזכרה והמלכות מתייחסים דווקא לברכת בורא פרי הגפן ולא לברכת שהכל ולכך לא יצא יד"ח, או דלמא אחר החתימה נמי קיימי ויצא ידי חובת ברכת שהכל, ומוכח להדיא כדעת הכף החיים, דהספק שם אינו בתורת חזרה האם נחשב שחזר בו וחלה הברכה על החזרה, אלא האם ההזכרה והמלכות יכולים להתיחס גם לברכת שהכל, וזהו כדברי הכף החיים.

ונמצא שישנן ג' שיטות בדבר, האחת היא דעת הכה"ח שיוצא יד"ח בשני הברכות, וצריך לענות אמן בסוף הברכה, השניה היא דעת רבינו הגרא"ל שטיינמן זצ"ל שיוצא רק יד"ח ברכת העץ וצריך לענות אמן אחרי העץ, והשלישית היא דעת רבינו הגר"ח קניבסקי זצ"ל שלא יוצא יד"ח שתי הברכות כיון ששינה ממטבע שטבעו חכמים ולא יענה אמן כלל.

(נכתב ע"י אחד השומעים)

תוספת שבת

עלון השבוע
לרפואת הגה"ג
רבי זאב
בן רוחמה
(ברלין) שליט"א
לרפוא"ש
בתושח"י

זמני הדלק"נ שבת פרשת בא
ירושלים: 4:37 מוקדם: 4:27
בני ברק: 4:51 מוקדם: 4:41
מודיעין עילית: 4:45 מוקדם: 4:35
חיפה: 4:43 מוקדם: 4:33
טבריה: 4:32 מוקדם: 4:22

מדברי רבותינו זצוק"ל ושיבדלחט"א במעלת תפילת מנחה בערש"ק וקדושת השבת

חידה: למה דווקא מכות ארבה ומכת חושך לא היו למצרים בשבת?

בחול אבל לא בשבת וזהו שאמר וינח בכל גבול מצרים אפילו אם נח הארבה בכל הגבול אעפ"כ וינח ביום השביעי, עכ"ל. וביארו, שלכן פרעה כאשר ביקש שמכה זו תסור ממנו, אמר והסר מעלי רק "את המוות הזה" (י יז), כיוון שמכה שרואים שהיא שובת בשבת זה מוות... והרי ידוע שכל מכה היתה שבוע, וצ"ל שמכת ארבה השלימה את יום השביעי שלה לאחר השבת, שיהיה ניכר שהשבת היתה בגלל שבת.

במכת חושך כתב רש"י (י כ"ב) שהיתה ג' ימים אפילה שלא ראו איש אחיו ולאחמ"כ ג' ימים של חושך מוכפל, שלא יכלו לזון, (עיי"ש) ומשמע שביום השביעי (שבת) לא היה מכת חושך...

ובמכת ארבה כתוב מפורש בזהר המופיע בבעל הטורים (י יד) שלא היתה בשבת, וז"ל: וינח. ב' במסורה וינח בכל גבול מצרים וינח ביום השביעי מלמד שנח הארבה בשבת. (זהר עקב רעג), ד"א רמז להא דאיתא במסכת תענית (יט) מתריעין ומתענין על הארבה

תוס' בסנהדרין דף לז: בשבת ישראל אומרים שירה וממליכים את ה' במקום המלאכים!!

ולכן מוסיפים בפסוקי דזמרה בשבת ובקדושה בשבת, וכן שרים בשבת,

והמהרש"א שם מביא מדרש רבה שכבר אדם הראשון נצטווה על שמירת השבת!

שבת - רש"י שבת קיט). כל' להיות עבדי המלך ולהעיד על המלך ב"ה שהוא אחד ושמו אחד והוא ברא את הכל, ובה אנחנו 'מתנערים מהעפר' שלנו כל כך עד ש... כמו שאומרים בלכה דודי 'כי בא אורך' - המלך בעצמו בא עם המלכה יחדיו לשרות בתוכנו, ואז 'עורי עורי שיר דברי כבוד ה' עליך נגלה' - אנחנו בעינים צופיות ומצועפות בשירה ושמחה עצומה מקבלים את פני המלך הגדול ב"ה שבא אלינו (ע' גי' 5).

ובשבת בבוקר... ההתרגשות שוברת שיאים, כל היהודים מתאספים בהמוניהם למעמד המרכזי ששם יישא המלך את דברו ב'קריאת התורה' (זוה"ק ויקהל) ואנחנו מגיעים מוקדם (שם ר"ה). אחרי שהתעטרנו בעוד תוספת בנשמה יתירה (שם). ו... הנה המלך מגיע, עם כל הפמליה של המלאכים (שיר השירים סוף פ"ח), ואנחנו לא מעיזים לפתוח את הפה לידם, אבל המלך קורא לנו ואומר: היום בשב"ק אני רוצה לשמוע רק אתכם, אז 'הגביהו קולכם' (שם)... ואנחנו מתחילים לשיר ברגש, בעוצמה, בפול ווליום לפחות כמו בליקווד: "לבדו ימלוך מלך" (זה בעצם פסוקי דזמרה)... בבחינת "כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך", כמו שאנחנו מבטיחים לעשות ב'נשמת'...

ואחרי זה פשוט מתארים את המעמד שאנחנו במרכז ומדברים על זה 'דוגרי': 'ובמקהלות רבבות עמך בית ישראל יתפאר שמך מלכינו שכן חובת כל היצורים...'. בתרגום חופשי: כן, עכשיו מתאספים בכל בתי הכנסות בעולם עשרות אלפי יהודים והם ורק הם משבחים למלך הכבוד.

ואח"כ נכנסים לתוך ברכת יוצר אור - שהיא בעצם ברכה של צבא השמים והמלאכים, אבל בשבת אנחנו ממש חודרים לתוכה - ומתחילים לשיר בעצמינו בנעימה כי אנחנו שם... עד שמגיעים לשפיץ, בקדושה... עומדים ממש במקום של המלאכים וחיות הקודש... ולאחר כל שירת המלאכים שלנו מגיע המשא המרכזי בקריאת התורה בכל הדרתו...

אחרי שנגמר המעמד והשירה והבענו ברמה את עבודתנו

וז"ל תוס' בסנהדרין דף לז: מכנף הארץ זמירות שמענו. כתוב בתשובת הגאונים שאין בני ארץ ישראל אומרים קדושה אלא בשבת דכתיב (ישעיה ו) גבי חיות שש כנפים לאחד וכל כנף הוא אומר שירה אחת ביום בששת ימי החול וכשיגיע שבת אומרים החיות לפני המקום רבש"ע אין לנו עוד כנף, והקב"ה משיב להם יש לי עוד כנף אחד שאומר לפני שירה שנאמר מכנף הארץ זמירות שמענו, עכ"ל,

ואכן זה מדויק מהנאמר בקדושה, שביום חול אנו אומרים: 'נקדש את שמך בעולם "כשם" שמקדישים בשמי מרום' אבל בשבת במוסף אנו אומרים בנוסח ספרד "כתר" ומזכירים שם "כתר יתנו לך ה' אלוקינו מלאכים המוני מעלה "עם" עמך ישראל קבוצי מטה", רואים שהמלאכים בשבת אומרים שירה רק אחרינו, ואכן הבריסקר רב היה הולך מיוחד לבית כנסת חסידי כדי לומר קדושת כתר... אבל גם בנוסח אשכנז, הנוסח שונה מיום חול, שלא אומרים כשם... אלא ישר נעריצך ונקדישך... וכן ע"י הנשמת כל חי ושירי השבת, ותוספות הפסוקי דזמרה בשבת אנו מחליפים פעולת המלאכים כל השבוע, וממליכים את ה' בבריאה!!!

וכך כתבו הראשונים הרוקח (סי' מב פט), והאור זרוע והכל בו שביארו בזה ההוספות בשבת קדש כמו פסוקי דזמרה, במקהלות, הכל יודוך, נשמת ומעלת קדושת כתר, וצדקתך צדק, שהכל מחמת המדרש הנ"ל, וביאר הכל בו שהשינוי בקדושה רק במוסף שלא יתבלבלו עם שאר התפילות. (ע"ש)

ומביאים ממרן הרב מפוניבז' זצוק"ל שהתארח אצל מישהו בליל שבת ואמר לו: "אתה יודע למה שרים היום? היום אנחנו מלאכים..." ותוך כדי הראה לו את התוס' הנ"ל.

וכך הרחיב הרב גינזיער בעלוני "טועמיה": (לאחר שסיקר בהרחבה את ביקור כבוד התורה שעשו למרן הגר"ד לנדו שליט"א בחו"ל), כתב: "ובכן... בקבלת שבת - אנו יוצאים לקבל עלינו בשמחה (שו"ע רסב, ג) את שביתת שבת המלכה (זה היסוד של קבלת

ונאמנותנו הבלתי מסויגת למלך אפילו בעומק הגלות (שיר השירים שם), עכשיו אנחנו נכנסים לחדר הסגלגל בביתנו הקט, ועורכים לפני המלך ("דא היא סעודתא דמלכא קדישא" - זמירות) סעודת מלכים כראוי..." ובסעודה, מונח השיא של השבת - כל

כך התקשרנו למלך והוא דבוק בנו ושורה עלינו עד שכשאנחנו מתענגים לכבוד מלכותו, ולכבוד בואו זה נחשב שמענגים את המלך בעצמו כי הוא שוכן בקרבינו ממש (אלשיך הק')".
(עיין בחוברת עלוני טועמיה עמ' 39-32)

הידעת?! אדם הראשון כבר נצטווה על השבת! ועל הסתירה, מתי בלתה בריאת העולם, האם בשבת או ביום שישי ואולי במוצ"ש?

בקידוש אנו אומרים "יום השישי ויכולו השמים והארץ וכל צבאם" משמע שביום שישי נסתיימה הבריאה, ולאחמ"כ כתוב "ויכל אלוקים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה" משמע שגם בשבת עצמה היתה בריאה..

ויבואר ע"י תוס' בסנהדרין לח. ד"ה חצבה עמודיה שבעה. וז"ל: דבשבעה ימים נברא העולם שאע"פ שבששה ימים נברא העולם

מ"מ היה חסר מנוחה עד שבא שבת בא מנוחה והיינו דכתיב (בראשית ב) ויכל אלהים ביום השביעי, עכ"ל, רואים מתוס' שבשבת היה בריאה של מנוחה, שבשבת נבראה המנוחה, וזה סוג של בריאה נוספת וכמו שאומרים במנוחה בשבת מנוחת אהבה וכו' מנוחה שלימה שאתה רוצה בה..., אבל כל שאר הדברים הסתיימו ביום שישי, (ומאידך בהמשך נראה גמ' בפסחים שהיו גם שני דברים שנבראו במוצ"ש).

וז"ל הגמ' בסנהדרין לח. ת"ר אדם נברא בערב שבת, ומפני מה, שלא יהו המינים אומרים שותף היה לו להקדוש ברוך הוא במעשה בראשית, דבר אחר, שאם תזוח דעתו עליו אומר לו יתוש קדמך במעשה בראשית, דבר אחר כדי שיכנס למצוה מיד (אומר רש"י: שבת) דבר אחר כדי שיכנס לסעודה מיד משל למלך בשר ודם שבנה פלטרין ושיכללן והתקין סעודה ואחר כך הכניס אורחין שנא' חכמת

בנתה ביתה חצבה עמודיה שבעה, טבחה טבחה מסכה יינה אף ערכה שולחנה, שלחה נערותיה תקרא על גפי מרומי קרת חכמת בנתה ביתה זו מידתו של הקב"ה שברא את כל העולם כולו בחכמה חצבה עמודיה שבעה אלו שבעת ימי בראשית..

והמהרש"א כותב על הגמ' הנ"ל וז"ל: שיכנס למצוה: דאיתא בבראשית רבה (טז ד) מאן דסבירא ליה אדם מצווה על השבת, מדכתיב ויניחהו, עכ"ל. וז"ל המדרש רבה: ויניחהו: נתן לו מצוות שבת, כמה דאת אמר וינח ביום השביעי, "לעבדה" ששת ימים תעבוד, "ולשמרה" שמור את יום השבת לקדשו, ד"א אלו הקרבנות, ע"ש, וכן ביאר ביפה תואר על המדרש שחזן מששה מצוות (ע"ש) נצטווה אדם גם על עוד ג' מצוות, שבת, איסור

חידוש האור החיים:
אם אדם הראשון היה מחכה עד שבת
היה מותר לו אכילת עץ הדעת בקידוש!
ולא היה צורך למצוות ערלה בפירות
ג' שנים!

וז"ל האור החיים בפר' קדושים פרק י"ט פסוק כ"ו: לא תאכלו על הדם סמך הכתוב מצוה זו למצות ערלה, לרמוז מה שאמרו ז"ל (ב"ר כא ז) כי אדם הראשון חטא באכילת עץ הדעת קודם זמן התירו שהוא בחינת ערלה, שאם היה ממתיך עד ליל שבת קודש היה מקדש על היין, (א.ה. שסבר שעץ הדעת היה גפן) וזה הוא סוד דבריהם ז"ל שאמרו (סנהדרין לח:): אדם מושך בערלתו היה "זו היא ערלתו", והוא מה שאמר הכתוב סמוך לאזהרת וערלתם ערלתו לא תאכלו - פירוש מפרי ערלה, על הדם - פירוש על סיבת הדם, 'כי זו סיבה לכל שפיכות דמים דם אדם ודם זרעיותי', ויש לך לדעת כי סיבת הערלות ועיקרם זה מקורם שזולת חטא אדם לא היתה ערלה בעולם לא של צומח ולא של בעלי חיים, עכ"ל: (ועיין גם בספר שפתי כהן על פרשה זו), ויל"ע מהי ערלה בבע"ח, ואולי הכוונה שיכלו לאכול בלי שחיטה.

בשר, ואיסור אכילה מעץ הדעת, שהם נלמדים מפסוקים אחרים. כע"ז כתב היד רמה וז"ל: ד"א כדי שיכנס למצוות שבת מיד, לפי שכדאי היה אדם הראשון שתינתן לו תורה אלמלא שסרח, והקב"ה חישב לבוראו בערב שבת אולי יזכה ויכנס למצוה מיד, וכיון שסרח בשעה עשירית נתחייב ולא זכה למצוות שבת, עכ"ל. (וביארוהו שהרי הגמ' בשבת פו: אמרה שלכו"ע בשבת ניתנה תורה, וממילא גם לאדם היתה אמורה להנתן התורה רק בשבת, ואולי בגלל ששבת שקולה ככל התורה, התכוונו לתת לו רק את מצוות השבת, וזה הכוונה שתנתן תורה לאדם בשבת)

ולכאורה נראה שנחלקו המהרש"א והיד רמה הנ"ל, האם אדם נצטווה על שבת גם לאחר אכילת עץ הדעת או לא, ונראה שנצטווה מזה שברא במוצ"ש אש וזה דמיון להבדלה שלנו, שנתקן לברך על הנר במוצ"ש זכר לבריאתו במוצ"ש ע"י אדם הראשון (משנ"ב ריש סי' רח"צ) ומזה שנברא האש דוקא במוצ"ש ולא בליל שבת מוכח שאדם הראשון שמר שבת...

וז"ל הגמ' בפסחים נד, דתניא ר' יוסי אומר שני דברים עלו במחשבה להיבראות בערב שבת ולא נבראו עד מוצאי שבת ובמוצאי שבת נתן הקב"ה דיעה באדם הראשון, מעין דוגמא של מעלה, והביא שני אבנים וטחנן זו בזו ויצא מהן אור, והביא

שתי בהמות והרכיב זו בזו ויצא מהן פרד, ע"כ, רואים שהיו שני דברים בבריאה שנבראו גם במוצ"ש.

ובכן יהוידע כתב שכיון שכל יום מימי השבוע יש בן זוג חוץ מיום שבת, והקב"ה אמר לה שישאלהם בני זוגה, וממילא אדם הראשון הוא הבן זוג של שבת! ולכן נברא בערב שבת, ועוד הסביר שיכנס למצוה הכונה פריה ורביה כעונת ת"ח, שהעולם תלוי על מצוה זו, ושואל הבן יהוידע שלסברת הגמ' שיהיה הכל מוכן בעולם כבר יכלו לבוראו ביום חמישי בלילה, שהכל כבר היה מוכן, והביא בשם האריז"ל, שבשבת גם המותרות הם מצוה ולקדושה, ולכן נברא דוקא בער"ש סמוך לסעודת שבת הקדושה, ולכן נקט סעודה ולא סתם לשון אכילה, ע"ש.

מחשבה קצרה על הדף

הרב יחזקאל הרטמן

SHORT MACHSHAVA ON THE DAF

סנהדרין דף לב

אור הנר בנישואין

"קול ריחיים בבורני, סימן לשבוע הבן. אור הנר בברור חיל, משתה שם משתה שם."

רש"י מסביר שבזמן הסכנה היו צריכים להסתיר מפני הגויים את קיום הברית מילה, והיו עושים סימנים נסתרים לרמז שיש בבית זה ברית: בבורני היו משמיעים קול ריחיים שטוחנים סממנים לתינוק. ובברור חיל הדליקו נר, להורות על משתה של סעודת ברית. כן פירשו רש"י ותוס', שהמשתה המדובר הוא סעודת ברית.

במרגליות הים מביא מתשובות הגאונים שהכוונה למשתה נישואין, שבזמן שהיו עושים חתונה והוצרכו להסתיר זאת, היו מדליקים את הנר. וכן מב' בירושלמי שגזרו ביהודה דבתולה שנישאת תיבעל להגמון תחילה ולכן הוצרכו להסתיר הנישואין. ובירושלמי איתא שסימן לנישואין היה הריחיים, אך לביאור הגאונים, מבואר בגמ' דילן שאור הנר הוא סימן לנישואין.

מבאר הבן יהודה שני ביאורים לכך שמרמזים את הנישואין בהדלקת נר:

(א) הנר הוא הכלי שבו נמצא השמן, והוא סימן לאשה. והפתיחה הוא סימן לאיש. הנישואין הם חיבור הפתיחה והנר. ובגמ' בגיטין (נח, א) אמרו לגבי זנות "שתי פתילות בנר אחד". כדי להראות שהנישואין שלימים הראו סימן של פתילה אחת בנר אחד, וזה הסימן שעשו בנישואין.

(ב) עוד מבאר, שגם הוא גימטריא של כל הזיווגים של שמות ה'. וכפי שידוע בשם הארזי"ל ש"נר" הוא גימטריא של - הוי"ה אהי"ה, הוי"ה אלקים, הוי"ה אדנות. הזכר אין בו אלא רמ"ח איברים ועדיין חסר שני איברים כדי שיחול עליו אור השמות הנזכרים שהם נר, אמנם כאשר ישא אשה שיש לה רנ"ב איברים נשלם חסרון שלו ממנה, כי דבק איש באשתו והיו לבשר אחד, שאז בחיבור שניהם נעשה נר, נר כפול שמאיר יחוד עליון בו ובה. ומבאר שלכן מדליקים ב' נרות בשבת שהוא זמן חיבור ודיבוק איש עם אשתו, וכיון דע"י נישואין נשלם מספר נר אצל הזכר, לכך עושין סימן לנישואין באור הנר.

דף לג

ונקי וצדיק אל תהרוג

"ת"ר מנין ליוצא מב"ד חייב ואמר אחד יש לי ללמד עליו זכות, מנין שמחזירים אותו, ת"ל נקי אל תהרוג. ומנין ליוצא מב"ד זכאי ואמר אחד יש לי ללמד עליו חובה, מנין שאין מחזירים אותו, ת"ל צדיק אל תהרוג, מי שיצא צדיק בדין". המשך הפסוק הוא "כי לא אצדיק רשע" (שמות כג, ז).

וכתבו המפרשים (הרמב"ם עה"ת, מהר"ל באר הגולה באר ב', אוה"ח בפרשת משפטים על הפסוק הנ"ל) דהנה "אלקים ניצב בעדת ק-ל", ועל כן פסק הדין הוא גמור וחלוט. ואם קרה שאדם חייב יצא מב"ד זכאי, ואמר הקב"ה כי לא אצדיק רשע, הנני נמצא כאן בבית הדין, ואף שיצא זכאי מתוך הדין, עכ"פ לא אצדיק רשע. כלומר הוא יקבל את עונשו בדרך אחרת.

וצ"ב לפי"ז מדוע כשיצא חייב מחזירין אותו לזכות, הלא גם בזה אלקים ניצב בעדת ק-ל. ובמהר"ל משמע שכשיצא זכאי אין הגון וראוי להחזירו לחובה, אך כשיצא חייב ראוי להחזירו. וכן המנהג באוה"ע שכאשר זיכו אותו אין מחזירין לחובה.

באוה"ח אומר דבר נפלא: כשאדם יצא זכאי, הרי שפסקו עליו כן מן השמים. לעומת זאת כשיצא חייב, אין בדבר הכרח, שכן עדיין הקב"ה מאריך אף. ויתירה מזו, פעמים שעצם זה שאותו אדם יצא חייב ומבין שהוא חייב מיתה, זה עצמו מביאו לעשות תשובה, ולחזור ולתקן עצמו, ושוב ממילא יכול להחפך להיות זכאי באמת. ונמצא שעצם החיוב הוא די להביא לתקון.

ובאחד המלקטים מציין לסיפור שמוכר בדברי תורה ממונקטש (ח"א אות סז), מעשה מהסבא משפולי, שבאו אליו בנות יתומות מאב, ובכו שאמן נוטה למוות, וכל פרנסתן ממנה. אמר להן שיילכו לקבר האב ויודיעו לו שיכין דבש לאמא, שכן עומדת להפטר מן העולם. כששמעו זאת הבנות התעלפו ונפלו לארץ בצער נורא. כשראה זאת הסבא אמר להן שיילכו לביתן והיא תבריא. והסביר לתלמידיו שהאמא עצמה צדקת ולא מגיע לה למוות, אלא שהבנות חטאו ועל כן נגזר עליהן לאבד את אמן. אך כשראו בעיני רוחן את המוות של האם, הן הגיעו להתעוררות עצומה ותשובה. וזה עצמו ביטל את הגזירה. ויש בסיפור זה דמיון למה שכתב האוה"ח שעצם מה שיצא מב"ד חייב, גורם לו לעשות תשובה.

דף לד

מקרא אחד יוצא לכמה טעמים

הטעם שכותבים את דברי הדיינים, כדי שלא יאמרו שניים טעם אחד מב' מקראות. שלא יתכן דבר כזה. ורק להיפך יכול להיות - שמקרא אחד יוצא לכמה טעמים, שנאמר "וכפטיש יפוצץ סלע" מה פטיש זה מתחלק לכמה ניצוצות אף מקרא אחד יוצא לכמה טעמים. רש"י ותוס' מביאים שני ביאורים: א' שהפטיש מפוצץ את הסלע ומחלקו לכמה חלקים. ב' פעמים שכשמכים עם הפטיש על הסלע, הפטיש מתפוצץ ומתחלק.

בספר חסידים (סי' תתקפה) מבאר, שהתורה מלמדת אותנו המון דרשות וענינים (ונוסף דברי הגר"א המפורסמים המבוארים בשמו ע"י אחיו בספר מעלות התורה שאע"פ שיש תרי"ג מצוות, זה מספר הכללים של התורה, אך הפרטים אין להם סוף). ואם היו צריכים לכתוב כל מצוה שיוצאת מהתורה, היה נצרך לקנות קלף כזה גדול שאין לעם ישראל די ממון בשבילו. ומוסיף שהאדם לא היה יכול ללמוד תורה כזו, לכן התורה נכתבה באופן שכל פסוק מתחלק לכמה טעמים.

המהר"ל בבאר הגולה (באר ג) מוסיף שכשם שיש אילן אחד שיוצאים בו כמה ענפים וכולם צומחים באילן אחד, כך הפסוק הזה יוצא לכמה ענפים. ובזה מיישב סוגיין עם הגמ' ביבמות (כד, א) דאין מקרא יוצא מידי פשוט, כלומר שצריך להתחבר לפשט הפסוק, ולכא' סותר לנאמר כאן שהמקרא יוצא לכמה טעמים. אלא מבאר המהר"ל שיש שחושבים שהדרש אין לו שייכות לפשט הפסוק (וכן כתב המהר"ל במק"א שיש החושבים שאסמכתא היא קשר חיצוני בלבד), ואין זה נכון, אלא הפשט הוא השורש וממנו יוצאים ענפים, וכולם צריכים להתחבר לפשט הפסוק. הדרשה היא מה שיוצא מתוך הפשט של הפסוק.

העין אליהו מבאר את שתי ההבנות שרש"י ותוס' מביאים: הסלע זהו התורה, והיא ניתנה על שני לוחות אבנים, והפטיש הוא האדם שלומד התורה. פעמים שאדם לוקח פסוק ומתוכו מוציא כל מיני טעמים, כמו המסתת בסלע ושולף ממנו חלקים. אך פעמים שאדם מסתכל על פסוק או סוגיא ומבין בצורה מסוימת, אך כשמעיין בדבר רואה שהוא עצמו יש לו הבנות והסברים אחרים, כלומר הדעת שלו בעצמה מתחלקת לכמה חלקים.

וזה ההבדל בין הפירושים: אם אומרים שהסלע מתחלק, פירושו שהאדם בכוונה הוציא מהפסוק הסברים שונים. אם הפטיש מתפוצץ צורת ההבנה שלו מתחלקת לפירושים שונים.

ודברים אלה הם חזקוק לאדם. שלפעמים אדם מכיר סוגיא שעייין בה הרבה, וסבור שמיצה את ההבנה בה, אך כשיעייין בה שוב, ימצא בה הבנות חדשות, כי מקרא אחד יוצא לכמה טעמים.

דף לה

ליבא דאינשי אינשי

הטעם שאין אפשרות להתחיל את הדין בערב שבת ולהמשיכו ביום ראשון, משום שהדיינים לא יזכרו את עומק הטעם שלהם - "ליבא דאינשי אינשי", ופירש רש"י: ואע"ג שזכור לו ליסוד הטעם, נשכח מלבו יישובו לטעמו, ואין יכול ליישוב לתת טעם הגון כבראשונה.

הפשט הפשוט בביטוי הגמרא הוא "לב האנשים נשכח", שהאדם שוכח את מה שהיה בלבו. אמנם המהרש"ל מסביר דהפירוש "אינשי אינשי" הוא "אדם אדם", שלב האדם הוא ג"כ איש כמו האדם בעצמו.

השואל ומשיב בספרו דברי שאול מבאר יותר, שהלב הוא כביכול אדם נפרד. כביכול יש כאן שני בני אדם. וזה הפירוש בפסוק "לאדם מערכי לב ומה' מענה לשון" - "כי לאשר שלבו של אדם הוא ג"כ אדם בעצמו, א"כ לאדם מי שהוא אדם מערכי לב, כי גם לבא דאנשי אנשי, דהיינו מי שהוא איש גם לבו עליו איש, וכאיש גבורתו, רק שאין יכול להוציא בפה, וז"ש ומה' מענה לשון".

ובמרגליות הים כאן מביא כמה מקורות, שכשאדם מדבר, רק חלק ממחשבתו יוצא החוצה. בדגל מחנה אפרים (ליקוטים ד"ה מלכות מלכות כל עולמים) כתב בשם זקנו הבעש"ט כי הדיבור הוא חלק ז' או חלק י' מהמחשבה, ואינו זוכר על בוריו אם חלק י' או ז'. ומבאר בזה את פירוש הפסוק (משלי ה, טז) "פוצו מעינותיך חוצה ברחובות פלגי מים", שמלמד תורה לאחרים, ואעפ"כ "יהיו לך לבדך ואין לזרים איתך", שכנגד מה שמלמד לאחרים, חלק גדול נשאר במחשבה והוא רק לעצמו.

וכל שכן כאשר הדיבור יורד לכת'בה, אזי הייחס הוא אף פחות משיעור הנ"ל.

בליקוטי מאמרים (אות ז) מבאר רבי צדוק הכהן, שהדיבור הוא הוצאת הבינה שבלב, משא"כ כתיבה היא רק החלק של החכמה. חילוק זה מורגש היטב: הרי כשאדם מדבר ניכר על הדיבור אם הוא כועס, ואיזה חלק הוא מדגיש וכו', מה שלא ניכר כלל בכתיבה. ועל כן מבאר (מחשבות חרוץ אות טו) דדברים שבע"פ אי אתה רשאי לכתוב, שכל ענין התושב"ע הוא להעביר הלאה לא רק את עצם הדברים אלא את הצורה ואת הבינה שמחוברת לדיבור, ואם היא תעבור בדרך כתיבה, יחסר כל חלק הבינה. אמנם אחרי שהתירו חכמים לכתוב דברי תורה שבע"פ, זו צורת ההעברה. וכל אדם יש לו את החידושים ששייכים אליו, וחייב לכתבם, דשמה ביאתו לעולם היתה להביא את הדברי תורה באופן של כתיבה. (נעזרתי בספר יוסף דעת למציאת ב' מקורות אלו בספרי רבי צדוק).

נמצא שרק חלק קטן מעומק הדברי תורה יוצא בדיבור, ועוד פחות מכך יוצא בכתבה. מובן דאין די במה שהדיין יכתוב את טעמיו, דלא ניתן להעביר את מכלול הדברים בכתב.

דף לו¹

תורה וגדולה במקום אחד

"מימות משה ועד רבי לא מצינו תורה וגדולה במקום אחד". פירש רש"י:
תורתן וגדולתן של ישראל באדם אחד שאין כמותו בישראל בתורה
ובגדולה.

והוסיפה הגמרא את רב אשי.

המהר"ם שיף (גיטין נט, א), וכן התורת חיים (כאן), מבארים ששלושת האישים הללו ייסדו את התורה: משה הביא תורה מן השמים, רבי סידר את המשנה, ורב אשי סידר את התלמוד. וכל מי שנשלם חלק תורה על ידו באופן שלא יהיה ראוי לחלוק עליו בשום אופן, צריך שיהיה מושלם בתורה וגדולה מכל ישראל. וכמו"כ ע"י התורה וגדולה יהיה בידו לקבץ את כל החכמים ושמועותיהם.

לשון הרמב"ם בהקדמה לפירוש המשנה בביאורו את מסורת התורה: "וכאשר הגיע הזמן אחריהם אל רבינו הקדוש ע"ה והיה יחיד בדורו ואחד בזמנו איש שנמצאו בו כל החמודות והמדות הטובות עד שזכה בהם אצל אנשי דורו לקרותו רבינו הקדוש ושמו יהודה. והיה בחכמה ובמעלה בתכליתם כמו שאמרו מימות משה רבינו ועד רבי לא ראינו תורה וגדולה במקום אחד. והיה בתכלית החסידות והענוה והרחקת התענוגים כמו שאמרו ג"כ משמת רבי בטלה ענוה ויראת חטא... והיה לו מן העושר וההון ורחב היכולת מה שנאמר בו אהורי"רה דרבי הוה עתיר מן שבור מלכא, וכן הרחיב הוא על אנשי החכמה ומבקשיה ורביץ תורה בישראל ואסף ההלכות ודברי החכמים והמחלוקות המקובלות מימות משה רבינו עד ימותיו".

כשאדם יש לו כלליות - תורה וגדולה במקום אחד, יכול הוא להעמיד כלל לתורה.

ורבי צדוק הכהן (מחשבות חרוץ אות כ) כתב שכדי להביא את התורה והת"ח תחת ראש ומנהיג אחד, חייבים להגיע לכך שיש תורה וגדולה במקום אחד.

ושמעת'י ממז"ר הגר"מ שפירא זצ"ל אודות מה שהתורה מציינת שהאבות הק' היו עשירים ובעלי נשים יפות וכו', המכוון הוא לומר שהם היו בני אדם שלימים, בכל המובנים, הן בצד הרוחני והן בצד הגשמי. ונראה שזהו גם תורה וגדולה במקום אחד, שהוא האדם השלם והכולל.

ובחז"ס כאן מביא את המהר"ם שיף ומוסיף שבכך מובן מה שנתגאה קורח בעושרו נגד מרע"ה, ומה ענין עושר לכאן, אלא שרצה לחלוק עליו ועל תורתו, ע"כ צריך להקדים כי עכ"פ בעושר הוא גדול ממנו, וא"כ אין למרע"ה תורה וגדולה במקום אחד, ושוב יוכל לחלוק ג"כ על תורתו.

ומוסיף עוד רמז לכך, שגובה השולחן הוא אמה וחצי וכן גובה הארון. וכידוע השולחן מסמל גדולה ועושר, והארון את התורה. וכשתעמידם זה על זה יהיה ג' אמות, לרמז שע"י צירוף ארון ושולחן שהוא תורה וגדולה ישלמו ג' אמות, והיינו אם למקרא ולמשנה ולתלמוד.

בספר 'לקוט הגרשוני' (גיטין נט, א) מביא מהג"ר שמעון סופר זצ"ל מקראקא, דמשה, רבי, רב אשי ורש"י שהוא ראש המפרשים במקרא משנה וגמרא, כולם נרמזים בתחילת התורה בתיבת 'בראשית', דעל משה אמרו חז"ל, בראשית בשביל משה שנקרא ראשית שנא' וירא ראשית לו, וגם יש בתיבת בראשית אותיות רבי, רב אשי, רש"י, והוא פלא.

59 אוסף THE JEWISH CHICKEN.COM • 3108774081@GMAIL.COM • 312-611-2500 • © 2008 חסידי חסידי

דף לח-ד

המלאך מט"ט

”אמר ההוא מינא לרב אידיתי, כתיב ואל משה אמר עלה אל ה', עלה אלי מיבעי ליה. א”ל זהו מטטרו”ן ששמו כשם רבו דכתיב כי שמי בקרבנו”, ומבאר רש”י ש”מטט”ט אמר ”עלה אל ה’”. צ”ב מדוע הגמ’ נזקקה לומר ששמו כשם רבו, שהרי כאן לא הוזכר בשם רבו, רק כתוב ”ואל משה אמר” בלי שם?

ממשיכה הגמ': אי הכי נפלחו ליה, כתיב אל תמר בו, אל תמירני בו (דהוא רק מלאך). א"כ לא ישא לפשעכם למה לי, א"ל הימנותא בידן דאפילו בפרוונקא נמי לא קבילניה". וצ"ב מה ביאור השאלה האחרונה של המין, ומה היא התשובה.

ולכאו' ביאור הדברים לפי רש"י, וכן עולה מתוך דברי המהרש"ל והמהרש"א: דהנה יש כאן שני פסוקים בשני מקומות נפרדים. הפסוק "אל תמר בו" הוא בפרשת משפטים (פרק כג) כשאומר הקב"ה "הנה אנכי שולח מלאך וגו'". הפסוק "אם אין פניך הולכים" הוא בפרשת כי תשא אחרי חטא העגל (פרק לב). שיטת רש"י בחומש (פרשת משפטים כג, כ) שבשני המקומות מדובר על אותו מלאך. דבפרשת משפטים מבשר הקב"ה למשה שגלוי לפניו שיחטאו ואז ישלח את המלאך מט"ט. ולכאו' הפירוש הוא שהקב"ה נתן למשה רבינו רמז שלא יסכים לכך, שהרי "כי לא ישא לפשעכם". [ודומה למה שאמר לו "הרף ממני", לרמזו שלא יפסיק להתפלל. ואף כאן רומז הקב"ה למשה שלא יסכים להנהגת המלאך]. וממילא זה הביאור בגמ': מדוע הוזכר שלא יסלח לפשעיכם אם כבר נאמר אל תמר בו, והתשובה היא שזהו רמז שלא נקבלו אפילו כשליח.

לעומת זאת, הרמב"ן (שמות כג, כ) לומד אחרת. המלאך שנקרא מט"ט הוא המצב לכתחילה שדרכו מתגלה הקב"ה בעולם. וכאשר אמר הקב"ה בפרשת משפטים "הנה אנכי שולח מלאך", אינו תוצאה של חטא, אלא זהו מצב טוב ורגיל. ובפרשת כי תשא שרצה הקב"ה לשלוח מלאך, ומושה לא הסכים לכך, לא היה זה מט"ט, אלא מלאך אחר "מן הנפרדים", והרמב"ן אומר שזהו המלאך גבריאל. ומושה רבינו הוא זה שעמד במקום המלאך, ואחרי פטירתו הגיע המלאך, והוא זה שדיבר עם יהושע.

וצ"ב לרמב"ן מה הפירוש "אל תמר בו, אל תמירני בו". ומבאר רבינו בחי (שם), שכוונת השואל היתה שאולי נעבוד למט"ט בפני עצמו. השיב רב אידית שאין הוא עומד לעצמו, אלא הוא צורת גילוי הקב"ה בעולם, ואין להעמידו לעצמו. ומה שנאמר "כי לא ישא לפשעכם", אין פירושו כרש"י, שזה לגריעותא, אלא ר"ל אל תחשבו שיהיה יותר קל למלאך למחול עונות, אלא הוא מייצג את הקב"ה ממש, וכמו שא"א לחטוא ולצפות לסליחה מידידת מהקב"ה, כך אותו מלאך אי אפשר לחטוא לפניו.

ועדיין צ"ב מה שמסיים רב אידיש שלא יקבלוהו כשליח. ואפשר לבאר שקיבלנו את מט"ט כייצוג של הקב"ה בעצמו, וכולו בטל כלפי הקב"ה. ולא הסכמנו לקבלו כשליח ופרוונקא. אנחנו לא רוצים שליחים אלא ייצוג ישיר של הקב"ה דרך מט"ט. והכוונה כנ"ל אלא הפוך: מדוע מוזכר שלא ישא לפשעיהם, כדי לומר שאינו נפרד כלל.

עכ"פ עלה בידינו מחלוקת רש"י ורמב"ן, האם מט"ט הוא הנהגה שאין אנו חפצים בו, או שזה הצורה לכתחילה של גילוי הקב"ה.

ולרמב"ן יש ביאור אחר לתחילת הגמ'. "ואל משה אמר עלה אל ה'", לרמב"ן פירושו "עלה אל מט"ט", ששמו כשם רבו. והוא לשיטתו שאנו מכנים את מט"ט בשם ה' כיון שה מה שהוא מייצג. ולדבריו מבואר היטב מדוע הוזכר כאן ששמו כשם רבו, ד"עלה אל ה'", הוא לעלות אל מט"ט. וד"ק שקיצרנו.

שוב מצאתי שרעיון זה בדיוק אומר רבי יוסף ענגיל בספרו בית האוצר (מערכת א-ח כלל מח), ששם בא לבאר את עניין ג'מריא עם הכולל.

ומשני הרבנים הנ"ל שמעתי שבספרים אין כלל קבוע אימתי מוונים גם את ה'כולל' ואימתי לא. ומשמע מתוך הדברים שגימטריא עם הכולל וגימטריא בלי הכולל - שניהם יש להם דין של גימטריא אמת, והבוחר יבחר.

דף לח-ג

חטא אדם הראשון

"אמר רב יהודה אמר רב, אדה"ר מין היה. רבי יצחק אמר מושך בערלתו היה. רב נחמן אמר כופר בעיקר היה."

צ"ב מה ההבדל בין ג' השיטות הללו, ועוד איך יתכן שאדה"ר שדיבר עמו הקב"ה, הגיע לדרגת כפירה כזו.

המהר"ל מבאר שסדר החומר בין השיטות אינו כמו שכתוב בגמ' (שנסדרה לפי הקשר הפסוקים), אלא דרגות החומרה הן שמושך בערלתו הוא הקל ביותר, שיש הפרש וערלה בין האדם להקב"ה. הדרגה הבאה היא 'מין' שעובד אלהות אחרת. החומר ביותר הוא כופר בעיקר, דהיינו שאינו מאמין כלל בה'.

ודברי המהר"ל הללו מתבארים ע"פ הרמב"ן (סו"פ בא) ושאר ראשונים (רבינו בחיי בפרשת וארא) שהציאה ממצרים באה לעקור ג' כפירות: כפירה בעיקר שאין ה', כפירה בהשגחתו שעזב את הארץ, כפירה שכביכול הקב"ה מוגבל לחוקי הטבע. וכל ניסי צ"מ מורים על סתירת ג' הכפירות הללו.

ורבינו בחי" (שמות ט, יד) מבאר שהן ג' ההקדמות שיש בשלבי המכות. לפני מכת דם כתוב "כי אני ה'", והוא כנגד הכפירה הבסיסית. לפני מכת ערוב נאמר "כי אני ה' בקרב הארץ", כנגד העדר ההשגחה. קודם מכת ברד נאמר "כי אין כמוני בכל הארץ", לאמור שאין כוח העומד כנגדו.

ונראה שהם מקבילים לדברי המהר"ל. שמושך בערלתו היינו שיש מקום לאדם כמקור לכוח עצמאי, והוא כנגד הכפירה הג'. ומין היינו כנגד ההשגחה שאמנם הקב"ה הוא הבורא אך יש עוד כוחות שהם מנהיגים את העולם. וכופר בעיקר הוא הכפירה המוחלטת.

ומה הביאור בזה שאדה"ר הגיע לכזו דרגה נמוכה. המהר"ל מרמז כאן, ונראה שכוונתו למש"כ האריז"ל והאריך בזה הלשם בספריו (עי' ספר הדעה"ח ח"ב דרוש ד' ענף כ'), וכן צ"י בשפתי חיים), כדלהלן:

אדה"ר כוונתו היתה לטובה בחטאו, שמטרתו היתה לעקור את כוחות הרע שיש בעולם, כלומר לעקור משרשם ולהביא את העולם להיות כולו טוב. דא עקא, שכדי לעקור את הרע צריך להכירו, וכאן יש סכנה גדולה, כי כשמכירים בכוחות הרע, ונותנים להם מקום, עלול האדם ליפול, שנותן יותר מדי מקום להכרה ברע.

וזה היה חטא אדה"ר ודורות נוספים אחרי כן (כגון שלמה המלך, ואלישע בן אבויה שנכנס לפרדס), שהכירו בכוחות הרע ומכך נוצרה אצלם טעות. אדה"ר יצר לעצמו איזה מקום שבו אינו מחובר להקב"ה. ומציין המהר"ל שאדה"ר התחבא מפני הקב"ה, ומה שייך להתחבא מה? אלא שהיה הפרש בינו לה'. ולפי דברי הלשם היינו שהכיר את כוח הרע ככוח העומד לעצמו, ונותן מקום מוסיים בעולם שיש הסתר אור פניו ח"ו. והמחלוקת בסוגיין היא מה היתה דרגת הריחוק מול הקב"ה. מה היה המצב באותו מקום של רע שיצר אדה"ר. ואין הכוונה שבכלליות היה מין או כופר, אלא כלפי מקום מסויים זה. והדברים עמוקים עד מאד וצריכים עיון רב.

מבחן 26 > פרשת בא

עירובין י"ז: עד כ:

[illegible][illegible]

האם חזר לנכח נאחור? אשתד
י"ד:
א' בשנת סמ"ו ובשנת חזרת חזר.
ב' בשנת חזרת חזר ובשנת חזרת חזר.
ג' סמ"ו ב' בשנת חזרת חזר.

המחברת היא פרופ' רות גולן, מנהלת המרכז לחקר המדיניות הדיפלומטית במכון דונובנסקי למחקרים אסטרטגיים, ופרופ' אביחי שריר, מנהל המרכז לחקר המדיניות הדיפלומטית במכון דונובנסקי למחקרים אסטרטגיים.

הוא אכן מעולה בתור דודוד!
א' חתבת מעולה ועולה וא'
ב' חתבת מעולה ועולה חתבת'
ג' חתבת' בן בחתבת בן מעולה.

[illegible][illegible]

ייתכן להעלות שאלות על מדיניות זו, אך אין להעלות שאלות על מדיניות זו.

03-6171132 (07/02)

Call today for more information.

תמציאת

03-6171132

1990-1991
 1992-1993
 1994-1995
 1996-1997
 1998-1999
 2000-2001
 2002-2003
 2004-2005
 2006-2007
 2008-2009
 2010-2011
 2012-2013
 2014-2015
 2016-2017
 2018-2019
 2020-2021
 2022-2023
 2024-2025
 2026-2027
 2028-2029
 2030-2031
 2032-2033
 2034-2035
 2036-2037
 2038-2039
 2040-2041
 2042-2043
 2044-2045
 2046-2047
 2048-2049
 2050-2051
 2052-2053
 2054-2055
 2056-2057
 2058-2059
 2060-2061
 2062-2063
 2064-2065
 2066-2067
 2068-2069
 2070-2071
 2072-2073
 2074-2075
 2076-2077
 2078-2079
 2080-2081
 2082-2083
 2084-2085
 2086-2087
 2088-2089
 2090-2091
 2092-2093
 2094-2095
 2096-2097
 2098-2099
 2100-2101
 2102-2103
 2104-2105
 2106-2107
 2108-2109
 2110-2111
 2112-2113
 2114-2115
 2116-2117
 2118-2119
 2120-2121
 2122-2123
 2124-2125
 2126-2127
 2128-2129
 2130-2131
 2132-2133
 2134-2135
 2136-2137
 2138-2139
 2140-2141
 2142-2143
 2144-2145
 2146-2147
 2148-2149
 2150-2151
 2152-2153
 2154-2155
 2156-2157
 2158-2159
 2160-2161
 2162-2163
 2164-2165
 2166-2167
 2168-2169
 2170-2171
 2172-2173
 2174-2175
 2176-2177
 2178-2179
 2180-2181
 2182-2183
 2184-2185
 2186-2187
 2188-2189
 2190-2191
 2192-2193
 2194-2195
 2196-2197
 2198-2199
 2200-2201
 2202-2203
 2204-2205
 2206-2207
 2208-2209
 2210-2211
 2212-2213
 2214-2215
 2216-2217
 2218-2219
 2220-2221
 2222-2223
 2224-2225
 2226-2227
 2228-2229
 2230-2231
 2232-2233
 2234-2235
 2236-2237
 2238-2239
 2240-2241
 2242-2243
 2244-2245
 2246-2247
 2248-2249
 2250-2251
 2252-2253
 2254-2255
 2256-2257
 2258-2259
 2260-2261
 2262-2263
 2264-2265
 2266-2267
 2268-2269
 2270-2271
 2272-2273
 2274-2275
 2276-2277
 2278-2279
 2280-2281
 2282-2283
 2284-2285
 2286-2287
 2288-2289
 2290-2291
 2292-2293
 2294-2295
 2296-2297
 2298-2299
 2300-2301
 2302-2303
 2304-2305
 2306-2307
 2308-2309
 2310-2311
 2312-2313
 2314-2315
 2316-2317
 2318-2319
 2320-2321
 2322-2323
 2324-2325
 2326-2327
 2328-2329
 2330-2331
 2332-2333
 2334-2335
 2336-2337
 2338-2339
 2340-2341
 2342-2343
 2344-2345
 2346-2347
 2348-2349
 2350-2351
 2352-2353
 2354-2355
 2356-2357
 2358-2359
 2360-2361
 2362-2363
 2364-2365
 2366-2367
 2368-2369
 2370-2371
 2372-2373
 2374-2375
 2376-2377
 2378-2379
 2380-2381
 2382-2383
 2384-2385
 2386-2387
 2388-2389
 2390-2391
 2392-2393
 2394-2395
 2396-2397
 2398-2399
 2400-2401
 2402-2403
 2404-2405
 2406-2407
 2408-2409
 2410-2411
 2412-2413
 2414-2415
 2416-2417
 2418-2419
 2420-2421
 2422-2423
 2424-2425
 2426-2427
 2428-2429
 2430-2431
 2432-2433
 2434-2435
 2436-2437
 2438-2439
 2440-2441
 2442-2443
 2444-2445
 2446-2447
 2448-2449
 2450-2451
 2452-2453
 2454-2455
 2456-2457
 2458-2459
 2460-2461
 2462-2463
 2464-2465
 2466-2467
 2468-2469
 2470-2471
 2472-2473
 2474-2475
 2476-2477
 2478-2479
 2480-2481
 2482-2483
 2484-2485
 2486-2487
 2488-2489
 2490-2491
 2492-2493
 2494-2495
 2496-2497
 2498-2499
 2500-2501
 2502-2503
 2504-2505
 2506-2507
 2508-2509
 2510-2511
 2512-2513
 2514-2515
 2516-2517
 2518-2519
 2520-2521
 2522-2523
 2524-2525
 2526-2527
 2528-2529
 2530-2531
 2532-2533
 2534-2535
 2536-2537
 2538-2539
 2540-2541
 2542-2543
 2544-2545
 2546-2547
 2548-2549
 2550-2551
 2552-2553
 2554-2555
 2556-2557
 2558-2559
 2560-2561
 2562-2563
 2564-2565
 2566-2567
 2568-2569
 2570-2571
 2572-2573
 257

Figure 1

Figure 1 shows the results of the first two steps of the analysis. The first step was a bivariate correlation analysis, and the second step was a multivariate regression analysis. The results of the bivariate correlation analysis are shown in Table 1. The results of the multivariate regression analysis are shown in Table 2. The results of the bivariate correlation analysis show that there is a significant positive correlation between the dependent variable and the independent variables. The results of the multivariate regression analysis show that the independent variables are significant predictors of the dependent variable.

תפי חיים
תזונה והתקנה עד "אנחנו ליד" **אנחנו חסד**
דמיון והתקנה עד "אנחנו חסד" **אנחנו חסד**

אורבת חסד

מה היתה בזה שכינה בעמודו במטה מעוֹזוֹתוֹ ללכת
בדרכי ה'?

א. למנות את כל הבריות.
ב. לומר על פי התקנות והצווים.
ג. לומר דברים חסידים.

ה'תשנ"ב

[illegible]

ב' תמוז
ב' תמוז חסד של אות הוא חסד עם היותו
מדת החסד מעולה לכל עוונותיו של אדם כמו...

המחברת היא מורה ומנצחת, ובעלת חזן. היא מנצחת את חזן בית הספר, וכן מנצחת את חזן המקהלה. היא מנצחת את חזן המקהלה, וכן מנצחת את חזן המקהלה.

[illegible]

מחשבות

1. Introduction

התחממות שובלללה נחשב בית המקדש השני.
א. נחמדת המלך לרשון המלך.
ב. נחמדת המלך לרשון המלך.
ג. נחמדת המלך לרשון המלך.

החיי נמכרים מן האדם על חטא לשון הרע?

ל בעולם הזה, ויחזק קהילת בעולם הבא.
אדם המצליח לזכו לשווה הזה מוצא גם יוצאים של
קודש, מה נעשה עם יוצאים?

2.1.2.1

הנהגתו של מנחם בגין, ראש הממשלה, לא הייתה נכונה. הוא לא צריך היה להעביר את הממשלה לידיו של יצחק מרדכי, שר הביטחון, אלא להעבירה לידיו של אהרן ברק, שר המשפטים.

1. **THE COMPANY**
 2. **THE PRODUCT**
 3. **THE MARKET**
 4. **THE COMPETITION**
 5. **THE FINANCIAL STATEMENT**
 6. **THE MANAGEMENT TEAM**
 7. **THE BUSINESS PLAN**
 8. **THE INVESTMENT OPPORTUNITY**
 9. **THE EXIT STRATEGY**
 10. **THE RISK FACTORS**
 11. **THE LEGAL ASPECTS**
 12. **THE CONCLUSION**

הם הוחזקו "בעבודת העובדים והאחרים"
אם עובדיהם של מוסד אחד אספו את המעצרים לרחוק

המחברת היא מורה ומנצחת מוזיקה, חברה באגודה הישראלית למוזיקה ובעמותת "המחנכים למוזיקה".

פינת הריבית נערך ע"י גמ"ח 'אושר בכבוד'

כתב הב"י (תק"נ) בשם האבודרהם שאילו היה חל עשרה בטבת בשבת לא היו יכולים לדחותו משום שנאמר בו 'בעצם היום הזה' כמו ביום"כ.

והחוסף בחי' הגר"ח ר"ה יח: דשאר תעניות נתלו בחדשים כדתיב
בבקרא 'צום הרביעי' וכו' לכן אפשר לדחותם, משא"כ עשרה בטבת
שנתלה ביום אין לדחותו הלכך מתעניין אף בשבת כדחינן בתענית
חלום שמתעניין בשבת כיון שאין לדחותו.

בבאמת חזינו בקרא דיחוקאל (כד) הדגשה מיוחדת כלפי יום זה 'בן' איום כתב לך את שם היום הזה, את עצם היום הזה, סמך מלך בבל על ירושלים בעצם היום הזה', אבל עדיין לא מבואר מדוע נשתנה בעשרה בטבת להיתלות ביום ולא בחדש, אמנם מובן שישנה חומרא בבתיחילת פורענות אבל איך חומרא זו מפרסת את גדר הדין ליום ולא לחדש ('ולאן')? בן הגדר גם כאשר יהפכו ששון ולשמוח, וכל ביאור בזה נכון גם לאן.

בסדר תקנת התפילות אנו מוצאים חילוק בין היחס לחדשים לבין היחס לימים, דלא מצינו תפילה בתחילת היום שיחיה יום מבורך לעומת זאת בתפילת מוסף דר"ח מבקשים חדש עלינו את החדש הזה לטובה ולברכה וכו', וכן בשבת מברכים.

יתכן נכון ללמוד מזה ע"פ הידוע שהחדשים תלויים במזלות, כלומר
החדש הוא מצב נתון בבריאה, אלא שאין מול לישראל "דע" תפילה
וזכות משתנה מזל לטובה' (רש"י שבת קנו). לכן מתפללים על כך,
אבל כל יום לכשעצמו אינו נקבע מראש ותלוי בבחירה [אמנם
הלאומר - בתוך מסגרת החדש] לכן אין תפילה מפורשת על מצב
היהוה.

במקביל לזה גם באדם, מדרגתו היא מצב נתון ובמסגרתו היא מעבדתו אלא שבידו לשנות את מדרגתו [כידועים דברי הרב דסלר במבטמ"א בדבר 'נקודת הבחירה']. באופן שלפתח חטאת רובץ, וכל שזוכה להורח מלפתח איז מדרגתו נשמות. אולם ברגע שנפתח ומתה העבודה והמלחמה במצב אחר לגמרי - כמאשר הרובץ מתאזר פנימה. כמובן מידה טובה מרובה כאשר זוכה בבחירתו להעלות מדרגתו, אלא שבידו קל יותר לרדת מלעלות כמכש"כ במס' "העבירות ודפנות אחר האדם מצב" במצוות צריך לרדף אחריה.

כך גם עמ"י היו נטועים בא"י והתהלך בהם הקב"ה יום השכם ושלוש מאות בשנים עד שהוגדשה הסאה ונשתנה מצבם. שנינו זה חל בעצם תחילת הפורענות, שנפתח הפתח למלך בבל לצור על ירושלים, מכאן ואילך המצב שונה וההסתר פנים הוא כזה שכביכול עמ"י נתן לתהליכים מחוייבי מציאות.

אם כנים הדברים זוהי הנבואה הנקבת ליחזקאל, בדיום זה בחירת ההעם שינתה את כל מהות מצבם, ומעתה הפורעניות מגיעות כביכול בהבשפעת החדשים התלויים במזלות. לכן גידורו של צום עשרה שבטבת תלוי ביום זה ולא ניתן לידחותו, והיא חומרתו שבו התחילה הפורענות ויש בה כדי לדחות מצות עונג שבת.

בכעון זה כתב החת"ס גבי הא דכ' רש"י ר"פ ויחי דכשנפטר יעקב נסנתמו עיניהם וליבם של ישראל מצרת השעבוד שהתחילו לשעבדם, דבחי יעקב שהיה ספון בחיבת אהלה של תורה ומתקוותה קימו גם צאצאיו בנפשם 'בצילו המודתי' וישיבתו ופירו' ומתוק לחב' ולא פנו כלל למנועי רחובות מצרים, וממילא לא היתה להם צרכה ללבוש צמר, אבל במוותו - ובפרט אחרי מות כל השעבדים - נמשכו אחר תענוגות מוצרים, על כן התחילו מצרים לשעבדם, והיונו כדמארו, כענין הפחת הכנסה ונכנס הרובין הוא כבר מוצב אחר, והוא יצה"ר הוא שטן והוא מלאך מ."

כך גם על הפסוק ויעבדו מצרים את בני" בפרך דרשו חז"ל (סוטה יא:): בפה רך, וברש"י דמשכום בדברים ובשכר והרגילום לעבודה, ומשמע שאם לא היו נשמעים לא היו שולטים בהם.

אוסד בכבוד
וחשבים עתיד כולכם

© 2010 The Author. Journal compilation © 2010 Blackwell Publishing Ltd

לכרמל ואמר זכרנו דברים המהודר ולא משאש ביבת:

info@osher-b.org

להצטרפות: 073-3478417 | office@echobn.com

הקדמה לדיני הוצאה בשבת

איסור הוצאה בשבת נתבאר בסימנים שמ"ה – שצ"ד, ושם נתבאר שמדאורייתא אסור לטלטל ד' אמות ברשות הרבים, או להוציא חפץ מרשות היחיד לרשות הרבים או להכניס מרשות הרבים לרשות היחיד, ותכמים אסרו טלטול והוצאה גם בכרמלית, וכן אסור להוציא לחצר משותפת או למבוי אף שאין להם דין רשות הרבים, א"כ יעשה עירובי חצרות או שיתופי מבואות.

מלבוש או תכשיט אין בו מושם הוצאה בשבת, אא"כ הוציאו בידו ולא בדרך מלבוש, אבל דבר שאינו תכשיט ואינו מלבוש, ולא הוציאו דרך מלבוש, אם הוציאו דרך שגולים להוציא דבר זה ולא בשנינו, חייב (תחת שבנוג וסקילה במזיד), אך אם שכן דבר עצלו והוציאו בשנוג אינו חייב, דמלאכת מחשבת אסרה תורה, ואם הוציא שם כלל הוצאתו כגון דרך מלבוש מקיים הוצאה כללית, וזו, ופטור, אבל אסור מדרבנן.

כל מקום שנא' בהלכות שבת חייב, היינו כרת במזיד, ובשווג כגון ששכח שזה שבת או שלא ידע שהמלאכה אסורה, חייב חטאת.

דברים האסורים בטלטול משום גזירה דרבנן – יש דברים שאע"פ שהם מלבוש או תכשיט ומדאורייתא מותר להוציאם, אסרום החכמים שמא יבוא לטלטלם ד' אמות בה"ר, כגון שהם רפויים ויש חשש שפלו, או שיבוא להסירם משום דמחייב עליה, או דברים יש חשש שיוירם כדי להראותם, או דברים הנוצצים בטבילתן והנושעים משמים כדי לטבול ותבוא לטלטלם אח"כ (ודין זה ודיני תכשיטי אשה ושאר דינים המיוחדים באשה, יבואר בסיומן ש"א), ויש דברים שאסרו חכמים משום מראית העין, לכה הדברים אסורים משום שמא יבוא לטלטלם, אם טחם ויצא בהם לרח"ק א"צ להסירם, אלא מהלך בהם עד שמוגיע לביתו. שכן יצא (והפס' דינים אלו יבוארו להלן).

יציאה עם תכשיטים בשבת

כל דבר שהוא תכשיט מותר לצאת בו בשבת בדרך לביתו
הרגילה, אבל בידו אסור, ויש מקרים שחז"ל אסרו משום
מזירה, וכדלהלן.

תכשיט שהוא רפוי שייכול ליפול בקלות אסור לצאת בו לרה"ר, שמא יפול ויבוא לטלטלו, ואם יצא פטור.

תכשיטים שדרך האשה להסירם כדי להראותם אסורה
לצאת בהם, שמא תבוא לטלטלם ד' אמות ברה"ר.

גלא יצא בתפילין, ואף שכשהם עליו לא חשיב טלטול כיון שזה דרך מלבוש, מ"מ כיון שצריך להסירם בכניסתו לבית הכסא חיישינו שיטלטלם, ואם מניחם לשם מצוה אסור אפי' בביתו.

כלי מלחמה – לא יצא האיש לא בסייף (ואפי' הוא חגור במתניות), ולא בקשת, ולא בתריס (מגן), ולא באלה, ולא ברומוח, ולא בכלים שאינם תכשיט, ואם יצא חטאת. ולא יצא לא בשריון, ולא בקסדה, ולא במגפיים (אנפילאות של ברזל), משום מראית העין, ואפי' בחדרי חדרים אסור, ואם יצא פטור מפני שהם דרך מלבוש.

מבטח התחובה בבגדו אין לצאת בה, אפי' לסתם אדם שאינו ואומן, ואם יצא דינו כמו באשה שבנקובה חייב ובשאינה נקובה פטור, וי"א בהיפך (ולעיסתם אפי' חייט פטור בתחובה בבגדו, כיון שאינו נוצץ בה בחול אלא במקום שרצה להודיע שהוא חייט, מש"א"כ אשה שאינה נכזשת בדרך, וי"א פטור בשניהם. והמ"א מסיק שחבל לפי הזמן, ושראם הדרך לצאת כך בחול ואינו דרך תכשית חיוב, ואם אין צורך לצאת כך בחול פטור אבל אסור, ואם רוב העולם אין דרכם לצאת כך ומקום אחד דרכם לצאת כך, בטלה דעתם, ופטור אבל אסור. ואם הוציאה בידו חייב בין בנקובה בין בשאינה נקובה, בין איש בין אשה. ואם המחט ונצרכת לו לחבר שפתי המלבושים לזיה, וזה השתתק אף מותר לאיש, וצ"ע, ולאשה מותר לבחט בשאינה נקובה מותר לצאת בה קישוריה.

טבעת- המוציא טבעת בידו חייב חטאת, ואם יצא איש כטבעת על אצבעו, אם אין עליה חותם חייב חטאת (דאינו תכשיט אלא לאשה), אמנם בזמננו שדרך האנשים לצאת כך בחול, פטור אבל אסור, ואם יש עליה חותם, לרש"י פטור כיון שהוא תכשיט, אבל אסור שמא יבוא להראותו ולטלטלו, ולר"ת והרמב"ם מותר, דס"ל שדבר שהוא תכשיט רק לאיש לא גזרו בו, (אמנם דבר שהוא תכשיט גם לאשה, גזרו בו משום לא פלוג), ועיין ביברי הרמ"א בסימן ש"ג, ומשמע שם שאין למחות באיש היוצא טבעת אף שאין עליה חותם, ורעק"א כתב דבעל נפש יחוש לעצמו שטבעת בטבעת כלל, וגם הרמב"ם כתב שנהגו שלא לראות אף טבעת שיש עליה חותם.

לאחר שנתבארו ההלכות וההנהגות של השבת, לפי סדר הימים מהרהגות לשבת בימי השבוע והדלקת הנרות לפני נכירת השבת עד השבת עצמה לפי סדר תפילותיה וסליחותיה, וכן נתבאר איזה דברים אסור לעשות לפני שבת יבוא ח"ו לידי מלאכה בשבת ע"י מלאכת נכרי יציאה לדרך או שהיה והטמאה, עובר הש"ע לבאר אלו דברים אסור לעשות בשבת עצמה, מדאורייתא, משום שזה בכלל "לא תעשה כל מלאכה", או דברים שנאסרו מדרבנן כדי שלא יבוא לידי מלאכה אדוריתא, ויש דברים שאינם דומים למלאכה ואינם מביאים לידי מלאכה אבל אסור לעשותם כדי שלא ישנונה בשבת כמנהגו בחול, כדכתיב "לא תשים משבת עולותיך על שולחן חציר ביום קדש יכו" וכו' ובכדתו מעשות זכרון מצאנו חציר ודבר דבר".

סימן ש"א

ריצה וכדו' בשבת

אין לרוץ בשבת דכתיב "וכבדתו מעשות דרכיך", ודרשו חז"ל שלא יהא הילוכך בשבת כהילוכך בחול, ואף בחול אין לפסוע בפסיעה גסה, דהיא נוטלת אחד ממומש מאות ממאור עיניו של אדם, אלא דבשבת איכא נמי איסורא משום "מעשות דרכיך". ולדבר מצוה כגון לבית הכנסת וכדומה מותר לרוץ.

אסור לקפוץ או לפסוע יותר מאמה בפסיעה אחת (והיינו שיהיה חצי אמה בין הרגלים, וכף רגל אחת זה ג"כ חצי אמה, ובאדם גדול ביותר כפי שיעור פסיעה שלו), ואם א"א בפחות מאמה מותר, וכדלהלן.

ובחורים המתענגים בקפיצתם ובמרוצתם מותר להם לרוץ
או לקפוץ אפי' לכתחילה, דזהו עונג שלהם, וכן מותר לכל אדם
לרוץ כדי לראות דבר שמתענג בו, אמנם ללכת כדי לראות דבר איסור
בבתי תרשימות אסור.

טיול – מותר לטייל בשבת אפילו אם כוונתו להתעמל או להתחמם משום רפואה, כיון דלא מוכחא מילתא שעושה כך לרפואה, אבל לרוץ כדי להתחמם לרפואה אסור, ויש מחמירים גם בטייל אם כוונתו להתעמל לרפואה, ואם הוא רץ כדי שיהיה תאב לאכול, אינו מבורר בהדיה.

היה הולך והגיע לאמת המים

היה הולך והגיע לאמת המים יכול לדלג (ע"י פתיחת רגלים רחבות) או לקפוץ עליה, אפי' אם היא רחבה שאינו יכול להניח רגלו הראשונה לפני שעוקר את השניה, ואם היא צרה משמע שמותר לקפוץ, ואולי הטעם שמו יפול בתוכה, ועדיף לדלג או לקפוץ מאשר להקיפה, ואם אינו יכול לדלג או לקפוץ מותר לו להקיף, אבל אסור להכנס לתוכה (שמו יגיע לידי סחיטה), ורק בהולך לדבר מצוה או לשמור פירותיו מותר להכנס לתוכה וכדלהלן.

היה הולך לדבר מצוה כגון להקביל פני רבו או אביו או מי שגדול ממנו בחכמה (וה"ה אשה היכא שזה ברשותו של בעלה), מותר לעבור בתוך אמת המים, בהליכה ובחזרה (כדי שלא ימנע מללכת), ואפי' כשהוא לבוש, ואפי' עד צווארו במים, ודווקא במקום שאין המים שוטפים, ובלבד שיעשה שינוי כדי שיזכור ולא יבוא לידי סחיטה, כגון שלא יוציא ידו מתחת שפת חלוקו, ואסור לעבור בסנדלו, דכיון שא"א להדקו שלא יפול ויבוא לטלטלו, אבל במנעלו מותר, והיכא שיכול להקיף דעת הרמ"א שעדיף לעבור במים, אלא האחרונים סוברים שטוב יותר להקיף מלעבור במים. ורב ההולך לתלמידו אסור לעבור באמת המים, ואם הרב צריך לתלמיד באיזה דברים, מצד חידודו וחריפותו או מצד שיש לו שמועות מגדולים אחרים, הט"ז מתייר והתוספת שבת אסור, ואם הרב מסתפק באיזה הלכה והולך לשאול את התלמיד, מסתבר כהט"ז, דלא גרע מלשאר דבר מצוה. וכתב המ"א שרק ברגל יש חיוב הקבלת פני רבו, אבל בשבת אינו אלא מצוה, וזה דוחק גדול, ובר"ח מביאר שברחוק חייב רק ברגל ואם הוא קרוב חייב גם בשבת, וברחוק פטור גם ברגל, וברבי"ט מביאר שאם הרב בעיר חייב לראותו בכל יום, ואם במקום קרוב מלץ חייב פעם בשבוע או בחודש, ובמקום רחוק יש לו אלא חיוב פעם ברגל.

ההולך לשמור פירותיו מותר לו לעבור במים בהליכה, ובשינוי כנ"ל, דשמירת ממונו הוי קצת מצוה, וי"א שהטעם שלא גזרו לחשוש לסחיטה כשיש הפסד ממון, אבל בחזרה אסור.

אסור אפי' אם הם קשורים, וכ"ש שאסור לצאת בזוג שבצווארו ואפי' לבני מלכים אסור, ואפי' בניו קטנים שאינם עשירים אסורים לצאת בזוג של זהב שאינו ארוג לכסות או התלוי בצווארו, דאף שהוא קטן ואין כאן ספיה חיישין שמא יבוא אביהם לטלטלו, ובפמ"ג מסתפק אם אסור גם בעשירים משום לא פלוג.

דבר המחובר לבגדים ודרכו להיות מחובר שם מותר לצאת בו בשבת, ולכן מותר לצאת בכיסים התפורים בבגד או בכובע התלוי בבגד ומכסה בו ראשו בזמן הגשמים, אבל דבר שאין דרכו להיות מחובר שם אסור גזירה אטו שאינו מחובר, וי"א שאפשר שיש בזה חיוב חטאת.
ואותם עיגולים ירוקים שגורה המלכות לשאתם בכסותו, מותר לצאת בהם אף אם אינם תפורים אלא מחוברים קצת.

ממחטה - כתב הרמ"א שמותר לצאת במטפחת שמקנחים בו האף, אם היא מחוברת לכסות, (כיון שכך הדרך, ולפ"ז בזמננו שאין כך הדרך אסור, וי"א שהטעם משום שזה אינו חשוב והוא בטל לכסות), וצריך שהיא תהיה תפורה היטב מבעוד יום, או עכ"פ תפורה בשתי תכפיות, ותפירה לחגורה, או קשירה בעלמא לכסות אפי' בקשר של קיימא שקשרו מבעוד יום אסור, ואין התר לעשות מהממחטה חגורה בשבת, אם יש לו חגורה בלא הכי, ויכול להחבר בהמשך הקשר בקשר עניבה וזה יהיה כתחורה ארוכה, ויחגור עצמו כך כל זמן שהוא הולך ברחוב, ויש מפקפקים על זה וסוברים שקשר שאינו של קיימא לא מועיל לזה, ולכן לכתחילה טוב לקשור מערב שבת בקשר של קיימא.

יציאה בקמיע בשבת

קמיע היינו שכותבים איזה לחש ע"ג אגרת, או שקושרים שורשי סמנים, והחולים לובשים אותו לרפואה. ולענין טלטול בשבת מותר ללבושו רק היכא שמוחקק שהדבר מועיל לרפואה, והחולה לובשו ולא נוטלו בידו, דאז הוא נחשב מלבוש (ומותר לצאת בו כמו שנתבאר לעיל לענין רטיה), אבל בלאו הכי אסור, ולהלן יבואר מתי נחשב שהקמיע מוחזק כמרפא ומותר לצאת בו בשבת.

קמיע שאיתמחי הגברא או הקמיע יוצאים בו בדרך מלבוש, תדכשיט הוא לרולה כאחד ממלבושיו, אבל אסור להוציאו בידו, אבל קמיע שאינו מומחה אסור לצאת בו אף בדרך מלבוש, ומותר לצאת בקמיע מומחה בו כתב בין בקמיע של עירקיים משרשי סמנים, בין בחולה שיש בו סכנה בין בחולה שאין בו סכנה, ואפי' הוא ממשפחת ניכפין ונוטלו כי שלא יאחזנו מותר, וקושרו ומתירו ברה"ר, ובלבד שלא יקשרנו בשיר או בטבעת ויצא לרה"ר. (וכתב מכתבי הקודש אסור לצאת בו לרה"ר אא"כ הוא מוכסה, שמא יצטרך ליפנות ויסירו ויטלטלו, ואם יש בו סכנה אם יסירו, דאז א"צ להסירו, ומותר).

איתמחי גברא שריפא ע"י לחש אחד ג' בני אדם בג' אגרות, דאז נעשה הגברא מומחה אף לשאר אנשים בכל פעם שיכתוב לחש זה, (וח"ה שיכול כל אחד מאותו חולי לקחת אותן אגרות שריפאו בעצמם), אבל לא הוחזק לשאר לחשים, ואפי' כתב כמה לחשים בכמה אגרות והוחזק בהם, לא מתיי לחשים אחרים, וגם לחש זה לא הוחזק אם יכתבנו אחר, ואם כתב ג' לחשים שונים לא הוחזק אפי' לאותם לחשים.

איתמחי קמיע היינו שאותו לחש באותה אגרת ריפאה ג' פעמים אפי' את אותו אדם, שע"ז הוחזקה אגרת זו לכל אדם, ואפי' ריפא בג' אנשים לא הוחזק אלא הקמיע, אבל לחש זה שנתכת באגרת אחרת אפי' ע"י אותו אדם לא הוחזק.

איתמחי גברא וקמיע יוצאים שכתב לחש אחד בג' אגרות, וכל אחת הועילה לג' אנשים או ליניש אחד ג' פעמים, שע"ז הוחזק הגברא ללחש זה בכל אגרת שיכתוב, והוחזקו אגרות אלו לכל אדם, ונ"מ שאם איבד הגברא את המחתו, עדיין מותר לצאת באגרות שהוחזקו. (ואם כתב כמה לחשים וכל לחש הועיל כמה פעמים לכמה אנשים, לשריע אין נעשה מומחה לחשים שלא הוחזק בהם). ואומנם כל זה כשהוחזק הגברא והקמיע יחד, (כגון שאגרת אחת ריפאה אדם אחד ג"פ, והשני ריפאה אדם אחד ג"פ, והשלישית ריפאה את האדם השני ב"פ, שאז בפעם השלישית לאדם שלישי הוחזק הגברא והקמיע, או שאגרת אחת הועילה לג' בני אדם, והשניה הועילה לג' אחרים, והשלישית הועילה לשניים שכבר הועילו הראשונים, ואח"כ הועילה לאדם אחר), אבל אם כבר הוחזק הגברא, ואח"כ עשה קמיע שריפא ג' פעמים, תולים בו ולא בקמיע, ונ"מ שאם כתב ג' אגרות ולא הועילו ע"י"ז איבד הגברא חזקתו, בג' הקמיע שריפא ג' אנשים איבד את חזקתו.

ואם כתב ג' מיני קמיעים לג' בני אדם מחללים אחרים, לשיטת רש"י (ועוד ראשונים) נעשה מומחה לכל, דכל קמיע שיתן ידו, ולשריע (שפסק כהתוס' והרא"ש ורבינו ירוחם) לא נעשה מומחה כלל. ועוד קולא יש ברש"י, שלחש שריפא ג' בני אדם מחולי אחד, הוחזק אם יכתוב אחר לחש זה לחולי זה, ויש לפסוק להקל בעת הצורך.

ואם כתב ג' אגרות לאדם אחד אפי' בלחש אחד, וריפאוהו ג"פ, לא הוחזק הגברא לאגרת אחרת, דאמרינן שמול החולה גרם, (והמ"א אסר אף באותו חולה אף באגרות שריפאוהו, ושאר האחרונים מפקפקים בזה), וכן לא הוחזק הקמיע.

מיני עשבים שקושרים אותם בקשרים ותולים אותם לרפואה, מותר לצאת בהם בשבת, אם הוחזקו כנ"ל.

הרופא נאמן לומר על עצמו או על הקמיע שהם מן המומחה.

י"א שבכל קמיע שאינו מומחה יש חשש דרכי האמורי, והגר"א הקשה על שיטה זו, ומ"מ בחולה שיש בו חשש סכנה נאמן בשריפתו כמ"ע מותר.

רפואה אחרת - מותר לצאת בחול או בשבת בבית החרגול (-חגב) ובשן שועל ובמסמר הציב, כשהם תלויים עליו, ואין בו משום דרכי האמורי ככל דבר שידועים שסגולתו מועילה לרפואה, אבל מעשה שאין ניכר בו משום רפואה אסור משום דרכי האמורי, ולחשים מותרים, ובחול מותר אף לחש שעדיין לא איתמחי, אבל אלו שבדקם ואינם מועילים אסור.

יציאה בטלית

אדם הלובש טלית מותר לו לצאת עימה בשבת, כשאר מלבושים, אמנם כאשר אינו לובש בה אסור, וכדלהלן.

במדיניות שנהגו לצאת בטלית **סביב הצוואר**, מותר לצאת כך בשבת, ואף אם זה טלית של מצוה שאינו חייב בציצית באופן כזה, מי"מ שהציצית היא נוי לבגד ומותר לצאת בזה בשבת, כמו ההולך עם טלית בלילה, אבל במדיניות שאין דרך לצאת כך אסור וחייב חטאת.

טלית המשולשלת למטה מכתפיו מותר אפי' אם היא מתקצרת קצת מלמטה, ואפי' אם אינה מכסה את רוב גופו, (וי"א דבעינן שתהא מכסה את רוב גופו), ועפ"ז מותר ללבוש גלימא על הטלית וללכת לבית הכנסת, (אף שכשהולך בדרך הוא מגביה שוליו מלמטה), וכתב הרמ"א שהתרת הוא גם כשמניח צד ימין על כתפו של שמאל כדי שדרך ללבושו כך, אמנם בתוס' מובא שאם מניח ב' הצדדים של ימין על כתף שמאל אסור. ולהגר"א הרמ"א מיירי באופן שב' הצדדים העליונים סביב הצוואר ושוליו התחתונים משולשלים למטה, שאע"פ שמניח צד ימין על כתפו השמאלית מותר, מפני שדרך ללבוש כך כדי להתנאות.

אם לקח את הקצוות שלמטה והגביהם על ידו או על כתפו, (ונטל ב' הקצוות שלפניו ולאחוריו של צד ימין וכן של צד שמאל וקיפלן והגביהן על ידו או על כתפו. ולהגר"א מיירי שקיפל שוליה ואחזן כך בידו או על כתפו ונעשה כעין מרוב, ולא הגביה את כל שולי הטלית, אם כוונתו כדי שתקצוות לא יקרעו, או יתכלכלו אסור, ואם כוונתו להתנאות כדרך אנשי המקום מותר, וכל זה בטליתות שלהם שהיו מרובעות, אבל מלבושים שלנו שהאדם לבוש בהם ומוציא ידיו מתוכם, מותר להגביה את הקצוות, אמנם לא יגביהם הרבה ויתנם תחת הרוע, דנעשה כמרוז, ומלבוש שאין מכניס בו ידיו אסור להגביהו הרבה, אבל להגביהו קצת כדי שלא יתכלכל מותר.

יציאה וטלטול מעות שנמצאים בבגד

מעות הצרורים בסדין או הנמצאים בכיס התחוב בבגדו המוציאים בשבת לרה"ר חייב, משום דדרך הוצאה בכך, אבל בבית מותר לצאת במעוֹת הצרורים בסדין כשהוא לבוש בסדין, ואפילו באינם צרורים מותר ובלבד שיהיו מנוקבים, שאז אין עליהם שם מוקצה כיון שראוי לתלותם לתכשיט, (ולדעת הגר"א גם בצרורים מותר רק במנוקבים, דאי לא הכי הסדין נעשה בס"ס למעוֹת ואסור לטלטלו). והתר זה הוא היכא שהוא צריך את הסדין, וי"א שרק אם הוא ירא להשאיר את הסדין שמא יגנבוהו מותר, אבל משום צריכות הסדין בעלמא לא הותר לו לטלטל, וכתב הבה"ל שאולי התר זה הוא גם לשו"ע שמחזיקו להלן אף במקום פסידא, אבל לרימ"א שמיקל שם מותר כאן גם באינם מנוקבים. והנה דעת המ"א שרק אם ייחדם לתליה חוסר כחם לגמרי שם מוקצה, ולדבריו אין ההתר אלא כשיש חשש גניבה.

מעוֹת או כסף זהב התפורים בבגדו, לדעת השו"ע אף שהינא ליכא כיון דאינו דרך הוצאה, מ"מ אסור מדרבנן להוציאם, דאינם בטלים לבגד כיון שהם חשובים. והרמ"א כתב שיש מתירים בזה במקום פסידא שהוא ירא שיגלוהו, דאדם בחול על ממונו ואם לא נתיר לו באופן זה יבוא לעבור על איסור דאורייתא כגון לחפור בקרקע ולהטמינם, ובמיוחד בזמננו שהלרבה פוסקים אין לנו רה"ר דאורייתא, ואם לא תפרם מבעוד יום ימ"מ יוצאים עשירי אחר, שרית מעוֹת בין בגדו מלבושו או במנעלו, ונ"מ לכתחילה עדיף להוציאם בבגדו מבעוד יום, וכתב הרמ"א שנוהגים להקל בזה כשהוא צריך לצאת, כגון שירא שאם ישב בבית כל היום יבינו שהוא שומר מעוֹתיו ויבואו לגזולו, אבל אם יכול להשאיר בבית לא יצא מחוץ לעירוב, ואם יכול להשאיר את המעוֹת בבית יש להחמיר שלא ללבוש את הבגד שהם בו, דחיישין שמא יצא.

יציאה במיני מלבושים - המשך

סודר המקופל על כתפו מותר לצאת בו בשבת, במקום שרגילים איזה אנשים ללכת כך לפעמים, ולא בעינין שתהא נימא כרוכה על אצבעו לתחזיקו שלא יפול מתכפיו. ואם הסודר קצר ואין בו שיעור לכסות ראשו ורובו, אסור לצאת בו אא"כ קושר שני ראשיו למטה מתכפיו, דאז שרי משום דהוי כאבנט.

לבדים קשים אסור להביאם דרך מלבוש ברה"ר או בכרמלית, אפי' אם הם דקים, כיון שאין דרך ללבושם, אבל אם אינם קשים הרבה והם דקים כבגד או עבים קצת מותר להביאם בדרך דרך עיטוף.

שני מלבושים זה ע"ג זה - מותר לצאת בשבת כשהוא לבוש בשני מלבושים זה ע"ג זה, ומגן ב' חלוקים או סרבלים (-כסות העליון), ואפי' אם עושה כך לצורך חבירו ואין לו שום הנאה מזה מותר, כיון שזה דרך מלבוש. וכן מותר ללבוש שני כובעים זה ע"ג זה, או שני אנפילאות על כל רגל.

שתי חגורות - השו"ע מתיר ללבוש שתי חגורות זה ע"ג זה, ואפילו אם אין מלבוש המפסיק ביניהם, והרמ"א הביא שיש אוסרים בזה כשאין מלבוש מפסיק ביניהם, (והיינו מדרבנן משום דמחזי כמשאוי, ושאינו שני מלבושים שדרך ללבוש כך מפני הקו), וכתב הרמ"א שכך ראו לנוגה. ולכן חגורה התפורה לחלוק אין ללבוש עליה חגורה נוספת אא"כ יתיר את התחתונה, ואין התחתונה משאוי משום דבטל לבגד. ולשים מטפחת על החגורה אסור, ולחי' אדם זה אסור אפי' לדעת השו"ע וגם בכרמלית, והט"ז נתן עצה שייחבר ראש המטפחת לראש החגורה בענינה, ויתורו גם במטפחת, והוי כתחורה ארוכה, וכן יכול לחגור את המטפחת ע"י הפסק מלבוש או לקשור אותה סביב הצוואר בדרך מלבוש, אבל לקשור סביב הרגל אסור כיון דאינו דרך

מלבוש. ובמקומות שנוהגים לחגור חגורת תחתון שאינו נזהר וע"י עליון נאה, כדי לחגור טוב יותר או שהשני הוא קצר, מותר, ואין למחות בזה במדיניות שנוהגים כך. וכן מותר לנשים לחגור בחגורה ולשים עוד חגורה על הבגד הרחב מלמטה כדי שיתקצר ולא יתכלכל. מותר לצאת בשבת עם **כפפות** כיון דהוי מלבוש, ויש מי שמחמיר שצריך שיתפרם למלבוש או שיקשרם בקשר של קיימא יפה או שיהיבם בקרסים, דלפעמים צריך להסירם כדי להסיר כינה או פרעוש העוקצותו ושמא ישכח ויבוא לטלטלם, וראוי לחוש לדבריו, (ועיין בבה"ל שמבאר למה מועילה השחירה). וכתב המ"מ שעכשיו נהגו להקל (ואפשר שהטעם הוא להלכה ופוסקים אין לנו רה"ר דאורייתא), ואין למחות ביד המקילים, אך ראוי לכל בעל נפש להחמיר. וארבי"ל (-כפפה לחימום שתי כפות הידים) להט"ז שרי לכי"ע, מפני שכשמוציא יד אחת עדיין זה לבוש על השניה, וי"א שזה חמור מכפפות רגילות, מפני שזה נופל בקלות, וגם רגילים לשאות לפעמים ביד, וא"כ לדעת השו"ע ראוי לחוש גם בזה.

טלית שאינה מצויצת כהלכתה היוצא בה בשבת חייב, ואף שהטלית היא מלבוש, חייב על הוצאת החוטים, שהם חשובים אצלו (מפני שדעתו להשלים עשית כל הציצית, וי"א מפני שהם חוטים של מצוה) ואינם בטלים לטלית, אבל אם הטלית מצויצת כהלכתה אע"פ שאין בה תכלת מותר לצאת בה בשבת, דתכלת אין מעכב את הלבן.

רצועות המחוברות לבגד - כילה (יריעה שהיא כעין טלית שראוי להתעטף בה, ויש בה רצועות שאפשר על ידם למותחה ולעשותה אהל) מותר להתעטף בה ולצאת לרה"ר, דבטלי הרצועות לגבה. וכן אבנט שיש בו רצועות מותר לצאת בו בשבת, אף כשאין המנעלים קשורים בהם, אבל אם הרצועות לא של מש"ש אסור אא"כ המנעלים קשורים בהם, ואבנט שתלוי בשפתו כמו חוטים מוזהבים מותר לצאת בו, כיון שזה נוי של החגורה.

כל דבר שציצו האחד נחתך מהבגד והצד השני מחובר, אם אינו חשוב הוא בטל לבגד ומותר לצאת בו, אבל אם הוא חשוב אסור דהוי כמשאוי, ואף באינו חשוב אם דעתו לחזור ולחבר גם את הצד השני אסור.

כובע המתפשט להלן מראשו טפח והשפה קשה ביותר ואינה נכפפת, אסור להניחו בראשו אפי' בבית, משום וואל עראי, כיון שהשפה נועדה להגן משמש. ואם הכובע אינו קשה ונכפף למטה, או שאין כוונתו לצל אלא לכסות ראשו, או שהשפה עשויה בשיפוע, יש לצדד להקל, ואף בלא ההתרים הנ"ל אין למחות במקום שנוהגים להקל (דרש"י וסיעתו ס"ל שאין בכובע איסור אהל כלל), אך במקום שלא נהגו להקל בזה בודאי יש להחמיר.

יש הנמנעים **מלשים את הטלית על הכובע הרחב**, כדי שהטלית לא תהיה כדפנות, ובמ"א מפקפק בטעם המנהג והמחצית השקל מיישבו, ומזה נשתררב המנהג שלא לכסות הראש בטלית בזמן תפילת אפי' ע"ג כובע קטן, ואין לזה שום טעם ורירה, ואדרבה לתחילה מצוה לכסות גם ראשו בעת התפילה.

האם חוששים שהכובע יפול ויבוא לטלטלו בידו - כובעים שאין בהם איסור עשית אהל וכנ"ל, אם אין לו כסוי נוסף על ראשו מותר ללבושם בכל זמנא, דאם יפלו אין לחשוש שיטלטלם בידו, דודאי לא ילך בגילוי הראש, אבל אם לובשם מעל כובע קטן, י"א שאסור לצאת בו אא"כ הוא מהוקד או עמוק ואין הרוח יכולה להפרידו מראשו, או שהוא קושר ברצועה תחת גרונו, אבל בלאו הכי ישיינן שיפול ע"י הרוח ויבוא לטלטל ד' אמות ברה"ר. (ובס"ל שמשמע שאין חוץ לעירוב [במקום שאינו רה"ר] יש להחמיר בזה, וע"ע בסימן ש"ג סעיף י"ח [לענין רה"ר שלנו]).

מטריה העשויה להגן מפני החמה והגשמים, יתבאר דינה בסימן שט"ו.

הצלה מפני בזיון או דליקה

המוצא תפילין המוטלים בבזיון במקום שאינו משתמר, אם ניכר שהם תפילין (ולא קמיע), כגון שיש בהם רצועות, ובזמננו אף בלי רצועות ידוע שזה לא קמיע אלא תפילין), והקשר מותאים למידתו ואינו גדול יותר, כינסים זוג זוג (אחד על היד ואחד על הראש) בדרך לבישה עד מקום המשתמרי ויחליף אותם וילך ויכניס עוד זוג, (ולא הוי משאוי כיון שדרך לבישה הוא בחול, ואין בזה משום בל תוסיף כיון שאינו מכיל לשם מצוה, אבל בדבר שאינו הוא קמיע א"צ לשומרם כלל), ואם הם רבים ואינו יכול להניסם כולם מבעוד יום, ילבשם כלל, אלא ישמורם עד הליכה ויביאם, וכן אם הקשר גדול ממידתו או שאינם קשורות ואינו יכול לעשות קשר עניבה משום דשיטת כמה פוסקים שזה פסול לתפילין וממילא זה משאוי, ימותין עד שתחשך ויביאם, ואם ירא להחשיך מפני הליסטים יוליכם פחות פחות מד' אמות, או שיתנם לחבירו וחבירו לחבירו עד שגיעו לחצר החיצונה. ואם יש סכנה בהנחתם או בהולכתם פחות פחות מד' אמות, יכסה אותם וילך.

שיטת המ"א שאינה הלוכשת תפילין ברה"ר בשבת חייבת חטאת, ויש חולקים שחולקים עליה, ובעשר המלך כתב שמצא בשיטה כתב יד שהראב"ד והרשב"א חולקים בזה. עוד כתב המ"א שאשה היוצאת בטלית מצויצת לרה"ר חייבת חטאת, וגם בזה יש חולקים עליה.

המוצא ספר תורה בשדה, אם אינו שעת סכנה יושב ומשמרו ומחשיך עליה, (ובסכנה מניחו והולך לו), ואם יורדים גשמים ויתקלקל הס"ח, יתעטף בעור ומעל העור יתעטף בבגדים ויכנס, שזוהו כבודה של תורה שלא תתקלקל בגשמים.

הוא להציל כליו מפני הדליקה לובש כל מה שיכול ללבוש ועוטף כל מה שיכול לעטוף, ופושט, וחוזר ולובש ומוציא, זכיון שזה דרך מלבוש שריו. וע"ע ביון זה בה סימון של"ד.

דין בגדים רטובים

בגדים שנטרבו בשבת אין בהם איסור טלטול, אבל לפעמים אסור ללבושם או לטלטלם שמא יבוא לידי סחיטה, וכן אסור תלות בגדים רטובים בשבת שמא יחשבו שכיבסם בשבת, ואם מניחים ליד האש במקום שהמים מגיעים לשיעור יד סולדת יש בזה איסור ממשל, וכדלהלן.

הליכה עם בגדים רטובים - מי שנטרבו בגדיו במים ע"י הגשמים או שנפל לנהר, מותר ללכת עמהם ואינו חושש מפני סחיטה, ויזהר שלא יערום ידועו בכלל סחיטה, ואפי' נרטבו הבגדים כשאינם עליו מותר ללבושם אם אין לו בגדים אחרים. אבל בגדים שאינו לבוש בהם, אם נרטבו במים מרובים אסור לטלטלם משום חשש סחיטה, אם הוא מקפיד שלא יהיה בהם מים, אבל דבר ששרוי תמיד במים מותר לטלטלו.

תלות בגדים רטובים ליבוש - אסור לתלות בגדים רטובים ליבוש, אפי' אם נרטבו רק מהזיעה, מפני שיחשדוהו שכיבסם בשבת, ואפי' בחדרי חדרים אסור (משום לא פלוג, אמנם בדבר שהחשש הוא שיחשדוהו באיסור דרבנן אין אסור אלא בפרהסיא כנגד העם, אבל בחצירו מותר), והמ"א מתייר אם נרטבו קצת אבל הרבה אחרונים אוסרים גם בזה. וליבשם סמוך לאש או להניחם על התנור, יש בזה איסור תורה של ממשל ומלבן אפי' אם הם של צמר, ואפי' אם הוא עומד סמוך לאש כשהוא לבוש בהם אסור, אם הוא כנגד האש במקום שהיד סולדת בהם, ואפי' נרטבו קצת, והא"ר מסתפק לאסור משום פסיק רישא אפילו אם כוונתו בעמידתו אינה אלא לחמם עצמו, ולא לייבשם, ובמקום שאין היד סולדת מותר ליבשם שלא כדרך תלות, וכל זה היינו בשעה שפושטם, דאי לא הכי אסור לטלטלם משום חשש סחיטה, או דאיידי כשאינו מקפיד שלא יהיה בהם מים, או ברטוב קצת, וכנ"ל.

חיתולי תינוקות שיש עליהם צואה מותר לשוטחם, כיון שמומח שלא כיבסם, ואפשר דמותר אפי' כשאין עליהם צואה היכא שלא הכל נרטב ממי הרגלים, אך לא ישטחם כנגד התנור במקום שהיד סולדת בו.

בגדים שהיו תלויים ליבוש מערב שבת, אינו חייב לסלקם אפי' אם הם שטוחים כנגד העם.

מגבת - מותר להתנגב במגבת אפי' רחץ כל גופו (במים צוננים), ולהביאה בידו אם יש עירוב, ולא ימסרנה לבלנים החשודים על הסחיטה, ודעת המ"א שאחרי שהביאה לביתו והניחה אסור לטלטלה, אבל הא"ר כתב בשם ספר התרומה שמגבת נחשבת כמים מועטים דמותר לטלטלה אף בביתו, וכן משמע מהגר"א. ומגבת שהיא לחה מטבילת ערב שבת יזהר לתלותה מבעוד יום, ואם הוא צריך לה למחר יש להקל לתלותה בבין השמשות, ומ"מ נכון לטוטהה בצניעה, וצריך להזהר מסחיטה, ובשבת אסור לתלותה. ומשמע במ"א שבזמן הזה טוב להתנגב בדבר שאינו מקפיד על מימיו, ובגר"א משמע שסתם מגבת אין מקפידים על מימיה.

רחיצת הידים בנהר - מותר לרחוץ ידיו בנהר בשבת, ובלבד שלא יוציאם עם המים שעליהם ד' אמות בכרמלית (סתם שפת ימים ונהרות הם כרמלית), ואם שפת הנהר הוא רה"ר לא יוציאם מחוץ לנהר כלל עד שיסורו המים.

פשתן סרוק וצמר מנופץ שבראשי בעלי נגעים, שלובשין כדי שהיא נראה כשיער, מותר לצאת בזה בשבת, ודוקא בזמן שצבען לנוי וכרכם במשיחה, או שיצא בהן שעה אחת מבעוד יום, אבל אם לא צבען ולא יצא בהם אסור אף לטלטלן משום מוקצה, אך אם חשב מבעוד יום לצאת בהן מותר בטלטול, ולענין לצאת בהם יש דעות בזה, ואף אם ישב בהם מבעוד יום י"א דלא מתיי' להתי' לצאת רק אם יצא בהם.

מצנפת שתולין בצואר למי שיש לו מכה בידו או בזרועו, או סמרטוטים הכרוכין על היד או על אצבע שיש בה מכה, או על המכה ממש, מותר לצאת בזה בשבת, מפני שזה תכשיט בשבילם, ומשמע בשו"ע שזה מותר אפי' לא יצא בהם שעה אחת מבעוד יום, וי"א דדוקא אם יצא בהן שעה אחת מבעוד יום מותר, ולמעשה צ"ע.

סיכומי 'תמצית'

ניתן להשיג את גליונות סיכומי תמצית החודשיים על הדף היומי / משנה ברורה ומוסר (לפי סדר הדף היומי בהלכה) / וענמד היומי

- **בנקודות ההפצה**
- **במייל** 7692282@gmail.com

בנוסף ניתן לקבל במייל סיכומים על כל מסכתות הש"ס, ועל כל המשנה ברורה, ועל תנ"ך וספרי מוסר, או סיכומים לפי סדר הלימוד של: העמוד היומי, חבורת ש"ס, קנין ירושלמי, דף הכולל, קנין הלכה, תרי דף, אוריתא, אהבת שלום, ומפעל הש"ס.

סימן ש"ב

לאחר שנתבאר בסימן ש"א עם איזה בגדים מותר לצאת כשבת לרשות הרבים, ומתי יש בזה חשש איסור הוצאה או חששות אחרים. מבאר הש"ע בסימן זה דינים נוספים השייכים בבגדים, אלו דברים נחשבים ויקון בבגד והם אסורים משום מלאכת מכה בפטיש, ואלו דברים בניקוי הבגד אסורים משום מלבן, וכדלהלן.

ניעור בשבת

ניעור טל - טלית חדשה (שלא השתמש בה הרבה ועוד נראה בה חידושה ואפי' אם נתכבסה), והיא שחורה, והוא מקפיד שלא ללבושה בלא ניעור, ויניעה מן הטל שעליה חיוב, וה"ה במעורה מהשלג, (אך אם השלג לא ננס כלל מותר, אך יניעה בקל), אבל אם אינו מקפיד ולבושה לפעמים בלא ניעור מותר לנערה אף כלתחילה, ובסתמא דינ' כמקפיד. ואם המנער מקפיד והוא מנער למי שאינו מקפיד, או איפכא, צ"ע אם מותר.

ניעור מים - בגד שנשר במים מרובים או שירדו עליו גשמים, אם הוא חדש שמסתמא מקפיד עליו מפני שמתכווין ע"י המים, אסור לנערו משום סחיטה, ואין חילוק בזה בין שחור לשאר צבעים, ואפי' בבגד ישן לא ינערו בחוזק בענין שיבוא לידי סחיטה.

ניעור אבק - י"א שהמנער בגד מהאבק שעליו חייב חטאת משום מלבן, אבל הוא חדש ושחור והוא מקפיד עליו, וכתב הרמ"א שטוב לחוש לדבריו, והיינו אפי' בניעור ביד וכ"ש בכלי, והא"ר כתב שזה אסור מדינא, ומ"מ ע"י נכרי יש להקל, ובפרט שלפעמים יש בזה משום כבוד הבריות, וכל זה כשאינו עושה אלא ניעור בעלמא, אבל אם סמכסס ומשפשף את הבגד כדי להסיר ממנו את הכתמים, אסור לכ"ע בכל מיני הבגדים, אפי' ביד ולא בכלי, וטוב להזהר כשבא בשחרית לביהמ"ד, שיניח כובעו ובגדיו במקום שמור, שלא יפלו ויתלכלכו באבק ויבוא לידי חילול שבת.

ובגד שאינו מקפיד עליו מותר, והח"א כתב שאין אנו בקיאים מה נקרא חדש, ויש להזהר בכל הבגדים, ושאר אחרונים לא הזכירו דבר זה, והמחמיר תנע"ב, והמקיל יש לו על מי לספור, וטוב שיעשה שיני' כלאחר יד. גם באופנים שמוותר להסיר לא יסיר את האבק (או את הנוצות וכדלהלן) ע"י מכבדת העושה מקיסמים דקים או משערות, ואינו מותר אלא ביד.

נוצות שעל הבגד מותר להסירם בשבת, אפי' בבגד חדש שהוא מקפיד עליו, כיון שאינם בתוך הבגד אלא מעליו.

תיקון בגדים בשבת

הלוקט יבולות (גבשושיות) מהבגדים, כגון אלו הנשארים בבגדי צמר מן האריגה, או שלוקט קשים וקיסמים שנארגו בבגד בלא כונה, ועשה כך כדי לפות את הבגד, חייב משום מכה בפטיש (-גמר מלאכה), אע"פ שלא היה נמנע מללבוש את הבגד בלי להסירם, שכל העושה דבר שעל יד זה נגמרת המלאכה חייב משום מכה בפטיש, וי"א שאין אסור אלא כשהיה נמנע מללבושו כן. (והפנ"ג מסתפק אם חייב כשלוקט יבלת ונשארו עוד יבולות, והבה"ל מוכיח שיש לחיוב גם בזה, דמכה בפטיש חייב גם כשעושה רק מקצת מנגמר המלאכה), ואם הסירים דרך עסק פטור אבל אסור.

אסור להסיר השלל שקורין שטריגואנ"ע שעושים החייטים בתחילת התפירה כדי לחבר החתוכים, ואפשר דחייבו נמי יש בזה.

המנער טלית חדשה שחורה כדי לנאותה ולהסיר הצהוב הלבן הנתלה בה כדרך שהאומנים עושים, אם כוונתו לפותה חייב משום מכה בפטיש, ואם לאו מותר.

קיפול בגדים בשבת - מותר לקפל את הבגדים כדי שלא יתקמטו ויוכל ללבושם. ויש בזה ה' תנאים: א' שהיה דעתו ללבושם בו ביום, (ולכן אסור לקפל להאריך אחרי שחרית, אם לא במקום שנוהגים להתעטף בה במנחה). ב' דווקא באדם אחד ולא בשניים או על הספסל. ג' דווקא בבגדים חדשים שעדיין לא נתכבסו. ד' דווקא בבגדים לבנים ולא בצבעונים. ה' אם יש לו בגד אחר של שבת להחליף אסור, אפילו אם אינו יפה כמו הראשון, ואם יש לו בגד של חול לא נקרא שיש לו להחליף. ויש מי שאומר שאם מקפל שלא לפי סדר הקיפול הראשון מותר אף בלא ה' התנאים הנ"ל, ונראים דבריו, וכן תסתמ' האחרונים לדינא, והרוצה להחמיר ולא לקפל בלא ה' התנאים ודאי עדיף. **ואם חל יו"ט בערב שבת**, מותר לקפל לצורך שבת טלית לבנה וחדשה, והיינו

כשעשה עירוב תבשילין, כ"כ הא"ר, אבל רעק"א הוכיח שאף בלי עירוב תבשילין מותר, אם היא סמוכה לשבת.

הצעת המיטות - מותר להציע את המיטות מליל שבת לשבת כדי לישן עליהם או להסב עליהם, (וכתב רעק"א שזה מותר מיו"ט לשבת אפי' אם לא הניח עירוב תבשילין, ואיתא בתוספתא מציעין עשר מיטות, שאם ירצה מיסב באחת מהן), ומ"מ עדיף להציע את המיטות בערב שבת, אבל אין מציעין משבת למוצאי שבת, אא"כ המיטה בביתו וזה דבר מוגונה ובזיון לשבת שהמיטה לא מוצעת.

התרת המכבש - כלי שכובשים בו בגדים אחרי הכביסה, אם הוא של בעה"ב מותר להתירו כדי להוציא ממנו בגדים לשבת, אבל שלא לצורך שבת או לכבוש בו בגדים שהוא לצורך חול אסור, ובשל אומן אסור אף להתירו לצורך שבת, מפני שהוא תחוב בחזקה והתרתו דומה לסתירה, ואם הוא מותר קצת מערב שבת, יש אוסרים ויש מקילים, ואם היה מותר כולו לכו"ע מותר לשמוט כליו משם.

שפשוף בגדים - חלוק שמתקשה בכביסה ומשפשפים אותו כדי לרככו, מותר לשפשפו בשבת, אפי' אם הוא של פשתן, ואם מתכוון לצחצחו אסור, (וכן אסור לגלגל חלוק ע"י כלי (שהו מותר דווקא בחול המועד), או לעשות קמטים בדברים המוכנסים ע"י כלים העומדים לנך), וסודר אסור לשפשפו בין מבפנים בין מבחוץ, מפני שמקפידים על ליבונן יותר מחלוקו, וכובעים או שאר כלי פשתן דינם כסודר, זכיון שהם קשים וריכוכם זהו ליבונם.

קינוח טיט או לכלוך בשבת

טיט שעל הרגלים או הנעלים מותר לקנחו בכותל או בקורה או בחידודי המדרגות, אבל בקרקע אסור שמא יבוא להשוות גומות, וכן אסור לגרר הטיט בגב הסכין או בברזל חד שנמצא לפני פתח בית הכנסת, והמ"א מחמיר גם בברזל עב ורחב של חוד, ואם מקנח בנחת אין להתמיר בכל זה, ובפרט אם הטיט לח. וי"א שאסור אף בכותל של אבנים, דמחזי כמוס"ף על הבנין ומחזקו, אבל בכותל של עץ או בקורה או באבן גדולה שאינה מתנדנדת בקינוחו מותר, ויש מתיירים גם בכותל של אבנים וגם בקרקע, אך יזהר קצת יקנח במקום גומא שמא ישוה אותה. ולהלכה כתב הט"ז שבמידי דרבנן יש להקל בשניהם, ויש מ' האחרונים שסבורים שנכון להחמיר לאסור בשניהם, ובכותל בודאי יש להקל, וחרס שמוותר בטלטול מותר לקנח בו לכו"ע. ולכתחילה נכון להזהר מלקנח טיט יבש מוחשש טוהן, וכתב הפנ"ג שבטיט שעל רגלו יש להקל לקנחו בכותל משום צערא דגופא, וכן מותר לרחוץ טיט יבש שעל רגלו, ולא חוי בגיבול, כדלאחר יד הוא, ובמקום צערא לא דזר.

טיט שעל הבגד בין בגד משי בין בגד פשתן וצמר, מותר לאחוז את הבגד בפנים נגד מקום הטיט, ולשפשף זה בזה עד שהטיט יפול, אבל מבחוץ אסור דמיי למלבן (ואינו מלבן גמור כיון שאינו נותן מים), אך מותר לגררו בצפורן או בגג סכין מבחוץ, ואפשר שאפי' בחוד הסכין מותר. ויש מפרשים שכל הנ"ל אין מותר אלא בזה, אבל ביבש אסור בין לגרר בין לכססו, ואפי' מבפנים, דהוי טוהן, ואף דהוי מלאכה שא"צ לגופה, איסורא מיהא איכא, ועל ידי נכרי מותר. ודעת הט"ז שאם אין ממשות בטיט אלא רק מראט טיט ומוגרד כדי להסיר המראה, מותר לגרר בצפורן או לכססו מבפנים, אבל לכסס מבחוץ אסור, וכן מי שיש על חלוקו מראה צואה יבש בלי ממשות, מותר להט"ז לגררו בצפורן ולהסיר המראה כדי להתפלל בנקיות, ודעת המ"ב לאסור בזה משום מלבן, ולרש"י יש בזה חיוב חטאת.

יש לו זרע פשתן או תבשיל על כסותו מותר לקלפו, ואם הוא בגד שחור וחדש מותר רק אם אינו מקפיד, ואם הוא לח מקנחו בסמרטוט. (ס"ק י"א).

גירוד מנעל - אין מגרדין מנעל בסכין, בין מנעל חדש בין מנעל ישן, מפני שמקלף מהעור והוי ממוחק, ואפי' בגב הסכין אסור, ואפילו אם יש עליו טיט וכוונתו להורידו אסור, דפסיק רישיה הוא, ונכון להזהר שהברזל שעושים לפני בית הכנסת לקינוח המנעלים יהיה עב ורחב ולא חד, ויש לספור על המתירים היכא שיש עוד צד להתר, כגון בקינוח בנחת או בכותל.

מגבית והגרלה

לצורך ביסוס והרחבת מערכת סיכומי 'תמצית' ומבחני 'לדעת' גפתחה בימים אלו מגבית עם הגרלה מיוחדת.

אנו פונים בזאת לכל אלו שמקבלים תועלת מהסיכומים והמבחנים לייטול חלק במגבית זו, כדי שנוכל לייעל את המערכת ולזכות לומדים רבים יותר בסיכומים איכותיים יותר.

ניתן לתרום בנדירים פלוס קופת 'תמצית'. או בטלפון 03-7630585 שלווחה 1450

לפרטים 052-7692282

תורת הבית

גודל מעלת לימוד התורה וההפסד בביטולה – אם היה מזדמן לאדם הצלת נפשות ודאי לא היה מתעצל, וכ"ש תלמוד תורה שהוא גדול מתצלת נפשות, ואף שמצוה שא"ל לעשותה ע"י אחרים דוחה ת"ת, מ"מ מי שלמד ולא נזדמן לו הצלת נפשות הוא הגדיל לעשות, ולכן הרבה דוד להתפלל שיזכה בלימוד התורה, והקב"ה הזהיר את יהושע תמוש התורה מפיו, וכשביטלו תורה במלחמת יריחו נגלה אליו מלאך ד' להוכיחו על זה, כי גם לחיי הזמן ושמירה מאסון גדול כח התורה. (פרק ה').

נכון שיהיה כל אחד בקי באיזה מסכת או סדר משניות בעל פה, ויש בזה תועלת לכמה דברים. א' שיקיים מאמר הכתוב "היו הדברים האלה וכו' על לבבך", ועל ידי זה מבטלים ממנו הרעיון חרב ורעב (שלא יפחד מהם), הרעיון שטות וזנות ויצר הרע (שלא יסיתו היצר הרע לעבירה או שיעשה המצוות לגאווה וקנטור, או בעצלות או שלא מתוך אהבה ושמוחה וכדו'). ב' שעל ידי זה יקל עליו לקיים "ובלכתך בדרך". ג' האי מאן דירית מסכתא חדא ורית עלמא חדא, והיינו שיהיה בקיא בה היטב. ד' כשיבוא למעלה יאמרו אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו. ה' המסכת תליץ עובדו למעלה להצילו מהגיהנום ולהעלותו לכל טוב. וכו"ש שבעת הזקנה שנכון להכין דברים שיוכל לחזור עליהם אם יחלש מאור עיניו, ושיוכל להשיב כשיאמרו לו עמוד וערוך מקרא ומשנה ששנית. ובספרים הקדושים הפליגו מאד בלימוד המשניות שזה יסוד התורה שבע"פ, והבקי במשנה אינו רואה פני גיהנום, והדרך לזה היא לא ללמוד הרבה בפעם אחת, אלא יוסיף על לימודו ללמוד עוד מעט בעל פה, ויחזור על זה בעת שבתו בביתו או בעת אכילתו, ובמשך הזמן יתקבצו הרבה דפים ופרקים. (פרק ו').

התעוררות לנסיעה מחוץ לבית לצורך לימוד תורה כראוי – הנה אנו רואים בנהוג שבעולם שאנשים נוסעים למקומות רחוקים בשביל איזה תוספת למזונם, ואינם מתחשבים במה שאינם יודעים אם יצליחו במקום שנוסעים, וא"כ אנו שאומרים בתפילה ונשמח בדברי תורתך, האם אנו מוכנים ליסע לעיר אחרת בשביל ידיעת התורה, ואמרו חז"ל שאפי' אם התורה מעבר לים צריך לחזור אחריה. ובאמת הקב"ה נותן חכמה כפי ערך ההכנה לקבלה, וכפי המסירות לתורה בליבו ונפשו כך יזכה לה, ואמרו חז"ל יגעתי ולא מצאתי אל תאמין, והמצאיה היא לפי ערך היגיעה, ואנו רואים בדורות הראשונים כמה היו מתמסרים לתורה, והיו מוכנים להתבזות אפי' בשביל ידיעה קטנה, ואנו אפי' בשביל ידיעת כל התורה איננו מוכנים ליסוע רחוק, ואמנם לפעמים יש ללמוד זכות שהאשה מעכבת, אך האמות שאם הבעל היה יודע גודל יקרת התורה ודאי היה עושה כל השתדלות שאשתו תתרצה לזה, וכיון שעיקר הצלחת התורה הוא כשמיסר מליבו כל הטרדות וזה מתקיים יותר כשאנו בבית, ושכרו גדול הרבה יותר, עליו לעשות כן. (פרק ז').

התבוננות האדם שלא יודח למעלה במקום הקדושה – כתיב "מי יעלה בהר ד' ומי יקום במקום קדשו, נקי כפים ובר לבב", והיינו שרק מי שיהיה נקי מגזל ומעוונות שבין אדם למקום יזכה לעלות להר הבית ומחנה שכינה שלמעלה, המכוין כנגד בית המקדש שלמטה. וגם אם האדם יזכה לעלות לשם, מ"מ לא יעלו איתו אלא התורה והמצוות שעשה לשמה (אף שגם תורה שלא לשמה יש בה כח להצילו מהגיהנום), וכמה יצטער האדם בראותו את תולדותיו והיינו המעשים טובים שעשה שאינם עולים עימו למעלה. והנה אנו אומרים בתפילה "מלך אוהב צדקה ומשפט", והאדם לא מזדעזע מידיעת המשפט מפני שהיצר הרע מסיתו שיחיה עוד אלפי שנה, ועל האדם לצייר לעצמו כאילו זה קורה עכשיו ממש, וכמו שמצינו שהקב"ה מצטער כשישראל עושים עוונות, והיינו מחמת שהקב"ה מעל הזמן, וכבר עכשיו הוא רואה את ה"תעוש שיקבל האדם, ועל האדם להזהר מעוונות גם כדי שלא לגרום צער לקב"ה. (פרק ח').

התבוננות שיהיו התורה והיראה בעיני האדם, כמו השגת המזון בעיני הסוחרים – כתיב "אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה אז תבין יראת ד'", ומכלל הן אתה שומע לאו, והנה יש ג' דברים שהם חשובים בעולם, והם חכמה גבורה ועושר, ואנו רואים שאנשים משקיעים חכמה רבה להמציא

המצאות, וכן בעלי הגבורה משקיעים כח רב במלאכתם, וכן הסוחרים משקיעים כסף רב, וכל זה עושים כדי להרוויח ממון, ואפי' אם הרווח מוטל בספק, וא"כ כ"ש שצריך לעשות כן לתורה ויראה, שהרי בזה הוא מובטח שיצליח. ויש עוד הרבה דברים שביקוש התורה דומה לבקשת המזון, והיינו שיהיה מוכן להתבניין בשביל יראת ד' ותורתו, ושהבן ילמד תורה אף אם אביו לא ללמוד, ואם אינו יכול ללמוד בעצמו יראה ללמוד מאחרים, ולא יתייאש כי בהמשך ידע ללמוד בעצמו, ואם אין לו ממי ללמוד לפחות יחזיק תורה בכספו, וכן לא יסתפק במועט ביראה ובידיעת התורה, ויראה תמיד להוסיף מדרגות, וידע שאם לא יתעלה אז היצר הרע ידאג שירד מדרגתו. וכן כשלומד ספרי מוסר גם אם בתחילה לא משפיעים עליו ספרי המוסר לא יתייאש וימשיך עד שיועילו לו. וכן יתבונן מראש מה מביא לידי רווח ומה לידי הפסד, ואם הפסיד יתבונן מה גרם לזה כדי לתקן הדבר להבא. וכן צריכה התורה שמירה יתירה, ואם האדם לא שומר פיו מדיבורים אסורים, כל תורתו יורדת לטמיון. וכן שכשיש לו פנאי ללמוד לא יפסיק לדברים אחרים. וכזכה לסיים איזה מסכת או משנה או דרגה ביראת ד' ישמח שמחה גדולה, ואם איבד כמה ימים יתעצב, ועוד יש הרבה דברים לדמות בזה, אך באתי לקצר, וכלל הדברים שאם יש לאדם ספק אם הוא עושה כראוי, יראה מה היו עושים הסוחרים בענייני מזון, ויראה אם הוא עושה כמותם. (והדרך שידע האדם בעצמו אם הוא ירא אלוקים ואוהב תורה, זה ע"י שיראה על מה הוא רגיל לדבר תמיד). והאמת שאדם אינו מייגע עצמו בעבודת ד' אפי' כמו מי שיש לו חנות קטנה, כמו שאנו רואים שאינו מצטער כשנכשל בדברים בטלים או אסורים, אע"פ שזה נוגע לו לחיי עולם, וכן אינו שמח בתורה ומצוות שעשה. (פרקים ט' – יב').

ענייני תשובה – הנה עיקר התשובה היא חרטה וקבלה לעתיד, ובלא קבלה לעתיד אינה בכלל תשובה, וגם אם קיבל לעתיד חייב להתוודות ולהתחרט, וכדי שיזכה האדם לעשות את כל המצוות עליו לשוב בתשובה קודם לכן, אמנם היצר הרע אינו מניח לאדם להתבונן על מעשיו, ואף שיודע שבלי תשובה לא יצא זכאי הוא דוחה את הדבר עוד ועוד, ויש לחשוש שאח"כ תתחדש סיבה שלא יוכל לשוב, וגם יש עונש על איחור התשובה ואין עצה אלא לעורר עצמו לתשובה ולהתבונן להסיר את המפריעים לעבודת ד', ויקבע זמן ללימוד תורה וספרי יראה, וטוב שישכים כל יום ויסדר איך יתנהג באותו יום, ובכל ערב שבת יתבונן אם עשה מה שסידר לעצמו, ולא יתייאש אם מצא שלא עשה כראוי, אלא יתבונן איך להבא יצליח יותר, ויזכור שאחרי המיתה כבר אינו יכול לתקן. (פרק יג').

צריך האדם להתחזק ביותר בלימוד התורה ובקיום מצותיה, ואז גם הדורות הבאים ילכו בדרך התורה – הנה בעת שיהיה האדם בקבר, ויראה איך ימיו עלו בתוהו, ובקרב יובא לתת דין וחשבון על מעשיו, כבר לא יוכל לתקן, דכיון שמת נעשה חפשי מן המצוות, אפי' ממצוות התלויות במחשבה, ומי יכול לשער כמה הנפש צצטער אז. ולכן על האדם להתבונן כבר בחייו לנצל את זמנו כראוי. ומי שהוא בן תורה יתבעו ממנו יותר, כי בזמן שלא ניצל היה יכול לתקן יותר משאר בני אדם, ועוד דכיון שאין לקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה, וכהיום נתמעטו מאד לומדי התורה, א"כ החיוב על הנשאים גדול יותר. ועוד יתבונן שהנה המציאות בזמננו היא שהבנים הם פחותים מאבותיהם, וא"כ אם האבא יתחזק מאד בתורה ותפילה בציבור, ישאר הבן לפחות יהודי כשר, אבל אם האב לא יתחזק בזה, הבן ירד יותר, ובהמשך הדורות כבר לא יהיה ניכר כלל שהם יהודים ח"ו. וזה מרומז בפסוק "שחת לו לא בניו מומם, דור עיקש ופתלתול" שהאדם המשחית אינו משחית לקב"ה אלא רק לו, וגורם לבניו שיהיו בעלי מומין ע"י שיעברו עבירות, והמשך הדורות יהיו מעוקמים כפתילה. ולכן יתחזק האדם ויקיים הפסוק "אשרי איש ירא את ד' במצוותיו חפץ מואד" ועל ידי זה יזכה לגבור בארץ יהיה זרעו דור ישרים מבורך. (י"ד).

ע"י קיום המצוות והחוקים יהיה ניזון מזיו השכינה לנצח – הנה בעשית החוקים ניכר שיש באדם יראת שמים, שהרי איך השכל מחייבם, ואמנם גם את שאר המצוות צריך לעשות מחמת ציווי ד'. והנה אדם שחסר לו בעשית המצוות יחסר לו הטוב המיוחל לנפש בעולם הבא, והנה אף שכל עונשי הגיהנום הם צער נורא, מ"מ לאחר זמן נסוים יפסקו, אבל גם אחרי שגמר לקבל את העונש על העבירות, יצטער על מה שלא הכין מופסיק תורה ומעשים טובים בחייו, וזה עונש נצחי, וכדאי לאדם לסבול כל עונשי הגיהנום, כדי שלא ישללו ממנו את חלקו בעולם הבא, ויוכל להנות מזיו השכינה לנצח. (פרק ט"ו).

כבוד אב ואם – אם יש לו לאדם מזונות בתוך ביתו ומבקש לעשות מהן צדקה, בתחילה יפרנס את אביו ואמו, ואם הותיר יפרנס את אחיו ואחיותיו, ואח"כ את בני משפחתו, ואח"כ את בני שכונתו, ואח"כ בני מבוי שלו, מכאן ואילך ירבה צדקה עם שאר בני ישראל. וכשם שהקב"ה כשראה את אדם הראשון וחווה אשתו שהיו ערומים לא המתין להם אפילו שעה אחת עד שהלבישם מיד, כך לא יראה אדם את אביו ואת אמו הולכים בבגדים בלואות, אלא ילבישם בבגדים נאים, ואם הוא לובש בגדים בחמשה מנה, ילביש את אביו ואת אמו בעשרה מנים, ויבחר להם כל הדרכים הטובים, שהכל של הקב"ה ואינו צריך לכלום, ומה הוא מבקש מן האדם, שיכבד אב ואם וייתירא מהם, שהוא כאילו מכבד להקב"ה, ומתיירא ממנו מפני שהקב"ה השווה את כבודו לכבוד אבואם והשוה את מוראו למורא אבואם, וכעבד אל אדוניו. ואפילו אם יריו של אביו יורד על זקנו ישמע לו מיד. יכול אפילו אם אמר לו אביו עבוד על אחת מכל מצוות האמורות בתורה יכול ישמע לו ג"כ, הוי אומר על הכל ישמע לו חוץ מעל עבירה וגזל ודבר מוכער. והמכבד ומענג את אביו ואת אמו לעת זקנתו, כך יהא מתענג על ד'.

בזמן שהאדם אוכל משלו ליבו מתיישב עליו, ואם הוא אוכל משל אחרים ליבו מתמרמר עליו, אשרי אדם שהוא הולך בדרכי השם יתברך ושיש לו מזונות הרבה בתוך ביתו ובאים אצלו עבדיו ובני ביתו ונתנים ממנו על שולחנו, עליו הכתוב אומר "אשרי כל ירא ד' ההולך בדרכיו יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך", נעשה כאהרן כהן גדול שהיה מתכוין להרבות שלום בעולם בין ישראל לאביהם שבשמים ובין אדם לחבירו ובין איש לאשתו, ונעשה כדוד מלך ישראל שהיה מתכוין להרבות צדקה בישראל, ונעשה כריב"ז שהיה משמח פני תלמידיו בהלכה.

ת"ח שבודד סובל עיונות הדור בינו לבין עצמו, ואם הם י" שעשו כאותו מעשה, ואצ"ל כל הקהל כולו, אין האויב יכול לשלוט בהם. כשישראל עושים תורים ובני יונה ומביאין שאר קדשים קלים, ואינם עושין רצונו של מקום, נאמר בהם "לכם הכהנים בוזי שמי". "ומבשרך לא תתעלם" – משל לאחד שהיה חבוש בבית האסורים במדינת הים תשעה חדשים, ובאו אליו ג' אנשים, אחד מהם עומד ומכלכלו בבית האסורים, ואחד מהם הוציא אותו מבית האסורים, ואחד מהם נותן לו מזונות עד שהוא מגיע לישבו. לימים נזדמנו לו שלשתן כאחד אצלו, לא יאמר אותו האדם בליבו זה גדול מזה, אלא יאה נוהג כבוד לשלשתן כאחד.

ללמוד תורה לאחרים – כתיב "הלא פרוס לרעב לחמך" אין רעב אלא לדברי תורה, ואין לחם אלא דברי תורה, מכאן אמרו אם יש אדם שהוא מבין בדברי תורה יפרנס מתורתו גם כן לאחרים, כדי שתרבה חכמתו לו ומוסיפיין לו עליה, וכל העושה כן אינו נמנע מן הטובה העתידה לבא על ישראל לימות בן דוד, אבל אם יש באדם דברי תורה ואינו מפרנס מתורתו לאחרים, גורם רעה לעצמו שבסוף חכמת תורתו מתמעטת בידו, ואצ"ל שאין מוסיפיין לו עליו. ואם ראית אדם שאין בו דברי תורה, הכניסהו לביתך ולמדוהו קריאת שמע ותפילה ולמדוהו פסוק אחד בכל יום או הלכה אחת, וזרזהו במצות, דכתיב "כי תראה ערומ וחסיתו", ואין לך ערום בישראל אלא מי שאין בו תורה ומצוות, וכן נאמר על כנסת ישראל שבמצרים שנאמר "זאת ערומ ועירה" שלא היה בהם אלא שתי מצוות, דם פסח ודם מילה.

אדם שבאים עליו יסורים, אם יש בו דברי תורה ליבו מתיישב עליו, אבל אם בו דברי תורה ליבו מתמרמר עליו, כיצד יעשה, יצדיק עליו את הדין.

כשם שהחכמים ותלמידיהם יושבים בבתי כנסיות ומדרשות ובכל מקום שפנוי להם, וקורים ושונים לשם שמים ויראה בלבבם, ומחזיקים ד"ת על פיהם, כמו כן הקב"ה יושב כנגדם ומגלה להם סודות התורה בפיהם ובלבבם, ועליהם מתקיים מה שנאמר "כי קרוב אליך הדבר מאוד בפיך ובלבבך לעשותו". ואשרי אדם שיש בו דברי תורה והוא יושב וקורא ושונה במקום צנוע וסתר, שמלינים אותו אצל הקב"ה, ואין זר עימו.

לא גלגל הקב"ה והוציא את ישראל ממצרים אלא בשביל שרה רבקה רחל ולאה, בשכר שהעלתה שרה את הגר למיטתו של אברהם, ורחל העלתה את הלה ולאה את זלפה למיטתו של יעקב, ובשכר שאמרו לה לרבקה "התלכי עם האיש הזה ותאמר אלך" ונתנה בטחונה על הקב"ה.

השואמר הקב"ה לאברהם אבינו "קח נא את בן את יחידך" וגו', מיד שמע אברהם לדברי הקב"ה ועשה ככל אשר ציוה אותו. ואמר יצחק לאברהם אבי אסרני יפה ותנני ע"ג מערכה שמוא אבעוט בך ונמצאתי שאחייב שתי מיתות לפני הקב"ה, והוא היה בחור עומד בכוחו בין שלשים ושבע שנים.

הקב"ה מצא את כל השבטים שעשו כולם את רצון יעקב אביהם, וכל מעשיהם מכוונים לפניו, ונתן להם את התורה, ומלך עליהם, והנהיגם ארבעים שנה במדבר, ובא איתם בברית במשכן שילה.

אמר לו הקב"ה לאדם, בני עשה מעשים טובים ותלמוד תורה, והרחק עצמך מן העבירה ומן דבר מוכוע.

מי שיש לו ת"ח בשכונתו ויודע בו שהוא קורא ושונה לשם שמים, והוא זן ומפרנסו ומכלכלו, נמצא שהוא מקיים ומחייב לאותו ת"ח ואשתו ובניו וכל אשר לו ולכל הקרובים עמו במשפחה.

אם נשא אדם אשה ומצא בה דבר וגירשה ולבסוף נעשית עניה, יאה מפרנס אותה לפי יכולתו מה שיוכל.

לעולם יסתכל אדם בעצמו ויהא יודע שלאחר שעה מיתה, לכן ישא עיניו לשמים ויאמר בליבו מי ברא את אלה חמה ולבנה כוכבים ומזלות וארבע רוחות העולם וכל מעשה בראשית כולם, שכולם משכימין ומעריבין לעשות רצון בוראם, כך תשכים ותשחר בדברי תורה ולעשות רצונו של הקב"ה בכל יום תמיד, ותהא דומה לחמה ולבנה המאירים לרבים, ועליו נאמר "והלך לפניך צדקך כבוד ד' יאספך אז תקראו ד' יענה תשוע ויאמר הנני" וגו', והקב"ה יתן לו פתחון פה בתורה שלא יוכלו לסתור דבריו, ועצמותיו יהיו מזוזים במצוה, ויהיה דומה למעין המושך מים מן הגינה ומשקה כל מיני מגדים. (עד כאן פרק כ"ז).

כשם שהקב"ה אוהב את ישראל ואוהב את הת"ח ביותר, כך יאה אדם אוהב את ישראל ויהא אוהב את התלמיד חכם ביותר.

אהבת אדם למקום היא מצוה חמורה מן התורה.

כל הקורא ק"ש ומשמיע קולו לאזניו, הרי זה משתבח, וכל המתפלל ומשמיע קולו לאזניו הרי זה מעיד עדות שקר, וי"א שהוא מחוסר אמנה.

"ואהבת את ד' אלקיך" - תהא מאהב שם שמים על הבריות, שתהא יודע דברית תורה, וקורא ושונה בדברית תורה, ומשאך ומתנך עם בני אדם באמונה, כדי שיהיו הבריות הראים אותך יאמרו אשרי פלוני שלמד תורה כמה נאים מעשים שלו כמה יפים דרכיו, אוי לו למי שלא למד תורה, העבודה שאנחנו נלמדו ג"כ תורה, ונלמד לבנינו תורה, ונמצא שם שמים מתקדש על ידו, אבל בזמן שאדם קורא ושונה בדברי תורה ואין משאו ומתנו בנחת עם הבריות ועסקו אינו באמונה עם הבריות, הם אומרים עליו ראוי איש פלוני שלמד תורה כמה רעים מעשיו כמה מוכועים דרכיו, העבודה שלא נלמד ולא נלמד את בנינו תורה, ונמצא שם שמים מתחלל על ידו, ולא ניתנה התורה אלא על מנת לקדש שמו הגדול. ירחיק אדם את עצמו מן הגזל בין מן הישראל בין מן העכו"ם, ולא עוד אלא משום שכל הגונב או נשבע או מכחש או שופך דמים לעכו"ם, לסוף הוא עושה כן לישראל.

מה בין העובד מאהבה את הקב"ה להעובד מיראה, משל למלך בשר ודם שיצא למדינת הים, זה שאוהבו עמד ונטע גנות ופרדסים וכל מיני מגדים, והירא מן המלך ואינו אוהבו לא עשה כלום, שכשהמלך חוזר זה שאוהבו שמו, וזה שירא מפחד מהכעס של המלך עליו, אבל הירא ועושה תורה ומצות מחמת יראה, עליו נאמר "זכור לעולם בריתו" זה העוה"ב, ותורה עמו, ושכר האוהב כפול משכר הירא. לפיכך לא זכו העכו"ם שיאכלו אלא העוה"ב בלבד, אבל ישראל זכו שיאכלו שני עולמים העוה"ב והעוה"ב, אבל שני חכמים במשנה המחלל את הקדשים והמבזה את המועדות והמלכין פני חבריו ברבים והמפר בריתו של אברהם אבינו והמגלה פנים בתורה שלא כהלכה, אע"פ שיש בידו תורה ומעשים טובים אין לו חלק לעוה"ב.

רבונו של עולם גלוי וידוע לפניך שאין ישראל מלים את בניהם, ואין קורים ושונים, ואין נכנסים לברית, אלא בשביל אהבתם לאביהם שבשמים, לפיכך אומר הקב"ה אפי' יעמדו כל העכו"ם ויתנו כל כספם וזהבם וכל מחמדיהם הטובים ויאמרו תנו לנו כתר בית אהרן וכתר בית דוד, אין אני נתן להם אפילו דבר אחד מביזתה של התורה, שנאמר "מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה וגו' אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה בוז יבזו לו".

כל אהבה שהיא תלויה בדבר, בטל דבר בטלה אהבה, ושאינה יתקיימת אהבה בטלה לעולם, איזה היא אהבה שהיא תלויה

בדבר זו אהבת בלעם ובלק, ואיזה היא אהבה שאינה תלויה בדבר כגון אהבתן של אברהם יצחק ויעקב, שהם אוהבים להקב"ה והקב"ה אוהב אותם ואת בניהם ובני בניהם עד סוף כל הדורות.

שם בן נח היה מתנבא לעכו"ם ד' מאות שנה, ולא קיבלו העכו"ם ממנו. מכאן ואילך התנבאו לעכו"ם אלי"ף התימני ובלדד השוחי וצופר הנעמתי ואליהו בן ברכאל הבזי ואיוב מארץ עוץ ובעור אבי בלעם ובלעם, והוא האחרון שבכולם, ולא הניח הקב"ה דבר בעולם שלא גילה לבלעם, מפני שגלוי וידוע לפניו שעתידיים כל העכו"ם מכחישי התורה לומר לפניו יתברך שמו ליום הדין, רבונו של עולם אלו נתת לנו נביא כמשה היינו מקבלים תורתך, לפיכך נתן להם הקב"ה את בלעם שהיה מעולה בחכמתו יותר ממושה. משה יתר בדבר אחד מבלעם, שבמושה הוא אומר "ויקרא אל משה" ואתה פה עמוד עימודי", ובבלעם כתיב "ויקרא אל בלעם", "נופל וגלוי עינים", ובלעם יתר בדבר אחד ממושה, במושה הוא אומר "הודיעני נא את דרכך" "הראני נא את כבודך", ובבלעם הוא אומר "וידוע דעת עליון", "מחזה ש-ד-י-יחזה".

היה לו לבלעם לומר לשלוחי בלק שהוא אינו רוצה לקלל את ישראל, וכשאמר לו הקב"ה לבלעם שילך עמהם היה לו לומר רבון העולמים לא איש אתה שתכזב ולא בן אדם אתה שתגעל מעשי ידיך, הללו חביביך בני חביביך הם בני אברהם יצחק ויעקב שעשו רצונך בתורתך, והוא לא עשה כן אלא שמח שמחה גדולה לקלל את ישראל יתר ממה שהיה בלק מבקש, ולא באה עליו שינה כל הלילה, והשכים ללכת מיד, מה כתיב בברית "ויחר אף אלקים כי הולך הוא", אומר הקב"ה לפמליא שלו ראו זה שהוא יודע שאני מכיר כל המחשבות שבלב כל אחד ואחד, ועכשיו הוא הולך לקלל את ישראל. וכיון שבא בלעם אצל בלק היה לו לבלעם לומר לו לבלק מה לך לאותן הדברים להלחם עם ישראל שתמצא לך על ידיהם מכות גדולות ותאבד מן העולם, והוא לא עשה כן.

כתיב "את הכבש אחד תעשה בבקר" וגו', וכי יש רעבון לפניו, אם כן למה תיקן הקב"ה שני כבשים אחד שחרית ואחד בין הערבים, אלא כדי שיתנו זכרון שלנו וזכרון אבותינו לפניו. וכך אמר להם הקב"ה לישראל, בני אהובי כלום חסרתי דבר שאבקש מכם, ומה אני מבקש מכם אלא שתהיו אוהבים זה את זה, ותהיו ממכדים זה את זה, ותהיו יראים זה מזה, ולא ימצא בכם עבירה וגזל ודבר מוכוע, שלא תבואו לידי פסול לעולם.

"והצנע לכת עם אלקיך", אל תקרי והצנע לכת עם אלקיך, אלא והצנע לכת עמך אלקיך, כל זמן שאתה הולך עמו בצנעה יהא הוא ג"כ עמך בצנעה. (עד כאן פרק כ"ח).

אמרה נכסת ישראל לפני הקב"ה, רבונו של עולם לא חטא בי כל בריה אלא בני אמי שלי, תדע לך שכן הוא שהרי אין האילן נעקק אלא בבן מינו ואין הבשר מבאיש אלא מתוכו.

כשם שהקב"ה הרחמיו על ישראל בכל מקומות מושבותם, ורחמיו על העניים והאביונים ודלים ורשים על יתומים בזמנם ועל אלמנות בכל מקום, כמו כן יאה אדם רחמן על ישראל ועל כל אלו, כדי שלא תהא אשתו אלמנה ובניו יתומים.

יעשה אדם מצותיה של התורה בשמחה ותחשב לו כמו צדקה.

שאל משה מלפני הקב"ה ואמר לפניו, רבונו של עולם במה אתה דן את העולם, אמר לו הקב"ה למשה באריכות אפים, אמר לו רבונו של עולם והלא הם אוכלים ושותים ומבטטים בך ובתורתך מתוך הטובה, שתק הקב"ה ולא אמר לו דבר, עד שבא דבר גדול לישראל על ידי המרגלים ונזדקק משה לאריכות אפים, מיד "ויאמר ד' סלחתי כדברך", מאי כדברך, אמר ליה הקב"ה למשה אע"פ שסלחתי מ"מ עדיין הגזירה במקומה עומדת.

כל המכיר בדברי תורה ועובר עליהם, הרי זה רשע גמור, שהיה להם לישראל שיאמרו לנשיאים שלהם אין אנו שומעים לכם, שהרי ממצרים העלנו בשלום וברכוש גדול, ואת בכורי המצרים הרג ואנו שכבנו בשלום, אבל הם לא עשו כן, אלא כיון שעלו מן הים היו לוחצים את משה בדברים, ואח"כ אמרו "נשלחה אנשים לפנינו ויחפרו" וגו', והיה משה מתיירא שמוא אין רצונו של הקב"ה באותן הדברים, שהרי בכבוד עצמו הולך לפניו (ואלמלא מקרא כתוב א"א לאומרו), באותה שעה אמר הקב"ה למשה "שלח לך" - מדעתך ולא מדעתי. דבר אחר "שלח לך" - אתם צריכים שליחות וריגול, ואין אני צריך שליחות וריגול, שיגר משה מהם עשרה נשיאים ויהושע וכלב עמהם, אמר משה להם אל תכנסו כמו גנבים, ואם יאמרו לכם למה באתם עלינו תאמרו להם על חמשה תאנים ועל חמשה רמונים ועל אשכול ענבים אחד באנו, ואם יאמרו לכם שמוא להכרית אילנות של עבודה זרה

ולקוח אשירה באתם עלינו, תאמרו להם לא, וכן עשו כששאלום אחימן שני ותלמי ילידי הענק, ושיגרום בשלום ולא הרגום, ושיירי הקב"ה אותם מן הכנעניים עד כלות הבית האחרון, וי"א עד אותה שעה, ואצ"ל לגבעונים שנשוארו שם.

בשביל אותה בכיה של חינום שבכו ישראל בחטא המרגלים, נקבע להם בכיה לדורות.

כל המנודה יום אחד מלמטה, אע"פ שהתירו לו, אין לו היתר מלמעלה עד ג' ימים, ואם היה מנודה ג' ימים אין לו היתר מלמעלה עד ז' ימים, ואם היה מנודה ז' ימים אין לו היתר מלמעלה עד יום, וכל המנודה מלמטה ל' יום אע"פ שהתירו לו אין לו היתר מלמעלה לעולם, לכך נאמר "ויתאבלו העם מאד". באותה שעה אמר הקב"ה למשה לך ותראה את אותן העניים, שכבר יצא ליבם מעליהם, אמר משה לפניו במה ארצה אותם, אמר לו בדברי תורה, באותה שעה היתה מריבה גדולה בין ישראל לגרים, אמר לו הקב"ה למשה ולא כך אמרתי לך "וכי יגור אתכם גר וגו' הקהל חקה אחת לכם ולגר וגו' ככם כגר יהיה לפני ד' " וגו'.

שלש מדות יש בגרים, ישגר כאברהם אבינו שרואה שכל העכו"ם מספרים בטובתם של ישראל ורוצה להיות כמוהם ולהכנס תחת כנפי השכינה, ויש גר שהוא עכו"ם לכל דבר, שרואה שישראל אכילתן יפה ויש להם ימים טובים ושבתות, וכשכלים שקצים ורמשים מתוך ביתו הוא מתגיייר, ויש שהוא כחמור, שמתגיייר בשביל לישא אשה, ואם לבסוף הם חוזרים לסורם, באים עליהם יסורים לטובתם ולהצילם, ואם הם עושה תשובה, אמר הקב"ה כשם שאני אהבתי אתכם כן אתם תאהבו אותי.

כתיב "לא תשא שמע שוא אל תשת ידך עם רשע להיות עד חסם לא תהיה אחרי רבים לדעות" וגו', הוי אומר הרי זו אזהרה למקבלים לשון הרע. דבר אחר הרי זו אזהרה לדיין שלא לבעל דין עד שיהא בעל דין חבירו עמו, ואזהרה לבעל דין שלא ישמע אל הדיין דבריו עד שיהא בעל דין עמו. וכן אם אומר לו אדם לחבירו פלוני חבירי חייב לי מאתים זוז, והרי יש לי עד אחד, לא ישמע לו. וכל אנשי ירושלים אינם נכנסים לבית המשתה עד שיודעים מי נכנס עמהם, ואין חותמים על הגט עד שיודעים מי חותם עמהם, א"י נתן והלא עד זומם הוא זה, ועד רשע הוא זה, אלא ללמדך על הגזלנים ועל החמסנים שפסולי עדות הם.

שונא וקרוב פסולים מלישב בדין, בין על רציחה בין לשאר חייבי מיתות, דיני נפשות בעשרים ושלשה, ודיני ממונות בשלשה, ובראשונה היו אומרים דיני נפשות בשלושים. (ומביא הילפותות לדינים אלו). עד כאן פרק כ"ט.

ברוך המקום ברוך הוא שהוא זוכר את ירושלים בכל עת ובכל שעה, אבל אין לפניו לא עוולה ולא שכחה ולא משוא פנים, בשעה שהעמיד משה את המשכן היו העכו"ם מזדעזעים ומתייראים מלפני הקב"ה, ואמרו הואיל והללו נעשה להם ניסים במצרים ובים, שמוא כשם שעשה להם הקב"ה דין במצרים ובבכוריהם, כן יעשה בכל העכו"ם, ועל אחת כמה וכמה שיפרע מכל האדם הנוגע בהם לרעה, אבל כשחטאו עשה את עצמו כאילו אין בוכה להציל חס ושלום, דכתיב "אהלי שודד וכל מיתרי נתקו בני יצאנו ואינם אין נוטה עוד אהלי ומקים יריעותי". דבר אחר "אהלי שודד" וגו', אין אהל אלא מקום שכינה. דבר אחר אין אהל אלא בית המקדש. דבר אחר אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות. דבר אחר מה אהל אינו יכול להתקיים בלא יתדות ומיתרים, כך ישראל אי אפשר להתקיים בלא תלמידי חכמים, ש"מיתרי" אלו תלמידי חכמים שבישראל, שמתירים את המוטר ואוסרים את האסור והיוין להם לישראל כמיתרי עולם.

אחר שגלו ישראל היה בדעתו של הקב"ה שלא להחזיר עוד את ישראל למקומם, עד שעמדה רחל בתפילה לפני הקב"ה ואמרה לפניו רבונו של עולם זכור לי שלא הקפדת על צרה שלי, ולא עוד אלא שעבד בי בעלי ז' שנים ובשעת כניסתי לחופה החליפו את לאה אחותי ולא דיברתי עם יעקב כלום כדי שלא יכיר בין קולי לקול אחותי, והלא הדברים ק"ו ומה אני שאני בשר ודם לא הקפדת על צרה, ואתה הוא מלך רחום וחונן האין אתה תקפיד על עבודה זרה שאין בה ממש, מיד נתגלגלו רחמיו של הקב"ה ונשבע לה לרחל להחזיר את בניה למקומם.

אמרה נכסת ישראל לפני הקב"ה רבונו של עולם כשהייתי על אדמתי הייתי עושה את המועדים יום אחד והוא כתיקונו, ועכשיו הרי אני עושה אותם שני ימים ואין אחד מהם כתיקונו, רבונו של עולם מי גרם לי שאבא לידי מדה זו אלו נביאי שקר שבעמינו.

שיעור חומש

על פרשת השבוע

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת עטרת שלמה

פרשת בא תשפ"ה

עליהם כברית בין הכתרים בגזירת ועבדום ועינו אותם, ועל התוספת שהוסיפו לענות את ישראל מכפי שנגזר על ישראל, על זה נענשו המצרים. ולפי זה יש לומר, דלכן גם הוסיף החושך משלו, שיהא מדה כנגד מדה, דכמו דהמצרים הוסיפו לענות את ישראל יותר מכפי שנגזר על ישראל, אז גם הם נענשו שיוסיפו להכותם יותר מכפי שנצטוו.

החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה. (י"ב, ב'). וברש"י כתב, דמלבד דאין מקרא יוצא מידי פשוטו, דבפרשה זו נאמר בה שחודש ניסן הוא ראש לסדר מנין חדשי השנה, נדרשת פרשה זו גם שהראה הקב"ה למשה לבנה בחידושה, ואמר לו כשהירח מתחדש, יהיה לך ראש חודש.

והנה נאמר בכתוב החודש הזה לכם, ומשמע דהחודש הוא רק לישראל. ובמדרש (פט"ו, כ"ג) איתא החודש הזה לכם, הדיא הוא דכתיב, יהיו לך לבדך, ואין לזרים איתך. ועוד שם להלן איתא במדרש, לא נתתי ראשי חדשים אלא לכם, שנאמר החודש הזה לכם. הנה מבואר דדרשו חז"ל דלכם בא לומר דהחדשים ניתנו רק לישראל ולא לאומות העולם.

ונראה לבאר בזה, דהנה איתא בגמ' בסוכה דף כ"ט ע"א דעובדי כוכבים מונין לחמה, וישראל מונין ללבנה, והנה מנין החמה, הוא מנין של שנה, ומנין הלבנה הוא מנין של חדשים, ונמצא דישראל שמונין ללבנה, מניינם הוא מנין של חדשים, אבל אומות העולם שמונים לחמה מניינם הוא מנין של שנים.

ולפי זה יש לבאר דזהו שאמר הכתוב החודש הזה לכם, דכל ענין החדשים ומנין לפי הלבנה וחידושה, ניתן רק לישראל, דרק ישראל יש להם את ענין החדשים ומנין חדשי הלבנה, ולא לאומות העולם.

ובזה יש לפרש מה שאומרים בתפלת מוסף דר"ח 'ראשי חדשים לעמד נתת', דרק לישראל יש את כל ענין החדשים, ולא לאומות העולם.

ויש לומר בזה עוד דבגמ' בראש השנה (דף כ"ה ע"א) איתא 'תניא אמר להם ר"ג לחכמים, כך מקובלני מבית אבי אבא פעמים שבא בארוכה ופעמים שבא בקצרה, א"ר יוחנן מ"ט דבי רבי, דכתיב עשה ירח למועדים שמש ידע מבואו, שמש הוא דידע מבואו ירח לא ידע מבואו, ומבואר דאין זמן קבוע לחידוש הלבנה, והענין בזה צריך ביאור, דהרי כל הגלגלים והמזלות יש להם זמנים קבועים, וכמו שאומרים בברכה 'חוק וזמן נתן להם שלא ישנו את תפקידם', ורק הלבנה נשתנית בזה שאין לה זמן קבוע.

ויש לבאר הענין בזה דהנה בברכת הלבנה אומרים שהלבנה היא 'עטרת תפארת לעמוסי במן שהם עתידים להתחדש כמותה ולפאר ליוצרים', וביאור הדבר דכמו שהלבנה היא מתמלאת והולכת ונחסרת

את אשר התעללתי במצרים וגו'. (י', ב'). ופירש רש"י דהתעללתי הוא מלשון שחוק. וצריך לבאר מהו השחוק ששחק על פרעה.

ונראה לומר עפ"י הרמב"ם פ"ו מהל' תשובה שאפשר שיחטא האדם חטא גדול או חטאים הרבה עד שיהיו מונעין ממנו התשובה ואין מניחין לו רשות לשוב מרשעו כדי שימות ויאבד ברשעו, ולפיכך כתב בתורה ואני אחזק את לב פרעה, משום שכל כך חטא עד שנתן הדין למנוע ממנו התשובה. וכיו"ב כתבו הרמב"ן ורש"י לבאר שמונע ממנו השי"ת לשוב בתשובה. והוסיף הרמב"ם לשאול דא"כ למה היה שולח לו ביד משה ואומר לו שלח ועשה תשובה וכבר א"ל הקב"ה שאין משלח, והשיב שזה כדי להודיע לבאי עולם שבזמן שמונע הקב"ה התשובה לחוטא שוב אינו יכול לשוב.

וי"ל דזהו השחוק שעשה הקב"ה בפרעה, ששלח לו לחזור בתשובה, אע"פ שבאמת דלתי התשובה נעולים בפניו.

ולפי"ז י"ל דזהו פירוש הפסוק הקודם 'בא אל פרעה כי אני הכבדתי את ליבו וגו' ולמען תספר וגו' את אשר התעללתי במצרים, דכל מטרת הביאה לפרעה וההתראה אע"פ שהכבדתי את ליבו אינה אלא לשחק בו.

והנה מה שנהג כן הקב"ה עם פרעה להתעלל בו לשומו לשחוק, נראה שהיה זה מדה כנגד מדה, דהנה כתוב שמשח רבנו אמר לפרעה 'רק אל יוסף פרעה התל לבלתי שלח את העם, ו'התל' היינו שחוק, כמ"ש בנביא מלכים אצל אליהו בהר הכרמל 'ויהתל בהם אליהו', הרי מפורש שמה שפרעה חזר בו מדבריו בכל פעם הוא היתול ושחוק, לכן נהג עמו הקב"ה במדה כנגד מדה ושחק עליו.

מכת חושך

בתהלים (ק"ה כ"ח) כתוב, שלח חושך ויחשיך ולא מרו את דברו. ואיתא במדרש, מהו שלח חושך ויחשיך, למה הדבר דומה, למלך שסרה עליו עבדו, אמר לאחד לך והכחו חמישים מגלבים, כך אמר הקב"ה לחושך, והוסיף החושך משלו, הדיא הוא דכתיב, שלח חושך ויחשיך. ומבואר דהחושך הוסיף משלו להכות, יותר מכפי שנצטוו מאת הקב"ה. ובביאור מה שהוסיף החושך משלו, יש לומר שהכונה למה דמבואר שבג' ימים האחרונים נכפל החושך, ולא כמו איש מתחתיו, ויש לומר דזה היה התוספת שהחושך הוסיף משלו, יותר ממה שנצטווה, שזה היה בג' ימים הראשונים.

ויש לבאר המעם למה הוסיף החושך משלו להכות את מצרים טפי ממה שנצטווה, דהנה הרי מבואר בדברי הראב"ד בהלכות תשובה דהעונש של מצרים הוא משום שעינו את ישראל יותר מכפי שנגזר

בתרא כתוב שאכילתו תהיה במצות. ויש לומר דשני הכתובים הם שני עניינים, דקרא קמא מיירי ממצות אכילת מצה, וכמו שמוכח מהגר"א דבכתוב זה נאמר מצוה של אכילת מצה כל השבעת ימים, ולכן הוא נכתב בלשון ציווי, שיש מצות של אכילת מצה, וקרא בתרא מיירי מאיסור אכילת חמץ, שנאמר בזה שכל אכילתו תהיה אכילת מצה שאינה חמץ.

ובזה יש לבאר דהנה בקרא קמא הכתיב הוא 'מצת' חסר, שמשמעו לשון יחיד, ובקרא בתרא כתוב 'מצות' לשון רבים, ולפי דברינו יש לבאר דבקרא קמא דמיירי ממצת מצוה כתב בלשון יחיד דבעינן מצה מסוימת דהיינו מצה הכשרה למצוה, אבל בקרא בתרא כתוב לשון רבים דכל מצות הם בכלל, גם מצות שאינם כשרים למצוה, ורק שלא יהיו חמץ.

וכל פטר חמור תפדה בשה. (י"ג, י"ג). בטעם שמצות הפדיון הוא רק בחמור, איתא בככורות אמר רבי חנינא שאלתי את רבי אליעזר בבית מותבא רבא מה נשתנו פטרי חמורים מפטרי סוסים וגמלים, א"ל גזירת הכתוב היא, ועוד שסייעו ישראל בשעת יציאתם ממצרים, שאין לך כל אחד ואחד מישראל שלא היו צ' חמורים לזבים טעונים מכספה וזחבה של מצרים.

ויש לומר בזה בעוד אופן, דהנה במדרש (שמות פ"ה, י') איתא הרבה נסים עשה הקב"ה לישראל, הרג בכורי מצרים שהיו משולים לבהמה שנאמר אשר בשר חמורים בשרם, ומבואר במפרשים דהמדרש בא ליתן טעם למה מתו במכת בכורות גם בכור הבהמה, ועל זה אמר הטעם משום דשונים מצרים לבהמה. ומבואר דעיקר הכאת הבהמות היה משום החמורים, שלהם נמשלו המצרים, כמו שמבואר בכתוב אשר בשר חמורים בשרם. ולפי"ז י"ל דלכן נשתנו פטרי חמורים משאר בהמות, משום דעיקר ההכאה מחמתם הייתה.

עד שנעלמת, ואז שוב היא מתחדשת, כמו כן ישראל בגלותם, שאע"פ שהם חולכים וחסרים, מ"מ הם עתידים להתחדש ולפאר ליוצרים, וכמו שכתב כן רש"י בסנהדרין דף מ"ב ע"א. ומבואר דענין חידוש הלבנה הוא כנגד גאולתם של ישראל ויציאתם מן הגלות.

ולפי זה יש לבאר דעל כן חידושה אינו בזמן קבוע, כי הוא כנגד התחדשותם וגאולתם של ישראל, וגאולתן של ישראל אין לה זמן קבוע, וכמבואר בגמרא בסנהדרין דף צ"ח ע"א 'זכו אחשינה, לא זכו בעתה', וזכו היינו שעשו תשובה, ואז מיד הן נגאלים, וכמש"כ הרמב"ם בהלכות תשובה, ואם הגאולה תלויה בתשובה, הרי ממיילא מוכרח דאין לה זמן קבוע, שהרי הוא מסור לבחירת ישראל אם עושין תשובה, ונמצא דזמן גאולתן של ישראל יכול שיהא בקצרה ויכול שתהא בארוכה, וזהו הענין שהלבנה אין זמן חידושה קבוע לה, כי היא כנגד גאולתן של ישראל שאין לו זמן קבוע.

והנה הרמב"ם כתב שהירה עקלקלות גדולות יש במעגלותיו, ולפיכך אמרו חכמים שירה לא ידע מבוא, ופעמים בא בארוכה פעמים בא בקצרה. ויש לומר דגם ענין זה שהגדירו הרמב"ם עקלקלות גדולות שיש במהלך הלבנה הוא משום שהוא כנגד מעשיהן של ישראל, וביאת הגאולה תלויה היא במעשיהם, ואם יש במעשיהם עקלקלות גדולות גאולתן מתארכת, ונמצא דמהלך ביאת גאולתן פעמים יש בה עקלקלות גדולות ומתארכת, ע"כ יש מהלך זה גם בחידוש הלבנה. ולפי זה יש לפרש דהחודש הזה לכם, ר"ל שענין חידוש הלבנה רומז הוא לכם, שמהלך חודשי הלבנה הוא כנגד מהלך עם ישראל לעתיד לבא.

שבעת ימים תאכל מצת וגו', מצות יאכל את שבעת הימים. (י"ג, ו'–ז'). הנה כפל הכתוב ענין אכילת מצה, וצרך ביאור כפילות הדברים.

ויש לבאר דהנה קרא קמא כתוב בלשון ציווי, שיאכל מצות, וקרא

צורת הישיבות והכוללים הק' - הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל

מתוך דברים במעמד קביעת המוזות והנוכת הבית לבית המדרש 'הניכי הישיבות ברית יעקב' ב"ב

בגמרא בברכות כתוב 'מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה', ובגמרא במגילה כתוב על הפסוק ביחזקאל 'ואהי להם למקדש מעט' אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבל. הישיבות הקדושות והכוללים הם המה בית המקדש מעט שיש לנו בזמן הזה. בבית המקדש יש הלכה של 'הכל בכתב' שהיא נעשית ונבנית על פי הכתוב במגילת בית המקדש, ואין מוסיפין ואין משנין שום דבר שלא כפי המגילה, ואפילו בדברים שיש בהם תיקון גדול, כמו המבואר במשנה בסוכה שעשו תיקון גדול בעזרת נשים בשמחת בית השואבה, ואע"פ שנעשה לתיקון גדול, שואלת הגמ' איך עשו הגזוזטרא, והכתיב הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל, ומתרתצת הגמ' קרא אשכח ודרוש, ורק מפני שאשכח קרא ודרוש, יכלו לבנות הגזוזטרא. עלינו לדעת שכמו שבמקדש יש דין של 'הכל בכתב', ואין מוסיפין ואין משנין שום דבר שלא על פי מגלת בית המקדש, כך גם בבית מקדש מעט, אי אפשר ואין לעשות שום שינוי ושום חידוש, צורת הישיבות והכוללים הם בדוקא באופן שיש בידינו במסורה, זה המגילת בית המקדש של הישיבות והכוללים, וכמו שבמקדש אי אפשר לעשות חור קטן בקיר, אם הוא לא כתוב במגילת בית המקדש, כך גם בצורת הישיבות אי אפשר לעשות שינוי קטן שבקטנים וקל שבקלים. וכמו שבמקדש האופן היחיד שאפשר לשנות הוא רק אם קרא אשכח ודרוש, שהכמי ישראל דורשים מהכתובים, כך גם בישיבות והכוללים הדרך היחידה לעשות תיקון גדול הוא רק על פי זקני חכמי ישראל, שהם ורק הם בידם הדבר. וכאן שמעמידים קהילה ובית מדרש להמשיך מסורת הישיבות, את הדרך של עמל ויגיעת התורה, שזה תכלית כל העולמות, וכל הבריאה כולה, את הדרך של יראת שמים ודקדוק המצוות, זה באופן של הכל בכתב, ויזכו להמשיך בדרך זו.

נחל אליהו

משיעורי הרב אליהו דיסקין שליט"א

תכלית 'מכת בכורות' ושאר המכות • הארות והערות

שעל כל מכה כתוב בהגדה שהיא כללה הרבה מכות, ובמכת ארבה היו שתי מכות חוץ מהמכה של "ויאכל את כל עשב הארץ" היה פה גם מכה של חושך "וכסה את עין הארץ" "ויכס את עין כל הארץ ותחשך הארץ" זה כיסה את אור השמש. אבל יש כאן בעיה, שהרי כמו בכל המכות גם במכה הזאת היה צריך שישראל לא יסבלו מהמכה בכלל, ובשלמא על המכה של "ויאכל את כל עשב הארץ" את מה ששייך לישראל הארבה לא אכל, אבל איך אפשר לעשות שלמצרים יהיה חושך ולא רץ גושן יהיה אור? ועוד שהרי אם הארבה היה מכסה רק את ארץ מצרים היה נכנס אור מהצדדים, ובשביל שיהיה חושך הוא היה צריך להתפשט גם כמה קילומטר מחוץ למצרים בארץ כוש כדי להחשיך למצרים, אלא שאם כן גם בארץ כוש יהיה חושך ולא רץ כוש לא מגיע חושך.

ומה הפתרון לכך? יתכן לומר בדרך אפשר, שהארבה ירד כמו כיפה, כמו מטריה. וכשזה הגיע לגבול של מצרים זה סגר מהצדדים ואז בכל ארץ מצרים היה חושך, אבל בארץ כוש ובארץ גושן אין חושך. ואם ככה זה מדויק בפסוק "ויעל הארבה על כל ארץ מצרים" עליית הארבה היתה על כל ארץ מצרים, "וינח בכל גבול מצרים", את ה'וינח' איפה הוא עשה? כשהוא הגיע לגבול, שם הוא עשה וינח ואז הוא סגר מהצדדים.

"ויתן ה' את חן העם בעיני מצרים גם האיש משה גדול מאוד בארץ מצרים בעיני עבדי פרעה ובעיני העם". (יא, ג).

הרמב"ן הידוע בסוף פרשת בא מאריך (אולי עוד נגיע לזה) שהקב"ה גילה בניסים במצרים את כל יסודות האמונה, שהקב"ה מושל באויר, בים וביבשה, על דומם, צומח, חי, מדבר. עפר, מים, אש ורוח. ובספר בחיי עולם הסטייפלער עומד על נקודה שצריך בה חיזוק גדול, יש אנשים שמאמינים שבריאות היא מהשמים, פרנסה מן השמים, מי יקבל קורונה ומי לא יקבל קורונה, מי יקבל את זה קשה ומי קל, הכל מהשמים. אבל יש דבר שצריך מאוד חיזוק, הענין של מציאת חן, זה כבר נדמה להם שזה תלוי רק בהשתדלות.

בחור עומד בשידוכים, הוא חושב שאם הוא יתגלח אולי ילך לו יותר טוב, אם הוא יתלבש ככה הוא יהיה יותר מבוקש. ודאי שיש איזה מינימום השתדלות שצריך לעשות אבל יש דברים שמגזימים, נדמה להם שבזו תלוי. אומר הסטייפלער, בתוך כל האותות ומופתים במצרים הקב"ה הראה שהוא גם בעל הבית על המציאת חן. וזה מה שכתוב "ויתן ה' את חן העם בעיני מצרים גם האיש משה גדול מאוד בארץ מצרים בעיני עבדי פרעה ובעיני העם".

ועד כדי כך זה הגיע שכתוב "וישאלו איש מאת רעהו ואישה מאת רעותה כלי כסף וכלי זהב ושמלות" כל אישה היתה באה לשכנה שלה, ושואלת יש לך שמלה יפה לתת לי? אולי שרשרת? משהו? והוא היה מבקש חליפה יפה. היו שואלים אותם בשביל מה אתם צריכים את זה? והם עונים: אנחנו הולכים לזבוח קרבן לאלוקינו. למי אתם הולכים לזבוח קרבן? לזה שעשה למצרים תשע מכות נוראות. מדובר פה לפני מכת בכורות. הם כבר קיבלו את דם, צפרדע, כינים, ערוב, תחשבו מה זה ערוב? כל מצרים שיכל שם כמה ילדים, לזה אכלו שני ילדים, לזה הם אכלו שלושה ילדים, לזה ארבעה ילדים. ואחר כך היה להם את מכת דבר, כל המקנה, כל האוכל, הכל מתבגפה. ואחרי זה הם אומרים "נלכה נזבחה לאלוקינו" למי שממנו

"ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה כי אני הכבדתי את ליבו ואת לב עבדיו למען שתי אותותי אלה בקרבו" (י, א).

ר' שמשון מאוסטרופולי אומר על דרך רמז שבפסוק כאן מרומז מכת ארבה. איך זה מרומז? שיש לפרש את המילים "בא אל פרעה", שה' אומר למשה שאת המילה 'בא' תכניס לתוך המילה פרעה. והיינו שידוע שאותיות שהם מאותו מוצא לשון הם אותיות שמתחלפים, וממילא האותיות בומ"פ שהם ממוצא השפתיים הם אותיות מתחלפות, וכן האותיות א' וע' גם הם מאותו מוצא והם מתחלפות. ועל פי זה כוונת הכתוב שאת האותיות 'בא' תכניס אל המילה 'פרעה', שהאות 'ב' תבוא במקום האות פ' שבמילה 'פרעה' ששניהם ממוצא השפתיים, והאות א' תבוא במקום האות ע' של פרעה ששניהם אותיות גרוניות, ועל ידי כך נקבל במקום 'פרעה' 'ארבה', ועל פי זה מתבאר המשך הכתוב "למען שתי אותותי אלה בקרבו" שהמילה 'שתי' כתובה חסר ש' ת' י', ואפשר לקרוא את זה למען שתי אותותי אלה בקרבו, ששתי האותיות האלו ב' וא' יהיו בקרבו של פרעה. עד כאן רמזים.

"ולמען תספר באוזני בן ובן בןך את אשר התעללתי במצרים" (י, ב).

מה זה התעללתי במצרים? שמעתי פעם מחכם אחד שנתן לכך תיאור מהחיים. פעם אנשים שהיו מבלי עולם, אנשים שאין להם מה לעשות עם הזמן, אין להם את הגישמאק בדף גמרא, מה הם היו עושים? היה להם קרקסים ששמה היו משעשעים את האנשים, אנשים היו קונים כרטיס ורואים מה שנקרא היאבקות בין שני בני אדם. וכדי לשעשע את האנשים איך היו עושים את זה? היו לוקחים אדם אחד גיבור ואחד שהוא חושב שהוא גיבור, איזה תמים, כזה גוף שמנמן, וכאילו יש היאבקות. הגיבור הזה יכול בשתי מכות להפיל את השני וזהו, אבל אם כך היה בשביל מה אנשים קנו כרטיס? הם צריכים שעתיים להשתעשע. ולכן בהתחלה הגיבור היה נותן לו איזה מכה ומגלגל אותו, ומיד הגיבור היה בורח, וכשתמים הזה היה רואה את הגיבור בורח הוא היה בטוח שאם הוא בורח כנראה שאני שווה יותר ממנו, והוא היה מתחיל לרדוף אחריו, רודף רודף ורודף ואז פתאום הגיבור היה נותן לו עוד מכה, מגלגל אותו, וכולם צוחקים, וכך עוד פעם הוא בורח, ועוד פעם ההוא חושב שהוא שווה משהו.

זה נקרא "את אשר התעללתי במצרים". התעללתי הפירוש 'שיחקתי'. הקב"ה היה יכול לתת מכה אחת ולשלוח את בני ישראל, אבל הקב"ה נתן להם מכת דם, צפרדע, ואחר כך הקב"ה שולח את משה לפרעה אולי אתה מוכן לשלוח את בני ישראל? וכשפרעה רואה שהקב"ה שולח אליו את משה הוא אומר: אה, הקב"ה צריך ממני רשות, סימן שאני מאן דאמר, אני כח, הקב"ה לא יכול לשלוח בלי שאני יסכים? ואז "ויכבד את ליבו". ושוב הוא מקבל עוד מכה. מקבל עוד מכה ורוצה לשלוח, אבל הקב"ה עוד פעם מבקש. ושוב פעם הוא חושב אם הקב"ה מבקש סימן שאני מאן דאמר וחוזר חלילה. זה התעללתי, שיחקתי במצרים.

"ויעל הארבה על כל ארץ מצרים וינח בכל גבול מצרים" (י, ד).

יש פה דיוק בפסוק בהתחלה כתוב "ויעל" ואח"כ כתוב "וינח". יתכן לומר בזה

קבלתם את כל המכות האלו ובשביל כך אנחנו צריכים את התכשיטים שלכם.

ועוד יותר מכך הדבר שהכי קשה לבן אדם זה "עבד כי ימלוך". המסילות ישירות כותב, שאדם שהיה מתחתן ונהיה מעליך זה הדבר הקשה ביותר לבן אדם, שכך כתוב בקללות (דברים כח, מג) "הגר אשר בקרבך יעלה עליך מעלה מעלה ואתה תרד מטה מטה". וכאן כלל ישראל היו עד היום עבדים, ועכשיו הם נהנים לראות איך המצרים מוכים וחבולים מכל המכות, איך נותנים להם כאלה מכות. ואף על פי כן השכנה המצרית היתה אומרת ליהודיה את רוצה שמלה אחת? תקחי שתיים. וכשהיא היתה עונה לה: לא, מספיק לי אחת. היא היתה מתעקשת: לא, תיקחי שתיים. למה, מה קרה? את מוצאת חן בעיני "יתן ה' את חן העם בעיני מצרים".

ועוד כתוב כאן בפסוק "גם האיש משה גדול מאוד בארץ מצרים בעיני עבדי פרעה ובעיני העם", מי היתה האישיות הכי נערצת במצרים? משה רבינו. בנוהג שבעולם, על פי דרך הטבע, המצרים היו צריכים לתת על הראש של משה פרס של עשרים וחמש מיליון דולר, כמו להבדיל אלף הבדלות שהאמריקאים הכריזו על בן לאדן. אחרי כל מה שמישה עשה להם, כאלה תשע מכות שהם קיבלו על ידו. ומה התירוץ? איך זה קרה שהוא היה הנערץ ביותר במצרים? התשובה היא, אין עוד מלבדו. הקב"ה הראה כאן שגם על הענין של מציאת חן, גם בזה הוא שולט. וזה דבר שצריך הרבה חיזוק, שלא להיות מאלו שעל הכל הם מאמינים שהכל משמים, וכשזה מגיע למציאת חן נדמה להם שהעיקר זה ההשתדלות.

"ומשה ואהרן עשו את כל המופתים האלה לפני פרעה ויחזק ה' את לב פרעה" (יא, י)

הפסוק הזה כתוב אחרי תשע מכות לפני מכת בכורות. רש"י כבר עומד על זה, מה זה? הרי יש עוד מכה, בשביל מה התורה כותבת את זה? ולמה זה כתוב אחרי תשע מכות? ורש"י מפרש לפי דרכו. הרמב"ן אומר: וטעם ומשה ואהרן עשו את כל המופתים האלה, הם המופתים הנזכרים למעלה, ואמר זה בעבור שהשלים כל המעשים שעשו, וגזירת מכת בכורות שכבר הודיעו אותה לפרעה, כי במיתת הבכורות אין למשה ואהרן בה מעשה.

צריך לדעת יסוד מאוד גדול, ולעשות סדר בענין של יציאת מצרים. לנו יש סלט בראש, אנחנו יודעים שיש עשר מכות, חמישים מכות, מאתיים וחמישים מכות, מכת בכורות, קריעת ים סוף, הכל מבולגן. צריך לדעת שזה מחולק לשלושה חלקים, ואנחנו מזכירים את כל החלקים בברכת אמת ויציב בשחרית ובברכת אמת ואמונה בערבית. יש את התשע מכות שהם דבר אחד, והשלב השני היה מכת בכורות, והשלב השלישי זה קריעת ים סוף. לכל דבר היה מטרה אחרת.

כל המהלך של יציאת מצרים היה כדי להראות את יסודות האמונה, אבל התשע מכות, התפקיד שלהם היה נקמה במצרים על מה שהם הרעו לישראל. והתפקיד של מכת בכורות היה להוציא את ישראל ממצרים, זה היה המכה שבה הקב"ה הוציא את ישראל ממצרים, זה המכה של היציאה. ואחר כך היה את קריעת ים סוף שזה עוד דבר, זה בשביל "ידעו מצרים כי אני ה'" ובשביל האמונה של ישראל, בשביל ה"ויצעקו" שיתפללו. היה שלושה שלבים.

ההבדל הזה בין תשע המכות למכת בכורות, מבואר בפסוקים לעיל, הזכרנו את זה ונחזור על הדברים. כתוב בפרשת שמות (ד, כב-כג) שהקב"ה שולח את משה ואהרן לפרעה "ואמרת אל פרעה כה אמר ה' בני בכורי ישראל ואמר אליך שלח את בני ויעבדני ותמאן לשלחו הנה אנכי הורג את בנך בכור", למה הקב"ה אומר להם להזכיר רק את מכת בכורות מכל העשר מכות? בגלל שפה הוא מדבר על המכה של היציאה, המכה של היציאה זה מכת בכורות. וככה אנחנו אומרים בתפילה "המכה בעברתו כל בכורי מצרים ויוצא את עמו ישראל מתוכם לחירות עולם", על ידי "המכה בעברתו כל בכורי מצרים" בזה נהיה "ויצא את עמו ישראל".

ולכן כל המכות היו על ידי משה ואהרן, התשע מכות שהיו מדין נקמה למצרים זה היה על ידי משה ואהרן. אבל המכה העשירית, מכת בכורות, שכל עניינה הוא להוציא את ישראל ממצרים, בה כתוב "ועברתי בארץ מצרים" ודרשו חז"ל: אני ולא מלאך, אני ולא שרף, אני ולא שליח, אומר הגאון בהגדה: מי זה המלאך שעליו

נאמר אני ולא מלאך? זה משה. משה לא היה שותף במכת בכורות. אני ולא מלאך. במכה העשירית אין למשה ואהרן חלק בה, המכה של היציאה ממצרים זה אני ולא מלאך. הגאון אומר דבר פלא שלא שמים אליו לב, בכל ההגדה של פסח משה רבינו לא מוזכר מלבד פעם אחת בדרך אגב, איפה הוא מוזכר? כשאומרים כמה לקו בים מביאים את הפסוק "וירא ישראל... ויאמינו בה" ובמשה עבדו", אבל בעיקר הסיפור של היציאה משה לא מוזכר, למה? אומר הגאון: בגלל שיציאת מצרים עצמה היתה רק על ידי הקב"ה "אני ולא מלאך", רק הקב"ה.

את הדברים האלו אומר הרמב"ן שמדויק בלשון הפסוק הזה בפרשה שלנו, "ומשה ואהרן עשו את כל המופתים האלה", אוחזים פה אחרי תשע מכות, כאן נאמר סיום שלב, שלום, אתם גמרתם את התפקיד שלכם. עד כאן משה ואהרן עשו את כל המופתים, עכשיו מכאן ואילך אומר הקב"ה "ועברתי בארץ מצרים אני ולא מלאך". אני ולא מלאך, אתה צריך רק להתרות את פרעה.

וזה מדויק מאוד בנוסח הברכה שאנחנו אומרים בברכת אמת ואמונה "העושה לנו ניסים ונקמה בפרעה אותות ומופתים באדמת בני חם" יש פה דגש "עושה לנו", מה זה עושה לנו? רש"י אומר בפרשת יתרו (יט, ד) על הפסוק "אתם ראינו את אשר עשיתי למצרים" על כמה עבירות היו חייבים לי קודם שנזדווגו לם, ולא נפרעתי מהם אלא על ידם. והיינו שהקב"ה המתין שזה יהי נקמה על מה שעשו לם. וזה נאמר על התשע מכות שהקב"ה עשה למצרים, שהם היו בשבילנו "העושה לנו". ואחר כך מתחיל השלב הבא "המכה בעברתו כל בכורי מצרים" - זה כבר לא לנו, את זה, את יציאת מצרים, הקב"ה עשה בשביל עצמו כביכול בגלל "בני בכורי ישראל", בשביל "שלח את בני ויעבדני", הקב"ה אומר זה כבר שייך אלי, אם אתה לא נותן לי, אם אתה לא שולח אותם בשביל לעבוד אותי, אני נכנס לעובי הקורה, למעני אני עושה. ולכן פה כתוב "המכה בעברתו", 'עברה' נאמר על זה שהקב"ה אומר מה שאני תובע, אני בעל דין על מה שעושים לי, על "ותמאן לשלחו". ועל זה נאמר "המכה בעברתו כל בכורי מצרים ויוצא את עמו ישראל מתוכם לחירות עולם", מכת בכורות היא המכה של היציאה.

ונזכיר בקצרה את מה שהארכנו כבר בפרשת שמות ובעיקר בפרשת ויחי, על דברי התרגום יונתן על הפסוק (בראשית מט, יח) "לישועתך קוית ה'", שמבואר בתרגום יונתן שם שהגאולה העתידה תהיה רק על ידי הקב"ה. כל הגאולות הם על ידי גואל בעזר ה', אבל הגאולה העתידה תהיה רק על ידי הקב"ה. וכך גם יציאת מצרים, מכת בכורות שהיא המכה של הגאולה, גאולה כמו הגאולה העתידה, חירות עולם, שם זה אני ולא מלאך, רק על ידי הקב"ה.

דרך אגב, נחזור על מה שהזכרנו בשבועות הקודמים, בנוסח התפילה אנחנו אומרים "כל בכוריהם הרגת ובכורך גאלת", לכאורה היה צריך להגיד ובכורך גאלת, בכורך לשון רבים, כמו שאומרים "כל בכוריהם הרגת", מה זה בכורך? הרי לא היה רק בכור אחד? התשובה היא, "בכוריהם הרגת" זה הבכורים של מצרים, לשון רבים, שכולם מתו. אבל "בכורך גאלת" לא נאמר על הבכורים של ישראל, אלא זה הולך על כלל ישראל, "בני בכורי ישראל" ומפני שהמכה של בכורות היא שהביאה את הגאולה, ולכן נאמר "בכוריהם הרגת" ועל ידי זה "בכורך גאלת", ועל שם הפסוק "ואמרת אל פרעה כה אמר ה' בני בכורי ישראל, ואומר אליך שלח את בני ויעבדני ותמאן לשלחו הנה אנכי הורג את בנך בכור".

אמנם בגאון משמע לא כך ש"בכורך גאלת" לא נאמר על כלל ישראל, אבל לכאורה על פי פשוטו יש לנו שלוש ראיות ש"בכורך גאלת" הולך על כלל ישראל ולא על בכורי ישראל. ראיה אחת, מה שהזכרנו שכתוב "בכורך" בלשון יחיד, ולא כתוב "בכוריהם" לשון רבים, סימן שזה הולך על כלל ישראל. ראיה שניה, שבנוסח ספרד אומרים "ובכורך ישראל גאלת" ואם הכוונה היתה לבכורי ישראל היו צריכים לומר "ובכורי ישראל גאלת". ראיה שלישית, שהצלה ממוות לחיים לא נקרא 'גאולה', גאולה זה יציאה מעבדות לחירות, וממילא אם זה הולך על בכורי ישראל הם הרי ניצלו ממוות לחיים והיה צריך להיות כתוב ובכורך הצלת, וממה שנאמר 'גאלת' שזה מעבדות לחירות משמע שזה הולך על כלל ישראל.

להערות והארות
ולהצטרפות לרשימת התפוצה
במייל:
8542164@gmeil.com

מגיד דבריו ליעקב

שיחות מוסר על סדר הפרשיות
כולל דברי חיזוק והתעוררות בענייני עבודת ה'
שנאמרו במקלות על ידי
הגאון הגדול רבי יעקב חיים סופר שליט"א
ראש ישיבת "בף החיים"

פרשת בא

ההלכה להודות לך. אחרי אשר איש רום המעלה כמוהו שיחיה עומד לפני מלכים יתיצב ומחזיק במעוז הדת, מה יעשו אזובי הקיר, ממנו יראו וכן יעשו. הנה קידוש ה' גדול ממנו ועל ידו בכל העולם ושכרו מרובה מאד. כך מקדים הסבא מקלם וכך הוא פותח את המכתב שכתב לברון רוטשילד.

וכאן הסבא מקלם ממשיך וכותב יסוד נפלא במעלת קידוש ה': הפסוק אומר, כמו שראינו קודם, שיש מצוה לקדש את הבכורות. ולפני חטא העגל היו העובדים במקדש רק הבכורות, וכך היה צריך להיות שהבכורות לבדם יעבדו בבית המקדש, אלא שאחרי שחטאו בעגל התבטלה מהם המעלה הזו, והכהנים עובדים במקום הבכורות? ולמה זה קבלו הבכורות את הקדושה ואת העבודה? הלא לא מצאנו שהבכורות מסרו את נפשם או עשו איזו הנהגה מיוחדת לפניהם משורת הדין בארץ מצרים, אשר על כן הם ראויים עתה לקבל את הבכורה, ולזה השתנו משאר ישראל?

ותירה מזו, לא די שלא מצאנו שהבכורות עשו איזה חסד מיוחד והנהגה נפלאה בארץ מצרים אשר לזה מגיעה להם העבודה, אלא שמצאנו שהקב"ה הוא זה שגמל אתם חסד כשפסח על בתי ישראל והציל את הבכורות במכת בכורות, ואם כן למה זה עוד קבלו מתנה נפלאה זו שהתקדשו ונבחרו להיות הראויים לעבודה?

כותב הסבא מקלם: אלא הואיל ועל ידם התקדש שם שמים, כשהיתה מכת בכורות וכל בכור מצרי מת ולעומתו בכור ישראל חי, זה פרסם והבליט את שם ה' בעולם, ובשביל כך נתקדש הבכור. ואפילו שהבכור מצד עצמו לא עשה שום דבר כדי לקדש שם שמים, אבל סוף סוף היות ועל ידו נגרם קידוש שם שמים, היתה זו סיבה מספקת כדי שיזכו להתקדש ולהיות כהנים לה' יתברך.

כאן אנחנו רואים את השכר של מי שגרם לקידוש שם שמים בדרך של 'ממילא', בלי שעשה דבר. והדברים קל וחומר, ומה מי שלא התכוון כלל שיצא קידוש שם שמים על ידו ושכרו גדול כל כך, מי שמתכוון לקדש שם שמים בפעולותיו אם במעשים ואם בממונו על אחת כמה וכמה שמוסיף קדושה בעצמו.

ומוסיף הסבא מקלם, הלא בפסוק כתוב 'ויהי כי הקשה פרעה לשלחנו ויהרוג ה' כל בכור בארץ מצרים מבכור אדם עד בכור בהמה, על כן אני זוכה לה' כל פטר רחם הזכרים וכל בכור בני אפדה'. גם הבהמות התקדשו והם עולות לקרבן, ואפילו בזמן הזה נוהגת קדושת בכור, ומי שמטיל מום בבהמת בכור עובר באיסור

2. אך כתב האור החיים הקדוש (במדבר ג, מה) שלעתיד לבוא ישובו הבכורות לעבוד בבית המקדש כמו שהיה לפני חטא העגל.

הטעם שהתקדשו הבכורות - שעל ידם התקדש שם שמים

בפרשת השבוע, וידבר ה' אל משה לאמר, קדש לי כל בכור פטר כל רחם בבני ישראל באדם ובבהמה לי הוא. את הפסוק הזה אנחנו אומרים בכל יום בעת הנחת תפילין, ומה שכתוב בו זה שצריך לקדש את כל הבכורות, בין בכורות אדם ובין בכורות בהמה.

מה הסיבה שצריך לקדש דווקא את הבכורות? למה לא נקדש - למשל - את בן הזקונים?

יש מכתב נפלא שכתב הסבא מקלם, ואומרים שהוא כתב אותו לברון רוטשילד¹, שהיה מפורסם בעמידתו לימנם של כלל ישראל, בעזרה ובצדקה. וכך הוא כותב שם: על זאת תמכתי יסודי לבוא בכתובים להודות להוד כבוד מעלתו, להודות לו ולברכו על כל החסד שעושה תמיד עם עדת ה', ואל יחשדני חס ושלום על אשר להנאת עצמי אדרוש, חלילה לי מזאת, אבל לדעתי הדלה מחוייב אני על פי דין להודות לו ולברכו על הטובה הגדולה והעצומה שעושה עם כלל ישראל. למרות שאני לא קבלתי ממך טובה, מכל מקום היות ואתה עוזר לישראל בנפש חפצה, הריני מחוייב על פי

1. ראשוני המשפחה הזו בדורות הראשונים, היו יראי אלוקים מרבים, ויש על מעשיהם הרבה עובדות נפלאות. שמעתי מראש הישיבה רבי בן ציון אבא שאול שליט"א (זצ"ל), שהבנות של משפחת רוטשילד בדורות הראשונים לא היו ישנות לביל שבת במיטה, אלא על כורסאות. מדוע? - כי כשאדם ישן בלילה כל שערות ראשו מתבלבלות ומתערבות, ולהסתרק בשבת לא רצו מפני החשש שמא יתלשו שערות, והיות והיו באים אליהם לבית אורחים נכבדים ובני מלוכה ולא יכלו להיות שם עם שיער סתור ומבולבל, היו ישנות על הכורסא, כדי שהשיער ישאר מסודר. לישון על כורסא זה לא נח, אבל כך היתה היראת שמים במשפחה הזו.

אחד מראשי משפחת רוטשילד היה נוהג שכל חודשיים היה מחליף את פרשיות התפילין שלו. אצלנו יש כאלו שיורשים את התפילין מסבא שלהם, ומורשים אותם הלאה גם לנכדים שלהם... אבל הוא היה מחליף אותם כל זמן מועט, כדי לבדוק ולדאוג שיהיו לו תפילין מהודרות בתכלית ההידור. והיה נוהג להעמיד בביתו כמה סופרים יראי שמים שיכתבו ספרי תורה ושאר תשמישי קדושה הנצרכים, והיה משלם את שכרם בעין יפה.

פעם אחת בא אליו אחד הסופרים שהיו בביתו והתחיל לפרט את השכר שמגיע לו על החודשים האחרונים, כשהוא מונה את החודשים לפי החשבון של הגויים, 'על החודש הראשון מגיע לי כך וכך על מה שכתבתי, על החודש השני מגיע לי כך וכך, וכן הלאה. זה צרם מאוד לרוטשילד, וכי למה לא לדבר לפי החודשים שלנו, תשרי חשון וכו', ולהזדקק למנין החודשים של הגויים? אחרי שגמר הסופר לכתוב את דבריו ואמר שלפי החשבון שלו מגיע לו כך וכך רובלים, אמר לו רוטשילד, הנה לך כסף, אבל בבקשה קח אתך גם את ספר התורה שכתבת ולך לך לחיים טובים ולשלום. אני לא רוצה שיהיה אצלי סופר שמונה את החודשים לפי מנין הגויים.

שיחות אלו נדפסו בקונטרסי "מגיד דבריו ליעקב" בשנת תשע"ט, משיעורי רבינו שליט"א משנת תשמ"ה. ניתן להשיג בשולחנות התפוצה של: בלוי מונטרסי "מגיד דבריו ליעקב" של שיחות אחרות משנת תשמ"ו ואילך.

תורה לדעת הרבה ראשונים. והנה, הבהמה אין בה לא דעת ולא תבונה, ולא התכונה לכולם, אבל סוף סוף היות וגם על ידי הבהמות התקדש שם שמים כאשר בהמות מצרים מתו ובהמות ישראל התקיימו, לכן זכתה הבהמה להתקדש לה'.

על אחת כמה וכמה אדם שמתכוון לשם שמים וממנו יראו וכן יעשו, ובפרט, כותב הסבא מקלם, בדור הזה אשר בעוונותינו הרבים 'אבדה האמונה ונכרתה מפיהם', כלשון הפסוק (ירמיה ז, כח). ופירוש המקרא, 'אבדה האמונה', מהיכן? – מן הלב. הלב אינו מאמין, 'ונכרתה מפיהם' – לא די שהלב אינו מאמין, אלא גם הפה פסק מלדבר בעניני אמונה. כי כשאדם מדבר בעניני אמונה, הדברים נכנסים ומשפיעים על לבו. והוא שאומר ירמיה: מדוע אבדה האמונה? – מפני שנכרתה מפיהם. כל זמן שהפה היה מדבר בעניני אמונה, עוד היתה תקנה, וכמו שהזכרנו מקודם, שעל ידי שאדם מדבר דיבורי אמונה הוא תוקע את הדברים בתוככי לבבו. ומסיים הסבא מקלם את המכתב: בדור כזה איש רם כמוהו שמקדש שם שמים בפרהסיא על ידי שמתייצב לפני מלכים בכל מקום ומקום ומקדש שם שמים, שכרו מרובה ועצום מאד, כמו שאמר הירושלמי אם ראית דור שמתרפין בו בדברי תורה עמוד והחזק בה והוי אתה מקבל שכר כולם. ה' ישמרהו ויברכהו בזכות שהוא מקדש שם שמים, אשרי חלקו בזה ובבא³.

שיהא שם שמים מתאהב על ידך

בפסוק הזה של 'קדש לי כל בכור', אנחנו רואים את המעלה העצומה של מי שמקדש שם שמים. וכמו שכתב הסבא מקלם, אם כך הוא במי שמקדש שם שמים ממילא ובלא כוונה, על אחת כמה וכמה במי שמכוון לקדש שם שמים במעשיו.

איך מקדשים שם שמים? הגמרא אומרת במסכת יומא (דף פו. א.) ואהבת את ה' אלהיך – שיהא שם שמים מתאהב על ידך. וכיצד עושים זאת? – שיהא קורא, ופירש רש"י: קורא מקרא. ושונה – משנה, ומשמש תלמידי חכמים – ומפרש רש"י בכל הש"ס שאין הכוונה למה שאנחנו חושבים, מה שהשמש מושיט לרב את הספל לנטילת ידים וכיוצא בו, אלא הוא לימוד התלמוד, יישוב טעמי המשניות מה טעמם ומה הסברא בהם. ויהא משאו ומתנו בנחת עם הבריות, יש הרבה בני אדם שהמשא ומתן שלהם עם הבריות תמיד הוא ללא נחת. על זה הוא צועק ואת השני הוא מבזה, את השלישי הוא עוקץ ועל הרביעי הוא מתלוצץ ומלגלג. על האדם לראות שיהיה משאו ומתנו באמונה ובנחת, בחיוך ובמאור פנים. ואז מה הבריות אומרות עליו, אשרי אביו שלמדו תורה אשרי רבו שלמדו תורה, אוי להם לבריות שלא למדו תורה, פלוני שלמדוהו תורה ראו כמה נאים דרכיו כמה מתוקנים מעשיו.

כאן מבואר, שאדם שיושב ועוסק בתורה, על ידי שמשאו ומתנו

3. כך כתב הסבא מקלם לאותו אחד מבני משפחת רוטשילד. ואמנם כך היתה משפחת רוטשילד בדורות הראשונים, יראי שמים וגומלי חסדים, אבל בדורות האחרונים – הם מלהזכיר. ושמעתי מאחד מגדולי דורינו שליט"א שאמר, פעמים הרבה שאדם מבקש על עצמו שיהיה עשיר, ולפעמים באמת זה אכן טוב לו והוא ישתמש בכספו נכון, אבל זרעו שיירש אותו אחריו עלול להשתמש בכסף הזה לרעה ויתכן אף שכל העושר הזה יעמוד בעוכריהם ויעבירו אותם על דעתם ועל דעת קונם.

בנחת עם הבריות הוא מקדש שם שמים. ורבינו יונה מוסיף שזה עצמו מוסיף תורה, כי כאשר אנשים רואים איך שמתנהג זה שעסק בתורה ואיך שמשאו ומתנו באמונה עם הבריות – יש להם חשק ורצון להתקרב גם כן לתורה. וכמו שאנחנו רואים בעינינו איך שנראה בית של בן תורה, שהבנים מכבדים בו את האב ומוקירים לו טובה, ולעומת זה איך נראים בתים שאינם בתים של תורה, שבהם האבא הוא רק כעין פרת חליבה לתת לילדים מה שרוצים להוצאות עצמם.

ובראש ובראשונה אדם צריך להתחיל בזה בביתו פנימה. הרבה פעמים אדם מאיר פנים וגומל חסדים עם כולם – חוץ מאשתו ובני ביתו. וכי אדם פטור מלדבר אתם בנחת? מלחייך להם? מלקנות להם מתנה? ואחרי שאדם יאיר אליהם את פניו ויהיה משאו ומתנו אתם בנחת, עליו לראות שכך יהיה עם שכניו. וכמה בעיות וכמה מריבות וסכסוכים היו נפתרים אם היו בני אדם מעבירים על המידות, וגם כשנראה להם שהשכנים לא בסדר הם היו מבליגים ומוחלים. ואם אדם משאו ומתנו בנחת עם הבריות – זה קידוש שם שמים. וראינו מה רב שכרו של מי שמקדש שם שמים, שאפילו בהמה שאין בה דעת ותבונה מכל מקום בגלל שסוף סוף התקדש שם שמים על ידה התקדשה על ידי ה' שאמר "לי הוא", וקל וחומר באדם שמשתדל בזה כמה חלקו גדול וכמה רבה מעלתו, ובפרט בדור שלנו, כמו שכתב הסבא מקלם, אשר בזמנינו הענין הזה נפרץ לחלוטין וכל מי שמתחזק בו הוא נוטל את שכר כולם.

ולחיפך – מי שקורא ושונה ואין משאו ומתנו באמונה ואין דיבורו בנחת עם הבריות, מה הבריות אומרות עליו, אוי לו לפלוני שלמד תורה, כמה מקולקלים מעשיו כמה מכוערים דרכיו. אנשים אומרים: זה מה שיצא ממנו אחרי שלמד תורה? כך הוא מדבר וכך הוא מתנהג? וזה חילול שם שמים.

היה בירושלים בדור הקודם צדיק גדול, ושמו הרב הרמן. הוא היה גברא רבה, ויש עליו הרבה סיפורים ומעשים. מספרים עליו, שפעם פגש בו יהודי אחד שהיה מפורסם בכל ירושלים כאחד שאוהב לפטפט בדברים של מה בכך שעות ארוכות. כל מי שהיה רואה אותו ברחוב היה בורח ממנו כמו מאש, כי ידע שאם יפגוש בו ויתחיל לדבר אותו רגע אחד, לא יוכל להפרד ממנו בשעתים וחצי הקרובות... אותו יהודי פגש ברב הרמן, ואמר לו 'כבוד הרב, תשמע חידוש שיש לי בפרשת השבוע'... וזה היה מעין מסירת מודעה, שעכשיו הוא עומד לדבר שעות רבות... ואכן כך היה, הוא התחיל בפרשת שבוע ומשם עבר לענינים אחרים ולסיפורים שונים ומשונים, והרב הרמן עומד ומקשיב בסבלנות ומתעניין בכל הפרטים בשימת לב. אחרי זמן מרובה, כשהוא כבר דיבר כל מה שרק יכל לדבר ולא נותר לו עוד מה להגיד, אמר לרב הרמן: 'כבוד הרב, תדע לך שאתה צדיק. בזה שהסכמת לשמוע את כל מה שיש לי להגיד, הוכחת את צדקותך'.

היום המילים הנפוצות הם 'אין לי זמן'. הכל הולך היום במהירות ובחפזון, ואין לאנשים טיפה של זמן מיותר. אבל מי שענינו בראשו יודע שזה הקידוש שם שמים היותר גדול שיכול להיות, 'שיהיה משאו ומתנו בנחת עם הבריות', ואשריו ואשרי חלקו של מי שזוכה לקדש שם שמים.

גליון שבועי
מבית "בנתיבות ההלכה"
שע"י ארגון "והגית"

הרב נחום קסטנר שליט"א
פרשת בא תשפ"ה

בנתיבות הפרשה

צלי אש

ואכלו את הבשר בלילה הזה, צלי אש ומצות על מרורים יאכלוהו, אל תאכלו ממנו נא, ובשל מבושל במים, כי אם צלי אש [למעלה גזר עליו במצות עשה, וכאן הוסיף עליו לא תעשה, אל תאכלו ממנו, כי אם צלי אש, רש"י], ראשו על כרעיו על קרבו... פסח הוא לה' [בא יב ט], מצות קרבן פסח שיאכל צלי אש, ולתוקף הענין כפלה התורה את דבריה בלא תעשה ועשה. מה כל כך משנה איך הקרבן יאכל, מה הענין דווקא בצלי אש.

משמיה דהג"ר יצחק בן הגר"ח מוואלז'ין אמרו, הצלי דרכו להדיף ריח בצלייתו, וימשוך המצרים לבדוק מה פשר הריח, ולגלות אלוהיהם צלויים, ראשו על קרבו על כרעיו, שיראו כי בשר זה הוא שה, ואף ציווה מתניהם חגורים, כדי שיראו המצרים מוכנים לצאת ביד רמה, ואינם יראים כלל [פה קדוש], נראה מתוכן דבריו דהמצוה לאכול קרבן פסח צלי הוא מחמת הריח, כי הצליה מדיפה ריח.

זאת ועוד, לא רק קרבן פסח בא לריח, גאולת מצרים אף היא באה עם ריח, לריח שמניך טובים, שמן תורק שמך, על כן עלמות אהבוך [שה"ש א ג], נגד יציאת מצרים וקריעת ים סוף [גר"א שם], שהריחו בהם אפסי ארץ, אשר שמעו שמעך הטוב, בעשותך נוראות במצרים [רש"י שם], ואמרו חז"ל ריח היה ביד המצרים שאנו נגאלים [תנחומא וארא ו], ויש להבין פשר דבר.

נתינת החיים היא באף במקום הריח, כפי שנאמר ויפח באפיו נשמת חיים, ויהי האדם לנפש חיה [בראשית ב ז], מקום הרגש החיים הוא באף במקום הריח, חוש הריח הוא חוש הרגש החיים, החוש שדרכו אדם קולט חיים, וזאת משום שחיים מדיפים ריח, בכל שנה בעת האביב בשעה שהבריאה מתחדשת, אילנות מבלבלים, דשאים חדשים יוצאים מפתח הארץ, נפרשים על פני היקום, פרחים חדשים יוצאים לעולם, מבלבלים ומדיפים ריח, הריח הנישא באויר הוא ריח החיים.

כל דבר חי ריחו נודף, מאידך דבר חי שפורש מן החיים מאבד את ריחו, פרח שנקטף קמל וסר ריחו, בעל חי שמת מאבד את ריחו, ולא עוד אלא שהוא מצחין מסריח ומדיף ריח רע. וכל כך למה, החיים עניינם נביעה התפרשות והתפשטות, מים שנובעים ממקורם ומתפשטים הלאה והלאה נקראים מים חיים, כי החיים אינם נעצרים במקומם, והם מתרחבים ומתרחבים עד אין סוף, ריח הוא התפשטות של הדברים הלאה, תבשיל שעומד על האש ומתבשל מדיף ריח למרחקים, הריח הוא התפשטות של התבשיל הלאה והלאה.

בני אדם ובעלי חיים מביאים צאצאים לעולם, מה מביא אותם לעשות כן, הרי זה נוגד כל הגיון, שכן כמה עמל וכמה טורח מונח בהבאת ילדים לעולם, בגידולם בטיפוחם, בדאגה למזונם לפרנסתם להלבשתם, ולשאר הצטרפויותיהם העולות הון רב.

אין זאת אלא משום, שיצר ההולדה מושרש ביצר החיים, החיים נובעים ומתפשטים ומחפשים דרך להתפשט עוד ועוד, הצאצאים הם התפשטות החיים, ההתפרשות של האדם עצמו, כפי שאמרו חז"ל בריה כרעיה דאבוה [עירובין ע ב], יעקב אבינו לא מת, מקיש הוא לזרעו, מה זרעו בחיים אף הוא בחיים [תענית ה ב], מכאן הדחף להביא ילדים לעולם, דחף שאין לו הגיון, והוא נובע ממעמקים, מרצון החיים, מן הרצון לחיות.

מיתה מאידך היא כינוס הכוחות, מיתה היא אסיפה, כפי שאמר יעקב אבינו אני נאסף אל עמי [בראשית מט כט], כי כשהחיים נגדעים, נגדע עמם כח ההתפשטות, זו הסיבה שאין שלטון ביום המוות [קהלת ח ח], שליטה הוא כח ההתפשטות, כשאדם מת פוסק עמו כח השלטון וההשתלטות.

בחז"ל, תני בשם רבי מאיר כשאדם בא לעולם ידיו הן קפוצות, כלומר כל העולם כולו שלי הוא אני נוחלו, וכשהוא נפטר מן העולם ידיו הן פשוטות, כלומר לא נחלתי מן העולם הזה כלום [קה"ר ה כא], מבואר בחז"ל שכשאדם נולד ידו קפוצה וכשמת ומסתלק מן העולם ידו פשוטה. יד קפוצה היא יד כובשת, שמתכוונת להשתלט, ולספוח לעצמה את המרחב, את כל העולם כולו. יד פשוטה היא יד שאינה מבקשת דבר, אין לה שלטון, ואין לה רצון לקחת לעצמה דברים שמעבר לעצמה.

היחס בין גלות לגאולה הוא כיחס בין מיתה לחיים, גאולה נקראת חיים, זה המצב שבו האדם נמצא עם כל כוחותיו, אין שום כח ששולט בו ומיצר את צעדיו, אדרבה הוא שולט על אחרים, וכוחו מתפרש הלאה והלאה. גלות מאידך נחשבת מיתה [ע"י בגר"א כי מעת שחבר הבית יצאה רוחו וכו', ונשארו רק הגוף שלה בלא נפש, ויציאה לחו"ל היא הקבר וכו' (גר"א ליקוט ט'), והיא גם במקום מיתה, כמבואר במדרש, וכן אתה מוצא כל מי שהורג נפש בשגגה מתחייב גלות, שכן אתה מוצא בקין שהרג הבל אחיו ונתחייב גלות,

לדוד ואתחנן], משום שגלות הוא מצב שבו האדם נשלט, הוא נמצא תחת עול זרים, נאסף אל עצמו, ואינו יכול להתפרש להתפשט, ולהוציא את כל כוחותיו אל הפועל.

כשהחלה גלות מצרים ובני יעקב באו למצרים, אמר להם יעקב אל תרגזו בדרך [בראשית מה כד], אל תביאו אליכם דברי מחלוקת בדרך, שמא ירגזו עליכם עובדי דרך [שכל טוב מה כד], למה תתראו [בראשית מב א], הצניעו את עצמכם [תנחומא מקץ ח], אל תכנסו בשער אחד ואל תעמדו במקום אחד [ב"ר צא ו], ההפרדות ההצנעה היא מסממני הגלות, שהוא כינוס ואסיפת הכוחות, ומניעת התפשטותם. ונמשכו הדברים שכשהשתעבדו המצרים בישראל, ועבדו בהם בפרך, אבדו את עצמם את מהותם, עד שקצו בחייהם.

גאולת מצרים היא יציאה מעבדות לחרות, ממיתה לחיים, מאבל ליו"ט. רגע הגאולה הוא רגע החיים, בו החיים מפעפעים ומתחילים לנבוע מחדש, להתפשט ולהתפרש על פני כל המרחב, ולהדיף ריח.

משום כך הצטוו ישראל ביציאה ממצרים לאכול בשר צלי אש, והזהירו אל תאכלו ממנו נא [שאינו צלוי כל צרכו, רש"י], ובשל מבושל במים, כי אם צלי אש [בא יב ט], החינוך כותב שנצטוונו לאכול צלי אש דווקא, לפי שכך דרך בני מלכים ושרים לאכול בשר צלי [חנך מצוה ז], היינו, כיוון שביציאה ממצרים נעשינו בני חורין, משום כך נצטוונו לאכול צלי, שהוא מאכל מלכים, כדי שנחוש שנעשינו בני חורין.

טעון ביאור, בן חורין אינו בן מלך, בן חורין הוא מי שיצא מעבדות לחרות, מדוע אם כן נצטוונו לאכול בליל היציאה ממצרים צלי, מאכל של בני מלכים. אין זאת אלא כפי שאמרנו מקודם, גלות היא מיתה וכינוס הכוחות, גאולה היא חיים והתפשטות כוחות החיים, משום כך בעת הגאולה נצטוונו לאכול צלי שהוא מאכל מלכים, לחוש ולהרגיש שנעשינו בני חורין, יצאנו מעבדות לחרות ממיתה לחיים, וקנינו את שלטון עצמינו, כמו מלך שיש בידו כח שלטון, ומחזיק בידיו את השליטה וההתפרשות על כל האומה, כך אנו בגאולת מצרים נעשינו בני מלכים, ושוב יש בידנו את כח השלטון, כח ההתפשטות וההתרחבות, כח החיים.

זו גם הסיבה שהתורה כפלה את דבריה, וצוותה שנאכל בליל היציאה ממצרים דווקא צלי, אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל במים כי אם צלי אש [בא יב ט], הצלי אומר רבי יצחק מוולאזין מדיף ריח, מונח בו כח ההתפשטות כח החיים, בעת הגאולה בליל היציאה ממצרים שיצאנו מעבדות לחרות, ושבנו וקבלנו את כח ההתפשטות כח החיים, נצטוונו לאכול צלי, שמדיף ריחו למרחוק, כחיים שהם מתפרשים ומתפשטים למרחוק.

מכות מצרים היו למען תספר באזני בנך, את אשר התעללתי במצרים, וידעתם כי אני ה' [בא יב], ריח היה ביד המצרים שאנו נגאלים [תנחומא וארא ו], מכות מצרים היה בהם ריח, הריח שנדף מהמכות הוא האמונה וקדושת ה' שנבעו מהם, שהתגלה לעין כל, כי ה' הוא האלוקים.

מצרים היא ארץ שכולה כשפים, מלאה עבודה זרה וכפירה, פרעה כפר במציאות ה', ויאמר פרעה מי ה' אשר אשמע בקולו, לשלח את ישראל, לא ידעתי את ה' [שמות ה ב], מכות מצרים נועדו לגלות את בורא עולם, וידעתם כי אני ה' [בא י ב], ע"י מכות מצרים התגלה הקב"ה, התגלה שהקב"ה ברא את העולם, העולם מסור בידו, והוא מנהיג את הבריאה ואת העולם כולו. ויתרה מזאת במכות מצרים התברר שהקב"ה בידו להמית ולהחיות, ושהחיבור שלו לעולם הוא חיבור של חיים, שכל החיים נובעים ממנו, שהוא מקור החיים, כפי שאמר דוד כי עמך מקור חיים באורך נראה אור [תהלים לו י].

זו הסיבה שאמר הקב"ה להקריב קרבן פסח, טלה שהוא אלוהי מצרים, כדי שיתברר שהחיים אינם מגיעים לא מכשפים, לא מעבודה זרה, לא ממזלות, אלא ממנו יתברך, הגילוי הזה מתגלה בקרבן פסח שהוא שחיטת אלוהי מצרים, ונצטוונו לאכול צלי, כדי שידף ריח, כדי שהידיעה הזו תתפשט למרחקים, וידעו הכל כי ה' הוא האלוקים, הוא בורא הוא מנהיג והוא מקור החיים.

זו היא מצות קרבן פסח שנזכר הניסים הגדולים שעשה לנו השי"ת ביציאת מצרים [חנך מצוה ה], ומצות האמונה שהתגלתה ביציאת מצרים, מצות האמונה, אנכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים [רמב"ם סה"מ מ"ע א], לא רק אנכי ה' אלוקיך, אלא אשר הוצאתיך מארץ מצרים, הוצאתיך מארץ מצרים הוא הריח הבוקע, פרסום האמונה בכל העולם.

מצות האמונה וקידוש ה' התחדשו בגאולת מצרים, כמצוה וכיעוד של כל יהודי באשר הוא, לחיות על פי צו התורה, ועל פי רצון ה', לקדש שם שמים, ולכל מקום שילך יהיה ריחו נודף.

כאברהם אבינו, שנאמר עליו לריח שמניך טובים שמן תורק שמך [שה"ש א ג], שהיה דומה לצלוחית של אפופילסימון שריחה נודף, כך אברהם אבינו מיטלטל ממקום למקום וריחו נודף [ב"ר לט ב], כך מצווים אנו בכל מושבותינו, ובכל הילוכינו לעשות את רצון ה', להפיץ את מצות האמונה, לקדש שם שמים, עד שלכל מקום שנלך ולכל מקום שנגיע - יהיה ריחנו נודף.

ישראל'ת הן

בא תשפ"ה

דברי חיזוק מהנה"צ רבי יצחק שמואל גמזו שליט"א אב"ד חיפה

החודש הזה לכם ראש חודשים

"החודש הזה לכם ראש חדשים" וגו' (שמות י"א ב)

ופרש"י וז"ל, הראהו לבנה בחידושה ואמר לו כשהירח מתחדש יהיה לך ראש חודש. ואין מקרא יוצא מידי פשוטו, על חדש ניסן אמר לו זה יהיה ראש לסדר מנין החדשים, שיהא אייר קרוי שני סיון שלישי עכ"ל.

א- המצוה של קידוש החודש, היא כשהלבנה מתחדשת שיהיה ראש חודש. וכן למנות את חודשי השנה מניסן. זאת המצוה הראשונה שנצטוו כלל ישראל, וזה ההקדמה לכל דיני קרבן פסח שכתוב בפרשה, וכן כתב רש"י בפר' בראשית וז"ל, אמר רבי יצחק לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מהחודש הזה לכם שהיא מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל וכו' עכ"ל. וכן כתוב במגילת אנטיוכוס שאמר בואו ונעלה ונבטל מהם את הברית אשר כרת להם שבת ר"ח ומילה וכו' רואים שראש חודש זה הדבר המבדיל בין ישראל לעמים.

וצ"ב מה המיוחד בקידוש החודש ולמנות החדשים מניסן ש'ראשון הוא לכם לחודשי השנה'?

ונראה דהנה כתוב (תהלים ק"ד) 'עשה ירח למועדים שמש ידע מבואו' היינו הירח הוא פעמים מתגלה ולפעמים מתכסה, ופעמים בא בארוכה ופעמים בא בקצרה כמו שאמרו חז"ל במסכת ר"ה, אבל השמש ידע מבואו לא משתנה מהלכו, וזה הטבע שברא הקב"ה בעולם. ולכן האומות העולם מונים לשמש לטבע, אבל כלל ישראל מונים ללבנה להראות דיש מחדש העולם, ולכן תנא דבי רבי ישמעאל אומר (סנהדרין מ"ב) אלמלי לא זכו ישראל אלא להקביל פני אביהם שבשמים פעם אחת בחודש דים, וזהו משום דלקדש הלבנה ולמנות לחודשי הלבנה להראות שיש לעולם מחדש ומנהיג זהו כהקבלת פני השכינה.

ולכן לפני יציאת מצרים המצוה הראשונה היא קידוש הלבנה להראות שיש לעולם בורא ומנהיג. וכן המצוה, ראשון הוא לכם לחודשי השנה. מבאר הרמב"ן וז"ל, וטעם החודש הזה לכם ראש חודשים, שימנו אותו ישראל חודש ראשון, וממנו ימנו כל החודשים שני ושלישי עד תשלום השנה ב"ב חודש כדי שיהיה זה זכרון בנס הגדול, כי בכל עת שנזכור החודשים יהיה הנס ניכר, ועל כן אין לחודשים שם בתורה, אלא יאמר בחודש השלישי (להלן י"ט א) וכו' וכן כולם עכ"ל. ולכן מובן שזה המצוה הראשונה כדי להראות שיש לעולם בורא ומנהיג, ולזכור הנס של יציאת מצרים שזה הדבר החשוב ביותר לכלל ישראל, ולכן אומות העולם רצו לבטל מצוה זו. ויש ללמוד מכאן למנות החודשים מניסן הראשון וכן שני שלישי וכו' ולא למנות לחודשים של אומות העולם כדי לזכור הנס של הגאולה בכל הזמנים.

ב- למנות כל חודשי השנה מניסן לזכור גאולת מצרים, ולחדשי השנה ניסן אייר וכו' לזכור הגאולה השניה

והרמב"ן כתב וז"ל, וטעם החדש הזה לכם ראש חדשים, שימנו אותו ישראל חדש ראשון, וממנו ימנו כל החדשים, שני ושלישי עד תשלום השנה ב"ב חודש, כדי שיהיה זה זכרון בנס הגדול כי בכל עת שנזכיר החדשים יהיה הנס ניכר, ועל כן אין לחודשים שם בתורה, אלא יאמר בחדש השלישי, ואומר, ויהי בשנה השנית בחדש השני נעלה הענן, ובחדש השביעי באחד לחדש וכן כולם. וכמו שתהיה הזכירה ביום השבת במנותינו ממנו, אחד בשבת ושני בשבת, כאשר אפשר (להלן כ' ז') כך הזכירה ביציאת מצרים, במנותינו החדש הראשון והחדש השני והשלישי לגאולתינו, שאין המנין לשנה, שהרי תחילת שנותינו מתשרי וכו' אם כן כשנקרא לחדש ניסן ראשון, ולתשרי שביעי פתורנו ראשון לגאולה ושביעי אליה, וזה טעם ראשון הוא לכם, שאיננו ראשון בשנה, אבל הוא ראשון לשם שנקרא לו לזכרון גאולתינו.

וכבר הזכירו רבותינו ז"ל זה הענין, ואמרו שמות חדשים עלו עמנו מבבל (ירושלמי ר"ה, ב"ר מ"ח ט') כי מתחילה לא היו להם שמות אצלנו, והסבה בזה, כי מתחלה היה מניינם זכר ליציאת מצרים, אבל כאשר עלינו מבבל, ונתקיים מה שאמר הכתוב (ירמיה ט"ז) ולא יאמר עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים, כי אם חי ה' אשר העלה את בני

ישראל מארץ צפון, חזרנו לקרא החדשים בשם שנקראים בארץ בבל, להזכיר כי שם עמדנו ומשם העלנו ה' יתברך, כי אלא השמות ניסן ואייר וזולתם, שמות פרסיים, ולא ימצאו רק בספרי נבאי בבל (זכריה עזרא נחמיה ובמגילת אסתר וכו'), והנה נזכיר בחדשים הגאולה השנית, כאשר עשינו עד הנה בראשונה עכ"ל.

הנה הרמב"ן מבאר שבתורה מוזכר חודש ראשון שני ושלישי וכו' כדי לזכור הגאולה הראשונה, ואנחנו מונים כל ה"ב חודשים לגאולתינו, אבל החודשים ניסן אייר וכו' זה מטעם שחזרנו לקרא בשם שנקראים בארץ בבל, להזכיר כי שם עמדנו, ומשם העלנו ה' יתברך, כי נזכיר בחדשים הגאולה השנית.

והנה יש מצוה דאורייתא להזכיר מנין החודשים לגאולתינו, ומצוה מדברי קבלה להזכיר החודשים לזכור הגאולה השנית, ומי שמונה החודשים למנין שהגויים מונים, מבטל מצוה דאורייתא ומצוה מדברי קבלה, וכן מבואר בחת"ס, ומי שמונה לגאולתינו וכן מי שמונה לזכרון הגאולה השניה, נראה שממשיך לכל חודשי השנה הקדושה והאמונה מחודש גאולתינו, וכן הקדושה והאמונה מהגאולה השניה, וצריך להיזהר בזה שבזה ממשיך הקדושה והאמונה לכל חדשי השנה וכן להזכיר יום ראשון בשבת שני בשבת וכו' שבזה מקיים מצות עשה זכור את יום השבת.

והאור החיים הקדוש כתב וז"ל, החודש הזה לכם וגו'. הטעם כפל ראש חדשים ראשון הוא וגו', נתכוון לומר כי חודש זה הוא ראש, פירוש, מובחר שבחודשים, על דרך אומרו (להלן ל' כ"ג) בשמים ראש, ודקדק לומר לכם, כי אינו משובח ומעולה שבחדשים אלא לישראל, ותמצא שאמרו ז"ל (ר"ה י"א). בניסן נגאלו בניסן עתידין ליגאל כי החודש מסויים לטובת ישראל, ועל זה ראשון הוא ראוי להיות לכם שיהיו מונים מניסן לצד מעלתו וכו', עוד ירמזו כי בחודש הזה לכם, פירוש, שיהיה לישראל כינוי בחינת הראש שלא יהיו עוד נבזים ושפלים וכו'. עכ"ל.

האור"ח הקדוש מבאר למה התורה ק' כותבת כפל לשון, החודש הזה לכם ראש חודשים, ראשון הוא לכם הרי כיון שהוא ראש חודשים, ממילא מובן שראשון הוא לכם, ולכן מבאר שהכוונה ראשון הוא לכם היינו מובחר ומשובח ומעולה שבחודשים הוא לכם, ולכן ראוי לכם למנות ממנו, וכשתהיו מונים ממנו מגאולתיכם תהיו אתם ראש, ולא תהיו שפלים ונבזים, ולכן נראה שיש ליזהר למנות מניסן, וכן למנות מימי השבת, ולקיים בזה זכור את יום השבת לקדשו, ולקיים ראשון הוא לכם לחדשי השנה, ובזה ממשיכים קדושת השבת לימי החול, וקדושת ניסן לכל י"ב חודשי השנה.

יציאת מצרים היה בשביל שנספר הניסים שהיה ביציאת מצרים

"ולמען תספר באזני בנך ובן בנך" וגו' (פרק י' פסוק ב')

וכתב בספר פנים יפות (לבעל ההפלאה) וז"ל, לפי פשוטו עיקר הניסים היה בשביל הסיפור לדורי דורות, כמו שיבואר בסוף הפרשה בעבור זה עשה ה' לי וגו' (פרק י"ג פסוק ח') שכל הניסים היה בשביל הסיפור, והיינו שאמרו שבכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו יצא ממצרים, ויש לפרש מה שאמר ותתן אותות וכו', ותעש לך שם כהיום הזה, היום הזה שהוצאתנו ממצרים, וזהו שאמר זכור היום הזה אשר יצאתם ממצרים ולא אמר זכור את היום אשר יצאת ממצרים, אלא שבכל שנה ושנה הוא היום הזה ממש שיצאנו ממצרים, והענין הוא שבכל שנה ושנה מתעורר אור ההוא שהיה ביציאת מצרים וכו' עיי"ש.

ובמדרש שוחר טוב על תהלים במזמור מ"ד כתוב וז"ל, וכשגאלו ממצרים, אמר להם משה, לא במעשיכם אתם נגאלים, אלא למען תספר באזני בנך, ליתן שבח למקום, שבניו מספרים כבודו בין העכו"ם, וכן הוא אומר בתהלים (צ"ו) שירו לה' שיר חדש ספרו בגוים כבודו וגו'.

וצריך ביאור למה כל הנסים שנעשה ביציאת מצרים היו בשביל ולמען תספר באזני בנך ובן בנך וכו'?

ונראה דהנה בזה"ק פרשת בא ברעיא מהימנא כתב וז"ל [בלשון הקודש], מצוה זו לספר בשבח של יציאת מצרים, שהוא חיוב על האדם לספר בשבח הזה לעולם, וכך ביארנו, כל אדם המספר ביציאת מצרים ושמח בספור ההוא בחדוה, עתיד הוא לשמוח עם השכינה לעולם הבא, שהיא שמחה הגדולה מהכל שזה הוא אדם השמח באדונו, והקב"ה משתעשע בספור ההוא, ובאותה שעה מקבץ הקב"ה את כל הפמליא שלו ואומר להם לכו ושמעו הספור של השבח שלי שמספרים בני ושמחים בגאולתי, אז מתאספים כולם ובאים ומתחברים עם ישראל, ושומעים סיפור השבח של השמחים בשמחת הגאולה של רבונם, אז באים המלאכים ומשבחים להקב"ה על כל הנסים והגבורות, ומהללים לו על העם הקדוש שיש לו בארץ השמחים בשמחת הגאולה של רבונם, אז נתוסף לו כח וגבורה למעלה, וישראל בספור ההוא נותנים עוז לרבונם כמלך שנתוסף לו כח וגבורה כאשר משבחים גבורתו ומהללים לו, וכולם מפחדים מפניו מתרומם כבודו על כולם, ולפיכך נצרך לשבח ולספר בספור זה כמו שנסדר. כדמיון זה חוב הוא על האדם לספר תמיד לפני הקב"ה, ולפרסם הנס בכל אותן הנסים שעשה לו, ואם תשאל מדוע הוא חיוב, והרי הקב"ה יודע הכל מה שהיה ויהיה אחר כך ולמה נצרך פרסום הזה לפניו על מה שהוא עושה והוא יודע, אלא ודאי צריך האדם לפרסם הנס ולספר לפניו בכל מה שעשה לו, לפי שאלה הדיבורים עולים, וכל הפמליא שלמעלה מתאספים ורואים הדיבורים ומשבחים כולם להקב"ה ומתרומם כבודו עליהם למעלה ולמטה וכו' עכ"ל"ק.

ובספר יסוד ושורש העבודה (שער ט' פרק ו') מביא את הזוה"ק וכתב וז"ל, הנה עיניכם הרואות גודל החיוב וגודל מעלת של סיפור יציאת מצרים בכל הימים, וביחוד בלילה הזה, והעיקר של הספור היא החדוה והשמחה שבלבו בעת הסיפור כמו שדייק בלישנה הזוהר הקד' ה"ל, ובההוא סיפור חדי בחדוה וכו' דקא משתעי בני דחדון בפורקני [=שמספרים בני ושמחים בגאולתי], הרי לפניך באר היטב דבסיפור זה יהיה דוקא החדוה והשמחה עמה. וראו גם ראו אחי ורעי, איכות ההתפארות וההתרוממות הגדול לאין תכלית וחקר שבוא יבוא על ידי סיפור זה לבוראנו יתברך שמו ויתעלה בכל הפמליא דילה ובכל העולמות וכו' עכ"ל"ק.

וכיון שעל ידי הסיפור ביציאת מתרומם כבוד השי"ת בכל העולמות, והנה כתוב בפרקי אבות (פ"ו משנה י"א) כל מה שברא הקב"ה בעולמו, לא בראו אלא לכבודו, שנאמר (ישעיה מ"ג ז') כל הנקרא בשמי ולכבודי, בראתיו יצרתיו אף עשיתיו, ואומר ה' ימלך לעולם ועד (שמות ט"ו ח') וכיון שעל ידי סיפור ביציאת מצרים מתרומם שמו יתברך בכל העולמות, וזוהים לתכלית ה' ימלך לעולם ועד. לכן יציאת מצרים, היה בשביל שיספרו ביציאת מצרים, וכמו שמפורש בתוה"ק ולמען תספר באזני בנך ובן בנך וידעתם כי אני ה'.

ב- כשאדם מקבל עליו לספר את הנסים כשיצא מהצרה, זה עצה להינצל מהצרה

והנה בזה"ק מבואר כדמיון זה חוב על האדם לספר תמיד לפני הקב"ה ולפרסם הנס בכל אותן הנסים שנעשה לו לפי שאלה הדברים עולים וכל הפמליא שלמעלה מתאספים ורואים הדבורים ומשבחים כולם לקב"ה ומתרומם כבודו עליהם למעלה ולמטה וכו'. וכשאדם בצרה וצריך ישועה, הנה זה עצה להינצל מהצרה ושיעשה עמו הקב"ה ניסים, כשיקבל עליו שכאשר יצא מהצרה יספר לפניו יתברך החסדים שעשה עמו הקב"ה, שעי"ז יתורומם כבודו של הקב"ה בכל העולמות. ובזכות זה יזכה שיעשה עמו ניסים ונפלאות. ובסה"ק [מובא בספר חנוכת הבית לרבו של השי"ת, ובכה"ח סי' ק"י בשם מנהגי בית-אל בשם הרש"ש, ובאורחות רבינו ח"א סי' של"ד] כתוב שיקבל עליו כשינצל מהצרה יאמר נשמת כל חי בצבור.

ג- התכלית של סיפור יציאת מצרים וידעתם כי אני ה'

והנה בזה"ק מבואר שעל ידי סיפור יציאת מצרים מתרומם שמו של הקב"ה בכל העולמות, וכל הפמליא של מעלה מתחברים עם ישראל ושומעים השבח ההוא. אולם התכלית של הכל זהו כמו שמבואר בפסוק 'למען תספר באזני בנך ובן בנך את אשר התעללתי במצרים ואת אותותי אשר שמתי בם וידעתם כי אני ה' (י' ב') היינו שיכירו ויקבלו עול מלכות שמים וכמו שכתב האוה"ח הקד' וז"ל תספר באזני בנך ובן בנך וגו' ותכלית המכוון בסיפור ההוא וידעתם כי אני ה' ואין עוד ותכזבו האמונות וזולת זה, וכן תמצא כשדבר אתנו ה' ב"ה בהר סיני, פתח דברו יתב' 'אנכי ה' אלקיך', וזה לך האות אשר הוצאתיך מארץ מצרים, והוא שהקדים דבריו כאן ואמר 'וידעתם כי אני ה'', כי יכירו בזה בחוש הראות צדק האמונה מה שלא השיג אדם מהעולם עד העולם ברך אשר כן עשה לנו עכ"ל"ק.

וכשהאדם יודע שכל הפמליא של מעלה מתחברים עמו בסיפור הזה, אזי הסיפור הזה הוא ביראת שמים ובאהבה שמים לאין תכלית, והמשנ"ב בסי' תע"ג סקע"א, מביא מהשל"ה שאת ההגדה אין לומר בהסיבה רק באימה ויראה. ואמרו חז"ל, כל שיש בו ירא' שדברים נשמעים, ולכן זוכה שדבריו נשמעים לספר לבניו ולבני בניו יציאת מצרים, ולקיים מצות

והגדת לבנך בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים, והתכלית וידעתם כי אני ה'.

ד- הלילה של יציאת מצרים נהפך ליום, וגם בזה"ז זוכים ברוחניות ליום לראות את הדרך לעבודת השי"ת

"ויקם פרעה לילה" (פרק י"ב פסוק ל') וכתב האור החיים הקדוש וז"ל, טעם אומרו לילה, יתבאר על דרך אומרים ז"ל (זוהר ח"ב לח.) כי אותה לילה היה כיום יאיר, כצחות היום, ורמזתי רמז זה בפסוק (להלן י"ג ח) והגדת לבנך ביום ההוא, כי יכיון לומר שיגיד לו גם נס הלילה שנעשה יום. ושם תאמר כי זרח אור בלילה דרך כלל לרעים ולטובים, לזה אמר ויקם פרעה לילה, כשקם הוא לקרא למשה ואהרן, מנע ה' מרשע אורה והיה לילה, פירוש חושך כאומרו ולחושך קרא לילה עכ"ל.

ועה"פ 'והגדת לבנך ביום ההוא' כתב וז"ל, ואמר ביום ההוא, הודיע במתק לשון צדיק כי הלילה ההוא יום תקרא, לא לילה, והוא אומרו (תהלים קלט) ולילה כיום יאיר, ולא חש שתטעה לומר יום ממש ממה שגמר אומר בעבור זה שהוא בשעת מצה וכו' כאומרים ז"ל, ואולי כי סמך ביום ההוא עם והגדת לבנך, כי גם נס זה בכלל מצות ההגדה עכ"ל"ק.

האורה"ח הקד' מחדש שבכלל מצות ההגדה הוא לומר שהלילה נהפך ליום. **ונראה שבכל שנה ושנה** אף שאנחנו לא רואים בגשמיות בחוש שהלילה נהפך ליום. אולם ברוחניות הלילה נהפך ליום דהנה המסילת ישרים פרק ג' כתב וז"ל, והוא מה שאמרו ז"ל (בב"מ פ"ג) 'תשת חשך ויהי לילה' זה העולם הזה שדומה ללילה, והבן כמה נפלא המאמר האמיתי הזה למי שמעמיק להבין בו, כי הנה חשך הלילה שני מיני טעיות אפשר לו שיגרום לעין האדם, או יכסה את העין עד שלא יראה מה שלפניו כלל, או שיטעה אותו עד שיראה לו עמוד כאלו הוא אדם ואדם כאלו הוא עמוד. כן חמוריות וגמירות העולם הזה, הנה הוא חושך הלילה לעין השכל וגורם לו שתי טעיות, אינו מניח לו שיראה המכשולות שבדרכי העולם, ונמצאים הפתאים הולכים לבטח ונוכלים ואובדים מבלי שהגיעם פחד תחילה וכו', והטעות השני והוא קשה מן הראשון, הוא שמטעה אותם עד שרואים הרע כאלו הוא ממש טוב, והטוב כאלו הוא רע, ומתוך כך מתחזקים ומחזיקים מעשיהם הרעים וכו' עכ"ל.

והנה בליל פסח שהלילה נהפך ליום אפילו בגשמיות, מ"מ גם בזמן הזה שבגשמיות הלילה לא נהפך ליום, אבל ברוחניות הלילה נהפך ליום. ורואים את האמת שהקב"ה הוא מלא כל העולם כבודו ורואים את דרך האמת היאך להתקרב להקב"ה, ואפשר שמה שמחדש האורה"ח הקד' שבכלל מצות ההגדה הוא לומר שהלילה נהפך ליום, חוץ ממה שיש בה עצם הנס הגדול ולנטוע בלב כלל ישראל האמונה בהקב"ה יש בזה שגם בזמן הזה אפשר לזכות להגיע לאמונה ולראות דרך האמת להתקרב לקב"ה. וגם כל הפמליא של מעלה מתחברים עם כל ישראל בסיפור של יציאת מצרים, כי הלילה הוא יום. והם מסייעים לכלל ישראל להרגיש את ההרגשה הזאת שהלילה נהפך ליום, והאדם יכול לזכות ביום הזה לקבל עליו ועל כל יוצאי חלציו שמספר להם את ההגדה, 'בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים' (י"ג ח') ופרש"י, בעבור זה שאקיים מצותיו כגון פסח מצה ומרור הללו עכ"ל. היינו שיציאת מצרים היתה בשביל לקיים התורה והמצוות.

הגדה של פסח

אחר הגאולה צריך עדיין לעבור מרור

בהגדה של פסח, סידר המגיד, פסח מצה ומרור, ומקשים העולם שהיה לו להקדים מרור למצה, שהרי השעבוד שמרומז במרור, היה קודם החירות שמרומז במצה.

ובספר זרע שמשון כתב וז"ל, שהמגיד תיכף אחר שפירש מרור זה וכו', על שם שמרור המצרים וכו'. אמר בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, ובזה נתן טעם למה תנא מרור אחר מצה, שאם היה גורם המרור רמז לשעבוד, ואחר כך המצה רמז לגאולה, היה משמע שאחר הגאולה אין לנו עוד לזכור הגלות והשעבוד, שכבר בא הגאולה, אלא תנא מצה רמז לגאולה, ואחר כך מרור רמז לשעבוד להודיענו שאף אחר הגאולה יש לנו לזכור הגלות, ובכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו וכו'. עכ"ל.

והנה נראה מכאן ללמוד שאחר הגאולה יש לנו לזכור הגלות והשעבוד. והדרך היא שבא גאולה, ואחר כך בא עוד שעבוד, וצריך להתפלל על הגאולה כי האדם צריך לעלות מדרגה לדרגה, וקודם הגאולה צריך לעבור שעבוד. והגאולה השניה היא יותר גדולה מהגאולה הראשונה. וכן הדרך שהאדם צריך להתעלות כל הזמן מגאולה לגאולה יותר גדולה. וכל זמן לפני שבאה הגאולה היותר גדולה, צריך לעבור מרור שעבוד וגלות. ולכן המגיד אומר פסח מצה ואחר המצה הגאולה, צריך לעבור עוד מרור, ואח"כ יבוא גאולה יותר גדולה, עד שנזכה לגאולה שלימה על ידי משיח צדקנו בב"א.

מים זכים

דורשי רשומות אמרו 'אין מים אלא תורה'
שנאמר 'הוי כל צמא לכו למים' (ב"ק פב).

בעניין ברית מילה בימי מכת חושך

הלילה, אך מ"מ בני לוי שעסקו בתורה בכל השנים במצרים (עי' ברמ"ה ע"ז פ"א ה"ג), יכלו שפיר לחשב את הזמן בימי מכת חושך, וידעו בכל רגע ורגע מה השעה, ע"פ הקצב של חזרת תלמודם וכנ"ל.

- ב -

והנה יל"ע בזה, דהניחא לגבי בני לוי במצרים, די ש מקום לומר שבמשך כל ימי מכת חושך הם למדו תורה במשמרות, ובשעה שחלקם הלכו לישון, אזי היו אחרים שלמדו תחתיהם, ועי"ז ידעו בכל רגע ורגע מה השעה וכנ"ל.

אך לגבי המעשה עם ריב"ז הנ"ל יל"ע, דבפשטות משמע מדברי המדרש שם, שבכל הג' ימים שריב"ז הי' כלוא בחדר החושך שם, הוא ידע בכל רגע מהי השעה המדוייקת, - ויל"ע בזה, וכי האם ריב"ז לא ישן כלל בכל הג' ימים? והרי דבר זה אינו אפשרי! (כמבואר בשבועות כה. ועוד).

וכיון שבהכרח ריב"ז ישן בתוך הג' ימים הנ"ל, א"כ יל"ע כיצד ידע גם לאחר שקם משנתו מהי השעה המדוייקת בכל רגע ורגע, (ודוחק לומר, שריב"ז ישן סמוך ממש לפני תחילת הג' ימים, ונרדם רק ברגע האחרון של הג' ימים שהי' כלוא שם).

- ג -

והנה ת"ח אחד שליט"א העירני שי"ל בזה, שריב"ז הי' רגיל להמשיך לעסוק בתורה גם בשעה שהי' ישן, ולכן הוא יכל להמשיך לחשב לאחר שקם משנתו, כמה פרקים הוא הספיק ללמוד בשנתו, ולפי"ז הוא ידע מהי השעה המדוייקת בכל רגע ורגע.

ובדומה לזה התפרסם בעולם התורה בתשעת הימים של שנת תשע"ג, שמרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל עשה סיום על מסכת 'ברכות' שלמד מתוך שנתו, - והסתפק מרן זצ"ל אם על סיום כזה מותר לשתות יין בתשעת הימים, והדברים ידועים ומפורסמים, - ויש לציין, שבלמודו הקבוע מרן זצ"ל עמד אז במס' 'יבמות', ומה שלמד בשעת השינה לא הי' קשור ללימודו הקבוע.

אכן גאון אחד שליט"א אמר לי, שיש לדחות את היישוב הנ"ל, משום שבשעת השינה אין שיעור מוגדר לזמן, וכמו שאדם יכול לחלום ברגע אחד סיפור שלם שנמשך כמה שנים עם המון פרטים, כך אותו דבר לגבי מי שהוא בעל דרגה בתורה, שהוא יכול ברגע אחד ללמוד

ויט משה את ידו על השמים ויהי חשך אפלה בכל ארץ מצרים שלשת ימים: לא ראו איש את אחיו ולא קמו איש מתחתיו שלשת ימים ולכל בני ישראל היה אור במושבתם: (י, כב-כג).

הנה ב'כלי יקר' כתב, שבימי מכת חושך הי' לבנ"י אור במושבותם גם בשעות הלילה, והיינו שלבנ"י הי' אור שנמשך ברציפות בכל ימי מכת חושך, ולא הי' אצלם חושך כלל גם לא בשעות הלילה.

ולכאן יל"ע בזה, דהנה בני לוי קיימו את מצות מילה בכל השנים שהיו במצרים (עי' ברמ"ה הל' איסור"ב פ"יג ה"ב), - ומעתה יל"ע לגבי כל התינוקות הזכרים שנולדו להם בשבוע שלפני מכת חושך, וזמן מילתם הי' צריך להיות בימי מכת חושך, דצ"ע כיצד הם ידעו באיזה רגע הגיע כבר היום השמיני ללידתם.

והרי במשך כל ימי מכת חושך הי' לבנ"י אור שנמשך כל הזמן ברציפות עד לסיום מכת חושך, וא"כ יל"ע כיצד הם ידעו באיזה זמן בדיוק הוא היום השמיני ללידתם.

ויש לפלפל טובא בזה, וכדלהלן.

- א -

דהנה מסופר במדרש (איכה רבה פרשה א, לא), שכאשר רבן יוחנן בן זכאי הלך לפני חורבן הבית, להשתדל אצל אספסיאנוס בעבור הצלת ישראל, - לקחו הרומאים את רבי יוחנן ונתנוהו לפניו מן שבעה חדרים, (כלומר היו שבעה חדרים זה לפניו מזה, ונתנוהו בחדר השביעי הפנימי שהיה חדר חשוך לגמרי).

ומעת לעת הם היו נכנסים אליו ושואלים אותו: כמה שעות בלילה? והגיד להם! וכן כמה שעות ביום? ואמר להם! (כלומר, היו שואלים אותו מה השעה ביום או בלילה, ותמיד השיב להם את השעה המדוייקת, אע"פ שחדרו הי' חשוך לחלוטין).

ומבאר המדרש מנין ידע ריב"ז בכל רגע מה השעה כעת: מפשוטיה! (כלומר, מחזרת תלמודו הי' יודע בכל רגע מה השעה, שהי' ידוע לו שבשעה אחת יכול לחזור כך וכך פרקים או הלכות, ולפי זה יכל לחשב ולדעת בכל רגע מה השעה המדוייקת, אע"פ שחדרו הי' חשוך לחלוטין, - ע"פ פירוש 'עץ יוסף' והרד"ל).

ולפי"ז יש מקום לומר נמי בנידו"ד, שאע"פ שבכל ימי מכת חושך הי' לבנ"י אור במושבותם ברציפות גם בשעות

את מספר הימים, שנאמר 'ויהי מקץ ארבעים יום ויפתח נח...' והביא עוד כמה קושיות שהקשה בזה הרא"ם, עיי"ש.

והשפתי חכמים האריך ליישב שם בכמה דרכים, כיצד נח ידע את מספר הימים, ובאחד הדרכים כתב ליישב, שנח ידע זאת ע"י התרנגולים שהיו בתיבה, כדאמרינן 'הנותן לשכוי בינה להבחין בין יום ובין לילה' עיי"ש, - ולפי"ז יש מקום לומר הכי גם בנידו"ד, שבני"י ידעו את מספר הימים שעברו במכת חושך ע"י התרנגולים שיודעים להבחין בין יום ובין לילה.

- ו -

אכן באמת יש לדון בזה, האם החכמה של התרנגולים היא חכמה פלאית להבחין בין יום ובין לילה בכל מצב, - או"ד שכל החכמה שלהם היא רק להבחין מתי מתחיל להפציע הנצנוץ הראשון של האור, אך לגבי מכת חושך שהי' בארץ גושן אור כמה ימים ברציפות, אולי בכה"ג אין לתרנגולים את החכמה לדעת מתי יום ומתי לילה.

וכפי שידוע שהתרנגולות מטיבעם מטילות ביצים רק ביום ולא בלילה, ובזמנינו מגדלי התרנגולות מתחכמים ומדליקים באמצע הלילה אור בלולי התרנגולות, ודבר זה גורם שמחמת כך התרנגולות מטילות ביצים גם בלילה.

וא"כ שוב יל"ע בדבר זה, האם אכן התרנגולים יכלו לדעת בימי המבול ובמכת חושך, מתי יום ומתי לילה, - ואם התרנגולים באמת לא יכלו לדעת זאת, א"כ שוב יל"ע כיצד בני"י ידעו את מספר הימים בימי מכת חושך.

- ז -

אכן באמת יש מקום לתרץ בפשיטות, את עצם השאלה כיצד בני"י ידעו את מספר הימים בימי מכת חושך, שיש לומר בזה שמה שהי' לבני"י אור במושבותם ברציפות בכל ימי מכת חושך, אין הכוונה שבארץ גושן השמש נעצרה ועמדה מלכת עד לסיום מכת חושך.

אלא יתכן שגם בימי מכת חושך, השמש זרחה בבוקר ושקעה בערב כרגיל, ורק מ"מ הי' שם נס שגם בלילה הי' אור בארץ גושן כאור היום, והאור הגדול הזה בא מהירח ע"י נס, או שהאור הזה בא ע"י נס אחר, אבל עכ"פ השמש המשיכה בכל יום לזרוח בבוקר ולשקוע בערב, וממילא מבואר שפיר שגם במכת חושך הם ידעו כל הזמן באיזה יום הם עומדים, לפי זריחת ושקיעת השמש, ודו"ק.

להזמנת שיעורים ודרשות: 052-7155442

להקלטת תגובות הערות והוספות

קו 'מים זכים': 02-633-5850

המען לתגובות: יצחק זאב כגן
רח' נתיבות המשפט 81 מודיעין עילית
טל': 1515-271-55442 (תא קולי)
פקס: 02-655-0973
דוא"ל: A0527155442@GMAIL.COM

מסכת שלימה, וא"כ בפשטות א"א לחשב את הזמן לפי כמות הפרקים שלמד בשעת השינה, עכ"ד.

ויש להוסיף בהקשר לדברי הגאון הנ"ל, את מה שמספרים לגבי המעשה עם הגר"ח הנ"ל, שמרן זצ"ל נשאל, כמה זמן ארך לו ללמוד את מסכת ברכות בחלו"ם? והשיב מרן: 'פרעג נישט צופיל...' (אל תשאל כ"כ הרבה...), - (ע"י בזה בספר 'בדידי הוי עובדא' להגרש"ד הכהן פריעדמאן, עמ' תסה, ו'מוסף שב"ק' שופטים תשע"ג, עמ' 4), - וא"כ לפי"ז שוב יל"ע כיצד ריב"ז ידע גם לאחר שקם משנתו מהי השעה המדויקת בכל רגע ורגע.

- ד -

והנה ת"ח אחר שליט"א העירני שיש לומר בזה, ע"פ המעשה המפורסם שסיפר מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל, על אברך מתמיד שלא הי' ברשותו שעון מעורר, והוא מאוד רצה לקום ממנוחת הצהריים בזמן, בכדי שלא לאחר בשום אופן את זמן לימודו הקבוע, ולכן הוא התפלל להקב"ה שיעזור לו לקום בזמן.

ואכן הקב"ה קיבל את תפילתו, ובכל יום ויום הי' מגיע זבוב ומעיר אותו משנתו בשעה המדויקת שרצה לקום בה! ומייד הי' האברך קם בזריזות והולך ללימודו הקבוע, - וכך הדבר נמשך כעשר שנים, עד שפעם אחת האברך הי' עייף מאוד, ולאחר שהגיע הזבוב הוא נשאר לנוח עוד כמה רגעים, - ומאותו יום הזבוב הפסיק לבוא ולהעירו!

ומי הי' האברך הנ"ל? - בנו של מרן זצ"ל הגראי"ש שליט"א מספר, שהוא זוכר שיום אחד לפני שנים רבות כשהם היו ילדים, הגר"ח סיפר להם שהיום הזבוב לא הגיע בגלל שהוא רצה לנוח עוד כמה רגעים... (מוסף שב"ק, פרי' ואתחנן תשע"ב, עמ' 21).

ועפי"ז יש מקום לומר, שכיון שריב"ז רצה מאוד לשמור על סדרי הלימוד שלו כרגיל, גם בעת שהי' סגור בחדר החשוך שם, לכן י"ל שהקב"ה שירצון יראיו יעשה' שלח לשם איזה זבוב או משהו אחר שיעירנו בשעה הקבועה, ועפי"ז ריב"ז יכל שפיר לדעת בכל הגי' ימים מהי השעה המדויקת בכל רגע ורגע, (ויתכן גם לומר שכל חייו ריב"ז הי' מתעורר ע"י משהו כע"ז, ולא דווקא בזמן שהותו בחדר החשוך שם).

והנה כאן המקום לציין לגבי עצם המעשה עם ריב"ז הנ"ל, שמרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל עמד על כך, שרואים מזה את גודל מנוחת הנפש של גדולי ישראל ויגיעתם בתורה, שגם בעת צרה כאשר ריב"ז הי' כלוא בחדר חשוך לחלוטין ג' ימים, מ"מ הוא המשיך כל הזמן ללמוד באותה צורה ובאותו קצב שהי' רגיל ללמוד כאשר הי' שרוי בשלווה! (ידברי אגדה' עמ' תעא).

- ה -

והנה לעצם השאלה שפתחנו בה, כיצד בני"י ידעו בימי מכת חושך, מתי הוא היום השמיני ללידת התינוקות שנולדו בשבוע שלפני מכת חושך וכנ"ל, יש לדון בזה עוד ע"פ מה שהובא ברש"י (בראשית ח, כב), שבכל ימות המבול לא הי' ניכר בין יום ובין לילה.

ובשפתי חכמים (שם) הביא את קושיית הרא"ם בזה, דאם לא הי' ניכר בין יום ובין לילה, א"כ צ"ע כיצד נח ידע

בנתיבות העיון

ביאורים והערות מהרה"ג ר' אהרן שוורצר שליט"א

פ"י פכ"ה ויאמר משה גם אתה תתן בידינו זבחים ועולות ועשינו לד' בענין האם יש פסול נעבד בפסח מצרים

שה' הקרבת אימורים, וע"ע אור שמח פ"ו מחו"מ ה"א.

ג. ועי' מש"כ המשך חכמה בסוף חומש שמות בהפטרות זכור בד"ה מיטב הצאן וכו' וז"ל לכך אמרו גם אתה תתן בידינו זבחים וכו'. דאם איתא דאקציה או דפלח לא היה נותן אותו וביטול מצרים לע"ז שלהם היה מועיל דלא הוי בגדר שלא פלח דהא נשתייר בעל צפון כדי להטעותם עכ"ל. והיינו שלביטול ע"ז צריך שהמבטל יהיה עובד ע"ז, ולכן מוסיף המש"ח שהמצרים עדיין עבדו ע"ז גם אחרי מכת בכורות שהקב"ה השחית את כל אלוהי מצרים מ"מ נשאר בעל צפון שאותו עבדו לכן מועיל הביטול שלהם. מבואר בדברי המש"ח שמועיל ביטול ע"ז להתיר לגבוה.

ד. ויל"ע בזה מדברי המשך חכמה בפ' עקב על הפסוק לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת לך (דברים, ז, כ"ה) שמבואר שם שלא מועיל ביטול לגבוה וז"ל: ולפי"ז נראה לי, לפי מה שפרשו הקדמונים דביטול לא מהני בנעבד לגבוה דהוי כמו אתנן דאסור לעולם, (חי' הרמב"ן, ע"ז מז) וכו', פי' מה שאתה לוקח כשבטלו עכו"ם לע"ז, הוא יהיה לך פירוש לך ולא לגבוה עכ"ל. מבואר בדברי המש"ח שלא מועיל ביטול להתיר לגבוה, ע"כ צ"ב מדוע בבהמות מצרים הועיל הביטול.

ה. ושמעתי מהגאון ר' משה נתן הלוי יונגרייז זצ"ל שבספר השל"ה הק' מפרש מדוע אין חסרון נעבד בפסח מצרים משום שהיו קרבן שבא לבטל ע"ז לכן אין בו חסרון נעבד. וע"ש בשל"ה בחי' לפסחים במצה עשירה בדרוש השני (דף י"ב: מדפי הספר) וז"ל אמנם עוד אני אומר הענין כי ה' יתברך ציוה לשחוט צאן לפסח ולפום ריהטא הוי איסור דהא איתרבי מן הצאן להוציא את הנעבד וכו', משכו וקחו כתיב, משכו מי שיש לו משלו, וקחו מן השוק, וכו' מ"מ סתמא קאמר קחו משמע אף מעכו"ם. אלא הענין הוא דאיסור נעבד היינו לקרבן אחר אבל להקריבו על ענין זה בעצמו דהיינו להראות שעבודה זרה זו בטלה ואין בה ממש שרי. וכהא דמתרצינן בפרשת שמיני קח לך עגל ומקשינן אין קטגור נעשה סגור אלא שאני שבא לכפר על מעשה העגל עצמו ומתוודה על אותו החטא ואז אין שייך אין קטגור וכו', עכ"ל.

ו. והנה כע"ז כתב במשך חכמה בפ' בא על הפסוק 'מן הכבשים ומן העיזים תקחו' (פי"ב פ"ה) שהמש"ח מפרש שהותר נעבד בפסח מצרים כמו שהותרו בני ישראל להקריב אע"פ שעבדו קודם ע"ז. ומבואר

א. פ"י פכ"ה ויאמר משה גם אתה תתן בידינו זבחים ועולות ועשינו לד'. והנה יל"ע מדוע אין חשש פסול של נרבע או נעבד בבהמות של המצריים. ועי' בע"ז (דף כד.) שהגמ' שואלת לדעת ר"א שסתם בהמת עכו"ם פסולה להקרבה משום חשש נרבע, מהפסוק של גם אתה תתן בידינו זבחים. ות"י הגמ' קודם מתן תורה שאני. והנה לגבי נעבד הגמ' לא שואלת. ועי' מש"כ הפנים יפות לפרש שאין חסרון נעבד משום שבעצם מכירת הבהמה יש ראי' או שאינה ע"ז, או שמבטלה. וז"ל ויש לפרש ע"פ מש"כ {לפרש} בפסוק משכו וקחו וכו' דאמרו חז"ל משכו מעבודה זרה, דהיינו להוציא מחשש נעבד שאסור לגבוה, משום דכיון שימשכו מע"ז, הוי כמכר נכרי לצורך ישראל, דמסתמא ביטלו או לא עבדו וכו' עכ"ל, וכע"ז כתב הפנים יפות בפ' וארא (פ"ח פכ"ב) על הפסוק ויאמר משה וכו' כי תועבת מצרים וכו' וז"ל ויש לפרש וכו' משכו וקחו לכם צאן וכו' והיינו שה' חשש ע"ז, אלא שקיי"ל בע"ז {נ"ג} שמכרו נכרי מסתמא בטלו, אלא לפי מה שאמרו {שם} לא שנו אלא שמכרו לישראל אבל מכרו לעכו"ם לא הוי ביטול, דהטעם דווקא ישראל שיודע שאינו עובד אותו וישחטהו, לכן אמר {משכו וקחו לכם} כיוון דבמצרים אין ראי' דגם ישראל היו משוקעים בטומאתן, לכן אמר מתחילה משכו מעבודה זרה ואח"כ קחו לכם צאן וכו' עכ"ל.

ב. ועי' בשו"ת חת"ס יו"ד (רל"ה) שהגאון רבי אפרים זלמן מרגליות הקשה בזה שלהתיר לגבוה לא מועיל ביטול (רמב"ן ע"ז מז). וכתב החת"ס לפרש בדברי הפנים יפות שאה"נ לגבי בהמות שלקחו להקרבה במדבר לא מועיל ביטול, רק שמצד עצם המכירה מוכח שאין זה בהמת ע"ז דאי איתא דפלח לי' לא הי' מזבין לי' (ע"ז כ"ב), אמנם לגבי קרבן פסח שנאמר משכו וקחו לכם שמי שאין לו יקנה מהנכרי בכה"ג אין ראי' מהמכירה שאין זה ע"ז, מ"מ יש היתר אחר מטעם ביטול, דפסח מצרים שאני וז"ל החת"ס אבל פסח מצרים שלא הי' מזבח לזרוק הדם, וע"ד מליצה אמרו חז"ל ג' מזבחות היו להם וכו' אבל מזבח לא הי' לא לזרוק ולא להקטיר {אימורים, פסחים צ"ו} עליו, וכמדומה לי שאכלו את החלבים ואימורים, בכלל ואכלו את הבשר וכו', ונהי נעבד לע"ז נאסר להם, אבל לאחר ביטול ל"ש מיאוס לגבוה עכ"ל {והיינו שלא הוי בגדר קרבן} ע"ש. {ועי' מש"כ הרש"ש (שם) לחדש עפ"י דברי התרגום יב"ע עה"פ 'ואשא אתכם על כנפי נשרים' שבליל פסח באו בני' למקום מקדש, שיתכן

במשנה במנחות (קט.) שהכהנים ששמשו בבית חנוני לא ישמשו בבית המקדש, ודינם כמו בעלי מומין שחולקים בקדשים ואינם מקריבים. ובפסח מצרים היו ישראל מקריבים משום שהיה קרבן לבטל ע"ז, ולכן אין חסרון נעבד ג"כ. ומוסיף המש"ח שכן הי' אצל גדעון (שופטים פ"ו) שהקריב את הפר של ע"ז לשם שמים, ובגמ' בתמורה בסוף דף כ"ח מבואר שבמעשה דגדעון הותר נעבד.

ז. ולכאורה צ"ע בזה שהרי בגמ' שם בתמורה (כח:) מבואר שבמעשה דגדעון הותרו שמונה דברים: חוץ וכו' ומוקצה ונעבד. א"כ משמע שהי' היתר מיוחד לגדעון ולא הי' היתר כללי שכל קרבן שבא לבטל ע"ז אין בו חסרון נעבד. וא"כ צ"ב גם בדברי השל"ה הק' שמפרש שבפסח מצרים לא היה פסול נעבד משום שהי' קרבן לבטל ע"ז, שהרי בגמ' בתמורה לגבי מעשה דגדעון משמע שהי' היתר מיוחד אצל גדעון וצ"ב, ועוד יל"ע בעיקר שאלת האחרונים על איסור נעבד בפסח מצרים הרי אפשר לומר שקודם מתן תורה שאני וכתירוץ הגמ' לדעת ר"א שחוששים בסתם בהמת עכו"ם לאיסור נרבע, דקודם מתן תורה שאני.

ח. ויתכן לפרש בזה ע"פ מש"כ בזכרון שמואל סי' ס"ו שיש לדון בכל פסול נעבד לגבוה האם האיסור הוא מצד שם ע"ז, דאע"פ שאין בע"ח נעשה ע"ז משום שאין בו תפיסת יד וכמו שמפורש במשנה ע"ז (מה.) שאין ההרים עצמם נאסרים, מ"מ חל שם ע"ז לענין איסור לגבוה. או שהאיסור לגבוה זהו משום מעשה עבירה שהי' בבהמה ודומה לפסול נרבע שזהו משום מעשה העבירה. וכתב שם שנפק"מ בזה לגבי ביטול שאם האיסור משום שם ע"ז יועיל הביטול, אבל אם האיסור משום מעשה עבירה לא יועיל הביטול.

ט. ובחי' מרן הגרי"ז על הרמב"ם (ע"ז פ"ח) מפרש שטעם האיסור משום מעשה העבירה. ומביא ראיה מדברי הגמ' בע"ז (נ"ד.) שנחלקו בגמ' לגבי מי שאנסוהו עכו"ם והשתחוה לבהמה שרב זירא סובר שמכיון שבאונס פטור לא נעשה נעבד, ורבא סובר שמכיון שבפרהסיא חייב למסור נפש אז אע"פ שבדיעבד פטור מ"מ נחשב נעבד. שואל הגרי"ז ממנ"פ אם מעשה באונס לא נחשב מעשה אז מה נפק"מ שיש חיוב למסור נפש. ואם מעשה באונס נחשב מעשה אז יחשב ע"ז גם כשיש היתר של וחי בהם. לכן מפרש הגרי"ז שמכיון שבע"ח אין בו תפיסת יד אז כל האיסור נעבד זהו משום מעשה העבירה, לכן נחלקו בזה רב זירא ורבא האם מעשה עבירה באונס נחשב עבירה לענין נעבד. (וע"ע בקונטרס הביאורים כתובות סי' ד' שמביא ששמע ממרן הרב זצ"ל שבנו הגאון רבי דוד העיר בזה, מהמשך הגמ' (שם) לגבי בימוסיאות מבואר שגם לגבי מה שיש בו תפיסת יד והי' ע"ז ממש, יש נידון אם חל באונס ע"ש).

י. ולפי"ז אפ"ל שבכל נעבד יש שני פסולים גם משום

שם ע"ז וגם חסרון של נעברה בו עבירה. וא"כ אפ"ל שמה שכתבו השל"ה והמש"ח שקרבן שבא לבטל ע"ז אין בו חסרון נעבד זהו בנוגע לפסול של מאוס לגבוה בגלל שם ע"ז על זה מועיל מה שבא לבטל הע"ז שלא יהיה חסרון כמש"כ השל"ה שבכה"ג אין חסרון אין קטיגור נעשה סגור, אבל לגבי החסרון של נעברה בו עבירה לא מועיל מה שהקרבן בא לבטל את העבודה זרה דמ"מ הקרבן פסול להקרבה משום שנעברה בו עבירה. והטעם שבפסח מצרים לא היה חסרון של נעברה בו עבירה צ"ל משום שקודם מתן תורה שאני, וכת' הגמ' בע"ז דף כד. לגבי נרבע שעדיין לא נאמר הציווי בריש ויקרא מן הבהמה להוציא את הנרבע מן הבקר להוציא את הנעבד. וא"כ ניחא שפיר מה שמבואר בגמ' בתמורה שהי' היתר מיוחד לאיסור נעבד במעשה דגדעון שזהו בנוגע לחסרון שנעברה בו עבירה שלא מועיל מה שהקרבן בא לבטל ע"ז להתירו. וכן תי' הגמ' קודם מתן תורה שאני זהו רק בנוגע לפסול שנעברה בו עבירה שקודם מתן תורה לא נאמר הציווי של נעבד, אבל החסרון של מאוס לגבוה בגלל שם ע"ז זה שייך גם קודם מתן תורה.

יא. והנה בעיקר תי' הגמ' קודם מתן תורה שאני, עי' מש"כ להעיר בזה בהר אפרים למכילתא פ' בא י' א' מדברי הגמ' בזבחים קט"ז. לגבי קרבנות בני נח טהורים אבל לא טמאים, מי הוו טהורים וטמאים בההיא שעתא, ותי' הגמ' מאותן שלא נעברה עבירה, מבואר שיש פסול נעברה עבירה גם קודם מתן תורה, וכתב ליישב ע"פ הגי' בגמ' אותם העתידים להיות טהורים, ועי' בספר משנת חיים שמות (סי' מה) שתי' באופ"א שקודם מתן תורה לא צריכים לחשוש בסתם בהמה שנעברה בה עבירה, (והנה לפ"ז לכאורה יהי' ראי' שאין בבני נח דין ספיקא דאורייתא לחומרא, וכ"כ בחת"ס ח"ו סי' כ"ה, וע"ע ברמב"ם פ"י ממלכים ה"ח, ובמנ"ח מצו' ב', י"ב).

יב. והנה דווקא לגבי קרבן פסח יש את ההסבר הנ"ל שאין חסרון של שם ע"ז מכיון שהקרבן בא לבטל את הע"ז, אבל לגבי שאר הקרבנות שהקריבו במדבר שעל זה אמר משה רבינו לפרעה גם אתה תתן בידינו זבחים ועולות בפשוטו לא הוי הקרבה בשביל ביטול הע"ז, לכן מפרש המש"ח שלא היה בזה חסרון נעבד כי מדובר אחרי ביטול (כמו שמבואר בגמ' בע"ז שמעצם מכירת הבהמה יש ראי' שהי' ביטול), אמנם זה מועיל רק בנוגע לחסרון של שם ע"ז אבל בנוגע לחסרון של נעברה בו עבירה לא מועיל ביטול וההיתר הוא משום שלקחו הבהמות להקרבה קודם מתן תורה, אבל לאחר מתן תורה לא מועיל ביטול, וזהו מה שהמש"ח בפ' עקב מביא את דברי הרמב"ן שלא מועיל ביטול לגבוה.

להערות ולתגובות:

ach0504104256@gmail.com

מענה יחזקאל

הרב יחזקאל הרטמן

קדיש לי כל בכור

תמצית: קושיות: מדוע פרשיות קדש לי כל בכור והיה כי יביאך הם כלולים בתפילין, מדוע נאמרו ב' פרשיות שונות שבראשונה נאמרה הציווי למשה ובשנייה הציווי לבנ"י - הערת הרמב"ן שבפרשת החודש הזה לכם נאמר למשה מצוות חמץ ומצה אבל לא נאמר לישראל, ביאור שאע"פ שנאמר אח"כ מ"מ אין טעם שמשה ימתין - דברי האר"י שפרשה ראשונה של קדש לי כל בכור משה רבינו לא ציווה לישראל כיון שהיה מכעים את הערב, ביאור שלפי זה מיושבת קושיית הרמב"ן, אבל צ"ב מהו עומק הדבר שמשה היה צריך לצרף לכאן את הערב רב ושזהו ענין ב' פרשיות של תפילין - הגילוי של יצ"מ הוא שמו יתברך בתחתונים, ביאור מו"ר בדברי רש"י בספר הפרדס ששם הוי"ה הוא בארמית וביאור עפ"י זה את הפסוק ושמי ה' לא נודעתי להם - הערב רב מביאים לגילוי במלואו ולכן רצה אותם משה רבינו כפי שיהיה לעת"ל - תפילין גילוי שמו על האדם ולכן שייך מייד אחרי יצ"מ, ביאור דברי האר"י שכאן היה מקום לגלות את הערב רב, יישוב הקושיות

קושיות

בסוף הפרשה מובאים ב' פרשיות של קידוש בכורה "קדש לי כל בכור" ו"והיה כי יבאך", וב' פרשיות אלה הם ב' הפרשיות הראשונות מהד' פרשיות שבתפילין. וצריך ביאור רב מדוע נבחרו פרשיות אלה להיות הפרשיות שבתפילין, דבשלמא ב' הפרשיות האחרות של תפילין - שמע ו-והיה אם שמוע, הם הפרשיות של קבלת עול מלכות שמים וקבלת עול מצוות כמבואר בגמ' בברכות, והם ב' הפרשיות של קריאת שמע שנאמרות בכל יום מדאורייתא, אבל ב' פרשיות אלה מדברות על מצוות קדושת בכורה ומדוע דבר זה שייך לתפילין בדוקא.

כן צ"ב מדוע בעינן ב' פרשיות שונות של קדושת בכורה, שפרשה ראשונה נאמרה בה ציווי הקב"ה למשה (שמות יג, א-ב): "וידבר ה' אל משה לאמר, קדש לי כל בכור פטר כל רחם בבני ישראל באדם ובבהמה לי הוא", ואח"כ משה רבינו מצווה על חמץ מצה (שם ג-ז): "ויאמר משה אל העם זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים מבית עבדים כי בחזק יד הוציא יהוה אתכם מזה ולא יאכל חמץ, וגו', שבעת ימים תאכל מצת וביום השביעי חג לה', מצות יאכל את שבעת הימים ולא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאר בכל גבלך", ובפרשה השנייה נאמר ציווי משה לבני ישראל (שם יא-יב): "והיה כי יבאך ה' אל ארץ הכנעני כאשר נשבע לך ולאבתך ונתנה לך, והעברת כל פטר רחם לה' וכל פטר שגר בהמה אשר יהיה לך הזכרים לה' וגו'", ומדוע התחלק ציווי משה לבני ישראל לפרשה נוספת ולמה צריך ב' פרשיות העוסקות בקדושת בכור?

ב.

דברי האר"י שמשוה רבינו לא ציווה על בכור כדי לבלול את הערב רב

והנה, מתבאר מדברי האר"י דבר חידוש בפרשיות אלה. ונקדים דהנה לעיל בפרשת החדש הזה לכם (פרק יב) נאמרו למשה מצוות רבות לומר לעם ישראל הכוללים את קידוש החודש, קרבן פסח מצרים, הדם על המזוזות, וכן את מצות חמץ ומצה. אבל בציווי משה לבני ישראל נאמרה רק מצוות קרבן פסח מצרים ולא את מצוות חמץ ומצה. וכבר העיר על כך הרמב"ן וז"ל (יב, כא): "הפרשה הזו מקצרת באשר צוה אותנו ה' בפרשה של מעלה, כי בידוע שאמר להם משה לישראל הכל בפרט ולימד אותם כל הענין, ונכלל הדבר בכתוב כאשר צוה ה' את משה כן עשו", פירוש דהרמב"ן נוקט שאע"פ שלא נאמר הציווי של משה לבני ישראל בפירוש בתורה מ"מ כלול הוא בדברי משה. אלא דצ"ב דהרי ציווי משה על מצוות חמץ ומצה נאמר בפירוש בפרק יג כפי שהבאנו לעיל, ואין לומר שהציווי נצרך קודם כדי להזהיר ישראל על מצוות חמץ ומצה באותו לילה, זה אינו שעיקר הציווי הוא על פסח דורות ולא על פסח מצרים כמבואר בגמ' פסחים (צו). דבפסח מצרים אין נוהגים מצוות חמץ ומצה אלא יום אחד, וא"כ מניין לו לרמב"ן שציווי חמץ ומצה נאמר קודם, אולי משה המתין לאומרו עד אחרי יציאת מצרים כפי שמשמע מסתימת הכתוב? ונראה פשוט דהיה קשה לרמב"ן דאין טעם לכך שמשם ימתין עם הציווי עד אחר כך, וא"כ בפשטות אם נצטווה על כך קודם כנראה שקיים הציווי ואמרו לבני ישראל מייד. וכפי שמצינו לקמן

84

ראשונה שבאה אחרי יציאת מצרים היא מצוות תפילין, שכיון שעיקר יציאת מצרים הוא להביא לגילוי שמו בעולם, ע"כ גמר היציאה הוא גילוי דבר זה על גוף האדם והוא במצוות תפילין.

וממילא יש לבאר שכיון שמשה רבינו בא להביא גילוי זה של יציאת מצרים גם על הערב רב, שהוא כדי שגילוי של יציאת מצרים יתגלה עד התכלית, א"כ כאן במצוות תפילין היה צריך להביא לגילוי זה ג"כ. וע"כ בפרשה הראשונה של תפילין משה רבינו מצרף את הערב רב ע"י שנותן להם מצווה השייכת להם ג"כ והיא מצוות חמץ ומצה. וצרף לזה מה שמובא בספרים דמצוות ביעור חמץ היא כנגד ביעור הרע בעולם, ומצוות המצה הוא כשהעולם כולו טוב, שזה העיקר שבא להוציא מהערב רב ביטול כל הרע והבאת העולם כולו לטוב בלבד. ועוד יש להוסיף בזה דכידוע ד' פרשיות של תפילין הם כנגד ד' אותיות השם, וכן הוא בהקדמת תיקוני זהר (ט), פרשה ראשונה היא כנגד י' ופרשה שנייה כנגד ה', ובלא ליכנס לנסתרות כבר אמרו בגמ' (מנחות כט:): שעולם הבא נברא ב' ועולם הזה בה', נמצא דפרשה ראשונה היא כנגד העליונים, ופרשה שנייה כנגד התחתונים. ולפי זה מדויק היטב סדר הפרשיות, בפרשה הראשונה שמדובר כנגד העליונים, שם מביאים את קדושת שם הוי"ה מהעליונים עד סוף התחתונים, ולכן שם מובא מצווה השייכת גם לערב רב. בפרשה שנייה שמדוברת כנגד התחתונים שם באים להורות עד כמה מגיע שייכות התחתונים ללמעלה שהחיבור הולך לב' צדדים, עד כמה התחתונים יש ביכולתם להתרומם לקראת שם הוי"ה, ועל כן שם מובא מצוות בכורה למעשה, מצווה המורה על השייכות של ישראל לבחינת עם סגולה כפי שהתבאר למעלה. דו"ק.

ובזה מתבארים קצת דברי האר"י, דבפרשיות אלה של תפילין היה צורך למשה להתייחס לערב רב, שכיון שפרשיות התפילין הם חיבור שם הוי"ה לתחתונים והערב רב הם גילוי דבר זה עצמו במלא עוצמתו, ע"כ לכאן שייכים בעצם המצווה השייכת לערב רב. וממילא דבר זה עצמו מביא לידי כך שיש ב' פרשיות שונות שכל אחת מהם היא בתפילין, פרשה מצד העליונים ופרשה מצד התחתונים שכאן היא נקודת החיבור של עליונים ותחתונים.

ולפי זה מיושבים קושיותינו, הפרשיות של בכור שייכים בעצם לגילוי קדושת ישראל, וזה מה שמתגלה ביציאת מצרים כדנתבאר, וע"כ מתאים שפרשיות אלה יצורפו למצוות תפילין שהם גילוי שמו בתחתונים שזהו תכלית היציאה. ובענין ב' פרשיות שונות שבראשונה יש רק ציווי למשה אבל לא לישראל, כדי להורות שפרשה ראשונה שייכת עד לסוף התחתונים גם לערב רב, ופרשה שנייה להורות עד כמה יכולים התחתונים להתחבר לעליונים. וב' פרשיות אלה שייכים לכאן שאלו הם המצוות הראשונות שבאים מייד אחרי יציאת מצרים, מייד אחרי שחל עלינו שם ישראל, בני בכורי ישראל.

כיחידה אחת המתגלה כשם אחד. וודאי בעליונים השם הוא בלה"ק, אבל צורת הגילוי לתחתונים, עכ"פ בזמן הזה, הוא בארמית שכך הוא נתפס היום לבני אדם. ועל פי חילוק זה ביאר מו"ר ששם הוי"ה כפי שמתגלה בעליונים ודאי היה ידוע לאבות, אבל החידוש של יציאת מצרים הוא שהשם ירד לתפיסה מסויימת לתחתונים, וזה עיקר התכלית של יציאת מצרים. ועיין עוד בזה במאמר המצויין בתחילת קובץ באר יצחק ח"ג.

ועפ"י י"ל דמשה רבינו רצה להביא לגילוי בורא העולם בתחתונים תחתונים, בקצה גבול הארץ שאפילו על אומות העולם שאינם משתייכים לשם ישראל גם עליהם יחול שם הוי"ה. וכפי שיהיה לעת"ל כמו שמבאר רש"י על הפסוק שמע ישראל (דברים ו, ד): "ה' שהוא אלקינו עתה ולא אלקי העובדי כוכבים הוא עתיד להיות ה' אחד שנאמר כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' ונאמר ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד", ומשה רבינו רצה להביא לגילוי זה מייד ביציאת מצרים. וע"כ טרח הרבה להוציא את הערב רב כדי שיחול עליהם מייד שם ה'. אלא שבערב רב יש מקום לרע שמתנגד ללמעלה ומשם השורש לעגל, וזה היה הטענה על משה שבשמן הזה עוד לא הוכן העולם לגילוי זה. ולעת"ל יתקיים בקשה זו של משה, והערב רב יחזרו להיות חלק מכלל ישראל, ולכן נקבר במדבר כפי שמבואר במדרש (דברים ב, ט): "כי לא תעבור את הירדן הזה אמר לו הקב"ה למשה אם אתה נקבר כאן אצלן בזכותך הן באין עמך א"ר לוי למה"ד לאחד שנתפזרו מעותיו במקום אפילה אמר אם אומר אני האירו לי שאקבץ מעותי אין בריה משגחת עלי מה עשה נטל זהוב אחד והשליך בתוכם והתחיל צווח ואומר האירו לי זהוב אחד היה לי ונפל ממני כאן והאירו לו מה עשה משנטל את הזהוב אמר להן בחייכם המתינו לי שאלקט את המעות וליקטן, בזכות הזהוב נתלקטו המעות. כך אמר לו הקב"ה למשה אם נקבר אתה אצלם במדבר הן באים בזכותך ואת בא בראשם שנאמר וירא ראשית לו וגו' ויתא ראשי עם", וכפי שביאר האר"י הנ"ל דבר זה קאי במיוחד על הערב רב.

ד.

השייכות של תפילין ליצ"מ והטעם שלשם שייכם הערב, תירוץ הקושיות

והנה מצוות תפילין עיקר עניינה הוא גילוי שמו של הקב"ה על איש מישראל, וכדברי הפסוק (דברים כח, י): "ורא כל עמי הארץ כי שם הוי"ה נקרא עליך ויראו ממך" וביארו בגמ' (מנחות לה:): אלו תפילין שבראש. וכן מבואר בחז"ל (ברכות ו): שיש תפילין לבורא העולם ג"כ, וכשם שתפילין של ישראל נאמר בהם ה' אחד כן תפילין של בורא העולם נאמר בהם מי כעמך ישראל גוי אחד בארץ. נמצא שזהו צורת החיבור שבין ישראל וקב"ה. וכן ביאר רבי צדוק שהטעם שתפילין צריכים גוף נקי יותר משאר מצוות הוא משום שתפילין מרוממים את גוף האדם, וע"כ צריך הגוף להיות מוכן לזה. ושפיר מובן מדוע מצווה

פרפראות לפרשת בא

מאת הגאון רבי מיכאל סורוצקין שליט"א

ראש כולל הדעה והדבור
קרית יערים
ונכד מרן הגאון רבי זלמן סורוצקין זצ"ל

שיירי מצוה

פשוטו של מקרא

בפ' בא [שמות יב, לד] "משארותם צרורות בשמלותם על שכמם" ופרש"י "אע"פ שבהמות הרבה היו להם מחבבין את המצות", והקשה לי חכ"א איזה חיוב מצוה יש במצה הנשארת, וכי אם אדם הכין מצה ולא אכלו נחשב לחפצא דמצוה שיחבבו? ודן בזה דהוי שיירי מצוה מדינא דהזמנה מילתא דשייך בזה חבי-בנות.

אכן נראה דהנה מקור דברי רש"י הוא מן המכילתא דאיתא שם "צרורות בשמלותם על שכמם. רבי נתן אומר לא היתה שם בהמה והרי כבר נאמר וגם ערב רב עלה אתם וצאן ובקר, ומה ת"ל על שכמם, אלא שהיו מחבבין את המצוות", עיי"ש. ובג' אחרת **"מחבבין את המצוה"**. ולא הוזכר "מחבבין את המצוות"

אולם באמת נראה דאין זה ביאור דברי המכילתא דלכאורה איזה חיוב מצוה יש בהמצה שלא נאכלה, ולא מצינו שהיה ציווי בזה ורק דנטלו הבצק לאפות בדרך כדי שיהא להם מה שיאכלו. וביותר נראה דהנה הפסוקים הבאים לאחר פסוק זה הם: **"וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כְּדִבְרַ מֹשֶׁה וַיִּשְׁאַלּוּ מִמֶּצְרִים כָּלִי כֶסֶף וְכָלִי זָהָב וְשִׁמְלֹת: וְה' נָתַן אֶת חֹן הָעַם בְּעֵינֵי מִצְרַיִם וַיִּשְׁאַלּוּ וַיִּנְצְלוּ אֶת מִצְרַיִם, וצ"ע סמיכות הפסוקים.**

ועיין בדעת זקנים מבעלי התוס' שכ' ז"ל: **"ובני ישראל עשו כדבר משה וישאלו ממצרים"**. היה לו לכותבו לעיל גבי דבר נא באזני העם. דכתיב שם וה' נתן את חן העם וכו'. אלא לפי שהיו כלי כסף וכלי זהב של מצרים צרורים בשקיהם של ישראל. וכשבאו המצריים לשאול כליהם היו אומרים להם צרורים הם בשקיננו המתינו ונתיר לכם. והם אומרים לא נמתין כל כך. שנאמר ותחזק מצרים על העם. ולכך כתב אצל צרורות בשמלותם ובני ישראל עשו, עכ"ד, ומבואר דסמיכות הפסוקים בא להורות דבאמת כלי הכסף וכלי הזהב היו צרורים בשקיהם של ישראל והפסוקים שייכי אהדדי. והדברים טעונים פירוש וביאור.

ונראה דהכוונה בדברי המכילתא **"שהיו מחבבין את המצוות"** היא דהנה בפ"א שם קודם מכת בכורות נאמר במקראות: **"וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה עוֹד נִגַּע אֶחָד אֲבִיָּא עַל פְּרֻעָה וְעַל מִצְרַיִם אַחֲרֵי כֵן יִשְׁלַח אֶתְכֶם מִזֶּה כְּשִׁלְחוֹ כָּלָה גֶרֶשׁ יִגְרַשׁ אֶתְכֶם מִזֶּה: דָּבָר נָא בְּאָזְנֵי הָעָם וַיִּשְׁאַלּוּ אִישׁ מֵאֵת רֵעֵהוּ וְאִשָּׁה מֵאֵת רֵעוּתָהּ כָּלִי כֶסֶף וְכָלִי זָהָב: וַיִּתֵּן ה' אֶת חֹן הָעַם בְּעֵינֵי מִצְרַיִם"** עיי"ש והיינו דהיה עליהם ציווי מפורש ומצוה ליקח מן המצרים כלי כסף וזהב ושמלת. והנה בריש פרשת שמות כתיב כתיב אהך

ציווי **"ונצלם את מצרים"** ופירש"י שם **"כתרגומו - ותרוקנו"**, והיינו דהציווי היה ליקח את כל כספם וזהבם ולרוקנם מכל אלה.

והנה בברכות דף ט, איתא: **"וישאלום"** - אמר רבי אמי מלמד שהשאלום בעל כרחם. איכא דאמרי בעל כרחם דמצרים, ואיכא דאמרי בעל כרחם דישאל, מאן דאמר בעל כרחם דמצרים דכתיב 'ונות בית תחלק שלל', מאן דאמר בעל כרחם דישאל משום משוי", עיי"ש. וכבר עמד בזה החת"ס דאמאי היה בע"כ והלא יצאו עם בהמותיהם ואיזה משוי יש בזה [ונלאה למצוא דכיון שיצאו ביו"ט ראשון של פסח היו מצווין על שביתת בהמותיהם, ואמרי' בהסוגיא דשבת דף קנג, דמניחו עליה כשהיא מהלכת ונוטלה הימנה בשעה שעומדת להטיל גללים, עיי"ש בדבריו].

והנה בפסחים דף קט, איתא: **"אמר רבי יהודה אמר שמואל כל כסף וזהב שבעולם יוסף לקטו והביאו למצרים, שנאמר וילקט יוסף את כל הכסף הנמצא, אין לי אלא שבארץ מצרים ושבארץ כנען, בשאר ארצות מניין, תלמוד לומר וכל הארץ באו מצרימה, וכשעלו ישראל ממצרים העלוהו עמהן, שנאמר וינצלו את מצרים"**, עיי"ש. ומבואר דהכסף וזהב של ביזת מצרים היה **"כל כסף וזהב שבעולם"**, ונראה דכיון דנצטוו ליטול כל כספם וזהבם של מצרים, ממילא דבשביל כל משא ביזת מצרים הוצרכו להשתמש בכל בהמותיהם, ושוב נמצא דשאר משאם נטלו **"על שכמם"**, וזהו דאמרי' **"בע"כ דישאל משום משוי"**, דכיון דהיה עליהם ציווי ליקח כל כספם וזהבם של מצרים והוצרכו לזה להשתמש בכל בהמותיהם, שוב לא היה זה ברצונם **"משום משוי"** והטרחו דנשיאת שאר חפציהם על שכמם.

וזהו הביאור בסמיכות הפסוקים **"משארותם צרורות בשמלותם על שכמם: וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כְּדִבְרַ מֹשֶׁה וַיִּשְׁאַלּוּ מִמִּצְרַיִם כָּלִי כֶסֶף וְכָלִי זָהָב וְשִׁמְלֹת: וְה' נָתַן אֶת חֹן הָעַם בְּעֵינֵי מִצְרַיִם וַיִּנְצְלוּ אֶת מִצְרַיִם"** דהסיבה דמשארותם היו צרורות בשמלותם על שכמם היא גופא משום ד"ובני יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כְּדִבְרַ מֹשֶׁה וַיִּשְׁאַלּוּ מִמִּצְרַיִם כָּלִי כֶסֶף וְכָלִי זָהָב וְשִׁמְלֹת", ועז"ה דאיתא במכילתא **"רבי נתן אומר לא היתה שם בהמה והרי כבר נאמר וגם ערב רב עלה אתם וצאן ובקר, ומה תלמוד לומר על שכמם אלא שהיו מחבבין את המצוות"**, והיינו דהוקשה לו דאמאי נשאו משארותם על שכמם, והלא היו עמהם מאן ובקר, ומשני **"שהיו מחבבין את המצוות"**, ור"ל את המצוה של לקיחת הכלי כסף וכלי זהב ושמלות שהיתה מצוה מפורשת, ולצורך זה השתמשו בכל בהמותיהם, ודו"ק.

לקראת שבת מלכתא

בא ואספר לך מעשה שהיה, באחת העיירות סמוך לוולאז'ין, אבן גדולה שהיתה מונחת בחצר בית הכנסת, כונתה בשם 'קאמינקשירס' כאשר האבן שומעת שאומרים בבית הכנסת 'קדוש קדוש' בקדושה, והמתפללים מגביהים את רגליהם כנהוג, אזי אף היא מתרוממת שלש פעמים...

מרן הגאון רבי משולם דוד הלוי סאלאווייצקי זצ"ל על חינוך במסירות וזהירות

והיה לאות על ידכה (יגטו)

מאן-דהו הגיע פעם אל מרן הגאון רבי משולם דוד הלוי סאלאווייצקי זצ"ל לשאול אם יאות להיענות להצעה לשמש כרב ומורה דרך ביישוב קטן ומרוחק, כאשר על פי הנראה אפשרויות הפעולה למען חיוק הדת וקירוב התושבים לדרך התורה רבות מאד, וזכות הרבים תהא תלויה בו. אולם מאידך גוזר הוא בכך על עצמו גלות מרצון, הרחק ממרכזי התורה. כאשר שאלו רבינו איך התנאים במקום מבחינת חינוך הילדים, ביטל הלה את החשש באומרו: "כאשר אני מוסר את נפשי עבור הכלל, וכי יתכן שלא תהיה לי סייעתא דשמיא שילדי יתחנכו אף במקום הזה בדרך התורה?"

נענה רבינו ואמר לו: ומה תאמר על אדם האופה מצות-מצוה בערב פסח במלוא ההתלהבות, והואיל ומנהגו לשורר את ההלל בשעת האפייה, עושה הוא כן בכל רגשות לבבו, ולא מונע את עצמו מלהרים את ידיו בהתלהבות בעת אמירת ההלל, כאשר כתוצאה מכך - העיסה מונחת לפניו בלא 'עסק', וטענתו בפיו: 'וכי יתכן הדבר שבעת אמירתו את ההלל בהתרגשות - העיסה תחמיץ?' וכך הוא גם הדבר הזה כדוגמתו. החובה היא לחנך את הילדים כראוי במלא המסירות והזהירות, ואי אפשר להימנע מכך ולמשוך את ידיו מן האחריות לחינוכם, ולצפות שהדבר ייעשה מאליהם...

בא ואספר לך מעשה שהיה

פעם נשאל מרן הגאון רבי משולם דוד הלוי סאלאווייצקי זצ"ל על ידי חכ"א האם נכונה השמועה לפיה מרן הגרי"ז זצ"ל בשבתות לא היה בוחש את הסוכר בכוס התה שלו, מחשש עשיית מלאכה בשבת. בתגובה, השיב לו רבינו, ער זיך איין [-שמע נא] מעשה שהיה בשעת המאבק נגד גזירת גיוס הבנות והישיבות הלאומי שאמר השלטון להטיל בכפייה על כלל התושבים, הופיעה בא"י משלחת מחברי 'אגודת הרבנים' של ארה"ב, כדי לנסות לתרום את חלקם להרגעת הרוחות וסיום הפרשה, בין הבאים היה הרב זאב סיגל מניו יורק שבאמריקה, שנשא ונתן עם גורמים ממשלתיים, ולהבדיל, עם מרן הרב זצ"ל. והנה לילה אחד, עת ישב במעונו, סיפר הרב סיגל למרן זצ"ל שבמהלך פגישתו האחרונה עם רה"מ ב.ג. הצטדק הלה על יחסו לענייני הדת, והצהיר באזניו 'חגיגת' שדבר אין לה למדינה נגד הדת. לחיוק הצהרתו, הוסיף והכריז בפאתוס רב, כי: "אם ה'כנסת' היתה מחוקקת חוק שלפיו יש להניח תפילין מדי יום, אזי גם הוא היה מניח תפילין, כחוק..."

למשמע הדברים, שחק מרן זצ"ל בקול, ואמר לאיש שיחו "בא ואספר לך מעשה שהיה":

אחת העיירות בליטא, סמוך לוולאז'ין, כונתה בשם 'קאמינקשירס'. הסיבה שבשלה

הלה ברוב חוצפה הכריז בקול

יום אחד הופיע אדם חסר דרך-ארץ בהיכל הישיבה, ובנוכחות רבינו עורר בקול על ענין כלשהו - הנתון במחלוקת ידועה, כשכל צד יש לו על מי לסמוך מגדולי עולם שהבינו דעתם בזה, והענין מורכב ועדין ולא מתאים לדוש בו ברבים. על כל פנים, הלה ברוב חוצפה הכריז בקול כי 'הראש ישיבה גם הסכים עמי בדבר הזה, וממילא כך יש לנהוג ללא כל הוראת היתר'.

משנשאל רבינו לאחר מכן האמנם יש אמת בדברי הלה שהוא הסכים לדעתו, השיב בדברים הבאים: "אספר לך מעשה ששמעתי על רבי משה פיינשטיין. היה יהודי שבא לשאול אותו האם מותר לרכוש דבר פלוני, והוא השיבו לאיסור. והנה למחרת הלך הלה לחנות ורכש את הדבר בניגוד להוראה שקיבל. מששאלו חברו היאך עשה כן, והרי זה אסור, השיבו האיש 'תנוח דעתך, אני כבר דיברתי על כך עם רבי משה פיינשטיין...' וכיוצא בזה אירע בענין הזה. האיש בא עלי עם הערתו, ולאחר שהרצה את עיקרי הדברים, אמרתי לו בזה"ל: "עזוב אותי במנוחה, קשה עלי עתה להיכנס לסוגיא זו, כי עסוק וטרוד אני למעלה ראש בסוגיא במנחות..." והנה מאחר שלא השלכתי מעל פני, הולך האיש ומפרסם כי הסכמתי לדבריו..." [מפי רבי נתן ניומן שליט"א]

(מתוך 'אחרון לדור דעה')

שעות הטיסה מנוצלות על ידו לעבודה על מידת הבטחון. הוא מחזק את עצמו שהכל מן השמים, שום אדם אינו יכול לקבוע עבורו דבר, ואם הקב"ה רוצה שיצליח - כך יהיה. מגיעים לשדה התעופה, הוא נוטל את המזוודות והידיים מתחילות לרעוד... וכשהוא עובר דרך המכס אם המוכס יסתכל על הפנים שלו, הוא עוד עלול להתעלף...

הגה"צ רבי שמשון פינקוס זצ"ל על האמונה שמשפיעה על האדם רק כשהוא מחדירה לתוך לבו

למען תספר באזני בנך ובנך בנך (יב)

בתפילה. כל אלו הן מהסוגיות שבלב, והחלק היותר מעשי של אמונה מתבטא בעיקר בתפילה. אדם שידוע שיש בורא עולם, מדבר איתו וסומך עליו.

"אמונה ובטחון" הוא מהנושאים היסודיים והעמוקים יותר. ענין האמונה בכלל, והשייכות שלנו להשי"ת, מתבטאים בכמה מישורים: אמונה, אהבה, יראה, וכמו כן

והנה, כולנו מאמינים ויודעים שיש השי"ת. בענין זה לא קיים מצב של "מצות אנשים מלומדה", כי במציאות, מי שבלבו אינו מאמין - ברור מעל לכל ספק שהוא יפסיק לנהוג כיהודי שומר תורה ומצוות. השאלה היא רק כמה גדולה אותה אמונה בהשי"ת הנמצאת עמוק בתוך תת ההכרה שלנו. בדיקת דרגתנו בענין זה היא בעיקר בתפילה ובבטחון. והאמת היא, שמהתבוננות במצבנו במידת בטחון עולה לנו תמונה עגומה מאוד בכל נושא האמונה.

אתן לכם דוגמא מאוד מוחשית: ישנו אדם שמסתובב בעולם. ובמסגרת נסיעותיו התכופות לחו"ל מתבקש הוא ע"י ידידים שיקנה עבורם כל מיני מכשירי חשמל, כי שם מחירים זול יותר. דא עקא, שבכניסה לארץ עליו לעבור דרך המכס כששתי מזוודות עמוסות בידיו...

שמונה או עשר שעות הטיסה מנוצלות על ידו לעבודה על מידת האמונה והבטחון. הוא מחזק את עצמו שהכל מן השמים, שום אדם אינו יכול לקבוע עבורו דבר, ואם הקב"ה רוצה שיצליח - כך יהיה, והרי סוכ"ס הכל נעשה לשם שמים, הסחורה לא מיועדת עבורו אלא עבור אחרים וכו'. וכך הוא מרגיע את עצמו - אמונה, אמונה, אמונה.

מגיעים לשדה התעופה

מגיעים לשדה התעופה. הוא נוטל את שתי המזוודות, והידיים מתחילות לרעוד... וכשהוא עובר דרך המכס אם המוכס יסתכל על הפנים שלו, הוא עוד עלול להתעלף... רבש"ע! היכן היא אותה אמונה שהוא התחזק בה כ"כ הרבה שעות ?? הכל טוב ויפה עד שמגיע למעשה!

עוד דוגמא מוחשית לכך היא כשעוצר אותך שוטר בכביש. הרי סוכ"ס הוא לא ישלח אותך לסיביר, במקרה הגרוע ביותר הוא יתן לך קנס. אבל ההרגשה - פשוט נוראה, פחד פחדים!

כשמגיעים להכרה ולידיעה שיש השי"ת, חשוב ביותר לא להסתפק בידיעה בעלמא, אלא לדאוג שהשי"ת יהפוך עבורנו בכיכול למוחשי ואמיתי, כמו כל מציאות מוחשית אמיתית שקרובה למציאות שלנו. זהו קנין שעלינו לקנותו!

בעיקר נוגע יסוד זה לתפילה. מדברים הרבה על "כוונה בתפילה". הבה נתבונן מה פירושו של מושג זה.

בשעה שישבתי אצל גביר והצגתי לפניו את הענין

לכל אחד מאתנו מזדמן מדי פעם לבקש טובות מחברים. בזמנו הקב"ה זיכני לשמש תקופה מסוימת כמשולח לשיבות. בתקופה זו הייתי עומד לפני עשירים גדולים ומבקש מהם כסף עבור המוסד שנשלחתי על ידו. והנה בשעה שישבתי אצל גביר והצגתי לפניו את הענין שלשמו באתי אליו, היכן היה הריכוז שלי? ברור שכולי הייתי מרוכז בבעיה שלי, ובאישיות שלו. הרי יושב כאן מולי אדם שיש לו יכולת לעזור לי ועלי למצוא את הדרך המתאימה לרתום אותו לעזרתי.

לאדם יש חולה בביתו רח"ל, ובתפילתו הוא פונה להשי"ת וצועק "רפאנו ה' ונרפא", או דוגמא נוספת: מצבו הכלכלי קשה. אין פרנסה הצ'קים חוזרים וכו', והוא מבקש מהקב"ה "ברך עלינו ה' אלוהינו את השנה הזאת" וכו'. במצבים כאלו, יתכן שכל הריכוז שלו נתון בחולה או במצבו הכלכלי, והוא כלל אינו מדבר להשי"ת. כל ענין הכוונה בתפילה אצלו הוא: "אני צריך!" קצת כוונה היא "אני צריך קצת" והרבה כוונה היא "אני נורא צריך"... עלינו להבין כי זו אינה תוספת של כוונה בתפילה, זו תוספת של ריכוז במה שהוא צריך. אם כן, יכול אדם להתפלל תפילת שמו"ע, ולכוון כל מילה: "אתה חונן לאדם דעת ומלמד לאנוש בינה" - רבש"ע, אני עם הארץ, לא יודע כלום. עוזר לי ללמוד תורה. "השיבנו אבינו לתורתך" אני צריך גם לעשות תשובה. "סלח לנו" - אני זקוק נואשות לסליחה ומחילה... וכך, לאורך כל הדרך כוונתו בתפילה היא: "אני צריך, אני אני ואני", ובעצם, הוא לא דיבר כלל עם השי"ת!

המובן הנכון של כוונה הוא, לדעת שאתה מדבר עם אלוקים חיים. ישנו ריכוז של עולם, שעומד לפניך, כל הכסף אצלו, הרפואה אצלו, הוא כל יכול. רק תדבר אתו, תבכה ותתחנן לפניו - והוא יתן לך! כל הריכוז שלך בשעת התפילה צריך להיות איתו. "קצת כוונה" פירושה: "רבש"ע, אתה רופא חולי עמו ישראל". הרי יש לך בעולם ארבעה מיליארד איש. אינך יכול, רבש"ע, לתת לי קצת רפואה? ו"הרבה כוונה" פירושה: "רבש"ע, אני לא אעזוב אותך כי אני כ"כ אוהב אותך, ואתה הרי כ"כ אוהב אותי, אתה אלקים שלי, א"כ אנא ממך, תן לי רפואה".

זוהי כוונה - הריכוז עם השי"ת בתור א-ל חי וקיים, ריאלי, אמיתי, וככל שגדלה אצל אדם הכרה זו, הרי שהוא מכין יותר בתפילתו.

דבר זה לענ"ד הוא מה שחסר לנו בדורנו יותר מהכל. כידוע, ישנו מושג של ירידת

הדורות. מאידך, פעם היו עמי הארץ שלא ידעו כלום, ואעפ"כ אמונת ישראל היא שמדרגתם עולה על מדרגתנו באינסוף דרגות. במה הם היו יותר גדולים מאתנו, והרי מתוכם היו גם כאלו שלא ידעו קרוא וכתוב?

התשובה היא, שדוקא בנושא האמונה טמונה היתה הגדלות שלהם. אצל יהודי מדורות קודמים השי"ת היה כביכול כמו השכן ממול, וכמו שמשדלים לא להרגיז את השכן או את השכנה, כי הרי פוגשים אותם כל יום ולא נעים לתלות כביסה באופן שהיא תטפף על הכביסה של השכן מתחת - כך ישנו השי"ת שהוא חי וקיים וקרוב אלי.

כך היה נראה היהודי הפשוט ביותר של פעם, וכשירדו הדורות, מידת התפיסה המוחשית שלנו כלפי השי"ת ירדה אף היא.

זוהי השאיפה שלנו בענין האמונה: להשיג את התפיסה המוחשית והתחושה האמיתית והפשוטה במציאות השי"ת.

יש מושג הנקרא 'מענטש', אדם. אדם הוא זה שמשמש בכלים האנושיים שלו, מסתכל על האמת במבט פשוט, ריאלי.

מהי באמת אותה 'אנושיות'?

אומר הרמב"ם (הל' שמיטה ויובל): "והלך ישר כמו שעשהו האלקים". כשילד נולד, השכל שלו מוגבל, ומדוע הקב"ה עשה כך? - כי אנחנו, כל אחד מאתנו, כבר משוכנעים מהשקר של עולם החשון. התרגלנו שהעניינים קובעות את המציאות, האוזנים קובעות את המציאות. חוש הטעם קובע את המציאות. וכיון שכך, קשה לנו להגיע לידיעת האמת, כי את השי"ת לא ניתן לראות בעיניים, לא לשמוע באוזניים ולא להרגיש בחוש המישוש. צריכים לשם כך כלים אנושיים! אבל ילד, כשאומרים לו בכזו פשטות - יש בורא לעולם, הוא מבין זאת כדבר מובן מאלי! איך יכול להיות אחרת?! ואם אנחנו נהיה בבחינת 'ילדים', נזרק את כל ההשפעה החיצונית שכביכול ישנם חושים אחרים שקובעים חוץ מחושים אנושיים - נחוש את מציאות הבורא בעולם.

צריכים לחזור לאנושיות, לפשטות של ילד. כל זמן שלא הגיע לגיל שלוש-עשרה, הילד עדיין אינו נחשב אדם, אין לו דעת. בהגיעו לגיל שבו הוא מקבל על עצמו עול תורה ומצוות, הוא נעשה "בן אנוש", הוא מקבל את התכונה הנקראת "אנושיות".

השאלה היא מהי ההגדרה של 'מענטשקייט' - אנושיות.

הבהמה נהנית מאכילת עשב, והוא נהנה מחסדים

ישנם אנשים המשוכנעים שמי שיודע לבעוט היטב בכדור הוא בן אדם... יש החושבים שללא שמיעת מוזיקה אדם פשוט ביזבז את כל חייו, ורבים אחרים סבורים שצבירת ממון רב היא משאת חייו של האדם עלי אדמות...

יש גם אנשים החושבים שרק חסד מבטא אנושיות. רק אם הנך נהג אמבולנס והגעת לאיזו תאונה והצלת חיים - אתה 'מענטש', ואם לא, החיים שלך מבוזבזים...

לאמיתו של דבר ההגדרה של האנושיות היא אחת. שלמה המלך אמר: "כי האלוקים בשמים ואתה על הארץ" (קהלת ה, א) - ישנו מרחק עצום בין אלוקים ואדם, ו"בן אנוש" הוא בריה שיש לה את הכשרון והאפשרות להתקשר אל האלוקים. זהו "אדם", ואין שום הגדרה אחרת!

אדם שעושה את כל החסד שבעולם, צדיק יסוד עולם, אך עדיין לא תפס את הקשר עם בוראו - בינו ובין בהמה אין כלום, ואני אומר זאת עם כל האחריות! הבהמה נהנית מאכילת עשב, והוא נהנה מחסדים. "אדם" פירושו בריאה שיצרת קשר עם השי"ת, וקשר זה נעשה ע"י דיבור, שהאדם הוא "מדבר" - בתורה ותפילה, תקשורת עם השי"ת.

מה פירוש המושג להתקשר עם אלוקים?

נבאר את הענין עפ"י משל. אדם יושב בקצה האחד של החדר וחבירו בקצה השני, ויש ביניהם וילון. כאשר אחד מדבר אל השני והוא יודע שחבירו שומע אותו, והוא יודע גם שחבירו יודע שהוא יודע על כך שהוא שומע אותו, הריהם קשורים אחד עם השני.

זהו גם עניינה של התקשורת שאדם מתקשר עם בוראו. הוא מדבר אל האלקים: "אתה, רבש"ע, 'חכו ממתיקים וכולו מחמדים', אתה א זיסע טאטע", והוא יודע שהאלוקים שומע אותו. אם אתה מדבר אליו - לא שייך שלא ישמע. והוא יודע שאתה יודע שהוא שומע. ואתה יודע שהוא יודע שאתה יודע שהוא שומע. כך נוצרת תקשורת ביניכם, ובזה אתה נעשה "אדם", במובן הפשוט!

(קטעים מהספר 'נפש שמשון' - שערי אמונה - לע"נ מרים בת' שמשון דוד)

האמת שאנחנו לא כל כך מבינים את זה, אבל ברוסיה כל הסיפור הזה של יום הולדת זה עסק שלם. אצלם אחד שיש לו יום הולדת יכול לעשות מסיבה משפחתית גדולה שנמשכת יומיים, ואם זה יום הולדת 'עגול' של גיל 30 או 40 או 60 וכדו', הם עושים אפילו חגיגה שנמשכת ארבעה ימים

מזכה הרבים הרב יוחנן בריזל, מספר על הפעילות ברוסיה ועל הדרשה הנפלאה שהכין לכבוד מסיבת יום ההולדת של סאשה בן ה-60

אליעזר (לייזר) רוט

אלא להבדיל גם לעמים אחרים. הם מחקו את כל המושג של 'דת' בתקופת שלטונם, ולא נתנו לאנשים לחגוג סוכות ופורים ופסח.

"מה הם כן נתנו לחגוג? יום הולדת! ולכן הציבור התחיל לעשות עסק מימי ההולדת. את כל הרצון לחגוג הכניסו ביום הולדת, במקום לחגוג את חג הפסח חגוג יום הולדת לאבא ובמקום חג הסוכות יום הולדת לאמא, ובמקום פורים יום הולדת לסבתא וכן על זה הדרך.

"לכן, כשאנחנו יושבים פה וחוגגים את יום ההולדת של סאשה שנהיה בן 60, זה בעצם תמצית של כל חגי ישראל שמונחים פה בחגיגה הזאת."

ראיתי שהציבור מאוד נהנה מההסבר שלי, זה התקבל אצלם בהבנה, ואז הוספתי שורת מחץ: "אבל אתם יודעים ידידי? סטאלין קאפוט! הוא מזמן מזמן מת, גם לנין מת, וגם חרושצ'וב וגורבצ'וב. אתם יודעים מי עוד מת? הקומוניזם והבולשביזם, אין כבר קג"ב אין יבסקציה, אין שום רדיפה.

"אתם כבר יצאתם משלטון הקומוניסטים, עכשיו השאלה היא אם הקומוניסטים יצאו ממכם! האם השתחררתם מכל מה שהם לימדו אתכם ואת אבותיכם במשך עשרות שנות שלטון, או שאתם שוב אנשים חופשיים להכיר את היהדות בלי פחד, ולשמור את מצוותיה כמו שיהודי צריך להתנהג?"

כשסיימתי לדבר שררה דממה בחדר. הם היו קצת בהלם מהסגנון הישיר שבו דיברתי אליהם. חתן היום הולדת, סאשה, קם ממקומו, ניגש לחדר הפנימי ויצא כשבידו חנוכייה ישנה, וזוג תפילין.

התפילין היו ישנות אבל שמורות היטב. הבתים היו פתוחים כי הוא רצה לבדוק מה יש בתוך ה'קופסאות' האלו. ראיתי שהפרשיות היו בכתב מאוד יפה, אמנם יצטרכו לתקן אותם אם ירצו להשתמש בהן שוב, אבל ניתן לראות שהתפילין היו מאוד מושקעות ויקרות. הוא אמר לי שאת אלו הוא קיבל בירושה מאביו המנוח, שהיה שומר מצוות. הבן שלו, שהביא אותי לאירוע, נתן לאביו את הכיפה שלו, והוציא את זוג התפילין החדשות שלו. סאשה הניח תפילין לכבוד יום ההולדת ה-60, הוא אמר שזאת לא הפעם הראשונה שהוא מניח תפילין, אבא שלו הניח לו בבר מצווה וגם לאחר מכן הוא הניח כמה פעמים, אבל זה כבר לא קרה הרבה מאוד שנים.

לאחר מכן סיפר לי הבן, שההתעניינות בשמירת המצוות תפסה גם את שאר בני המשפחה, וכשהשאלה הזאת ששאלתי אותם, אם הם כבר הוציאו את החינוך הקומוניסטי מהלב שלהם, תפסה אותם מאוד חזק, ב"ה.

אוי ואבוי אם אשתי תשמע שפסח מתקרב

אנשים שואלים אותי כל הזמן, מה אני עושה ברוסיה. הרי כל היהודים שהיו שם כבר עלו לארץ, ופה בארץ לא עובדים איתם מספיק כדי לקרוב לתורה, המעט של המעט שנשארו שם, מה יהא עליהם?

אז קודם כל אני אספר לכם שברוסיה יש עוד מאות אלפי יהודים, ואדרבה, הטיפול בהם דחוף יותר, כדי למנוע התבוללות רח"ל. לא זו בלבד, אלא שגם בארץ יש פעילות, ויש לא מעט בעלי תשובה ב"ה, אבל אני מרגיש שברוסיה ובאוקראינה קל יותר לעבוד איתם, כי הם באים בלי דעות קדומות, התקשורת שם לא מכניסה להם שטויות לראש נגד החרדים, כל מה שצריך זה רק לגרום להם להתעניין בהיסטוריה שלהם, ביהדות, וברגע שמגיעה התעניינות, כבר יש עם למי לעבוד.

ואסיים בדרך צחות...

בשבוע של פרשת 'שמות', אחרי שחזרתי לארץ, כבר התחלתי לעשות מגבית לטובת מימון הפעילות של פסח. שאל אותי אחד מהאנשים כבר פסח? אנחנו עדיין בחודש טבת, איך הגעת לפסח? אמרתי לו "כבר קוראים פרשת שמות, אנחנו כבר עומק במצרים, וזה אומר שתיכף מגיע פסח, חג הגאולה..."

אותו יהודי הוציא מהכיס שלו שטר של 200 שקלים, ומיהר לתת לי לפני שאתחיל להאריך בהסברים: "די די, אל תגיד את זה בקול, אוי ואבוי אם אשתי תשמע שפסח מתקרב, אני אתחיל לסבול כבר מעכשיו..."

בפרשת בא, יש דבר מעניין מאוד. אנחנו רואים שהתורה מספרת שבני ישראל יצאו ממצרים: "ויהי בעצם היום הזה יצאו כל צבאות ה' מארץ מצרים", ולאחר כמה פסוקים כותבת התורה פעם נוספת: "ויהי בעצם היום הזה הוציא ה' את בני ישראל מארץ מצרים על צבאותם".

על פניו יש כאן כפילות, בני ישראל יצאו ממצרים והקב"ה הוציא אותם ממצרים. וכי הם יצאו פעמיים, או שנגיד שקודם הם יצאו ואחר כך ה' הוציא אותם? מה הפשט פה. אפשר אולי לומר שהפשט הוא כזה. לפעמים אנחנו רואים אדם שהתגורר במקום מסוים עם תרבות מסוימת, ואחרי שנים רבות הוא יצא משם ועבר למקום אחר, אבל התרבות שהוא רכש באותו מקום, מלווה אותו גם לאחר מכן. יש אפילו פתגם כזה שאומר שאפשר להוציא אדם מהשכונה אבל אי אפשר להוציא את השכונה מהאדם. אותה השכונה בה גדל ממשיכה ללוות אותו כל ימי חייו. בני ישראל גרו במצרים במשך 210 שנים, אנחנו יודעים שהם לא שינו את שמם ואת לבושם ואת לשונם, אבל בכל זאת, המקום משפיע על יושביו, ולכן כשהם יצאו ממצרים התרבות הזאת שהם רכשו במצרים יצאה יחד איתם, לכן בא ה' והוציא אותם ממצרים, הוא הוציא אותם לא רק מארץ מצרים, אלא גם מתרבות מצרים ומכל מה שהם למדו שם, ולאחר מכן בא הצינוי "כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו", למה לא "כמעשה ארץ מצרים אשר עברתם בה"? כי במצרים הם היו 210 שנים וספגו ממנה תרבות, הקב"ה הוציא אותם ממנה ואמר להם שלא יחזרו לאחור, כמו שהורה להם שהמלך לא ירבה לו סוסים כדי שלא להשיב את העם מצרימה - שלא יחזרו לשם לא באופן פיזי ולא באופן תרבותי.

כמובן שהסכמתי, כי אני לא מוותר על אף הזדמנות

ב"ה זכיתי להיות בשבועות האחרונים ברוסיה, כדי להמשיך את הפעילות לזיכוי הרבים, להרבות פעלים לתורה ולתעודה.

באחד הימים בא אלי סטודנט שלומד באוניברסיטה הסמוכה למקום הפעילות שלנו, ומרבה להגיע לשיעורי תורה, הוא ממש ירא שמים ומתקדם מאוד יפה בלימוד התורה ובקיום המצוות. אני מאמין שהוא עוד ימצא את עצמו בישיבה בתוך שנה או שנתיים, ויקים בית יהודי חרדי לכל דבר ועניין.

אותו סטודנט סיפר לי שאביו חוגג את יום ההולדת ה-60 שלו, והוא מבקש שאני אבוא לומר שם כמה מילים, כדי לכבד את אבא שלו, וכדי שהמשפחה שלו תראה מי זה האיש שמקרב אותו ליהדות. כמובן שהסכמתי, כי אני לא מוותר על אף הזדמנות לשבת עם משפחה יהודית ולדבר איתם קצת דיבורים של אמונה ואידישקייט. האמת שאנחנו לא כל כך מבינים את זה, אבל ברוסיה כל הסיפור הזה של יום הולדת זה עסק שלם. אצלנו במשפחות רבות בכלל לא עושים מזה סיפור, ואם כן, מתכנסים לחצי שעה או שעה מסביב לשולחן ועושים מסיבה קטנה, אבל אצלם אחד שיש לו יום הולדת יכול לעשות מסיבה משפחתית גדולה שנמשכת יומיים, ואם זה יום הולדת 'עגול' של גיל 30 או 40 או 60 וכדו', הם עושים אפילו חגיגה שנמשכת ארבעה ימים. כמובן שמהשפחות יותר קטנות, שני הורים ו-שניים או שלושה ילדים ככה שזה לא אומר שיש להם כל יומיים מסיבה...

בכל אופן חשבתי לעצמי מה אני יכול לומר ביום הולדת? הרי אני לא יכול לבוא סתם ולדבר איתם על שמירת שבת וכשרות בלי קשר ליום הולדת. זה צריך להיות קשור אישית.

התפללתי לקב"ה שייתן לי את הרעיון הנכון לדבר עליו, וב"ה נפלה לי הברקה. הגעתי לשם, ואמרתי להם שאני רוצה לגלות להם סוד: "אנחנו יושבים כאן עכשיו אחרי חנוכה, אבל דעו לכם שהמסיבה הזאת היא גם מסיבת חנוכה, וגם מסיבת פורים, וגם מסיבת פסח ומסיבת שבועות ומסיבת סוכות ושמחת תורה ומסיבת ראש השנה ויום כיפור..."

הם הסתכלו עלי כתרנגול בבני אדם. על מה אני מדבר. מה הקשר בין מסיבת יום הולדת למסיבת פורים או חנוכה? ואז הסברתי להם: "אתם יודעים שכאן ברוסיה יש תרבות של 'עסק גדול מאוד' מימי הולדת יותר מכל מקום אחר בעולם, אתם יודעים למה?"

מה הם כן נתנו לחגוג? יום הולדת!

"כי הקומוניסטים ימח שמם, ביטלו את כל החגים והימים הטובים, לא רק ליהודים,

אני חייכתי באושר וסיפרתי לו את כל הסיפור, וסיימתי, הרי אתה מבין ר' שמואל שבסך הכל את כל העניין סיבב מסבב כל הסיבות כדי שאני אוכל לשמוח בשבת, ואתה היית שליח לכך שאזכה להשלים את הקפדתי לכבד את השבת בביתי בהידור

אספר מתוך תחושה של 'ודברי נפלאותיך אשיחה', סיפור אישי של השגחה פרטית

מאת: הרב צבי גטקור

שאינ לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שיאמין שכל דברינו ומקרינו כולם ניסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם. (רמב"ן סוף הפרשה).

מהאדים..

לא נותר הרבה מה לעשות במצב הזה, ועל כן פניתי אל בית המרחץ. ה'מקווה' השכונתי היה גדוש, הוא היה מואר מהגנרטור, והמים מתחממים בו בגז, כך שמצב הדברים הביא לכך שכולם ללא יוצא מן הכלל שמו פעמימה אליו, בפתחו שמעתי איש שואל את רעהו, אולי אפשר להשים אצלכם את החמין שלי, הלא מדובר שככל הנראה נשאר בשבת בלי חשמל, וכולי דיונים ערים על ההתמודדות הצפויה. בתוך כל ההמולה, לפתע נכנס בעל ה'טמבור' השכונתי, והודיע כי הוא השיג כמוות של בלעך לשבת, הוא כעת נוסע להביא את זה משכונה קרובה, כל המעוניין יחכה לו ע"י החנות בעוד 20 דקות.

עיני אורו, שמחה מילאה את ליבי, תודה ה'! יש לי בלעך לשבת! הזדרזתי ומיהרתי לסיים את ענייני, ואצתי לכיוון חנות כלי הבית, שם על ידי הדלת השתרך תור ממותנינים, קיוויתי שייגיעו מספיק כדי שגם אני אוכל לקנות, ואכן לאחר דקות בודדות יצא מרכב מושלג בעל החנות, משתרך במגפיו בברד הכבד, ובידיו כמוות נכבדה של 'בלעך'. כולם לקחו כפי מידות הכירים שלהם, ובעל החנות הודיע שעקב הפסקת החשמל הוא לא יכול לקבל תשלום, כי הקופה נעולה, ולכן נא לבוא לשלם ביום ראשון.

הלכתי לביתי, שמח וטוב לב, נרגש מההשגחה הפרטית, כשבדיק נפל החשמל, ובדיק בזמן הגעתי אל המקום בו נודע כי יש אפשרות להשיג, וב"ה בדיק היה מספיק וגם אני קניתי.

והנה, מעט לקראת השבת חזרה החדווה לשכונה, החשמל חזר, בכל הבתים מיהרו לסיים מה שאפשר, ושבת פרשה את כנפיה.

ביום ראשון בצהריים הת'יצבתי בחנות וצרור הכסף ביד, ניגשתי אל ר' שמואל בעל החנות, והודיתי לו, ושלשלתי לידי את עלות ה'בלעך', בעל החנות השיב כנגדי, ב"ה סו"ס אחד משלם, 'מה אתה סח ר' שמואל' נרעשתי ושאלתי 'וכי אנשים לא שילמו לך?'

לא, השיב ר' שמואל, אף אחד חלילה לא שכח לבוא הנה היום, כולם יראים ושלמים, אבל אחד אחד באו, ואמרו כי הלא באמת הרי אין להם צורך בזה, וביקשו אם אוכל להתחשב ולאפשר להם להחזיר ולא לשלם..

האמת אמר ר' שמואל, חושבני שמן הדין לא רק שאיני צריך לקבל חזרה את המוצר, עוד צריכים להודות לי שהסכמתי להתאמן בקור ובערב שבת, ואף לא ביקשתי על כך תוספת תשלום. אבל לא עמדתי בבקשתם, ומכיוון שאישרתי להם הרי כולם החזירו לי את המוצר אחר כבוד, ואני חש שטרחתי לחינם, לכן אני שמח שלפחות אחד כן משלם לי.

אני חייכתי באושר וסיפרתי לו את כל הסיפור, וסיימתי, הרי אתה מבין ר' שמואל שבסך הכל את כל העניין סיבב מסבב כל הסיבות כדי שאני אוכל לשמוח בשבת, ואתה היית שליח לכך שאזכה להשלים את הקפדתי לכבד את השבת בביתי בהידור, מגלגלים זכות ע"י זכאי, וללא ספק שכרך רב מן שמיא.

דברי הרמב"ן המפורסמים הללו, כפי שהוא מעיד הם יסוד כל התורה כולה. ההתבוננות ושימת הלב לכך שכל מקרינו ומעשינו אין בהם טבע ומנהג העולם, היא יסוד האמונה, וההתבוננות הזו מובילה את האדם ליראת השמים, לאמונה חושית בשכר ועונש.

כל כך הרבה אפשר לספר ולהלל, בנושא זה של כל מקרינו הרי הם ניסים. לפיכך אספר מתוך תחושה של 'ודברי נפלאותיך אשיחה', סיפור אישי של השגחה פרטית. ה'בלעך' ההוא שעליו אני עומד לספר לכם, משמש אותי כבר שנים רבות, והוא נראה בהתאם, אבל הוא חביב עלי ביותר, כי הוא לא סתם עוד 'בלעך', אלא מתנה לשבת שנשלחה אלינו במיוחד מנותן השבת.

הייתה זו השבת הראשונה שלנו בבית, יום שישי שחל בו 'בטבת, זמן שפחות מתאים להתארח בו, ולכן מתחילת השבוע התחלנו בהתארגנויות לשבת, שהרי אין דומה עריכת קניות לשבת רגילה לקניות 'לשבת ראשונה', כוסיות לנרות שבת, בשמים ונר להבדלה, וכו', בין שאר הקניות פניתי לחנות תאורה וקניתי תאורת חדרים, באותה התקופה מחממת שלא שהיתי בבית בשבתות, בתי לא היה מחובר למערכת חשמל מהודר, ומאחר ואנו משתדלים בס"ד שלא להנות בביתנו מחילול שבת, קניתי תאורה שתאיר את הבית בלילה. הקניות הללו היו הוצאה גדולה בשבילינו, אך ע"ז הרי נאמר לזו עלי ואני פורע, ואכן קנינו את כל הנצרך בשמחה, צחצחנו את הבית, הברקנו את הפמוטות והגביע, התבשילים כבר מוכנים מאמש שהלא ביום שישי לא היה אפשר לטעום ולתקן אותם, והנה כבר חוזרים ממנחה גדולה.

אך בחזור ממנחה נזכרתי במשהו חשוב, נכנסתי לביתי, ואמרתי באכזבה עמוקה, יש משהו חשוב ששכחנו לקנות, 'בלעך לשבת', נאלץ להשתמש בפלטה החשמלית. רק התחושה של לאכול לאור מעומם משהו אוכל שהתחמם בחילול שבת, עוררה בי תחושה כמוצה לגמרי..

במאמר המוסגר היום לאחר לימוד ההלכה היטב אני כבר יודע כי יש מגוון פתרונות כשאין כיסוי פח לכיריים, אבל אז לא ידעתי, עוד סיבה וסימן לחובה והזכות ללמוד הלכות שבת.

והופס החשמל נפל

עוד המילים והתחושות מתערבלות, והופס החשמל נפל.

בחוג התחוללה סערה של ממש, ברד ופתיי שלג מעורבים זה בזה, נערמו על הקרקע, רוחות זעף נשבו בעוצמה, והנה זה בא, עמוד החשמל המרכזי בשכונה נפגע, ואלפי משפחות נשארו, בלי מים חמים לרחיצה, תנורים לחימום ולהכנת המאכלים, וכל השאר, ער"ש בלי חשמל על כל המשתמע... בירורים מהירים עם חברת החשמל העלו כי מזג האוויר הסוער גרם לתקלות נרחבות וספק גדול אם יספיקו לתקן את הנזק לפני כניסת השבת.

בחוג כמובן עננים כהים אפורים, והבתים חשוכים, בכ"ז לא הדלקנו את תאורת החירום שמיועדת ללילה, הדלקנו נרות קצת, וחיממנו מים על הגז כדי שהבית יתחמם

רב נאצל מדורות קדומים

אוצר זכרונות, עובדות והנהגות ממסכת חייו של אחד מפארי הרבנים בארץ-הקודש למעלה ממש
עשורים, צדיק בדרכיו וחסיד במעשיו,

הגאון הגדול רבי יצחק יחיאל יעקובוביץ זצ"ל

רבה של הרצליה

יריעה מיוחדת לרגל יום השנה השישי להסתלקותו – ג' שבט תשע"ט

מאת: הרב בנימין לוין

מהמלחמה הנוראה שפרצה כמה שנים
מאוחר יותר.

עם הגיעו ארצה נקשר מיד עם גדולי
ירושלים, מרנן הגאונים: מהרי"ץ דושינסקי
זצ"ל, רבי זעליג ראובן בענגיס זצ"ל, רבי
שמשון אהרן לופיאנסקי מטעפליק זצ"ל,
רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל, רבי עקיבא סופר
מפרשבורג זצ"ל, רבי דוב בעריש ווידענפלד
מטשעבין זצ"ל, האדמו"ר הרה"ק רבי אהרן
מבעלזא זצ"ל ועוד. חברי קהילת 'חורב'
בירושלים, שהיווה בית הכנסת חשוב של
יוצאי אשכנז, הכתירוהו לרבם ומורה-דרכם.
כן מייסדי ישיבת 'קול תורה' בירושלים -
הגאון רבי יחיאל מיכל שלזינגר זצ"ל והגאון
רבי ברוך קונשט זצ"ל הזמינוהו לכהן כר"מ
בישיבה, בה שימש במשך למעלה מחמש
עשרה עד לפטירתו בדמי ימיו בשנת ה'תש"ז,
ביום ז' לחודש מנחם-אב תשט"ז.

רבי יצחק יחיאל עלה יחד עם אביו לירושלים
בהיותו כבן חמש. כבר אז ניכרה בו יראת-
שמים וזכות-לב מיוחדת. מסופר שבדרכם
מגרמניה לארץ-ישראל, כשירדו לבטן
האוניה, לפתע הבחינו משפחת יעקובוביץ
כי יצחק יחיאל הקטן איננו. לאחר חיפושים
הוא נמצא עומד על סיפון האוניה למעלה
כשידו מונחת על ראשו ומביט בדאגה לכיוון
המים. התברר כי נפלה לו הכיפה לתוך המים
וסירב לזוז ממקומו ללא כיפה לראשו...

בירושלים הוא התחנך על ברכי המסורת
של יהדות אשכנז המפוארת, כשאביו ואמו
משקיעים בו הרבה כוחות לגדלו על מבועי
התורה ויראת-שמים ולהנחילו טעמה וצוף
נעמה של תורה ועבודה. בשנים ההן הוא
זכה לינוק מאורם ומתורתם של גדולי

של האדמו"ר הרה"ק בעל ה'שפת אמת'
מגור זצ"ל. רבי חיים יוסף התעלה בתורה
ובעבודת ה' בדרכה של החסידות, וקנה את
משנת תורתו אצל הגה"ק הפלאי האדמו"ר
רבי מאיר יחיאל הלוי הלשטוק מאוסטרובצא
זצ"ל. כשמלאו לו לרבי חיים יוסף עשרים
שנים ברח מפולין מחמת חשש הגיוס
והתיישב בפרנקפורט שבגרמניה, שם כיהן

כר"מ בישיבה מקומית וכאחד מחשובי
הרבנים עד למלחמת העולם השנייה. הגאון
רבי גרשון פוזן זצ"ל הדיין דמתא, עמד אז
על גדלותו ובחר בו כחתן לבתו. בשנת
תרצ"ה החליט לעלות לארץ-ישראל עם
בני משפחתו בעקבות אירוע אנטישמי
שחווה ברחובות פרנקפורט, עת הלך לתומו
ברחובה של עיר ושלושה בריונים נאציים
התנפלו עליו, הפילוהו ארצה, היכוהו מכות
הגונות והשפילוהו. אז החליט לעקור מיד
מגרמניה הארורה עם ארבעת ילדיו ולעלות
להתיישב בעיה"ק ירושלים, וכך בס"ד ניצל

מסכת חיים של לימוד

גאון בתורה, צדיק מופלא וענק-רוח היה
רבה של הרצליה הבלתי-נשכח רבי יצחק
יחיאל יעקובוביץ זצ"ל. אישיות רבת-הוד
שהיתה כולה מקשה אחת של מידות
נהדרות; אצילות ורוממות, רוח ונועם, לב
טוב נדיר, וענווה ופשטות העולות על
כולנה. דמות רבנית מדורות קדומים, אשר
במהלך כהונתו - המתפרשת על פני יותר
מששה עשורים - זכה להעמיד את הדת
על תילה בעירו, לעשות נפשות רבות לה'
ולתורתו, ולקרב לבבות ישראל לאביהם
שבשמים. בחכמה ובתבונה מיוחדת של
אדם היודע מתי לגלות חריפות-טבעית-
לעילא ואימתי לפעול באיפוק נרכש. מביתו
הצנוע שברחוב קלישר בעיר - מעונו של
חותנו, רבה הראשון של העיר, הגאון רבי
בנימין מובשביץ זצ"ל - בקעו בעוז במשך
שנים רבות קול תורה, קול תפילה, קול
הוראה, וקול זעקתה של שבת קודש, ווממנו
יצא קרן אורה לעיר כולה.

לרגל יום השנה השישי להסתלקותו
שרטטנו קוים לדמותו המיוחדת בעזרת
רשימות מבני המשפחה הרוממה, זרע ברך
ה', למען ילמדו מדרכיו וממעשיו של צדיק,
לזכרו ולעילוי נשמתו הטהורה.

קורות חייו

רבי יצחק יחיאל נולד ביום ו' באייר תר"צ
בגרמניה, לאביו הגאון רבי חיים יוסף
זצ"ל, בנו של הגה"ח רבי יצחק מאיר זצ"ל,
מהעיירות צ'נסטחוב ואמסטוב בפולין, אשר
נמנה בין חסידיו החשובים והמובהקים

ירושלים אשר אביו היה קשור אליהם בעבותות אהבה והערצה, וכל השנים סיפר בערגה זכרונות ועובדות מהם.

אחותו הרבנית מרת **מרים ארלנגר** ע"ה, אשת-חבר לגאון רבי אברהם זצ"ל, סיפרה כי זוכרת מילדותה שתמיד כשהיו מריבות בין הילדים בבית, היה האח רבי יצחק יחיאל ה'משכין שלום' ביניהם. הוא אף פעם לא היה מעורב במריבות. כבר מילדות היה מרומם יותר משאר בני גילו.

כשהיה בגיל עשר חלה בדלקת פרקים ונאלץ לשהות בבית למשך תקופה ממושכת. הוא סיפר כי באותו הזמן למד בבית לבדו את כל הלכות קידוש החודש עם כל החשבוניות המורכבים שמביא בעל ה'תפארת ישראל' בפירושו על המשניות.

באולפנא רבתי – ישיבת פוניבז'

בשנת תש"ה, בהיותו כבן חמש-עשרה, הצטרף רבי יצחק יחיאל כתלמיד מן המניין בישיבה החדשה אשר יסד מרן הרב מפוניבז' הגאון רבי **יוסף שלמה כהנמן** זצ"ל בבני-ברק חודשים ספורים קודם לכן, וכך זכה להיות חלק מבני החבורה החשובה שנטעו את הגרעין הראשוני של אם הישיבות בארץ-הקודש. עד מהרה הוא קנה את מקומו בישיבת פוניבז' כאחד מבחירה בשקדנותו המופלגת ובעומק-עיונו, וכן ביראתו הקודמת לחכמתו ובמידותיו הנאצלות, וזכה ללמוד בחברותא עם כל האריות שבחבורה שם, הגאוני רבי **יוסף דיסקין** זצ"ל ורבי **יחיאל צוקרוב** זצ"ל, ולהבחל"ח מרן ראש הישיבה הגאון רבי **דוב לנדו שליט"א** ומרן הגאון רבי **ברוך דב פוברסקי שליט"א** ועוד.

יחסי ידידות וחברות חמים במיוחד התקיימו מאז ובמשך כל השנים בינו ובין הגאון הגדול רבי **מרדכי שלמה ברמן** זצ"ל, מי שלימים נהיה בן דודו וכן עמד בראשות ישיבת פוניבז'. בסיסם היה קשר תורני עמוק שנרקם ביניהם מבחרותם. רבי יצחק יחיאל סיפר תמיד על חביבותו הרבה של רבי שלום'קה אצל הרב מפוניבז', ואת הדרשה המיוחדת והנלהבת שדרש הרב בשמחת אירוסיו של רבי שלום'קה שהתקיימה על גג ביתו של מרן ה'חזון איש' זצ"ל. הרב הזכיר שם בקול נרגש בנוכחותו של ה'חזון איש' את הפסוקים שקוראים בהפטרה בפרשת נצבים: "כחתן יכהן פאר וככלה תעדה כליה..."

רבי יצחק יחיאל אף הוא זכה לקרבה

ולחיבה יתירה מהרב מפוניבז', והוא הזכיר תמיד הזכיר את שמו בהערכה ובהערצה מופלאה. היה מספר בגעגועים וברגש מיוחד על ליל הסדר של שנת תש"ח ששהה בישיבה והסב על שולחן הסדר שערך הרב מפוניבז'. לתיאורו, הרב היה נראה באותו לילה כמלאך עם ה'קיסל' שלבש, וסיפר איך שהאחים ברונפמן שהיו ניצולי שואה שוררו לפניו שירים מיוחדים שריגשו את הרב מפוניבז' עד כדי דמעות...

מסופר, שהרב מפוניבז' עמד פעם בראש הגבעה וראה שני בחורים משוחחים ביניהם, והתבטא בפני איש-שיחו: "אתה

רואה את שני הבחורים האלה?! בטוחני שהם מדברים כעת בדברי תורה, שהרי אצלם לא שייך דיבורים אחרים..." היו הם רבי יצחק יחיאל ובן דודו לימים הגאון הגדול רבי **יעקב אדלשטיין** זצ"ל, לימים רבה של רמת-השרון. משהתקרבו אליהם אכן נוכחו לשמוע כי הם משננים את לימודם בעל-פה.

רבי יצחק יחיאל סיפר כי הרב מפוניבז' ביקש ממנו ומאד קבוצת בחורים מהישיבה יום אחד שיסעו לפתח-תקוה הסמוכה לבקר את מרן הגאון רבי **איסר זלמן מלצר** זצ"ל אשר שהה באותם ימים למנוחה לאחר שגובס ברגלו בעקבות נפילה. כשנכנסו הבחורים לחדרו של רבי איסר זלמן חסרו שם כמה כסאות, והבחורים רצו להביא כסאות מהחדר הסמוך, אך רבי איסר זלמן סירב שיביאו ואמר להם: "זוהי מצות הכנסת אורחים שלי... אל תקחו ממני את המצוה..." ולמרות הכאב ואי-הנוחות שנלוו לכל תזוזה הוא קם ממקומו והלך לסחוב בעצמו את הכיסאות לאורחים.

בעודו בחור צעיר בישיבה, העידו חבריו, ניכרה בו יראת-השמים המיוחדת במינה

שהכירו בו כל השנים. לדוגמא, היו מאכלים רבים שהתנזר מאכילתם בשל שאלות וחששות שונות של כשרות והלכה. עד-כדי-כך שמרן ה'חזון איש' זצ"ל שלח פעם לקרוא לו ואמר בנימה של תוכחה: "אני שומע שאתה לא אוכל..." רבי יצחק יחיאל השיב כי הסיבה לכך משום שמביאים בשר מן הקופסאות ולכן אינו אוכל. ה'חזון איש' לא הגיב על כך כלום. בהמשך אמר רבי יצחק יחיאל כי גם את אבקת החלב הוא אינו אוכל מחמת אותה סיבה, אך כאן התערב ה'חזון איש' תוך כדי המשפט והגיב: "אבקת חלב כן תאכל". לימים סיפר רבי יצחק יחיאל שמאז אכל רק פעם אחת ויחידה אבקת חלב כדי לקיים את ציוויו של ה'חזון איש'.

לימים, כשבנו הגאון רבי **בנימין יעקובוביץ** שליט"א נכנס ללמוד בישיבת פוניבז', אחד מעובדי המטבח - יהודי ניצול שואה בשם 'גרוס' - שמע שהוא בנו של רבי יצחק יחיאל ואמר לו: "אני זוכר את אביך היטב כאן בישיבה. כל השנים שהיה כאן מעולם לא אכל בשרי, וכשבשלו ביצים הייתי דואג לו שיקבל ביצה נוספת, ובזכות זה גם אתה תקבל עוד ביצה..."

רבי **משה אולמן** שליט"א מבורו-פארק, אחיו של הגרש"ז אולמן זצ"ל -ראב"ד מודיעין-עילית, שלמד עם רבי יצחק יחיאל בישיבה עד שנת תש"י, סיפר כי הוא היה מהיחידים בישיבה שציציותיו היו בחוץ ולא בתוך הבגדים. כמו כן הוא היה היחיד שישן עם טלית-קטן בלילה.

בשנת תש"ח כשהיה מצור בירושלים, ולא היה שייך לחזור לחג הפסח לירושלים לבית הוריו, סיפר כי קנה נפט ושלח לירושלים עם השיירה שנסעה מידי פעם לירושלים, והוריו הדגולים שלחו לו במסירות מצות לבני-ברק, כי היה ברור שאין אפשרות אחרת ללא המצות של 'בית אבא'. בישיבה היו הרבה מסובים ולא היה מספיק חסה לקיום מצוות מרור בשביל כולם, והלך לחפש מרור בבני-ברק. הוא דפק בביתו של הגאון רבי **שלמה כהן** זצ"ל, תלמידו של ה'חזון איש', ונתנו לו 'חריין' כדעת ה'חזון איש'. אך באותה שנה חל ליל הסדר בשבת קודש ולא היה שייך לטלטל את המרור לישיבה, ולכן הוצרך לאכול את המרור שם בבית ואח"כ חזר לישיבה. לימים כשסיפר זאת לבניו שאלוהו האם נשאר שם גם לאכילת כורך - מצה עם המרור, והשיב שאת המצות לא יכול היה להביא לבית משפחת כהן מחמת הטלטול, וכן את המרור לא היה שייך לקחת לישיבה כיון

המשפחה שזכה לעלות מרוסיה לארץ, ובזכותו עלו גם שאר בני המשפחה. מרן הגאון רבי **דוד פוברסקי** זצ"ל היה אומר על רבי בנימין: "הוא היה צדיק כמו לפני מאה שנה וחכם כמו היום"...

סיפרה הרבנית ע"ה, אשת רבי יצחק יחיאל, כי בתקופה שהיו מאורסים, כשהגיע בעלה החתן לשבת לבית הוריה בהרצליה, במהלך הסעודה שר החתן שיר מסויים, וביקשו ממנו שישיר שוב, נזדעק חמיו רבי בנימין ואמר: "אזינגר האב איך גינומען" ... ["וכי לקחנו חתן משורר"...] .

ליותה אותו בכל צעד ושעל. פעמים רבות כשהיה מזכיר את שמו היה אומר לצאצאיו ולשומעי-לקחו: "אתם בכלל יודעים מה זה 'חזון איש'?!..."

כן היה הוגה ועמל על תורתו. בשנה האחרונה לחייו יצא כרך חדש של חידושים מה'חזון איש', ורבי יצחק יחיאל התיישב להגות בו רצוף מהלילה ועד הבוקר. הוא התפלא אצל בניו מדוע הם לא קנו את הספר - "אתם לא יודעים מה זה 'חזון איש' - אמר להם בבדיחותא. שבועיים לפני פטירתו, אחד מבניו השאיל כרך מספרי

שלא רצה לטלטל. שאלוהו למה הוא לא אכל בבית משפחת כהן מן המצות עבור כורך, והשיב איך אוכל לאכול מצות שלא נאפו אצל האבא. הוא תיאר שכשאכל שם את החריין הוא מאוד השתעל ודמע וממש התבייש, אך גם בתור בחור צעיר כבן שמונה עשרה לא נתן לבושה להפריעו בעבודת השם, שהרי היה יכול להתיר לעצמו לצורך מצוה ובשעת הדחק וכו', אעפ"כ לא התיר לעצמו עיקולי ופשוירי.

בזמן החורף של שנת תש"ז עבר רבי יצחק יחיאל לכמה חודשי חיזוק בשיבת חברון, שם הוא התיידד עם כמה מאריות שבחבורה, כמו הגאון רבי **יעקב בצלאל זילטי** זצ"ל, הגאון רבי **זלמן נחמיה גולדברג** זצ"ל ועוד. רבי זלמן נחמיה סיפר כי באותו זמן חורף נפל דבר בשיבת חברון: רבי יצחק יחיאל היה הבחור הראשון בתולדות הישיבה שהעז לשאול שאלה באמצע ה'שיעור כללי' של ראש הישיבה מרן הגאון רבי **יחזקאל סרנא** זצ"ל בהיכל הישיבה... עד אז רק בפוניבז' היו רגילים לשאול באמצע 'שיעור כללי', אך בחברון לא היה מושג כזה, והיה לפלא בעני כולם. אך בזכותו נשבר ה'טאבו' הזה.

חביבות אצל ה'חזון איש'

בתקופת לימודו בשיבת פוניבז' היה יוצא ובא בביתו של מרן ה'חזון איש' זצ"ל שכידוע האציל מהדוד על הישיבה ותלמידיה, ונקשר אליו ולתורתו כל לב ונפש, וחיבה יתירה נודעה לו ממנו. בדרך-כלל כשהיו נכנסים אל ה'חזון איש' הוא לא היה מרים את ראשו מיד, אך כשרבי יצחק יחיאל היה נכנס אליו ומתחיל לדבר אתו, מיד כששמע את קולו היה מורה לו: "יצחק קענסטו זיצן". [יצחק תוכל לשבת]. ובסוכות האחרון לחיי ה'חזון איש' הגיע רבי יצחק יחיאל להקביל את פניו ברגל, והיה שם קהל רב שצבא על הסוכה מכל צדדיה ובקושי הצליח להידחק ולהיכנס פנימה. ה'חזון איש' היה נתון בשמחה גדולה, מחה כף אל כף והתרונן, אבל כשהבחין בו שנכנס מיד כיבדו לשבת ואמר לו בהומור: "יצחק אומרים בסוכות 'לישב בסוכה', אתה יכול לשבת".

רבי יצחק יחיאל נותר דבוק ומקושר אליו גם לאחר פטירתו. במשך כל השנים, אף בשנתו האחרונה, התאמץ לפקוד את קברו ביום השנה שלו, ושפך שם שיח לישועת הכלל והפרט. במשך כל השנים הוא הזכיר את שמו של ה'חזון איש' בהתרגשות, בסילודין באימה וביראה, ודמותו הגדולה

בריקוד עם מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין זצ"ל

אך מה רב היה הכאב, כאשר בין האירוסין לחתונה, ביום כ"א בכסלו תשי"ג, נלקח המחנות לבית עולמו. אוראז, במקום שתיעצר הפעילות התורנית, נמנו פרנסי העיר, בעצת ה'חזון איש', למנות תחתיו את החתן הצעיר כרבה של העיר הרצליה, כשהוא בשנת העשרים ושתיים לחייו. ה'חזון איש' עודד מאד את מינויו, למרות גילו הצעיר ולמרות שהועידוהו למלא את מקום אביו בשיבת 'קול תורה' בירושלים. הוא הרגיש צעיר מדי, וכן לא למד עדיין הוראה, ובכל זאת ה'חזון איש' לא נתן לו לחמוק. הוא ניהל את כל המהלכים לפרטי פרטים בשביל השגת המינוי, באופן יוצא מן הרגיל. ה'חזון איש' והרב מפוניבז' פעלו אצל ראשי העיר וברבנות הראשית, שיאשרו רשמית את המינוי מטעמם. וכך יחד עם שמחת נישואיו - ביום החתונה של הרב, בר"ח ניסן שנת תשי"ג, התקיימה הכתרתו לרבנות העיר הרצליה, כך שכל בני העיר באו לאחל לו ברכת 'מזל טוב' בכפליים. ההכתרה התקיימה בליל ראש חודש ניסן תשי"ג בחצר 'בית יעקב' ממול

ה'חזון איש' על מסכת קידושין ורבי יצחק יחיאל הגיב לו בהחלטיות: "חזון איש לא משאילים, חזון-איש קונים!"...

חתן בבית משפחת מובשוביץ המפוארת

בהגיעו לפרקו נלקח רבי יצחק יחיאל כחתן לבתו היחידה של הגאון רבי **בנימין מובשוביץ** זצ"ל. השדכן היה הדוד הגאון רבי **יצחק יהודה ברמן** זצ"ל, חתנו של הגאון רבי **מרדכי שלמה מובשוביץ** זצ"ל, והאירוסין התקיימו בביתו שבתל-אביב. רבי בנימין שימש כאב"ד העיר קניזיץ ברוסיה, בה מילא מקום אביו רבי מרדכי שלמה מובשוביץ זצ"ל, שנשא את כתר הרבנות כיובל שנים. לאחר עלותו ארצה בשנת תרצ"ג, נתמנה לכהן כרב המושבה 'הרצליה', ומיד יסד בה בית ספר תורני שהיה כמעט הראשון ביישוב החדש, ובה נודע בפעולותיו הכבירות למשגב. ראש הישיבה מרן **הגר"ג אדלשטיין** זצ"ל סיפר שדודו רבי בנימין היה הראשון מבני

בית הרב מהרצליה, בהשתתפות רבותיו הרב מפוניבז', והמשגיח הגה"צ רבי אליהו אליעזר דסלר זצ"ל ועוד..

בתקופה ההיא שלאחר פטירת חותנו, בין האירוסין לחתונה, ישב רבי יצחק יחיאל למעלה משש-עשרה שעות ביממה ולמד את כל ההלכות הנדרשות כדי שיוכל לפסוק ברבנות העיר. הוא עמל על כך בצוותא עם בן-דודו הגאון רבי אליהו מישקובסקי זצ"ל [שאף הוא מונה בחתונתו למלא מקום חמיו הג"ר מרדכי שמואל קרול זצ"ל ברבנות 'כפר חסידים']. כל יום בצהריים אחרי שרבי אליהו היה חוזר לכפר-חסידים ממסירת השיעור בשיבת 'כנסת חזקיהו' שבמושב 'זכרון יעקב' [בחיי הגאון רבי נח שימעונוביץ זצ"ל עדיין היתה הישיבה ב'זכרון יעקב' ואח"כ עברה הישיבה לכפר חסידים] למדו יחד בבית הכנסת המקומי. עד שרבי אליהו הגיע היה רבי יצחק יחיאל לומד בביהכ"ס לבדו במשך כל שעות לפני הצהריים. הוא סיפר כי לפעמים באמצע לימודם היתה מגיעה אשה עם עוף חי לשאלה על הכשרות וכן שאלות של מראות הדמים, וכך עשה אצלו שימוש חי.

בכתר הרבנות

מאז יום נישואיו, נתמנה לשבת על כסא חותנו הגדול, וכשישים ושש שנה ברציפות ניווט את העיר ביד רמה בכל תחומי הרבנות, והעמיד את הדת על תילה. משך השנים הוצעו לו הצעות שונות ומגוונות במקומות שונים, אך אחריותו לא נתנה לו לעזוב את משרתו האחראית לעיר הרצליה ולערים הסמוכות. בשנים הראשונות ישבו בהרצליה יהודים מלפני השואה ולאחריה, שקיבלוהו את הרב יעקובוביץ עליהם כרב בלא פקפוק, למרות גילו הצעיר. היה זה מחזה מדהים, לראות יהודים מבוגרים באים לשאול בדעת תורה של אברך שזה עתה הקים את ביתו, ונכנעים לקבל הוראותיו בכל ענייני הנהגת העיר. רבים הגיעו לשאול שאלות בכשרות העוף. מקורבו רבי יצחק זלץ זצ"ל קנה לרב 'אולר' קטן, וכשבאה שאלה לפניו שלף את ה'אולר' מכיסו, כדי לבדוק את צומת הגידין ושאר הדברים. בכל פעם היה מראה ומלמד תוך כדי עניית התשובה, כאן יש 'מוגלה', כאן יש נקב וכו'. כן כוון דרכם של כל ציבור היראים והמתקרבים בעירו, כשמסר שיעורים בבית מדרשו, והיה אחראי לחזק בדקי הבית במוסדות החינוך ובישיבה לתפארה. בכל העניינים החשובים שנגעו להנהגת

הרבנות בעירו, היה נועץ רבות בגדולי התורה בדורות הקודמים, ובמיוחד עם מרן ה'חזון איש' זצ"ל. הוא סיפר שלפני 'יום העצמאות' בשנת תשי"ג בא לשאול את ה'חזון איש': "מה יהיה?". ענה לו ה'חזון איש' בחיוך לבבי: "תגיד דרשה ותספר לי אחר-כך מה שאמרת"... ופעם כשהשיח לבבו בפני ה'חזון איש' שעושים לו צרות שונאי הדת בעיר, הגיב ואמר לו: "מזל טוב! עכשיו נהיית רב, כי רב שלא עושים לו צרות בעירו אינו רב"...

בתחילת שנות רבנותו הוא התמודד עם סיפור מעניין: בהרצליה היה קיים מוסד לא דתי לילדים נחשלים שהיה שם ילד שלא נימול, כנראה היה בן לאמא לא יהודיה, ומנהלי המוסד החליטו שאם ימולו את הילד הכל יסתדר איתו, והם באו אל הרב שיסייע לגייר את הילד ולמול אותו. הוא בא אל ה'חזון איש' והציע בפניו את הענין. ה'חזון איש' הגיב בריתחא: "זה עסק בשביל הרבנות הראשית, לא בשבילך, תעזוב את זה, אל תעשה שום דבר"... ומאז במשך כל השנים לא התעסק רבי יצחק יחיאל עם ענייני גירות כהוראתו ה'חזון איש' שפטר אותו מעיסוק זה.

הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א שלח מכתב תנחומים בימי השבעה, וכתב שם בשם חמיו מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל שהיה אומר: "הרב מהרצליה הוא דמות אמיתי של רב בישראל".

כרכים רבים ניתן למלא, על פעולותיו הכבירות של רבי יצחק יחיאל כרב, ועל מסירות נפשו כדי לשמר את יסודי הדת. במיוחד בימים ההם, בשנים של ראשית כהונתו, שנים בודדות לאחר קום המדינה, אז ביקשו ראשי השלטון לקעקע את כל הקדוש והיקר. אך הוא נעמד כארי, ונלחם ללא חת, נערץ ובעזר ממעל הצליח להטביע חותם מופלא על כל ישובי השרון. הוא היה נלחם בכל עוז שלא יהיו אוטובוסים לים בשבת, ואף היתה הפגנה גדולה באמצע השבוע לשם כך. האדמו"ר ה'בית ישראל' מגור זצ"ל יצא מגדרו ולמרות שבדרך-כלל הורה לחסידי גור שלא להשתתף בהפגנות, הוא שלח את כל החסידים בתל-אביב ותלמידי הישיבה בראשות אחיו מי שלמים הוכר כאדמו"ר בעל ה'פני מנחם מגור זצ"ל ליטול חבל בהפגנה. סמוך לביתו היה קיים 'מלון רון', לפעמים היה רבי יצחק יחיאל לוקח עימו

את אחד מבניו בשבת בבוקר בשעה שש, והיה מפתיע את מנהלי המלון לבדוק האם לא עשו איזה מעשה שבת במטבח במקום.

נהג מונית ששמו נח סיפר שהיה לוקח רבות את הרב לנסיעות קצרות בתוך העיר, ותמיד הרב היה נותן לו 'טיפ' על הנסיעה. כשהסיע את הרב ביום חמישי או בערב שבת היה הרב אומר לו בעדינות וברוך: 'נח' מחר אתה לא עובד... 'נח' מחר אתה נשאר בבית לנוח"...

רבי יצחק יחיאל גם השקיע מאד על עניני העירוב בעיר, על אף שהוא לא טלטל למרות העירוב. סיפר איש אמונו רבי מנחם רזונברג שליט"א לפני כארבעים וחמש שנה, שבסיור שגרתי שערכו בעש"ק בדקו את העירוב ונמצא חוט העירוב קרוע, והוא וטיפס בעצמו על הסולם ועל עמוד העירוב בחום הקייצי הלוהט, ותיקן והעביר החוט ממקום למקום, וחזר לביתו סמוך לשבת כולו אדום ומיוזע, ללא כבוד וחשבונות שיראו אותו עולה על העמוד לתיקון העירוב.

עוד מימי צעירותו, נקרא על ידי רבו הרב מפוניבז' לסור למחנות העולים בראש העין, שם נאבקו העולים על זכותם לגדל את ילדיהם לשמירת תורה ומצוות. הוא היה יוצא למחנות לשמח את הילדים ולקרנם לאבינו שבשמים, באופן שלא ניתן לתיאור. במקרה אחר, שלחו הרב מפוניבז' לארגן מבצע התרמה של ביגוד עבור ילדי תימן והוריהם, ובמסגרת זו המשגיח הגה"צ רבי אליהו אליעזר דסלר זצ"ל, מרוב תשוקתו למצווה, רוקן בזריזות את כל התכולה מארון הבגדים בביתו ונתן בידיו.

כשהוקם ארגון ה'פעילים', והוא היה בין המייסדים הראשונים, יחד עם רבי שלום בער ליפשיץ זצ"ל ובן-דודו רבי שלום נח קרול זצ"ל, בא אביו רבי חיים יוסף כזעקה ל'חזון איש' שמוציאים את בנו מהלימוד, הגיב ה'חזון איש' ואמר: "עוד יהיה לך זמן לעסוק עם העם שבשדות"... כמו כן סיפר רבי יצחק יחיאל, כי פעם כשדיבר עם האדמו"ר ה'בית ישראל' מגור זצ"ל על התדלדלות האוכלוסין בהרצליה, אמר לו ביטוי מפליא 'בבוקר זרע את זרעך ולערב אל תנח ידך'. לא תיאר לעצמו אז, שהכוונה שבשנות הזקנה שלו הכל יתהפך בהרצליה. ושני הדברים והברכות התקיימו ממש בשנותיו האחרונות, כשעסק עם העם שבשדות ויהי לפלא. פעם, לאחר מאבק

הגדולים רבי **דוב שוורצמן** זצ"ל ורבי **יעקב אדלשטיין** זצ"ל ועוד. כאשר נאלץ פעם רבי יצחק יחיאל לנסוע לחו"ל עם חולה לצורך רפואי מילא את מקומו הגאון רבי **שמריהו גריינמן** זצ"ל.

מתוקף תפקידו כרב העיר לא הגיע הרב להשתתף בתפילת שחרית בישיבה. הוא היה נכנס לישיבה באמצע סדר א', ולתלמידים היתה יראת הרוממות ממנו, עד כדי כך שהרגישו פחד באוויר, היתה לו תקיפות שסייעה לו לכונן משמעת

שבזה ידפיסו 'פנקסי קבלות' כדי לערוך מגבית יסוד בשביל פתיחת הישיבה. מפאת חביבותה של הישיבה על ה'חזון איש' הוא הטריח את עצמו בראש חודש כסלו תשי"ג לבחון את תלמידי הישיבה והביא עמו גם את הנגיד רבי **יעקב הלפרין** זצ"ל כדי שיתמוך בישיבה. שלשה שבועות אחר-כך נפטר ראש הישיבה רבי בנימין בפתאומיות לאחר מחלה קצרה, והתייתמה הישיבה מפטרונה. ה'חזון איש' לא נח ולא שקט למצוא פתרון כספי והמציא לישיבה אלפי

על קדושת השבת, ברך ה'בית ישראל' את הרב, שיהיה לו רוב נחת מילדיו. ואכן, זכה שכולם תלמידי חכמים, מרביצי תורה נודעים לתפארת.

מסירותו לציבור היתה מופלאה. לא היה אצלו אף פעם מושג כזה של זמנים לקבלת קהל, וגם לא היה נותן שלא יכניסו מישהו שדפק בביתו במשך כל שעות היממה ותמיד הורה להכניס. תמיד היה הטלפון לידו כדי שיוכל לענות מיד - בכל הנושאים בהלכה, או בשלום בית וכד', לא היה זמן שאי-אפשר להכנס. הוא אחז עקרונות שרב צריך להיות זמין כל העת.

היה פעם שאף נסע לארה"ב לטיפול רפואי עם בת של אחת המשפחות מהרצליה שלא היה מי שיסע איתה. זה לא היה קל לעזוב משפחה לבד בבית עם ילדים קטנים למשך חצי שנה, אבל עשה זאת בתחושת שליחות ובשמחה.

בשנים הראשונות, לצד קבוצה נכבדה של יראים ושלמים שהתגוררו בהרצליה, היתה גם קבוצה גדולה של דתיים ושומרי מצוות אשר לא ראו צורך בשליחת ילדיהם למוסדות תורניים. הימים ימי רעב ומצוקה, קרן התורה היתה מושפלת, והם חששו שמי שלא יהיה בידו 'תואר' או מקצוע, לא יוכל להתפרנס כראוי. רבי יצחק יחיאל טרח ויגע אז לשכנע ולהפציר בהורים לשלוח את ילדיהם לישיבות קדושות ולבית יעקב. ללא לאות 'טירטר' בטלפון את מנהלי הסמינרים, מתחנן על נפשו כאילו מדובר בכך יחידו. ביקש מהרב שצ'רנסקי מתל אביב, מהרב וולף מבני ברק, וגם מהרב פנחס לוין מירושלים, עבור בנות שעברו ליישובים בפרוזדור ירושלים. מאן-דהוא ששמע איך שהרב דהרצליה מפציר ומתחנן בהרב וולף שיקבל ויכניס את בת פלונית לסמינר, שאל את הרב וולף: "בשביל מי הוא מבקש, נכדתו?"...

הרבצת התורה בישיבת השרון

בנוסף לתפקיד הרבנות לא הניח רבי יצחק יחיאל את ידו גם מתפקיד הרבצת התורה, ובמשך שנים הגיד שיעורים עיוניים בישיבת השרון, ישיבה שנפתחה ע"י חותנו הגאון רבי **בנימין מובשוביץ** זצ"ל. מסופר שכאשר הוא פנה אל ה'חזון איש' והביע רצונו לייסד ישיבה בהרצליה, הוציא ה'חזון איש' מכיסו סכום כסף מכובד, עשרים וחמש לירות, בתור תרומה אישית, ואמר

מדרן שר התורה הגר"ח קנייבסקי זצ"ל קם לכבודו

חזקה בישיבה. בשעות אחרי-הצהרים בסדר ב' לא נשאר כמו יתר רבני הישיבה, מפאת תוקף תפקידו כרב. אולם למרות שהיה רק חצי יום ולמרות היד התקיפה שהנהיג בישיבה היה לו קשר קרוב וחם עם התלמידים, ורבים מהם טוענים כי הם חבים לו את חייהם הרוחניים.

היו לו הרגשים עדינים שאחרים לא הבינו. היה פעם שתלמיד שילב אצבעות יד אחת עם רעותה, תוך כדי הלימוד עבר רבי יצחק יחיאל והבחין בכך, וסימן לו להפריד בין האצבעות. גם לא אהב שהולכים עם ידים אחרונות לגב, כי זה מעניק תחושה של 'אני ואפסי עוד'. בארוחת הצהריים כל רבני הישיבה היו יושבים בשלחן מיוחד בצד חדר האוכל, אך רבי יצחק יחיאל בעדינות נפשו מעולם לא התיישב לאכול בישיבה, תמיד אכל רק בבית.

במשך השנים הרביץ תורה ומסר בכולל שבהרצליה, היה זה כולל של אברכים מופלגים שהגו בתורה בהתמדה, והוא היה מתנהג שם כאחד האברכים, למרות שעמד

לירות שגייס ממקורות שונים עד שנתבסס מעמדה של הישיבה.

רבי יצחק יחיאל היה מוסר שיעורים לבני שיעור ג', שיעורים עם הרבה פשט ולומדות, ובשילוב ומיזוג תורתם של גדולי האחרונים: רבי ברוך בער, רבי שמעון, 'קהילות יעקב', רבי אלחנן. צורת מסירת השיעורים היתה בהתלהבות גדולה ובריתחא-דאורייתא בולטת. הוא היה מסתובב תוך כדי השיעור הלך-ושוב בין הספסלים והתסיס את הלומדים וחיברם עמוקות לסוגיות.

למרות שבמרבית הזמנים לא היתה משכורתו כרב העיר גבוהה, ובוודאי שלא הספיקה לכלכלת ביתו הגדול ומשפחתו המבורכת, לא הסכים לקבל משכורת כר"מ בישיבת השרון. הוא אמר: "איני יכול לקבל שכר בטלה. כי אני מקבל משכורת כרב העיר". בבית קושי ומחסור אך הוא לא הסכים לקחת, למרות הפצרת גיסו, מנהל הישיבה. לצידו כיהנו במשך השנים עוד רמ"ם חשובים מאד, כמו הגאונים

ה'זמן' היה מתייעץ עימם מה ללמוד? איזו מסכתא? בכל חודש, כשחילק את המשכורות, לא החזיק טיבותא לנפשיה, אלא היה לוקח את ערימת הצ'קים ונותן לאחד האברכים שיחלקה, בלי תודות ובלי איחולי 'יישר-כח', כי לא הבין מה האברכים חייבים לו. בכל שעות הכולל ישב בפינתו ולמד ביגיעה ובעמל. אברכי הכולל סיפרו, כי היתה בו ניגודיות מחד, ורב-גוניות מאידך. בהיותו רב עיר שהנהיג

התורה הקדושה. אנקדוטה מעניינת זכורה לנו, שאירע פעם שנכנס גנב לחצר, ורצה להיכנס הביתה דרך החלון של חדר הספרים, אך החלון היה מוגף בתריס גלילה. אבא התנמנם על הגמרא והגנב כשלא שמע שום רחש היה בטוח שכולם ישנים, וניסה את מזלו להרים את התריס ולהיכנס. אך תוך כדי הרמתו את התריס ירד התריס עליו, כשראשו בתוך החדר וכל גופו עדיין בחוץ, והנה תוך כדי שהגנב מנסה לחלץ את עצמו הרים אבא

רק עין שראתה תבין במה מדובר. וכן בימי האבלות על חורבן הבית כל מי שהיה בקרבנו הרגיש את הצפייה לגאולה ואת הצער על החסר שיש עדיין. מדי שנה הוא היה נושא שיחה מוסרית בערב תשעה באב, מלאה בתוכן כדרכו. אך העיקר היה ההרגשה שכולם הרגישו שהוא חי את בית המקדש. הוא בכה בדמעות שליש כשדיבר על חורבן בית המקדש ועל הצרות והמצוקות שמצאנוהו מאז שנסתלקה שכינה. בניו סיפרו כי היה זה דבר שבשגרה מידי שנה בסעודת המפסקת כשהיה מגיע בברכת המזון לברכת 'ובנה ירושלים' היה פורץ בבכי קורע לב, וכן בבית הכנסת בקריאת מגילת איכה ובקינות היה אומרם ברגש רב ובדמעות, עד שהיה נדמה לכהם שכך נראה תשעה באב בכל הבתים, שכולם בוכים. ואגב, **את יום תשעה באב אחר-הצהרים היה הרב מנצל** לחזק שבורי לב. הוא הלך לניחומי אבלים, כיון שאין בזה הסחת הדעת מהאבלות ואפשר להרויח עוד מצוה שאינה על חשבון ביטול תורה.

בערוב ימיו

בלילה שלפני פטירתו, 'נר אלוקים טרם יכבה', עוד מסר את השיעור בדף היומי בבית הכנסת, במסכת חולין דף מ"ב. קולו הלך ונחלש. שמעו את איוושת נשימתו. אחד ממשתתפי השיעור הציע לו: "נלך להביא כוס תה!", והוא התעקש: "אבל יש עוד רש"י אחד!", כך סיים את כל הדף היומי עד הרש"י האחרון בחולשתו. נשימותיו הלכו ונעשו כבדות והגיע לביתו בחולשה גדולה.

בשנים האחרונות התכונן הרבה לפטירתו. בלילות היה אומר וידוי. גם בלילה האחרון, אמר וידוי, למד 'חפץ חיים' [או 'שמירת הלשון', שניהם היו אצלו בכרך אחד]. כל לילה וגם בלילה האחרון, הניח את הספר על המדף. לראשונה בחייו, ביקש מבנו שישאר עמו בביתו בלילה... כל ימיו היה ישן את הטלית קטן מהצמר. בארבע וחצי לפנות בוקר קם, ביקש מבנו שיביא לו את הטלית קטן מצמר, בנו ניסה לומר לו כי עדיין לילה, אך הוא ביקש בכל זאת להביא לו את הטלית קטן מצמר. משלבשו נדם ליבו הגדול בפתע פתאום ויצאה נשמתו בטהרה לעולם שכולו טוב.

מרן ראש הישיבה הגר"ד לנרדו שליט"א בניחום אבלים אצל הרב

את ראשו מהשולחן והתעורר. הגנב היה בטוח שעכשיו יבוא על עונשו בצעקות. אך אבא בעדינות נפשו במקום לצעוק עליו או לעכבו, ניגש אליו ברחמנות מיוחדת והרים את התריס עד למעלה כדי שיוכל הגנב לשחרר את ראשו שהיה תקוע בחלון, וכמובן שהגנב מיד נס על נפשו.

חיים לפי רצון הכורא

כל חייו של רבי יצחק יחיאל היו מקשה אחת של פנימיות. חייו היו מושתתים לפי רצון הקב"ה, ובכל זמן בשנה הרגישו היטב עליו את מעלת הזמן שבו נמצאים. בפסח את האמונה העצומה ודקדוק המצוות, בספירת העומר את הכמיהה העצומה "בקדשנו טהרנו", בשבועות זמן מתן תורה, הן ביגיעת התורה והן בהעברת יסודות מתן התורה לכלל ילדי ישראל. בימי שמחה הרגישו היטב את השמחה באופן שא"א לתאר על הכתב,

ב'תקיפות' בכל, שעמד על קוצו של יו"ד, אך בכולל האברכים היה מבטל עצמו כליל, לא הכירו בכלל שמדובר באותו רב של הרצליה, העומד כל כך על המשמר. כן היה מוסר שיעור יומי לקבוצת בעלי בתים שומעי-לקחו, ויחד עם זאת עמד על משמר הדת בעיר, פיקח אישית על השבת, עירובין, כשרות, שמיטה, מקוואות, חינוך ועוד.

בתורה אתה עמל

למרות פעולותיו הרבות, ישב רבי יצחק יחיאל כל ימיו על התורה ועל העבודה. אחד הבנים תיאר: "מאז קטנותנו תמיד הורגלנו לראות את אבא יושב ולומד עד השעות המאוחרות של הלילה, עד שממש היה נרדם על הגמרא. זכינו שמלבד דמות של רב הוא היווה עבורנו דמות של עמל ויגיעה בתורה הקדושה, בהתמדה גדולה, בכל עת. הוא היה ספון בחדרו בצנעה שעות על גבי שעות בלימוד

בית מדרש עליון לתורה יד אהרן

מיסוד המוסד התורני על שם אהרן ורחל חיות ירושלים ע.ר. 580020246

High Academy of Torah "YAD AHARON" Founded by the Aharon & Rachel Chajuss Torah Foundation, Jerusalem.

בתקופה האחרונה אנו עומדים בפני מציאות מורכבת ומאוד לא פשוטה, בכוונת הרשויות לגייס את בחורי הישיבות לצבא. הדבר גורם לבלבול אצל רבים, וגם חרדה מקבלת צווי גיוס וכל הכרוך בכך.

הישיבות הקדושות מיוסדות על שתי מסורות נעלות. המטרה העליונה והעיקרית היא לגדל תלמידי חכמים, שייצאו מהן גדולי תורה. ובנוסף ישנו תפקיד חשוב לבנות ולשמור על העולם הרוחני וחיי התורה והמצוות, ולעמוד חוצץ נגד הרוחות הזרות שנושבות בחוץ, הנוגדות את דרך התורה.

בגלות יוון, אלו היסודות שהיוונים באו לעקור מעם ישראל. 'להשכיחם תורתך', וגם 'להעבירם מחוקי רצונך'. וכמו בגלות יוון, כך הוא בימינו הגיוס לצבא. בחור שיתגייס לצבא - גדול בתורה הוא ודאי לא יהיה, ומעבר לכך הוא מעמיד את כל עולמו הרוחני בסכנה גדולה.

כדי להתמודד עם הכוונה לגייס בחורי ישיבה לצבא, הקמנו מערך ייעודי לתמיכה והסברה. תפקידם של הפועלים בענין, להסביר את הנושא והסכנות הכרוכות בגיוס לצבא, לתת כוח וכלים לראשי הישיבות ולבחורים עבור המשך העמידה על המשמר; כמו גם מענה מקצועי לחששות מפני ההליכים, ודרכי התמודדות אל מול המציאות המשפטית. בנוסף, המטרה גם לסייע לכל אחד שנקלע לסכנה, להתמודד ולצאת מכך בצורה הטובה ביותר.

כולנו תקווה שנראה הצלחה בדבר, נשמור על הישיבות בטהרתן, ולא יצליחו אלו הקמים נגדנו להוציא אל הפועל את רצונם.

יחסי

רחל ורחל חיות המוסד, 25, ירושלים מיקוד 93190 ת.ד. 4685 טל. 02-5639922 טל. לבחורים 02-5619900/9 פקס. 02-5667467
Chickiyah Hamelech 25, Jerusalem 93190 P.O.B 4685 Tel. 025639922 Tel. for Yeshiva boys 02-5619900/9 Fax-02-5667467

הוקם על ידי
מנחם זקאי
רבי בצלאל זקאי זצ"ל
ראש של ירושלים
Established by
Hagyon
Bezalel Zakay זצ"ל
Chief Rabbi of
Jerusalem

ישיבה גבוהה
Yeshiva
כולל ארונים
Kollei
ספרייה וספרייה
Torah Library

כל הפעילות בהנהגתו ובתמיכתו של מורינו ראש הישיבה שליט"א ובמעורבותו האישית

קו הטלפון, ויכונו את הפונים לקבוצת תמיכה שתנוהל ע"י נציגים מטעם 'עזרם ומגינם' שעברו הכשרה מקצועית לליווי והתמודדות בכל המצבים. הקבוצה תלווה באופן אישי כל בן ישיבה שנתקל בבעיה מול רשויות הצבא ותנחה אותו ואת משפחתו לאורך כל התהליך, עד להסדרת מעמדו והסרת איומי המעצר מולו.

להנגשת המידע וליצירת קשר באופן מידי, הוקם בס"ד מערך ייעוץ ותמיכה באמצעות קו טלפון ייעודי 'עזרם ומגינם', שיהיה פעיל מסביב לשעון לצורך מתן מענה משפטי, והסבר על המצב ותמיכה למקבלי הצווים.

כונני עזרם ומגינם יהיו זמינים באמצעות

הפניית שאלות באופן מידי אל מורינו ראש הישיבה שליט"א

יעוץ והכוונה משפטית ע"י עורך דין - 24 שעות

עזרם ומגינם קו חירום 02-5000-110

סקירת המצב הנוכחי מבחינה משפטית

בהיעדר חוק המסדיר את מעמדם של בני הישיבות, נשתנה מצבם מבחינה חוקית, ומבוכה רבה שוררת בתוך הציבור. החרדה ממעצר או משאר סנקציות מרחפת על ראשי הבחורים היקרים הי"ו, וגורמת ללחץ גדול הן אצל הבחורים והן אצל הוריהם, ולכך בהוראת מורינו ראש הישיבה שליט"א נפתח ארגון שיסייע בהסברה ובהדרכה, בהכוונה מקצועית ובתמיכה רעיונית ומעשית, בכל הנושאים המתעוררים בעקבות אי התייצבותם של בני הישיבות. להלן נקודות חשובות ועיקריות להבהרת המציאות מבחינה משפטית.

צו התייצבות

הצווים הנשלחים לבחורי ישיבות מרשויות הצבא, נחשבים 'צו התייצבות' ואינם 'צו גיוס'. צו התייצבות ראשוני נשלח לכל נער בגיל 16-17 בארץ, ומהווה זימון ללשכת הגיוס לביצוע הליכים מקדימים לפני שלב הגיוס בפועל. צווים אלו נקראים - 'צו ראשון', 'צו שני', 'צו התייצבות לרישום ובדיקה', או גם - 'התראה לפני פקודת מעצר'. ההליכים המקדימים כוללים בדיקות שונות רפואיות ופסיכוטכניות, בחינות בידיעת השפה העברית, התאמה לקצונה ועוד. עד לתקופה האחרונה, בני הישיבות קבלו אך ורק צווי התייצבות בלבד, שאינם צווי גיוס בפועל.

צו התייצבות אינו צו גיוס

ישנו הבדל עקרוני בין צו התייצבות לצו גיוס. על פי החוק, צו התייצבות מחייב להגיע ללשכת הגיוס לצורך רישום והליכים ראשוניים אך כל עוד לא הופק 'צו גיוס', אין חובת גיוס והנמנע מלהתייצב אינו נחשב 'עריק'. במקרים

מסוימים יתכן שאי התייצבות ראשונית תחייב תגרור הטלת צו איסור יציאה מהארץ, אך עדיין לא קיימת עילה למעצר או שאר סנקציות מעבר לאיסור היציאה.

ישנם גם מקרים של שליחת 'צו התראה לפני מעצר' או שמות דומים שיש בהם צליל של איום, אך גם הם אינם אלא התראה, ואין לחשוש בהגעתם מפני סכנת מעצר. גם שיחות טלפון מאת רשויות הצבא המודיעות כי הבחור תחת צו מעצר, אין בהם ממש, אלא הינם איומי סרק והפחדות שווא.

מתי מונפק צו גיוס?

בדרך כלל, צו גיוס מונפק רק לאחר השלמת כל ההליכים המקדימים, הכוללים בין היתר קביעת פרופיל צבאי. אי לזאת, לבחורים מתחת לגיל 18 לא יופק צו גיוס כלל (גם אם הופיעו לרישום ראשוני), ונכון לעכשיו לא נשקפת להם כל סכנה של מעצר או גיוס. כמו"כ רוב הבחורים מעל גיל 18 שמעולם לא התייצבו, או שהתייצבותם בעבר הייתה לצרכים פורמליים בלבד ללא קביעת פרופיל, אינם נמצאים

הינו ארוך ואינו מיידי. מומלץ לכל בחור שקיבל צו גיוס לפנות להמשך ייעוץ והדרכה לכוני "עזרם ומגינם" בטלפון 02-5000110. הארגון מציע ייעוץ משפטי, ליווי ע"י עורך דין, הכרעות גדולי התורה שליט"א בזמינות מלאה ומעטפת קהילתית תומכת. מלבד זאת, בכל מקרה של חוסר בהירות, כונני "עזרם ומגינם" ישמחו לספק מידע נוסף.

הטרדות טלפוניות

אין להיבהל משיחות טלפון מאת רשויות הצבא. אפשר לנתק את השיחה בלי להגיב, או להבהיר כי אין כל מחויבות לענות לשיחה ולספק תשובות לאדם שפונה ממספר שאינו מוכר, היות ואין כל הוכחה כי הדוברים הם מאנשי הצבא, ואין מחויבות להשיב לדובר שאינו מציג מסמך רשמי. כמו"כ כדאי להבהיר בצורה מכובדת אך אינה משתמעת לשתי פנים, כי כבחור ישיבה אינך מתכנן להיענות לזימון, ובד"כ ההטרדות ייפסקו. לשיחות המגיעות לבית הבחור יש להשיב כי אין כל קשר עם הבחור, ואן אפשרות לסייע.

בסיכון לקבלת צו גיוס. לעומת זאת, הרבה בחורים בעלי תשובה ובוגרי תיכון עברו תהליכים אלו במסגרת לימודיהם, ולכן הסטטוס שלהם שונה, והם קרובים יותר לקבלת 'צו גיוס'.

אמנם, אע"פ שיש לצבא סמכות חריגה להנפיק צווי גיוס ללא השלמת ההליכים המקדימים, בהתאם ל"סעיף 12 לחוק שירות ביטחון", בכל אופן צווים אלו מונפקים במספרים מוגבלים בלבד ונדרש אישור מיוחד להוצאתם, ולכן הם נדירים מאד.

בחור שקיבל צו גיוס, אינו צריך לחשוש בכל עת ממעצר, שכן יציאת המשטרה הצבאית לעצור בחורים שעדיין לא קבלו 'צו גיוס' נדירה, והסיכוי למעצר בפועל נמוך מאד. אכן, הבחור נדרש לנהוג בזהירות רבה, ולהקפיד בכל יכולתו להימנע ממפגש עם שוטרים, ובכך ימנע מסיבוכים מיותרים.

לאחר קבלת צו גיוס

גם בחור שמסיבה כלשהי קיבל 'צו גיוס', אינו צריך לחשוש מיידי, מאחר ותהליך ההשתמטות בפועל

יעדי 'עזרם ומגינם'

- ◆ העצמה ותמיכה רעיונית של בני הישיבות בהתאם לנסיבות ע"י רבנים ואנשי חינוך מנוסים, בהכוונה אישית של מורינו ראש הישיבה שליט"א.
- ◆ ייעוץ ומענה אישי בספקות ולבטים.
- ◆ הסברה משפטית ומענה על שאלות כלליות, וכן סיוע ומתן עצה להתמודדות במקרים של תסבוכת משפטית מול רשויות הצבא.
- ◆ מתוכננת מצגת מקצועית שתיערך בקרוב בע"ה להנגשת המידע באופן קליט.
- ◆ יחולקו חוברות הסברה המרכזות מידע חיוני ומעשי.

ההגרלה הגדולה

הזדמנות אחרונה להשתתפות בהגרלות שיתקיימו בט"ו בשבט!!!

**מגבית מיוחדת עבור מערכת סיכומי 'תמצית'
ומבחני 'לדעת' עם הגרלות מיוחדות, במטרה לזכות יותר
לומדים בסיכומים ומבחנים איכותיים ומושקעים.**

אפשרות ג'

סוף שבוע זוגי
במלון 'גלי צאנז'
או 'כינורות'

אפשרות ב'

מכשיר 'דרימי'
איכותי שואב
ושוטף בפעולה
אחת לנקיון
קל ומהיר של
הבית

**סיכויי
זכייה גבוהים!
2 זוכים, עד 800
משתתפים
בלבד.**

אפשרות א'

תוכנת
'אוצר החכמה'

התורם 18 ש"ח לחודש (או 216 חד פעמי) זכאי לכרטיס אחד בהגרלות,
התורם 50 ש"ח לחודש זכאי ל7 כרטיסים בהגרלות, התורם 100 ש"ח לחודש זכאי ל10 כרטיסים בהגרלות.

**הגרלה נוספת מוגבלת ל220 משתתפים בלבד!
ניתן להשתתף רק בהגרלה הנוספת בתרומה של 120 ש"ח.**

דירה משופצת לשבת בצפת המתחדשת!

5 חדרים, עד 12 מיטות + עריסה ומיטת
תינוק, סלון ענק, 4 חדרי שינה מתוכם
שני חדרי שינה המתאימים לזוגות,
מרפסת מקורה חלומית,
נוף מדהים על הכינרת והרי הגולן,
בקירבת בתי כנסיות ובתי מדרשות
חנויות וצרכניות ותחנות אוטובוס,
כעשר דקות הליכה מהעיר העתיקה,
ובקירבת מעיין (המשמש גם כמקוה)
ומסלול הליכה בתוך הטבע
יפה ונגיש.

הזדמנות אחרונה להשתתפות בהגרלות שיתקיימו בט"ו בשבט!!!

ניתן לתרום בטלפון 03-7630585 שלוחה 1450 בעמדות 'נדרים פלוס' קופת תמצית משנה ברורה.

→ בהעברה בנקאית בנק הפועלים (12) סניף 533 חשבון 422736 על שם משה שלום.

ניתן לקבל קבלה לפי סעיף 46 בתרומה ב'נדרים פלוס' דרך קופת הילכתא לדעת לחיות כהלכה. ההגרלה בעזרת ד' בחודש שבט ה'תשפ"ה

ההגרלה על דעת המערכת, ובליווי דיין מורה הוראה. לפרטים - 052-7692282 או במייל A0527692282@gmail.com

♦ יום בשורה ♦

ללומדי התורה והוגי שעשועיה,
עם תחילת קריאת פרשיות חומש שמות

בהופעת הספר

חמודי יצחק

חומש שמות

מאת

הגאון רבי יצחק חיים פוס שליט"א

חתנו של הגאון הגדול רבי זלמן נחמיה גולדברג זצ"ל

הספר מכיל למעלה מ-900 עמודים
עמודים המלאים חידושים, הארות ובירורי
דברים, על פסוקי החומש וההפטרות.

בביאוריו חורז המחבר מדברי תורה
לדברי אגדה, בידיעות נכבדות מהש"ס
ומהמדרשים למיניהם, וכן מדברי רבותינו
הראשונים והאחרונים, וכולל משא ומתן
וביאורים חדשים בדבריהם כדרכה של
תורה.

מתוך הסכמת חמיו הגאון זצ"ל:
שכל דבריו באו "אחר שבירר שרשי הדברים
במקורם ופלפל בכל נקודה מדבריהם ויישב כל
מה שיש להקשות".

להשיג בחנויות הספרים המובחרות | הפצה: קולמוס

בירושלים - 02-5386166 | 053-3188240 | (בין הסדרים) - 053-3154483

בני ברק (בין הסדרים) - 052-7603503 | מודיעין עילית (בין הסדרים) - 052-7140667

הופיע הספר שרכים ציפו לו

בשורה משמחת לשוחררי המוסר

יצא לאור 'פניני חיזוק' על הספר

"ארחות צדיקים"

והוא הספר השלישי מספרי היראה היסודיים בנוסף על הספרים הקודמים "שערי תשובה" ו"מסילת ישרים". שיוצאים כעת ג"כ שוב במהדורה חדשה ומתוקנת. ובאותיות מאירות עיניים, והכל מתוך תמצית משנתו הסדורה, מלוקט מתוך אלפי דרשותיו ושיחותיו עשרות בשנים, כפי שהנחיל גדול מורי הדרך של דורנו,

רבינו הגדול רבי **גרשון אדלשטיין זללה"ה**

רבינו ראש הישיבה זללה"ה בלימוד המוסר בהיכל הישיבה

"ואני מבטוח שכל מי שילמד מוסר יהיה מאושר!"

ומי שכבר לומד מוסר בוודאי הוא כבר מאושר.
ומי שעדיין אינו לומד אם יתחיל בכל יום ללמוד מוסר קצת, יחיה חיים מאושרים!
[מתוך שיחת חג, חול המועד סוכות תשע"ח]

הספר "ארחות צדיקים" הוא ספר השווה לכל נפש, ומתאים לכל אחד והוא כתוב בלשון קלה ומובנת מאד וגם מי שאין לו טעם בלימוד ספרי המוסר האחרים, מוצא טעם בלימוד "ארחות צדיקים", ושמעתי מצעירים רבים שזה מושך אותם מאד ומשפיע עליהם. [מתוך שיחת מרן זללה"ה]

052-764-8389

תינתן הנחה למוסדות והיכלי התורה
בכל ענין הספרים ולהזמנות:

ספר יוצא לאור בצוף

תמיד ידעת שתוציא ספר אבל לא ידעת איך עושים את זה ?!

בצוף הוצאה לאור, הוצאת הספרים המובילה בציבור התורני תקבל שירות אישי ומקצועי מכל שלב שבו החומר לספר נמצא ועד לתוצאה המוגמרת המושלמת

הוצאה לאור
צוף

יח"צ

פרסום

הפצה

הדפסה

עיצוב כריכות

עימוד

עריכה

הקלדה

נתן פלדמן • 054-8401840 • 02-6504055 • www.tzufbooks.co.il • zuf@zuf.co.il